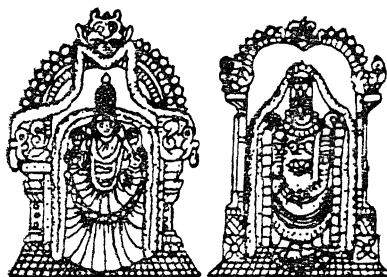

పద్మావతీ శ్రీనివాసీయము

పద్యప్రబంధము

48319

అఖిల దైవతలోక విభూషణం
విమల వేద శిరోగ్ర విహారిణం
వృషభశైల శిఖాస్థిరవాసినం
వినుత వేంకటనాథ మహంభజే

‘సాహితీ వాచస్పతి’ ‘ఉపన్యాస చతురాశన’

మొవ్వవృషాద్రిపతి

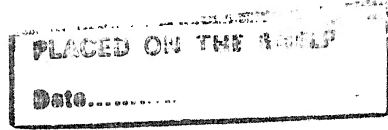
అంధోపన్యాసకులు

శ్రీ ఎ. బి. ఆర్. ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల, రేపల్లె

హక్కులు : గ్రంథకర్తవి

ప్రథమ ముద్రణము : 1995 జనవరి
1000 ప్రతులు

మూల్యము : రు. 50-00

ఈ గ్రంథము తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానమువారు
మతగ్రంథముల కిచ్చు ఆర్థిక సహాయముతో
ముద్రింపబడినది.

వలయువారు :

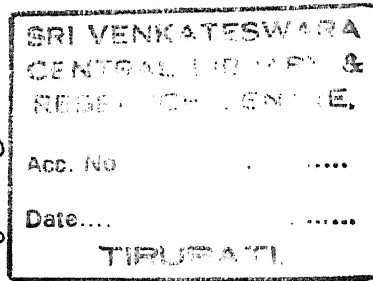
శ్రీమతి మొవ్వ పద్మాలయాదేవి

W/o శ్రీ మొవ్వ వృషాద్రిపతి

శ్రీ ఏ.బి.ఆర్. ప్రభుత్వ డిగ్రీకళాశాల

రేపల్లె - 522 265

గుంటూరు జిల్లా (ఆం.ప్ర.)

ముద్రణ :

వాసవి ప్రింటర్స్, తెనాలి

ఫోన్ : 4299

మ దిలో ని మాట

రెండుమూడేండ్లకు ముందుమాట. నేను మా తమ్ముడు చి॥ కృష్ణ ప్రసాదు కలిసి, ధీవితాలూకా, కృష్ణజిల్లా అవనిగడ్డకు సమీపమునందలి 'వేకనూరు' గ్రామమున రామాయణ ప్రవచన మొనర్చుచుంటిమి. చి॥ కృష్ణ ప్రసాదు ప్రతిదినము నవనిగడ్డకుపోయి ప్రవచనమువేశకు వచ్చుచుండువాడు. నేను మాత్రము వేకనూరులో కీ॥శే॥ మాదివాడ కోటేశ్వరరావుగారింటనుండి ప్రవచనము కొనసాగించుచుంటిని. కీ॥శే॥ కోటేశ్వరరావుగారి ధర్మపత్ని - పరమ సాధ్వీతిలకము - భాగీరథీసమాన మాదివాడ కోటేశ్వరమ్మగారు, కన్న బిడ్డగా ఆదరించి, ఏ లోపము రానీక అరయుచున్నది. వారింట అబాల గోపాలమునకు నేనన్న ఎంతయో ఆత్మీయత. ఆమెను తల్లిగా, విరంజీవివీ విరంజీవుల నాత్మీయులుగా నరయుచుంటిని.

దినమంతయు పనిలేదు. సాయంతనము 3 గం. నుండి 5-30 గం. వఱకు ప్రవచనము. మిగిలిన సమయమున నేదో ఒక గ్రంథమును పఠించుట. అంతకు ముందొకసారి, మా చిన్నమ్మాయి చి॥సౌ॥ కుముదవల్లికి కొలచిగా జ్వరమురాగా, ఆమె వివాహమును శ్రీ పద్మావతీ వేంకటేశ్వరుల సన్నిధి యందు గావించుమని, నేనును నా శ్రీమతి చి॥సౌ॥ పద్మాలయాదేవియు ననుకొంటిమి. అప్పుడు, మా పెద్దమ్మాయి చి॥సౌ॥ అవనిజ "అంతకన్న స్వామివారి మీద ఒక కావ్యము ప్రాయకూడదా?" అన్నది. అది జరిగి చాలాకాలమైనది.

దైవ చిత్రము. ఆ సన్నివేశము ఆ కాలమున నా హృదయమున మెదలినది. ఈ తీరికవేశ కావ్యరచన ప్రారంభింప వలయునని సంకల్పించితిని. ఒకటి రెండు గ్రంథములనుండి రేఖామాత్రమైన గాథను స్వీకరించితిని. ఒక చక్కని ప్రబంధమును కావించవలయునని భావించితిని. అసలు పద్య కావ్యములనే పాఠకులు చదువరు. పైగా ఈసడింతురు. ప్రబంధ ధోరణితో రచించినచో ఎవ్వడంగీకరించును? నేను ఉపనిషత్తులను అనువదించునపుడే నా కిట్టి అనుమానము కలిగినది. దానికి నేనే

“సరగుననేల ఈ యుపనిషత్తులు తెన్నున పద్యమట్లు సంబరపడి వ్రాసినావు? చదువంగల వాడొకరుండు కల్గునే? సరసపురాణ కావ్య భయ సర్వము మచ్చులకెక్కిదాగగా ఇరువది యీ శతాబ్దమున నెవ్వడు మెచ్చు త్వదీయ యత్నమున్?”

అని ప్రశ్నించుకొని,

“రసికుడొక్కడు మెచ్చిన నాకు చాలదే?” అని సమాధానము చెప్పకొంటిని. అదే ప్రస్తుత సమాధానముకూడ.

‘కావ్యమా భక్తిరస సంబంధి. రూపమా పద్యము. శైలి ప్రబంధో వికము. ఇతివృత్తమా పురాతనము. ఎవ్వరాదరింతురు? ఎవ్వరాదరించినను, అదరింపకున్నను నా భక్తిభావభరిత హృదయమును శ్రీనివాసునకు సమర్పించుకొనుటయే నా నిశ్చయము. ఎవరి మెప్పుకొరకో, ప్రయత్నముకాదు. “ఈ విధముగా మనస్సున నూహించి, కావ్యరచనా ప్రారంభము కావింప చూచుచుంటిని.

శ్రీవారి బ్రహ్మాత్మవములలో, తిరుమల కొండమీద సప్తశైలవాసుని పదసన్నిధి ఉపన్యాసము కావించుటకు, తిరుపతి - తిరుమల యాజమాన్యము నుండి ఆహ్వానమందినది. సరే అచ్చటనే శ్రీవారి పదసన్నిధిని కావ్య రచన ప్రారంభింప తలంచితిని.

కొండమీది ఉపన్యాసము పూర్తికాగనే, నాగదిలో కూర్చుండి రచనకు ప్రారంభమొనర్చితిని.

“మణిహేమ గోపుర మంటప ప్రాకార

భాసురం బెవ్వనివాన భూమి?

ఎగసి మిన్నుల రాయు నేడుకొండల మీద

బృథు మేఘముల నొప్పు నెవనిమేడ?”

పద్యముతో ప్రారంభించి, అచ్చటనే ఏబది పద్యములుదాక పూర్తిచేసితిని, తొలుత మూడువందల పద్యములలో పద్మావతీ శ్రీనివాసుల కల్యాణమును పూర్తిచేయవలయునని భావించితిని. కాని ప్రారంభించి వ్రాయుచుండ క్రమముగా పెరిగి ఇప్పటి రూపమును సంతరించుకొన్నది. మూడుమాసములలో రచన పూర్తియైనది.

వ్రాయుచున్న కాలమున నాకు మిత్రులు, వ్యాకరణ శాస్త్రమును గండ్లాపించిన (ప్రస్తుతము వారు శివైక్యమును చెందినారు) సరస కవిచంద్రులు శ్రీమాన్ గిద్దలూరు చెంచుబసవరాజుగారికి విన్పించితిని. వారిచ్చిన సూచనలు

స్వీకరించితిని. తదుపరి విద్యత్కవిశేఖర బిరుదాంకితులు. పండిత శ్రీమాన్ యార్లగడ్డ వేంకటసుబ్బారావుగారికి విన్పించితిని. వారిచ్చిన ఎన్నో సలహాలను గ్రహించి, కొన్ని సన్నివేశములను మార్చితిని.

రచన చేసితిని. సాఫుప్రతిని సిద్ధమొనర్చితిని. కాని ముద్రణమెట్లు అని విచారించుచు, ఆర్థిక సహాయమునకై “తిరుపతి - తిరుమల” దేవస్థానమున Public - Relation అఫీసరుగానున్న శ్రీమాన్ రావుల సూర్యనారాయణ మూర్తిగారికి పంపించితిని. (వారిపుడా పదివీ విరమణ కావించియున్నారు) చాలకాలము తరువాత తిరుపతి - తిరుమల దేవస్థానమువారి ఆర్థికసహాయ మందినది. కావ్యము నితరుల కంకితము చేయరాదని భావించి, శ్రీ వేంకటేశ్వరునికే అంకితమొనర్చితిని.

ఈ కావ్య విషయమును నెఱింగి, దీని ముద్రణకై కొందరువదాన్యులు తగుమాత్రముగా విరాళములొసంగిరి. “కృతజ్ఞతలు” అను శీర్షికక్రింద వారికి పద్యరూపమున అభివందనములు సమర్పించితిని.

ఈ నా పద్యావతీ శ్రీనివాసీయ ప్రబంధమునకు, చక్కని అభిప్రాయము లందించి అలరించిన మాన్యమహోదయులు, మహాకవులు. ‘సాహితీబ్రహ్మ’ శ్రీమాన్ వి.వి.యల్. నరసింహారావుగారికి, ‘సాహితీరూపక సమ్రాట్’ ‘అశ కవితాకేసరి’ మద్దురుదేవులు శ్రీమాన్ ప్రసాదరాయ కులపతిగారికి, ‘విద్యత్కవి శేఖర’ పండిత శ్రీమాన్ యార్లగడ్డ వేంకట సుబ్బారావుగారికి, మా పినతండ్రి గారు ‘కవి భట్టారక’ శ్రీమాన్ మొవ్వ దాశరథి సూరిగారికి నా హృదయ పూర్వకానేక సహస్ర కృతజ్ఞతాభి వందనములు.

ఈ గ్రంథమునకు, ఆర్థిక సహాయమందించి గ్రంథ మిరూపము సంత రించుకొనుటకు కారణమైన తిరుపతి-తిరుమల దేవస్థానము, యాజమాన్యము నకు నా కృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్కృతములు.

గురువుగా గౌరవించుటకు, పద్యహారమందించిన విదుషీమణి శిష్యురాలు చి॥సా॥ నరహరి సత్యభామకు, శిష్యుడు చి॥ ఆకుల అంజనేయ వరప్రసాదుకు శుభాశీర్షకములు.

ఈ కావ్యమునకు చక్కని అట్ట ముద్రించుటలో నహాయభూతుడైన నా తమ్ముడు చి॥ మొవ్వ జనార్దనస్వామి (వృక్ష శాస్త్రోపన్యాసకులు - సప్తగిరి కళాశాల - విజయవాడ)కి, పూవులు దిద్దుటలో, కడుంగడు శ్రమించిన మా చి॥ పద్మావతీవరప్రసాదునకు నా శుభాశీర్వాదములు.

గ్రంథమును చక్కగా ముద్రించి యిచ్చిన తెనాలి-వాసవి ప్రింటర్స్ అధినేత శ్రీమాన్ సాంబశివరావుగారికి, అందు పనిచేయు సిబ్బందికి నా నమో వాకములు.

ఈ కావ్య రచనా యజ్ఞమున ప్రత్యక్షముగా లేక పరోక్షముగా సాయపడిన ఎందరో మహానుభావులు - వారందరికి వందనములు.

ఇట్లు

బుధజన విధేయుడు

మొవ్వ వృషాద్రిపతి

కృతజ్ఞతలు

భైరవరపు వంశపాథోధి చంద్రుండు
వేంకటేశ్వరుండు విపులయశుడు
విశ్వవిహిత సహిత విద్యాసముద్రుండు
శిష్యవత్సలుండు - స్థిరగుణుండు

పనికిరాని వట్టి బండరాలను దెచ్చి
శిల్పములుగ మలచి జీవమిచ్చి
అలయముల పూజ లందజేసిన మహా
దేశికుండు జ్ఞానరాశి యతఁడు

పొంకములై న మాటలును బోడిమి వీడని రూపమున్ నిరా
తంక మనోజ్ఞవర్తన - శ్రుతంబగు శశ్రుతతుల్య ధీ విశి
ష్టాంకిత వైద్యునై పుణియు నందరి మన్ననకగ్గమో - ఉమా
శంకర నామధేయుఁడు భిషగ్వరుడెన్న వదాన్యుడన్నిటన్

అతఁడు సాహితీవృథు సుధార్ణవ పూర్ణ సుధాకరుండు - వై
ద్యాతత విద్యులందున అనన్య మహా ప్రతిభాయుతుండు - వి
ఖ్యాత పవిత్రశీలుఁడు - దిగంత యశస్సువిశాలుఁడున్ గళా
ధీ తరుణుండు గెల్వి సహదేవుఁడు రోగులపాలి దేవుడే

అంబిత దేశినేని కలశాబ్ధి హిమాంశుఁడు - శుభ్రవర్తనా
చంచల దీక్షితుండు - గుణసాంద్రుఁడు - కావ్యకళాప్రవీణ ధీ
సంబిత విజ్ఞతా విభవసారుఁడు - పొల్చెడు సత్త్వభావము
ద్రించుచు నప్పకొండయ వితీర్ణి గుణప్రముఖై క ముఖ్యుడై

అతఁడు ముమ్మనేని కలశార్ణవ పూర్ణ శశాంకుఁ డంచిత
ఖ్యాతుఁడు రామరావు - గుణగణ్యుఁడు దానరతుండు నిత్య సం
ప్రీతుఁడు - భక్తి సంభృతుఁడు వేద పదార్థ విచార సాధకుం
డాతత పుణ్యశాలి వినయ స్థితచిత్తుఁ డుదాత్తుఁడారయన్

అయత పోలిశెట్టి కలశాంబుధి పూర్ణ విధుండు - లక్ష్మీనా
రాయణరావు దాన మహితాత్ముఁడు సర్వదిగంత కీర్తి సం
త్రాయణ సత్ప్రవర్తకుఁ - డుదార మనోమృదుభావనుండు - స
ద్ద్యేయుఁడు దైవభక్తి సుగుణేర్థ చరిత్ర పవిత్రుఁ డెంతయున్

రస విశిష్ట కావ్యరచనచే త్రైలింగ
వృద్ధి పులకరించి తృప్తిజెంద
వరలి దివికిజేరె బాపట్ల హనుమంత
రావు సత్కవీంద్ర రమ్యయశుఁడు

అపధాన తండ్రి యడుగుజాడలలోన
అరుగు తనయుడనఁగ సార్థకముగ
భవ్య సుగుణమూర్తి పార్థసారథి పిర్ది
సాయి భక్తుడతఁడు పౌమ్మగుణుడు

అరతి వీర లార్ధిక సహాయమొనర్చిరి కోరకుండ - ఈ
హరి సుగంధ కావ్య మణిహారము ధాత్రి సువర్ణ ముద్రితం
బైరహియింప, వారలఁ జిరాయురుషేతులఁ జేసి పద్మజా
తా రమణీ మనోహరుఁ డుదార మహావిభవంబు లిచ్ఛతన్

సిద్ధసుకవి శ్రీ మొవ్వ

‘పద్మావతీ శ్రీనివాసీయ’ ప్రబంధకర్త శ్రీ మొవ్వ వృషాద్రిపతిగారు పండితకవి: మధురగాయకుడు; నటధురీణుడు; సుప్రసిద్ధాంధ్రోపన్యాసకుడు. బహుగ్రంథకర్త; మీదుమిక్కిలి జ్ఞానమార్గగామియగు ఉపనిషత్పథువును తెనుగున పద్య కవితాకూలంకషగా ప్రపహింపజేసిన పుణ్యశాలి; విశ్వగాయ త్రిని వినిపించిన విశ్వమిత్రుడు. ఇంతటి మహనీయునిచేత పడినది ‘పద్మావతీ శ్రీనివాసీయ’ చంపూప్రబంధరచన. ఇకనిది దివ్యప్రబంధముగా రూపొందు టలో ఆశ్చర్యమేముండును?.

కథానాయికా నాయకులు పద్మావతీ శ్రీనివాసు లగుటచే ప్రబంధము దివ్యశృంగార శోభితమై విలసిల్లినది.

ఈ ప్రబంధమును చదువుచున్నంతసేపును సంస్కృతమున వేంకటా ధ్వరి విరచిత “శ్రీనివాస చంపూ” విశ్వగుణాదర్శ చంపువులలోని వేంకటేశ్వర వర్ణన శ్లోకములు గొంతులో కదలాడినవి.

“గాంభీర్యైకావలంబే గరిమ నివసతౌ కాంతికుల్యాతటాకే

కల్యాణాంభోజకల్యే నిరవధి కరుణాసార కల్లోలరా శౌ

చాతుర్యదార్య లక్ష్మీ విహరణ శరణే నదుణౌఘాన్ బభూతే

దేవే శ్రీ వేంకటేశే న జిగణయిషతా కేనవా గ్లానవాచా” (వి.గు 286)

‘వేంకటేశ్వరుని యందలి గాంభీర్య గౌరవ కాంతి కల్యాణ కారుణ్య చాతుర్య దార్యాది సకల నదుణములను గణించువా డెంతటి వాడైనను సరే వాక్కుక్రి చాలనివాడే యగు’ నట! ఇది వేంకటేశ్వరుని సకల కల్యాణగుణ పరిపూర్ణత్వ లక్షణమునకు వివశుడైన వేంకటాధ్వరి భక్తివినయములను సూచించుచున్నది. అవర వేంకటాధ్వరియో యన్నట్లు గోచరించు వృషాద్రిపతియు ఇంతటి భక్తి వినయములతోనె తనచంపువును భక్తి శృంగార రసపిచ్చిలము కావించుకొనెను.

కావ్య కథారస ప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోవువారికి నిలిచి, కథకు మూలమైన హేరాణికాంశములను పరామర్శించుకొను ఓర్పుండదు. అంద్ర

దేశపు దేవాలయములలో తిరుమల వేంకటేశ్వర దేవాలయ చరిత్ర నెమరు వేసికొను నేర్పుండదు. శ్రీ ఎన్. రామేశన్ వంటి పురాతత్వ చారిత్రక సంశోధకుల ప్రామాణిక రచనలను సంప్రదించి, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల చరిత్రను ఈ ప్రబంధరాజముతో సంపదించి చూచుకొను స్తిమితముండదు. కాని పరమ జాగరూకుడగు వృషాద్రిపతి కవి ఇట్టి రచనల నెన్నింటినో అవలోకించిన గుర్తులు కావ్యమున పలుతావుల గోచరించుచున్నవి. అష్టాదశ పురాణములలో ఖండాత్మకమైన స్కాందము (సంహితాత్మకమును కలదు) లో మహేశ్వర ఖండము పిమ్మట రెండవదియగు వైష్ణవఖండమునందు 'వేంకటాచలమహాత్మ్య' మభివర్ణింపబడినది. ఇట్టివే ప్రస్తుత కథకు మూలమైన ఇతర పురాణాంశములును అనేకముగలవు. వీని యన్నింటి నేకరువు పెట్టు 'బాద స్తము'తో ఈ పీఠికను పీఠభూమిగామార్చి నిష్ఫలమొనర్చుట నాకు సమ్మతముకాదు. 'అనందము స్రవించు కావ్యమున వ్యుత్పత్త్యాది విశేషముల కొరకై అన్వేషించు మాధుర్యవిముఖులకు ఒక నమస్కార' మని రూపక విషయమున చెప్పిన ధనంజయుని మాట నాకును తగులకపోదు. ఆభయముతో 'ఇక రసప్రవాహము నీదుకొనుచుపోయి అనంద మనుభవించునుగాక!' అనుకొంటిని.

మన ప్రబంధయుగమందలి ప్రౌఢ ప్రబంధముల లక్షణములను పుణికి పుచ్చుకున్న ప్రబంధము 'పద్మావతీ శ్రీనివాసీయము'. ఇష్ట దేవతా ప్రార్థనా షష్ఠ్యంతాదులతో నారంభమై ఫలశ్రుతివరకు ప్రబంధ లక్షణములే కొనసాగిన కావ్యమిది. అశ్వాసాంతగద్యాదుల విషయమున ఒకటి రెండు తేడాలుండవచ్చును.

కథకుడు సుపౌరాణికుడైన సూతుడు; రామహర్షణి. అతని తండ్రికి వలెనే అతడు చెప్పుచున్నప్పుడును అనందముతో శ్రోతలు ముత్పులకలను భవించురట! ప్రస్తుత కథాశ్రవణమునందును సహృదయుల కానందపులకాంకురము లనివార్యములు. తాము కూర్చున్న తావు నైమిశమౌ అన్నట్లు తాము శౌనకాది మహర్షులకువలె సహృదయులు అనంద మనుభవించురు.

ఇట్టి పరమ లక్ష్యముతోనే శ్రీ వృషాద్రిపతి కవి ఈ ప్రబంధమును సప్తసోపాన సంఘటితము కావించెను. సప్తగిరులు, సప్తసోపానములు భక్త

యోగి అంతర్ముఖుడై షట్పక్రము దాటినపిమ్మట సహస్రారమున పొందు అమృతానంద సూచకములే కదా! సప్తసంఖ్యారహస్య మెరిగిన ప్రోడ సప్తగిరివాసుని మరొకతీరున నెట్లభివర్ణింపగలడు? సహృదయ భక్తకోటిని మెట్లెక్కించి రసావతారుని దర్శింపజేయు మార్గమిదియేకదా!

976 గద్యపద్యములతో ఏడాశ్వాసములుగా సాగిన ఈ ప్రబంధ కథ భృగు గర్వభంగము, పద్మావతీ జన్మ వృత్తాంతము, వకుళాదేవి వృత్తాంతము, వేదవతీ వృత్తాంతము, నాయికానాయకుల దృక్పంగమము, వివాహ ప్రయత్నములు, వివాహము అనునంశములతో పరమ మనోజ్ఞముగా రూపొందినది.

వృషాద్రిపతిగారు పద్య శిల్పమెరిగిన సత్కవి. కవి శబ్దవ్యుత్పత్తిని సార్థకము చేయగల వర్ణనకుశలుడు. భక్తిలో పోతన్నగారిని గుర్తుచేయును, పద్యరచనలో నన్నయగారిని స్ఫురణకు తెచ్చును. పునరుక్తి భయములేకుండ నన్నయ సమాసములను ఒకే సోపానమున ఒకటి రెండు పర్యాయములు ప్రయోగించుటకు వెనుదీయడు.

శ్రీనివాసుని పెండ్లికి గరుడు డేయేతావులకు అహ్వన పత్రములు కొంపోయెనో చెప్పుచు కవిగారు

“నరసుర యక్ష కింపురుష నాగ నభశ్చర సిద్ధ సాధ్య ఖే
చర గరుడాది లోకముల” (సప్తమ సోపానము - 29వ ప॥)

నని పేర్కొనిరి. అహ్వనమందుకొని వచ్చినవారి విశేషములు వివరించుచు కవిగారు

“నరసుర యక్ష కింపురుష నాగ నభశ్చర సిద్ధి సాధ్య ఖే
చర గరుడోరగ ప్రముఖ చారణ కిన్నెర ముఖ్య దేవతా
వర నుత జాతివారు” (సప్తమ సోపానము - 41వ ప॥)

అని అట్టి సమాసమునే మరింత పొడిగించి ఔచిత్యము సాధించిరి.

నన్నయ భారతము అవిపర్వములో కద్రువ తన బిడ్డలను తేర్చుటకై ఇంద్రు నారాధించిన సందర్భమునందలి పద్య గత సమాసము వృషాద్రిపతికి అత్యభూతమైపోయినది

“నరసుర సిద్ధ కింపురుష నాగ నభశ్చర ముఖ్యులెల్ల నీ
కరుణయవేచిమండ్రు” (అది 2 - 46) ఇది నన్నయ పద్యభాగము.

వృషాద్రిపతి శైలి నన్నయ శైలికి భిన్నముకానంత మనోజ్ఞముగా సాగినది.
కవి చరితార్ధత కిడియొక నిదర్శన మనుకొందును.

భాషా విషయమున వృషాద్రిపతిగారి పట్టు విడుపులు ప్రస్తుతి పాత్ర
ములు. ఎటుకలసాని వేషమున శ్రీనివాసుడు పద్మావతికి చెప్పిన సోదె పాత్రో
చిత భాషకు గీటురాయి

“ఎడుకొండలమీద యెలసినవోడ

అదివరావుండ అదిదేవుండ”....

‘సత్తెం జెబుతా ఇనుకోయే తల్లా!’ (ప.సో 124)

ఈ పంక్తులలోని అర్థాంతరము విష్ణుతత్త్వ నివేదకముగా నున్నది. ఇట్టి
సందర్భములు కావ్యమున పలుతావుల ధ్వని విశేష సమర్పకములై తత్త్వ
సారభములు గుబాళించుచున్నవి.

“నా కెవ్వరు లేరు లోకుల నేనాదున్ - ఒక పేరను నిర్దేశము లేదు

ఏ పేరున పిల్చినన్ పలికెదన్ - శత్రువులులే రాద్యంత శూన్యాత్ముడన్”

(తృ.సో ప॥ 88) ఇట్టి వెన్నేని కలవు

భాషాభావాదికమున కవిగారి స్వాతంత్ర్యము కొన్నితావుల విలక్షణ
ముగా నున్నది. “ఉపవసించు (ప్ర-25), సిద్ధపఱచి (ప్ర-69), ఆ తదుపరి
(ద్వి-3), ఋజువు (ద్వి-11). అల్లడి (పం-13) మొదలైన ప్రయోగము
లిందుకుదాహర్యములు.

కథాకథనమున ఉత్కంఠ నొక్కొక్క సోపానమధిరోహింప జేయుచు
రసశిఖిరికి చేర్చుటయందు కవిగారు నూటికి నూరుపాళ్లు కృతార్థులైనారు.
ఇంటిపేరు సార్థకమైనది. ‘సిద్ధసుకవి’ శ్రీ మొవ్వ కలమున సిద్ధేంద్రయోగి
నాట్యమాడెనా అనిపించినది.

సంస్కృత 'శ్రీనివాస చంపూ'కర్త వేంకటాధ్వరి (కీ॥శే॥ 1637) వలె
 వృషాద్రిపతియు విశిష్టాద్వైతుడగుట ఈ కావ్యమునకు దివ్యగంధమలదినది.
 వీరబ్రహ్మాండ్రస్వామి కాలజ్ఞానమున హెచ్చరించినట్లు (పు-15) మతాతీత
 విరాట్పురుషుడైన వేంకటనాథ తత్త్వముకూడ కావ్యమున నిక్షిప్తమైయున్నది.

ఒక్కమాటలో చెప్పవలెనన్న వృషాద్రిపతియొక్క అత్యతత్త్వావిష్కార
 రూపమైన మహాకావ్యము 'పద్మావతీ శ్రీనివాసీయము'. వృషాద్రిపతి పద్మాల
 యాధిపుడుగదా!

‘సాహిత్య బ్రహ్మ’

డా॥ వి.వి.యల్. నరసింహారావు

హైదరాబాద్

18-11-94

రిటైర్డ్ డై రెక్టర్

అం.ప్ర. పాఠ్యలిఖిత గ్రంథాలయ-పరిశోధనాలయము

“సాహితీరూపక సమ్రాట్”

‘అశుకవి కేశరి’

ప్రసాదరాయ కులపతి

పద్మావతీ శ్రీనివాసీయము మహాప్రబంధముగా నిర్మించి శ్రీ వృషాద్రిపతి తన హృదయమున ఒక కృతార్థతను భావించినాడు. ఈ అధునాతన కాలమున ప్రాచీన సంప్రదాయానుగుణమైన కావ్యములను నిర్మించువారు చాలతక్కువ. సంప్రదాయములు మారుచున్నవేళ, అవి మారితీరవలెనని కొందరు పనిగట్టుకొని ప్రచారము చేయువేళ, ఆ విధముగా వచించుట రచించుట అధునికతా విహ్నముగా భావించు నొక కృత్రిమత్వమునకు పట్టాభిషేకములు చేయువేళ నింకను ప్రాతపద్ధతిలోనే వ్రాయుదునని పట్టుబట్టి కాలమున కెదురీదు వారిలో వృషాద్రిపతి యొకడు. లోకములో కొందరు కాలప్రవాహమునకు క్రొత్త మార్గములేర్పరతురు. కొందరు దానికనుగుణముగ ప్రయాణము చేయుదురు. కొందరు దాని కెదురీదుదురు. అవసరమైనప్పుడు మలుపులు త్రిప్పట, ఎదురీదుట సమర్థుల లక్షణము. ఆ సమర్థత కలవాడొకడు ఇప్పుడుండియు వెయ్యేండ్లు క్రిందివానివలె నుండును. ఒకడు వెయ్యేండ్లు తరువాతి వానివలె నుండును. ఆయా జీవుల లక్షణమునుబట్టి సంస్కారమునుబట్టి పెరిగిన వాతావరణమునుబట్టి ఆయా వాసనలో - కాలానుగుణముగా సామయిక ప్రేరణలచేత వికసించి ఫలోన్ముఖములగును. అట్టి కవితా తపః ఫలోన్ముఖుడైన జీవుడు వృషాద్రిపతి. వైష్ణవ భక్తుల కుటుంబములో ఉదయించుటచేత పట్టువడిన ప్రపత్తి, శరణాగతి, శ్రీమన్నారాయణ కళ్యాణగుణ సంకీర్తనము అతని కవితాత్మ సుదృఢముచేసి సత్వాభిముఖమైన శాంతమార్గమున తత్వాన్వేషకునిగా చేసినవి.

ఆ ప్రశాంత సాధన ఫలమే యీ ప్రబంధము దీనినే నాలుగైదు వందల యేండ్ల క్రింద రచించినచో ఏ మహారాజు ఏ అగ్రహారము లిచ్చెడివాడో మణి

కనక వస్తు వాహనము లిచ్చెడివాడో! లేక అవేవీ అక్కరలేదని విరాగవైష్ణవునిగా ఇతడుండెడివాడో! లేక ఆనాడున్నాడేమో! ఏ పేరుతోనున్నాడో! అప్పుడేకావ్యములు రచించినాడో - ఇప్పుడు భువన విజయాది సాహితీ రూపకములలో పాత్రధారణ చేసి విజృంభించి నటులే అప్పుడుకూడ ఏ సాహితీ విజయములలో విలసిల్లినాడో! ఏమో! యోగులు, దార్శనికులు చెప్పవలె!

ఏదై ననేమి - పద్మావతీ శ్రీనివాసీయము పరమ రమణీయమైన ప్రతిభాసంపన్నమైన ప్రబంధము. అలంకార శాస్త్రములలో ప్రబంధములకే లక్షణములు చెప్పబడినవో అవి చాలవరకు ఈ గ్రంథమున కన్వయింపవచ్చును. దీనిలో ఇన్ని యీ విధమైన అలంకారములుగలవు - రీతులుకలవు. వృత్తులివి, గుణములివి, ఇన్ని భండస్సులలో ఇన్ని పద్యములున్నవి, వానిలో తత్సమ పదములిన్ని, తద్భవములిన్ని, దేశ్యములిన్ని, అన్యదేశ్యములిన్ని, సమాస నిర్మాణమిటులున్నది, లోకోక్తులిన్ని వాడబడినవి. ఈ విధమైన పట్టికలు తయారుచేసి చూపుట ఇటీవల విమర్శలలో కొందరి పద్ధతి. ఒకడు పాడుచున్నాడు. కన్నులుమూసికొని ఆ గాన మాధుర్యము ననుభవించుట ఒక తీరు. కాక వాని ముఖమును చూచుచు వీడీ రాగము పాడుచున్నప్పుడు నోరింత సాగినది, తల యింత ఊగినది, నాలుక యిన్నిమెలికలు తిరిగినది, ముఖమున నిన్ని వికారములు కలిగినవి - దీనికిని ముఖయంత్రమునుండి పాట వెలువడుటకుగల సంబంధమెట్టిది ఈ విచారణము నొక విమర్శ పద్ధతియే. నేనా జోలికిపోను. ఇతని పద్యములలో కవిత్వ పదార్థము పుష్కలముగా నున్నదని మాత్రము చెప్పెదను.

కవికి తన రచనలో ప్రధానమైన రసనిష్ఠ - ఆనందానుభవ ప్రధాన శక్తితోపాటు తనజాతి, తనదేశము, తనధర్మము వీటి విశిష్టతను ప్రకటించు ఆనక్తి సహజముగానుండును. ప్రాచీనులైన మహాకవులందరు సందర్భోచితముగా తమ మాతృభూమి వర్ణనలను చొప్పించినవారే. ఈ కవియు నటులే విష్ణుమూర్తి లక్ష్మీదేవిని వెదకుచు భూమిమీదకు వచ్చిన సందర్భమున

స్వామికి ఆంధ్రదేశము నంతయు చూపించినాడు. విష్ణుదేవుడు భద్రాద్రి రాముని, నెల్లూరి రంగనాథుని, శ్రీకాళహస్తీశ్వరుని పరామర్శించి వారితో కొంతతడవు గడపినట్లు వర్ణించి తెలుగుభూమిని పాఠకులకు దర్శింపజేసినాడు అంతకుముందే భూమికి దిగిన లక్ష్మీదేవియు ఓరుగంటి ఏకవీరను, బెజవాడ కనకదుర్గను కలసి కొల్లాపురమున ఆశ్రమము నేర్పరచుకొన్నది.

కథలో మధ్య ఇటువంటి ఘట్టములను అమూలకములైనను కలిపి కవులు తమ వ్యక్తిగతమైన అభిప్రాయములను చూపించుచుందురు. ఈ కావ్యము చదివినప్పుడు వెంటనే ఈ కవిమీద నన్నయ శ్రీనాథుల ప్రభావము కొంత ఎక్కువగా ఉన్నటు లనిపించును. అది దోషముకాదు. గుణమే. పూర్వ పూర్వకవుల ప్రభావము ఉత్తరోత్తర కవులపై నుండుట సహజము.

ఏమైనను ఈ ఉత్తమ కావ్య రచనతో వృషాద్రిపతి ప్రబంధ కవుల సరసన జేరు అర్హత పొందినాడు భద్రమస్తు! ఈ ప్రబంధము తెలుగు హృదయముల నలరించునుగాక!

ప్రసాదరాయ కులపతి

ప్రిన్సిపాల్

హిందూకళాశాల - గుంటూరు

సు హృ ద్వా క్య ము

విత్తం పెత్తనం చలామణిలో వున్న కాలం యిది. అందువల్ల సాహితీ విత్తములకు అదరం అంతగాలేని కాలంకూడా. అయినా అనువంశిక ప్రభావం వల్లనూ సంస్కార ప్రభావంవల్లనూ కొంతమంది సాహితీవేత్తలు వెలుగులోకి వస్తూనే వున్నారు. వుంటారుకూడా.

సాహిత్యంలో అనేక నూతన ప్రక్రియలు వ్యాప్తిలోకి వచ్చి పద్య రచయితలు పలుచబడినా, ఎప్పటికప్పుడు క్రొత్తవారు వస్తూనేవున్నారు పద్యానికుండే ప్రాధాన్యం యెప్పుడూ వుంటుంది. దాని ప్రత్యేకత దానిదే.

అలా చక్కగా పద్యరచన చేయగలవారిలో మా కా ప్తమిత్రులు “సాహితీ వాచస్పతి” “ఉపన్యాస చతురాసన” శ్రీమాన్ మొవ్వ వృషాద్రిపతి గారు సుప్రసిద్ధులు. వీరి ఉపన్యాసాలు ఆంధ్రదేశంలోని అన్ని ప్రాంతముల లోను చాలామంది సాహితీప్రియులు వింటూనేవున్నారు. భువనవిజయాది సాహిత్యరూపకాల్లో శ్రావ్యములైన వీరి పద్యాలను, చమత్కార సహితసమస్యా పూరణాలనూ వింటూనేవున్నారు. అలాగే ఉపనిషద్వాణి, హరిహరాత్మజ విజయము మొదలైన తత్వప్రధాన, భక్తిప్రధాన కావ్యాలు చాలా వీరు రచించారు. వీరు కవితాశక్తి, ఉపన్యాసరక్తి, గానకళాశక్తి, భగవద్భక్తి వీటి సమాహార రూపం. ఇన్ని శక్తులు ఒకచోట కేంద్రీకరించటం చాలా అరుదు. ఈ శక్తులు కొంతవరకు అనువంశికంగానూ, కొంతవరకు స్వయంగాను వీరు సంపాదించుకొన్నవి. వీటిఅన్నిట్లోను భగవద్భక్తికే అగ్రపీఠం. తక్కినవి దానికి అంగాలు. ఉదయం భగవదనుష్ఠానం అయినతరువాతనే తక్కిన దినచర్య కుపక్రమిస్తారు. ఆ భక్తి నిష్కామం కావటం విశేషం. భక్తుడు కోరకపోయినా భగవంతుడు ఎప్పుడూ అతని యోగక్షేమాలను నిర్వహిస్తూనే వుంటాడనటానికి ప్రత్యక్ష నిదర్శనం వీరే.

వీరి కుమార్తె వివాహం శ్రీనివాసునినన్నిధిలోనే జరపాలనే సంకల్పంతో బస్సులో బంధుమిత్రులతో బయలుదేరారు. వరునికి సంబంధించిన బంధు మిత్రులుకూడా దానిలోనే వున్నారు. వీరాల - ఒంగోలు మధ్య ప్రయాణం సాగుతూవుండగా ప్రమాదవశాత్తు బస్సు చాలా లోతైన గుంటలోకి రెండు

బోల్తాలు కొట్టింది. ఆ ప్రాంతంలో వున్నవారంతా పరుగెత్తుతూవచ్చి బస్సు అద్దాలు పగులగొట్టి నిచ్చెనల సాయంతో అందర్నీ బయటకు తీయటానికి తోడ్పడ్డారు. యెంతమంది ప్రమాదానికి గురైనారో అని అందోళనపడ్డారు. అశ్చర్యకరమైన విషయ మేమిటంటే బస్సులో వున్న 60మందిలో యేఒక్కరికీ చిన్న గాయంకూడా లేకుండా బయటకివచ్చారు. స్త్రీలు ధరించిన “తల పూవులు” చెదరనై నాలేదు. చూచినవారంతా అశ్చర్యంలో మునిగిపోతే వృషాద్రిపతిగారు భగవద్ధ్యానంలో మునిగిపోయారు.

ఈస్థితిలో అక్కడకి ఒక వ్యాను వచ్చింది. దాని డ్రైవరు వీరు కోర కుండానే ఒంగోలు చేర్చాడు. డబ్బు యివ్వజూపితే అతడు తీసుకోలేదు. ఇదంతా యెలా జరిగిందనుకోవాలి?

అంతకుపూర్వమే వృషాద్రిపతిగారు “పద్మావతీ శ్రీనివాసీయము” అనే యీ ప్రబంధాన్ని చాలావరకు రచించారు. ఎప్పటికప్పుడు నాకు వినిపించారు కూడా. ఇప్పుడు దానికి సమగ్ర రూపం సమకూర్చి ఆ స్వామికే అంకితం చేస్తున్నారు.

తమకు సిద్ధించిన కవితాశక్తినికూడా వీరు భగవత్ప్రసాదంగానే భావించి ఆ స్వామికే సమర్పించుకోవటం అభినంద్యం. నేను సాహితీప్రియుడనే అయినా ఈ కావ్యంలోని కవితా వైశిష్ట్యంకంటే భక్తి వైశిష్ట్యంవై పే నా చూపు మొగ్గు తున్నది. అయినా కొంచెం కవితా కౌశలంవైపుకూడా దృష్టి సారించటం అవసరం.

పద్మావతీ శ్రీనివాస కళ్యాణగాథ సుప్రసిద్ధమే అయినా యీ ప్రబంధంలో నాటకోచిత రంగస్థల సన్నివేశాల్లాగా కథాభాగం నడిచింది. సన్నివేశాల కల్పనలోనూ, పాత్రోచిత సంభాషణ క్రమంలోనూ చక్కని నాటకీయత చోటుచేసుకొని కళాత్మకరూపం సంతరించుకొన్నది. స్వామి సన్నిధికి చేరుకోవటానికి తోడ్పడినట్లే కళ్యాణ ఘట్టం ముగియటానికి సప్తసోపానాలు యేర్పాటు చేయబడినాయి.

కథా ప్రారంభం మొదలు చివరిదాకా ప్రబంధరీతిలో సాగుతుంది. సోపానాది సోపానాంత పద్యాలు అంత్యప్రాస నియమంతో ప్రౌఢ శైలిలో

నడిచాయి. అటు శబ్దాలంకారాలూ, అర్థాలంకారాలూ, వర్ణనలూ లోకోక్తులూ, జాతీయాలు సందర్భోచితంగా నిర్వహింపబడినవి. శైలి మృదు పద విన్యాసాలతో లలితమధురంగా సాగింది. ఈ విషయాలన్నీ సోదాహరణంగా వివరించాలంటే ఈ ప్రబంధానికి మించిన గ్రంథం అవుతుంది. అందువల్ల స్థాలీ పులాకంగా సూచిస్తే సరిపోతుంది. ముంజేతి కంకణానికి అద్దమెందుకు.

శబ్దార్థాలంకారాలు

తచ్ఛరిత్రముల్ మోహలతాల విత్రములు మోక్షరమా కరుణా
పవిత్రముల్ 1-12

వాదంబులునాదంబులు రోదోంతరమెల్ల నిండరోయకవారల్
వాదంబులు ప్రతివాదము లాదరువులుచూపి జేయు నా సమయమునన్ 1-49

ఇక వర్ణనకు ఉదాహరణ చూడండి. భృగుమహర్షి విష్ణుమూర్తి వక్షః స్థలంమీద తన్నబోతూ తన మనస్సులోనే భావనచేస్తున్నాడు.

ఈ వృక్షమేకదా యెనలేని సంపదల్ పుట్టించు లచ్చికిఁ బుట్టినిల్లు
ఈ యురంబేకదా యీరేడులోకాల రక్షించు సత్కృపారామసీమ
ఈ తొమ్ముననె కదా వారాశి సంజాత కౌస్తుభనవరత్నకాంతి తనరు
ఈ యురంబునకదా యేపారు శ్రీ వత్సమను పుట్టుమచ్చ దివ్యాంకముద్ర
కల్పలతికా ప్రసూన సంగ్రథితమైన వైజయంతి రాజిల్లు నీ వక్షమందె
ధూతధాత్రి పరిష్కవంగ భోగ్యమైన తరిళ వేదిక యీ భుజాంతరముకాదె?

కింకరుడు అనే కృదంత శబ్దానికిబదులు కింకుర్వాణ అనే శానజంత పదాన్ని శ్రీనాథకవి తరువాత ఈ కవి వాడారు. ఇలాంటి ప్రౌఢ పద ప్రయోగాలు చాలావున్నాయి.

ధారాశుద్ధికి 1-64, 1-77, 1-78, 1-82, 1-76 ఇంకా యెన్నో పద్యాలు చూడవచ్చు.

లోకోక్తులు, జాతీయాలు

పిల్లిమెడకు గంట కట్టడం 1-59 కన్నుల్లో వత్తులుంచుకోవటం 1-60 స్రవశల్య పరీక్ష 1-61 నిప్పుతో చెలగాటం 1-64 ముక్కుమూసికొని తవస్సు

వేయటం 1-65 రోట శీర్షమిడి రోకటిపోటుకు జంకటం కానున్నది కాక
మానదు 1-68 ఒడలెల్ల చెవులు మొలవటం 1-72 కొండతో డీ కొనటం
1-77 మోములనెగాదిగ చూడటం 1-87 మగడు ముండ అంటే ముప్పికి
వచ్చినవాడు ముండ అనటం 2-19

మగడు కొట్టేనేని మగనాలు సైరించు

సవతి యెత్తిపొడుపు సైపగలది

లేకి పాటుగన్న వైకుంఠ లోకంబు

కోడియెనిగిడ్చికూయకున్నె 2-20

కంచె పొలంమేయటం 2-78 చెడి చెల్లెలింటికి అలిగి అత్తవారింటికి పోరాదు
3-72 ఎచ్చటైనను బావనవచ్చు వంగతోటదగ్గర బావను మాటతగదు 3-75
డబ్బులేనివాడు డబ్బుకు కొరగాడు 3-79 అయినవారి కాకుల్లోను కానివారికి
కంబాల్లోను పెట్టటం 4-70 పుణ్యానికి పోతే పాపం యెదురురావటం 4-72
ఇలా వ్రాస్తూపోతే వందల సంఖ్యలో వున్నాయి. లోకజ్ఞుడైన కవికిమాత్రమే
యిలాంటి ప్రయోగాలు సాధ్యాలు.

అ ల ం కా రా లు

“వ్యాసమౌని భగీరథప్రాప్త గంగ సూత విజ్ఞాన జాహ్నువీ స్రోతమయ్యె” వస్తు
వౌపాధిక ప్రభావమున గణ్యమగు జలము శంఖమున తీర్థమైన భంగి” 1-10
అభ్రగంగను పుడమికి దించినవాడు భగీరథుడు. అందువల్ల అది భాగీరథి
అయినది. జహ్నుమహర్షి ఆశ్రమం ప్రవేశించి అతడు ఆపోశసంచేసి విడవగా
జాహ్నువి అయింది. ఇక్కడ భగీరథుడు, జహ్నువు అనే ఉపాధులనుబట్టి
గంగపేరు మారింది. మామూలు జలం శంఖంలోపోస్తే తీర్థమౌతుంది. ఈ
చిన్న పద్యంలో ఒక రూపకం ఒక అర్థాంతరన్యాసం ఒక ఉపమ మొత్తం
మూడలంకారాలు చిత్రంగా ప్రవేశించాయి.

“అ మాటల్ చెవిసోక నిర్జరులు వర్షాంభోద గర్జానినా

దామోదంబున నాడు కేకిగణ మట్లానంద తుందాత్ములై

ఓ మౌనీశ్వర! నీవుదక్క నొకడ న్ముండర్హుడే అంజనా

రామా పుత్రుడు గాక యెవ్వడటు పారావారముం దాటగన్”

ఈ పద్యం పూర్వార్థంలో కవి ముఖతః ఒక ఉపమాలంకారం, పాత్ర ముఖతః దృష్టాంతాలంకారం ఉత్తరార్థంలోనూ వెలసి విషయ సౌందర్యాన్ని చేకూర్చాయి.

ఈ ప్రబంధానికి పీఠిక వ్రాయటం సముద్రానికి యేతామెత్తటం. శక్తికి మించినపని. మిత్రులకు నాపట్లగల సౌహార్దానికి చిహ్నంగా నాకీ అవకాశాన్ని కలిగించినందుకు నా కృతజ్ఞతను తెలుపుకుంటూ. ఇంకా వీరి కలం నుండి ఇతోధిక రసవత్తర కావ్యాలు వెలువడగలవని విశ్వసిస్తూ

”జయంతితే సుకృతినోరసనిధ్ధాః కవీశ్వరాః

నాస్తియేషాం యశః కాయేజరామరణజం భయమ్॥

అని స్మరిస్తూ ముగిస్తున్నాను.

నల్లూరు

20-11-94

ఇట్లు

సాహితీ పిపాసువు

యార్లగడ్డ వెంకటసుబ్బారావు

“తర్క వేదాంత పండిత” “కవిభట్టారక”

మొవ్వ దాశరథిసారి (విష్ణుదాసు)

వేణుగోపాల సేవాశ్రమము

పం॥ గయయుఁ బ్రయాగయున్ మధుర, కాంచి, మఱెన్నియొ పుణ్యతీర్థ సం
చయములు వెల్గు నీయవనిఁ జాలఁగఁగాని భవత్పదాంబుజ
ద్వయమును గన్నఁ గల్గెడి ముదంబది యెచ్చటనైనఁ గల్గునే
జయజయ సప్తశైలనివసజ్జగదీశ్వర! వేంకటేశ్వరా!

కవికి నపారమైన వాఙ్మయసామగ్రి యావశ్యకమై యుండును. అది
భందస్సు, వ్యాకరణము, భాష, అలంకారము, ఔచిత్య, శయ్య, రీతి, ధ్వని
మున్నగు రూపములతో నలరారు. అందు మొదటిది సంస్కృతాంధ్రముల
యందుఁ దలస్పర్శియైన శబ్దజ్ఞానము రస సమాధియందుండి రచన సాగించు
నపుడు కవికి శబ్దజాల మహామహామికతో గోచరించుచుండును. వానియందు
రసానుగుణమైన మృదుపదమును స్వీకరించి కూర్చుట యనునది యుత్తమ
కవులైనవారి కెల్లరకు ననుభూత విషయము. సహజ కవులుకాక బలాత్కార
ముగా రచన సాగించువారికి యతి ప్రాసచ్ఛందో నిబంధన లిటుకునఁ బెట్టఁగా
నేదోయొక పదము నతికించి ముగింప బహుశ ప్రయాసపడవలసి వచ్చును.
జన్మాంతర సుకృతసిద్ధిచే గవులైనవారికి శ్రమలేశమైననులేక గంగాతరంగిణీ
ప్రవాహమువలె రచన పరువులెత్తును. రసమాధురీ వాహినియందుఁ బరితలను
ముంచివైచును. చూడుఁడు. “ధరదివ్యావ్రహతిన్ బగిల్చికొలనుత్పాదించి
వే దానికిన్ శరజాలంబుల నిల్లుగట్టమన సైన్యంబుల్ వెఱింబొందెన, చెరు
వొందెన్ సురసంఘముల్ హరి నుతించెన్ బొంగియప్పార్దు భూ, వరమున్నిట్టివి
చూడరున్ వినరు నెవ్వారుండ్రలోకంబులన్. తిక్కన, మ భా. ద్రోణపర్వము.
మత్తేభము మత్తేభయాసముతో నడిచినది. వ్యర్థపదము మచ్చునకైనలేదు.
ఎంతయో కథాభాగము నొక్క పద్యములో నిమిడ్చివై చెను. కౌరవసేనా మధ్య
భాగములో రథాశ్వముల కర్జునుఁడు నీరువెట్టిన విషయమెంత మధురగంభీర
ముగా వివరింపఁబడెనో గనుఁడు. సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునితోఁ జెప్పుచు

న్నాడు అర్జునుడు గుఱ్ఱములకు నీరువెట్టుటజూచి మన సైన్యంబులు భయము నొందినవి. భయమెందులకు? పగతుర మధ్యభాగమునందు నేమాత్రము లెక్కలేక యీ పనిజేసిన కృష్ణార్జునులు సైంధవునిఁ జంపక విడుతురా? సైంధవుడు చచ్చినట్లే మనమందఱమును హతులమే యని కొరవసేస భయ పడినది. సురసంఘము లచ్చెరువొందినవి. వారికి భయపడవలసిన యవసరము లేదు, కృష్ణార్జునుల యద్భుత కర్మమును స్వైరవిహారమును జూచి యాశ్చర్య పడిరి. శ్రీకృష్ణస్వామి యుప్పొంగి “యర్జునా! నీతో నముడైన పరాక్రమ ధురీణుఁడీ ముల్లోకంబుల యందును లేడు, భేష్, భళి యని కొనియాడెను. అర్జునుఁడొనర్చిన పని కొరవులకుఁ గనిపించుచునే, యున్నది. వేఱుగా స్వామి పొగడుటే? పగతురు మఱిత బాధపడఁగలందులకే. ఇక సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో “రాజా! మున్నిట్టి పనులుసేయఁగా నెవ్వరును జూడలేదు. విననుగూడ వినలేదు “నభూతో నభవిష్యతి” అని యతిలోక వృత్తముగా వర్ణించెను. ఒకేయొక్క విషయమునుగూర్చి కొరవసేస, సురసంఘములు, శ్రీకృష్ణస్వామి, సంజయుడు పొందిన భావముల నెంతయుచితమనోహరముగా మహాకవి చిత్రించెనో గమనింపవలసియున్నది. ఇట్టి మహాకవిత్వకును, బలాత్కారముగా రూక్షాక్షర నన్నివేశ నికృష్టముగా వ్యర్థపద భూయిష్టముగా జెప్పఁబడు కవిత్వమునకును బోలికయుండదుగదా. మహాకవియగుట బహు జన్మ పుణ్య పరిపాక విశేషకృత్యము. అట్టి మహాకవులు, వారిచేఁ గొనియాడఁ బడిన పుణ్యపురుషులే విరస్థాయిగా లోకమున నిలుచువారు అందువలననే

లంకాపతే స్సంకుచితం యశోయత్

యత్క్రిర్నిపాత్రం రఘురాజపుత్రః

సనర్వ ఏవాదికవేః ప్రభావః

నకోపనీయాః కవయః క్షీణితైః | అనివాకొనఁబడినది.

ఈ పద్యవతీ శ్రీనివాసీయమును వ్రాసిన మా చిరంజీవికిఁ గవిత్వము వెన్నతోడఁబెట్టిన విద్యయైనది. ఎందువలనననఁగాఁ బితామహులు శ్రీ వేంకట దాసస్వామివారు. శతాధిక గ్రంథకర్తలు. మహా తపస్సంపన్నులు, సిద్ధ పురుషులు, తండ్రిగారు (మా యన్నగారు) శ్రీ శ్రీనివాస పెరుమాళ్లుగారు మహాకవులు. వినతండ్రినైన నేనును, కవినే. ఇట్లు కవి వంశమున జన్మించిన వృషాద్రిపతికిఁ గవిత్వ మబ్బుటలోఁ జిత్రమేమియులేదు. అందుచేతనే “శవీనాం శ్రీ మతాంగేహయోగ భ్రష్టోఽభిజాయతే” “అధవాయోగి నామేవ

కులే భవతి ధీ మతామ్ అని భగవానులు నుడివిరి. కవిత్వమేగాక ప్రియ వక్తృత్వము, ఉచితజ్ఞత, నిరంతర కావ్యవ్యాసంగము దైవపరత మున్నగునవి యనూహనముగానే మా చిరంజీవి కబ్బినవి. వీనికిఁ దోడుగాఁదీసికొన్న యితీ వృత్తము లోకపావనమైన పద్మావతీ శ్రీనివాసుల కల్యాణము. ఈ కావ్యము నందు మా యాయుష్మంతుఁ డొనర్చిన కవితా ప్రాభవమునకు విజ్ఞులే సాక్షి భూతులు. దిశ్శాస్త్రముగాఁ జూపుచున్నాఁడను. “మగఁడు ముండయనుచుఁ దెగనాడ, వచ్చిన. ముష్టివాఁడుగూడ ముండ యనఁడె” “వైకుంఠలోకంబుఁ కోడియై నిగిడ్చి కూయకున్నె” ద్వీ.సో. “కడఁగి వెట్టు చెడిడి కాలంబునకుఁ గుక్కఱుఁకొనిపిందెలన్న పోల్కితనర” పం.సోపానము. ఇట్టి నానుడులు తగిన యెడలఁ బరశ్శతములుగాఁ బ్రయోగింపఁ బడినవి.

కులశైలంబులు తల్లక్రిందయిన దిక్కుడ్యంబులేప్రీతిన్
జలధివాతము లింకిపోయిన ధరాచక్రంబు వక్రించినన్
జలజాతాస్తుఁడు కాంతిఁ బొసినను నక్షత్రేశుఁ డల్లాడినన్
లలనారత్నములార! పొల్లగుచుఁ గల్గల్ గావు నా వాక్యముల్

మత్తేభము, గంధగంజ గంభీరయానముతో నహజ సరళశయ్యా సారస్వమును వెలార్చుచున్నచి.

సీ. చనుమొగ్గలాకాదు మనసీజు, నునుజేతి
జాశువాబంతుల జంటగాని
కన్నులా యివి? కావు వెన్నెల వాగులో
విరిసిన వెంగల్వ విరులుగాని
ముంగురులా? కాదు మోము దామరలోని
తేనెసోపలు గ్రోలుతేంట్లుగాని
కటిబంధమా? కాదు ఘనశైల పతయాశు
ఝురిఁదోఁచునైకత స్థలముగాని
మోవియా? గాదు బలుజంటి బావిగాని
వదనమా? కాదు రేయెండ పాదుగాని
ఆరగునె? కాదు మారు కటారి గాని
కన్నెయా, కాదు పసిడి పూదొన్నెగాని,

పం.సో

పద్మావతీదేవి సౌందర్యవర్ణనము. పూర్వప్రబంధములలోని శ్రీ వర్ణనమున కేమాత్రము తీసిపోని రచన. జాను తెనుంగుల కూర్పు, లలితపదసౌకుమార్యముచే సుందరావయవ సౌకుమార్యము సూచింపబడినది.

కులుకుమితారి గబ్బిచను గుబ్బలపోడిమిలోడి జక్కవల్
కళకుచు రేయి యంతయుఁ గలంగుచు నేడ్చెడు హేమకుంభముల్
దశమగుతాప భారమున ద్రావకమయ్యెడు, శైలశృంగముల్
పలుకులు పల్కులై పడెడు, వారణకుంభము మొద్దుబారగన్

హృదయంగమమైన హేతుత్పేక్ష. వేయేల? మహాకావ్య లక్షణములిందుఁ బొందుపడియున్నవని చెప్ప సంధియంపడనవసరములేదు, ఈమా చిరంజీవికిఁ బద్మావతీ శ్రీనివాసులు ఇతోఽధిక కావ్య రచనాపాటవమును, సంపూర్ణాయు రారోగ్యైశ్వర్యముల నొసంగి సర్వదా సర్వథా రక్షింతురుగాత.

ఇతిశమ్.

పద్య సుమహారము

సాహితీ సాగర జ్ఞాన జలమునెల్ల
పుక్కిలించిన కుంభజ మునివరుండు
సరస సంగీత సాహిత్య చతురుడగు వృ
షాద్రిపతి గురుదేవున కంజలింతు

పాఠంబు చెప్పెనా పాషాణములెయైన
చైతన్య రససిద్ధి సంగమించు
పద్యంబు చదివెనా వట్టి మ్రోడులెయైన
జల్లన పులకించి పల్లవించు
హాయిహాయిగ నుపన్యాసంబు చేసెనా
కొసరి కోకిల మారు కూయదొడగు

సరసత మెలమెల్ల సల్లాప మొనరింప
వెన్నెల పందిరుల్ వన్నెదరుగు

స్థిరత మానవత్వమై మూర్తిభవింపి
వినయ వినమిత చిత్తుడై వెలయుచున్న
అమిత శేముషీజిత దైత్యారిగురుడు
భవ్యగుణుడు వృషాద్రిపతి గురుండు

పరమదైవము వేంకటపతి పరిణయ
చరిత రచియించి సద్యశశాలి యగుచు
కవి జనంబుల ప్రస్తుతి కాంచగలిగె
పసిడికివితావి యబ్బిన పగిదిదోచె

‘కవయిత్రీ తిలకము’
నరహరి సత్కబామ
హైదరాబాదు

దేశిక స్తవము

మొవ్వు వంశాంభోధి పూర్ణచంద్రుండు
 నివ్వటిల్లిన కీర్తి నిచయసాంద్రుండు
 సాహితీలోకైక చతురాననుండు
 మోహలతాచ్ఛేద పూతవర్తనుడు
 సరస కావ్యరచనా చతురదక్షుండు
 పరతత్వ విజ్ఞాన భాసురాక్షుండు
 నిజ శిష్య వాత్సల్య సీరధినముడు
 ప్రజలకు స్తుతిపాత్ర రమణీయగుణుడు
 దేశికులకు నెల్ల దేశికోత్తముడు
 ఆశాంత సంవ్యాప్త హార్దికోన్నతుడు
 శయ్యావిలాసంబు శబ్దపాటవము
 నెయ్యింపురససిద్ధి నెఱియలంకృతులు
 వ్యంగ్య మర్యాదయు నర్థగౌరవము
 భంగ్యంతరంబగు పాత్ర చిత్రణము
 నిరుపమానంబుగా నెరవేర్చు ఘనుడు
 కరుణాలవాలుండు కమ్రశీలుండు
 'పద్మావతీ శ్రీనివాసీయ' మనగ
 పద్మజా పరిణయ పటు గాథ వ్రాసె
 భవ్య సద్గుణ కళావధి వృషాద్రిపతి
 దివ్యవచోమూర్తి దిగ్దేశికీర్తి
 మహితుడౌ అచార్య మార్తాండు డనఘు
 డహిరాజ పర్యంకు ననుగు భక్తుండు
 అతులిత దీర్ఘాయురారోగ్య భాగ్య
 చతురుడై కలకాల మతుల సేవలను
 తన శిష్యపాళిని తనుపుగావుతను
 ఘనతర సాహిత్యకళల తేల్పుచును

ఆకుల ఆంజనేయప్రసాదు

గుంతకల్లు

శుద్ధప్రతి

పుట	పద్య సంఖ్య	పాద సంఖ్య	ఉన్నది	ఉండవలసినది
3	5	4	శౌనిక	శౌనక
11	40	2	నొక్కొక్క	నొక్కొక్క
19	77	2	మరుత్తిగ్నాంశువుల్	మరుత్తిగ్నాంశువుల్
26	106	4	మైక్యముఁజింది	మైక్యముఁజెంది
29	122	2	జనుమిఁక"యని	జనుమిఁక"నని
36	26	3	బ్రతిమాలిన	బతిమాలిన
44	70	3	చింతాభూరుహ	చింతాభూరుహ
56	123	1	లేనియట్లే	లేనియట్లే
64	30	2	పద్మపత్రాక్షి	పద్మపత్రాక్షి
76	85	3	నిర్మించుకొనె	నిర్మించుకొనె
78	95	1	చేకురుచుచుండు	చేకురుచుండు
80	102	2	మాననీమణి	మాననీమణి
81	4	3	జ్ఞానమృత	జ్ఞానామృత
91	51	1	యజ్ఞాయతాక్షుండు	అజ్ఞాయతాక్షుండు
104	115	4	సూత్రామా!	సూత్రామా!
106	4	4	వదనా! హయవదన	వదనా! హయవదన!
113	31	2	వైశమనేగి	వైశమయేగి
114	38	4	మృగయక్షుద్రుండు	మృగయక్షుద్రుండు
116	49	3	నీనాకలున్	నీనాకలున్
121	74	2	భావనందు	భావమునందు
122	76	1	శ్రీరాఘూద్వహా	శ్రీరాఘూద్వహా!
123	83	3	తెన్నడుఁగల్గె	తెన్నడుఁగల్గె
142	3	1	చతురుబుద్ధ్యు	చతురుబుద్ధ్యు
145	15	2	కళాపాఠజ్ఞోదరా	కళాపాఠిణుఁడజ్ఞోదరా
149	34	3	సూచ్యార్థ	సూచ్యార్థ
152	48	1	కన్యదాన	కన్యాదాన
155	61	2	భక్తి	భక్తి
168	117	3	యాదార్థ్య	యాదార్థ్య

ఇష్టదేవతాస్తుతి

శ్రీరామా రమణీ ధరా సతులు ముంజేగంకణ క్వాణ మిం
పారన్ బాదములొత్త భోగివర పర్యంకంబుపైబండి కా
వేరీ మధ్యమునందు వైభవ కళా విశ్వైక రక్షాత్ముడౌ
శ్రీరంగేశ్వరుగొల్తు బూర్ణ కరుణాసింధున్ జగద్బాంధవున్

ఏ పవిత్ర చరిత్ర చూపు లింతుకసోక
బ్రహ్మరుద్రేంద్రాది పదవు లొదవు?

ఏ సాధ్వి పదరజం బింత సోకినమాత్ర
లలిగజాంతై శ్వర్య లాభమొదవు?

ఏ మాన్య భార్యగా దామోదరుడు శ్రీని
వాస సార్థకనామ భవ్యుడయ్యె?

ఏ దేవి పద ముద్ర లీరేడు జగముల
కాహార ధాన్య సస్యాళి నొసగు?

ఏ మహాజనయిత్రీ పత్తామరసము
లర్థిగొలువ నింద్రాణీ ముఖామరాంగ
నాళి తమయంత వలతు, రాయమృతపూర్ణ
మహిత గుణపేటి దలతు రమావధూటి

దురితావార దురంత రాక్షస కృతాంతున్ రామనామామృతా
క్షర నిత్య స్మరణైక సంజనితహర్ష శ్రీ నితాంతున్ మహే
ద్ధర బాహుబలశౌర్య సాహస నిశాంతున్ - స్వచ్ఛ పాండిత్యబం
ధురునెంతున్ హనుమంతు సౌమ్యగుణ శాంతున్ దాంతు సుస్వాంతునిన్

వాసంబై యుపధానమై మృదులమౌపర్యంకమై మందిరం
 బై సింహాసనమై సువర్ణ మకుటంబై పాదుకాయుగ్మమై
 వాసిం గైకొని యెండవాన చలువల్పై సోకఁగానీక తా
 దాసుండై హరిఁ గొల్చు నాగకుల నేతన్ శేషు నర్పించెదన్

నగ భిద్వజ్ర మెవాని టెక్కల కొనన్ ఖండింపలేదయ్యె? బ
 న్నగరాట్టల్పునకే మహాజవుని స్కంధంబే శతాంగంబొ? యె
 న్నగ పున్నాగములే మహామహుని సందర్శింపఁ గంపించి తి
 న్నగ వత్మీకముఁ జొచ్చు? నాఘను శకుంతస్వామి నగ్గించెదన్

అనల జ్వాల పరంపరల్ కుసుమమాలాభంబుగా దైత్య రా
 డ్వనితా మంగళసూత్ర నాశన కళావ్యాపారుడై పాప ఖం
 డన పారీణత ధర్మరక్షణ ధురీణ ప్రాజ్ఞుడౌ శ్రీ సుద
 ర్శన చక్రాయుధునెంతు శత్రు హనన ప్రజ్ఞాపరీరంభునిన్

తన ధ్వాన మృసురారి బృందముల కుత్సాహంబుఁ గల్పింపఁ గ్రూ
 ర నిశాటాధిప వాహినీ నిచయ హృద్రంగంబు భంగమ్ముగా
 వనజాతాయత దివ్యనేత్ర వదన ప్రాబల్య సౌగంధ్య భా
 జను నాపోజను పాంచజన్య నృపతిన్ శంఖ ప్రభుం గొల్చెదన్

చేతన కోటికెల్ల హరిసేవ ప్రబోధ మొనర్పనెంచి చిం
 వాతరు కోటరంబున ప్రశాంత సమాధిని తామ్రపర్ణికా
 ప్రోతము చెంతలన్ దమిళ సూక్తుల వేదమువెప్పె నా శరా
 రాతి పదాబ్జముల్ గొలుతు ప్రాజ్ఞశిఖామణి - వైష్ణవాగ్రణిన్

అవివేకమునఁ దత్త్వ దూరముగఁబెల్ల జ్ఞానపుంజీకటుల్
 కవయం గ్రుంగు జనాళి మోక్షపదమార్గ స్వాంతులంజేయ - ఈ
 యవనీ చక్ర దిగంతసీమల విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత బీ
 జ వితానంబును చల్లు లక్ష్మణ యతీశ శ్రేష్ఠ నగ్గించెదన్

శ్రీ లక్ష్మీవిభు పాదపద్మయుగళీ భృంగంబులై విష్ణు సే
 వా లక్ష్మ్యంబుగబద్ధ చేతనతతిన్ భక్తి ప్రబోధంబుచే
 లీలన్ మోక్షపథానురక్తముగఁ గల్పింపంగ యత్నించు ది
 వ్యాళిన్ గొల్చెద జ్ఞాన భక్తి పరులౌ అశ్వారులన్ సూరులన్

యతి రామానుజ యోగిచంద్రుఁడు మనుష్యశ్రేణిఁ గాపాడఁగా
 క్షితి నీ రూపముతో జనించె నన లక్ష్మీజాని పాదాబ్జ సం
 భృత భక్తిన్ వెదజల్లి శిష్య జలజార్చిష్మంతుఁడై గ్రంథ సం
 తతులన్ వ్రాసిన వేంకటాఖ్య ముని సుత్రామున్ నదా కొల్చెదన్

స్థానము సత్కవీంద్ర పరిషత్తున నగ్రము - తర్కవార్ధి మం
 ధాన ధరాధరమ్ము - రఘునాయక పాద జలేజ శీధు సం
 పాన మిళింద - మార్కనుతవర్తన శిష్య సమాజవత్సలున్
 మానితు శ్రీనివాస పెరుమాళ్లు నుతించెద నాదు తండ్రినిన్

పతిపద మగ్నజీవన - అవారిత దానకళానిధాన - మా
 నిత వనితా ప్రతానగుణ నిర్మల దివ్య యశోవితాన - స
 న్నుత ఋజు సత్త్వవర్తన వినూత్న పవిత్ర సుధాచరిత్ర - సం
 తత విమలాచ్చ శీలయగు తల్లిని గొల్చెద బాలమాంబికన్

సాటిలేనట్టి భక్తివిస్తారుఁ డగుచు
 నిర్మలాధ్యాత్మిక జ్ఞాన నిరుపమానుఁ
 డగుచు శిష్యులఁ గాపాడు ననఘ చరితుఁ
 గొలుతుఁ చినతండ్రి వేంకటాచలపతీంద్రు

చండజ్ఞాన సమస్త వాఙ్మయ సరస్వంతంపు సారోదమున్
 గండూపింబి స్వశిష్య వర్గమునకున్ జ్ఞానప్రదాన క్రియా
 శౌండుండై విలసిల్లు దాశరథి విశ్వవ్యాప్తనామున్ మహో
 ద్ధండున్ సూరి కులాగ్రగణ్యుఁ దలతున్ దామోరాంఘ్యర్చకున్

వ్యవసాయము - హరిభక్తి
 వ్యవసాయము - రెండు కన్నులై యొప్పెడి సం
 స్తవనీయగుణ చరిత్రుని
 అవికారున్ రామప్రసాదు నగ్గింతునెదన్

అలఘు యశుండు నిర్భర మహాశుకవిత్వ కళావిదుండు స
 త్కళలకు దుగ్ధవార్ధి - అవధాన సరస్వతి శ్రీ ప్రసాద రా
 ట్కులపతి మద్గురూత్తముని గొల్తు దిగంత యశోవిశాలఁ ద
 త్కల కవితామృతోర్మికలఁ దానమొనర్పని వారలుందురే?

అతడు సర్వశాస్త్ర కలశార్ణవ కుంభజుఁ డార్షధర్మ వి
 ఖ్యాత చరిత్రఁ డచ్చకవితామృత నిర్హరి సర్వమానవ
 వ్రాత హితార్థభావుకుఁడు భవ్యయశోనిధి యార్లగడ్డ వం
 శాతతవార్ధి చంద్రు వినయంబున నెంచెద సుబ్బరాణ్మణిన్

కీర్తి శరీర మిచ్చట మిగిల్చి దివంబునకేగె సత్కళా
 వర్తనులైన దివ్యులకు వ్యాకరణంబును బోధసేయ - సం
 పూర్తిగ శబ్దశాస్త్రమును పుక్కిటఁ బట్టిన బన్వరాజు - ధీ
 కీర్తను గిద్దలూరు కులకేవల వార్ధి శశాంకు నెంచెదన్

కవీంద్రస్తుతి

భారతదేశ కీర్తి సుమవాసన లీ జగమెల్ల నిండఁగాఁ
 గారకులైన సంస్కృతి వికాసుల వాల్మీకి - వ్యాసమౌనులన్
 భారవి కాళిదాసులను - బాణమయూర మురారిహర్షులన్
 భూరి విలాసుభాసు - భవభూతిని మల్లాణ బిల్హణాదులన్

సరస సంస్కృత సాహిత్య సాగరంబుఁ
 ద్రచ్చి యమృతసారము జగత్త్రయ హితార్థ
 బుద్ధి విబుధులకిచ్చి యపూర్వ కీర్తి
 చంద్రికల నొప్పు కవులకు సాఁగిమొక్కి

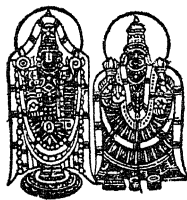
నన్నయభట్ట - తిక్క కవినాథ - యెఱాప్రగడాది సత్కవి
 త్వోన్నయ పంకజోదరుల నుత్కటభక్తి నుతించి - భక్తపో
 తన్నను - సార్వభౌముని - పితామహుఁ బెద్దనఁ జేమకూర వెం
 కన్నను భట్టమూర్తి కవిహంసులఁ గొల్తు జగద్రవీందులన్

వ్రథితు నాచన సోమన్న - భాస్కరకవిఁ
 గృష్ణదేవరాయల - రామకృష్ణసుకవిఁ
 దిమ్మనను - మొల్లను సరస్వతీ స్వరూపు
 లైన సత్కవి చంద్రుల కంజలింతు

అంధ్ర సాహిత్య మృదు నిర్మలాంబరమునఁ
 గాంతు లీనెడు తారకా గణమువోలె
 నెనయు వర్తమానాంధ్ర కవీంద్రులకును
 శిరము వంచి నమస్సులు చేసి చేసి

చెఱుకుపాలును బూదేనె చెఱిసగముగఁ
 గలిపి క్రొంగొత్త రీతులఁ గవితలల్ల
 భావి కాలాన జనియింపఁబోవు తెనుఁగు
 కవి వతంసుల కిదె నమస్కారశతము

పద్మావతి శ్రీనివాసాయము (పద్యప్రబంధము)

ప్రథమసోపానము షష్ఠ్యంతములు

శ్రీ వేంకటగిరి వాసున
కావరణాష్టక నిబంధితామృతతత్త్వ
ప్రావృతునకు సుచరిత ప
ద్మావతి హృదయాధి నాథ దైవంబునకున్

1

శ్రీ మహిళామణి నిర్మల
కోమలరుచి శాతకుంభ కుంభ కుచాగ్ర
క్షేమంకర కరకమలున
కామోదిత విశ్వరక్షణాతి శయునకున్

2

నారాయణాద్రి నిలయున
కారాధక హృదయ పంకజాదిత్యునకున్
నీరేజ పత్ర నయనున
కారూఢ మహత్త్వ తత్త్వ యతిహంసునకున్

3

కలియుగ దై వంబునకున్
గలికాల దురంతదురిత ఖండనునకు - ఉ
జ్వల మహిమోపేతునకును
లలిత కళారాధితునకు లక్ష్మీశునకున్

4

శ్రీ రమ్య దయాధారా
ధారున కత్యంత కీర్తి ధారాళునకున్
పారావార పరీత ధ
రారాతి విదారణాతి హంకారునకున్

5

భక్తాభీష్ట ప్రదునకు
శక్తి శ్రీ రూప కీర్తి సాంద్రున కఖిల
ప్రాక్తన వైతన్యునకు వి
విక్త చరిత్రునకు దివ్య వేంకటపతికిన్

6

వ॥ సమర్పితంబుగా నా యొనర్పంబూనిన 'పద్మావతీ శ్రీనివాసీయం'
బను మహాప్రబంధంబునకు శ్రీ వేంకటకైలనాథు నథినాథుం
గావించి, మృదు మధురకైలీ విన్యాసంబుతో పోహణించు
నీ ప్రబంధ రత్నహారంబునకు సూత్రంబెట్టిదనిన

7

కథాప్రారంభము

శ్రీ కరుణా పారీణా!

లోకాలోకన రవీందులోచన నిపుణా!

నాకాధిప నుత చరణా!

స్వీకృత నిజ భక్తసుగుణ! వేంకటరమణా!

1

అవధరింపుము

2

పరమ పవిత్రమై ముని నివాస విభాసురమై తపో విని

ర్భరమయి సత్రయాగముఖ పావన వైదిక సంప్రదాయమై

నిరుపమ శాంతి దాంతి కమనీయ కళానిగమాభిరామమై

వరలును నైమిశాటవి సుపర్వ విమోహన నేత్రపర్వమై

3

కులపతిశౌనకుండు మునికోవిదుఁ డాశ్రమ మొండు నిల్పి ని

శ్చల తప మావరింప గుణసాంద్రులు కొందఱు మౌని చంద్రముల్

వలచి తపంబుసేయ నటఁ బర్ణకుటీరములన్ రచించి ని

ర్మలతఁ దపించుచుండిరి స్థిరంబగు దీక్షఁ బరంబు పండఁగన్

4

సూతుఁడు బ్రహ్మతత్త్వ రథసూతుఁడు సర్వపురాణ భావ సం

జాత సుధా విధాతృఁడు - ప్రశస్త కళాలతికా ప్రసూతుఁడు

ద్భూత మనః ప్రపూతుఁడు ప్రపూర్ణ ఫలప్రద యజ్ఞ సత్కియో

పేతుఁడు వచ్చె శౌనిక నివేశము డాయఁగ బ్రహ్మభూతుఁడై

5

అటు లేతెంచిన సంయమిప్రవరు నాహ్వానించి శ్రద్ధా విధా
స్ఫుటతన్ దర్శకటంబు మీఁద నుపవిష్టంజేసి అతిధ్యము
త్కట మర్యాద నొసంగి నమ్రత యతీంద్రశ్రేణి సప్తాద్రి వేం
కట నాథామృత గాథలన్ విన మనః కౌతూహలాయత్తులై

6

“స్వామి! అష్టాదశపురాణ సారమెల్లఁ
దెల్లమయ్యెను నీ దయోదీర్ణ మహిమ
వేంకటేశ్వర లీలాకథాంక దివ్య
చరిత వినమొల్పెఁ దనువెల్ల శ్రవణగణము

7

వ్యాసమునీంద్ర శిష్యులకు నద్భుతమైన జగత్ప్రవర్తకా
ధ్యాసిత సర్వ వృత్తములు హస్త తలామలకంబులొగదా!
నీ నము లీ విశాల ధరణీస్థలి లేరు - పయోదగర్జ నా
భ్యాసగభీర మంద్ర మృదు వాక్య పరంపర మమ్ముఁ దేల్పవే!

8

అని ప్రార్థించెడి మౌనులఁ
గని తనమనమందు వేదఖని జ్ఞానఫణిన్
మునివరుఁ దనగురు దేవుని
ననువుగ మదినిల్పి సూతుఁడద్భుత ఫణితిన్

9

వ్యాసమౌని భగీరథ ప్రాప్త గంగ
సూత విజ్ఞాన జాహ్నువీ స్రోతమయ్యె
వస్తు వౌపాధిక ప్రభావమున గణ్య
మగు జలము శంఖమునఁ దీర్థమైన పగిది

10

వ్యాసమౌనీంద్ర సత్కృపా వర్షధార
సూత విజ్ఞాన నగర్భురీ పాతమైన
మృదు మధుర వాహినులు పొంగి కదలసాగె
రూఢమగు సూత వాగ్ధార రూపమొంది

11

“శ్రీహరి శేషభూమిధర శృంగ శిరోగ్రమునందు దేవసం
దోహము గొల్వ విశ్వహిత దోహలితోహ ధరిత్రినేల స
న్నేహత శ్రీనివాసుడయి నిల్చె - సుధామయ తచ్ఛరిత్రముల్
మోహలతాలవిత్రములు - మోక్షరమా కరుణాపవిత్రముల్

12

అనిశముఁ గోట్లకుంగొలఁది యాత్రికు లేనగ దర్శనార్థమై
యొనరు వ్యయప్రయాసముల కోర్చి యబంబలమా ప్రపత్తితోఁ
జని జననంబు వంశమును సార్థకమైన దటంచునెంతు రా
యసుపమ వేంకటాచల మహత్త్వ పటుత్వము నెన్న సాధ్యమే?

13

ఏనగ శృంగదర్శన మహీనమహైసనమున్ హరించి సం
దానిత సౌఖ్యసంగ నముదంచితమై సురసిద్ధ సాధ్య వై
మానిక ముఖ్య సేవ్యమయి మౌనితపః ఫల కల్పవృక్షమై
జానగు కాంతి వర్ణిలు వృషాద్రి సురాద్రి కసూయఁ గొల్పదే?

14

ఎవ్వని దేవశంబున నహీన జన ప్రకరంబు గుంపులై
దవ్వలనుండి వచ్చి కనుదమ్ములు మూయక ఆర్తితోడ నే
మవ్వపు నీలమేఘ నవమంజు మనోజ్ఞ సుధాప్రపూర్ణమౌ
నవ్వుమొగంబుఁ దన్మయ వినమ్రతఁ గాంచి తరింప నెంతురో?

15

మణిహేమ గోపుర మంటప ప్రాకార

భాసురం బెవ్వని వానభూమి?

ఎగసి మిన్నుల రాయు నేడుకొండలమీదఁ

బృథుమేఘముల నొప్పు నెవనిమేడ?

నిత్యవిభూతి దండించి వంకలు దిద్ది

రాణించు నెవ్వని రాజధాని?

పాధోధి నప్తక పర్యంతమగు భూత

ధారుణియెవని విహారసీమ?

బ్రహ్మరుద్రేంద్ర ముఖ్య దేవతలకెల్ల

నెవని దర్శన మతిలోక హితముగూర్చు

నట్టి వేంకటబ్రహ్మ మనంత గరుడ

సైన్యపులు గొల్వసుండు నా శైలశిఖరి

16

దరిజేరువారల దురితముల్ తొలగించు

పాపనాశని యెందుఁ బరగుచుండు?

అఘజాలములఁబాపి అలరుఁ దానెచ్చోట

అకాశగంగ యుద్యత్తరంగ?

సిద్ధయోగి మునీంద్ర సేవితంబై యెందు

నిరవొందుకాన తుంబురుని కోన?

రామానుజయతీంద్రు ప్రాజ్ఞ నిర్ణయమెందు

వైష్ణవ రమకు సంపద ఘటించు?

వ్యాసరాయ తపః కృషి పంటపండి
జ్ఞాన భోజన మెట సర్వజనుల కొనగె
నట్టి అద్భుత ధాత్రి జితామరాద్రి
వేంకటనగంబు భూలోక విష్ణుపదము 17

కలియుగ వైకుంఠంబిది
కలిగిన కనుగవకు సార్థకత్వము చెలగన్
చెలసిన తిరుమలదర్శన
కలనన్ జరితార్థులగుచు గాంచుడు శుభముల్ 18

ఈతఁడు కోట్లకుంబడగనెత్తినవాఁడు - దరిదుఁడీతఁడన్
భౌతిక జాతి సంపదల వాసి గణింపక సర్వమానవ
వ్రాత మెవాని ఆలయ కవాటతలంబులరే బవళ్ళు సం
గాతపు జోతలీయఁ బడిగాపులు గాతురొ? వాని నెన్నెదన్ 19

ప్రత్యక్ష దైవతంబని
ప్రత్యయమునఁగొల్పఁ గొంగు బంగారంబై
నిత్యముఁ గాఁపాడు సుమా
అత్యంత శ్రద్ధ వినుఁడు యతివరులారా!" 20

వ॥ అని వినయ వినమితోత్త మాంగుండై సూతమహర్షి నారాయణుని
దివ్యచరణ కంజంబుల కంజలించి - అష్టాదశ పురాణ విజ్ఞాన
పరాయణుండగు బాదరాయణుని పదపద్మయుగ్మంబును మనం
బున ఘనంబుగా నిలిపి తత్కథావిధాన మిట్లని అభివర్ణింపఁ
గడంగె. 21

వికసత్పద్మ దళాంతరస్థిత రజఃపీఠిన్ సుఖాసీనుడై
 సకలామ్నాయ పురస్సరంబుగ మహాసావిత్రి గాయత్రి త
 న్నికటాంతస్థతిఁ గొల్చి బామరములన్ వీవంగ ఓంకార పూ
 ర్వక మంత్రాక్షర నాదముల్ ప్రబలఁగా రాజీవగర్భుండొగిన్ 22

కొలువై యుండెను సత్యలోకమునఁ గింకుర్వాణులై దిక్పతుల్
 నిలువన్ స్వర్గవిలాసినిగణ కళానృత్యంబు సాగన్ ముసీం
 ద్రులుకేల్మోడిచి సుస్వరాన్నితముగా స్తోత్రంబు సల్పన్ నిలిం
 పులు వహ్నింద్రులు మున్నగాఁ దరలి తత్పూజాదులం బూనఁగన్ 23

శారద సర్వవాఙ్మయ విశారద శారద చంద్ర చంద్రికా
 సారద నీరదాపఘన సాంద్రసితద్యుతియంక పీఠికా
 ధార విపంచికా ఘటిత తంత్రులు మీఁటఁగ నుద్భవించు నోం
 కార రవంబునన్ శ్రుతి శిఖల్ వెలయించుచుఁ జెంతనుండఁగన్ 24

సప్తఋషులు సూర్యచంద్రులు గ్రహములు
 బ్రహ్మకడకు వచ్చి ప్రాంజలించి
 ఉచిత పీఠములను నుపవసించిరి - పవల్
 విరిసియున్న పద్మ సరసిఁబోలె 25

నలువ నలుమొగములఁ జెలఁగు వేద నినాద
 మలమి దెసలు మారుపలుకుచుండె
 మునులు దేవతలును గనులు మోడ్చి కరాబ్జ
 ములను నిటల తటము లొలయ నిలిపి 26

నవవిత్రాకృతి నుండి రప్పుడు “నమోనారాయణాయేతి” సం
స్తవనీయధ్వని గంధవాహగతి వ్యాప్తంబై విజృంభించె ది
జ్ఞీవహంబుల్ మహాతీ నినాదముల వినిపించెన్ సుధాశ్రావ్యమై
అవలన్ నారదమౌనితోఁచెను సదస్య వ్రాత ముప్పొంగగన్ 27

జలజాతాసన పాదపంకజరజః స్పర్శంబు గావించి - ని
శ్చల భక్తిన్ జనయితివాణి పదకంజ ద్వంద్వ మర్చించి వా
రల అశీః కుసుమంబులండి మునిచంద్రశేణి నగ్గించి యే
కలహంకూరము కల్గునో యనుచు నాకాంక్షం బ్రతీక్షింపగన్ 28

నుతు నెమ్మొమునఁ జూపు నిల్చి చతురాస్యం డొక్కకార్యంబు ప్ర
స్తుతమంచెన్ని వవించె “నారద! జగద్దోషంబులం దెల్చి నీ
క్షితికిన్ క్షేమముఁ గూర్చ నదృశ కళాసిద్ధిం బ్రదర్శింతు వ
క్షతమై వచ్చె నమస్య యొం డది పరిష్కారంబు గావించవే! 29

వ॥ అది యెట్టిదంటివేని వినుము, కలియుగంబున శ్రీమన్నారాయణా
వతారంబు కలుగనేరమి మానవులు భగవద్భక్తి శూన్యులై -
మూర్ఖ ప్రవృత్తికి వశ్యులై పాపకార్య నిర్వహణ సమానక్తు లగు
దురు. నీ నేర్పుంబ్రదర్శించి శ్రీ మహావిష్ణువు కలియుగంబున
నవతరించు వెరవేర్పరుపవలయు. 30

భక్తాగ్రేసర! నీవ యీ పని నొనర్పం జాలితేనిన్ బరా
సక్తిన్ దాము తరింప మానవులు నిష్కామక్రియాపాలనో
ద్యుక్తుల్ ముక్తివధూవిధూనన విధేయుల్ మోహమాయా పరి
త్యక్తాంతః కరణంబుతోడ భగవద్భక్తిన్ బ్రమోదింపరే? 31

2.) మొవ్వ వృషాద్రిపతి

అప్పుడు మేలుకల్గుఁ బ్రజలందఱు - కాంతరవైరిషట్కమున్
గప్పును శాంతి దాంతులు జగమ్ముల ధర్మము తాండవించు నీ
విప్పనిఁ జేయఁబూన నదియెంతటి”దంచు వచింప నారదుం
డప్పరమేష్ఠి వాక్యముల హర్షమునందెఁ జిక్కిర్రేఁచఁగన్

32

అ మాటల్ చెవిసోఁక నిర్జరులు వర్షాంభోదగర్జా నినా
దామోదంబున నాడు కేకి గణమట్లానంద తుందాత్ములై
“ఓ మానీశ్వర! నీవుదక్క యొకఁ డన్యుండర్హుడే అంజనా
రామాపుత్రుఁడుగాక యెవ్వఁడుట పారావారముం దాటఁగన్

33

అనుచు నుబ్బింప హరినామ మాలపించి
అజుని చరణాంబులకు సాష్టాంగ మెఱఁగి
నారదుండేఁగె మహతీ నినాదమొప్పుఁ
గార్క మీడేరెనని సురల్ గంతులిడఁగ

34

జనకుని యాజ్ఞ యజ్ఞపుఁ బ్రసాదముగాఁగొని నారదుండు న
జ్జన హిత కార్యనిర్వహణ సత్వరజిత్వరుడై ధరిత్రి కొ
య్యనఁజని మాధవాహ్వయ సుధాక్షర సంస్మరణై కశీల వ
ర్తనుడయి పుణ్యగాంగతట రమ్యతలంబులఁ జూడనేఁగుచున్

35

కనియెన్ నిర్మలతుంగ సంకుల తరంగన్ సత్యసంకల్ప స
జ్జన వాంఛా పరిపూరణాదృత మనస్సంగన్ బయోనీడజో
ద్ధున సంవార మనోజ్ఞభేలన తురంగన్ మత్తభృంగన్ బ్రతి
క్షణ సంవారిత వేదనాద కలనా సంసంగగంగన్ దగన్

36

అచ్చట(గళ్యప ప్రముఖులైన మునీశ్వరులెందరో చెడున్
మచ్చరకించి - విశ్వహితమర్హులై జగతీప్రవృత్తమా
పొచ్చెము మచ్చమాప(గ్రతువున్ బొనరించెడువేళ గాన సం
పచ్చయఁడైన నారదుఁడు వచ్చె విపంచి రవంబులెచ్చ(గన్

37

తన ఆశయ సిద్ధికి నిది
యనువైన ప్రదేశమిందు నంకురమిడినన్
ఘనమగు శాఖల నాకన
మునుతా(కును వృక్షమనుచు మునివరుఁడంతన్

38

“మునినాథోత్తములార! యిద్దిజనతా పుణ్యప్రదంబైన స్వ
ర్గ నదీతీరము యజ్ఞకర్మము జగత్కల్యాణ గణ్యంబు - అ
త్యనఘుల్ మీరలు కర్తలార్హపరు - లన్వర్థంబు మజ్జన్మ మీ
క్షణమందే నిటకేగు దెంచుట ప్రశస్తంబయ్యె స్తోత్రార్హమై

39

మీరు మహానుభావుల - రమేయ తపోధను లొక్కొక్కరే
సారసమగ్ర నిర్వహణ శక్తి నొక్కొక్క జగత్తుసల్ప(గా
నేరుచువారు - సర్వధరణీహితమూల సనాత నార్హ ధ
ర్మారసులై క్రతూత్సవము నందుట కెంతయు సంతసింపితిన్

40

ఐనను సందియంబొకటి ఆత్మజనించెడు నిట్లు వైదికా
ధీనత నిర్వహింపఁబడు దీనికి(బూరుషుఁడెవ్వ(డాహుతుల్
వేనినిగూర్చి కుండముల వ్రేల్తురు? యజ్ఞఫలప్రదాత శ్రీ
జానియొ - బ్రహ్మయో - శివుఁడొ చక్క(గ ఋత్విజులార! తెల్పురే!

41

వెస నా కెప్పటినుండియో మనమునం బీడించు సందేహ మొం
డనదై - దానినిఁ దీర్చ నన్యు లెవరయ్యా! నాకు మీకంటె? అ
క్కనముం గూర్చెడు దీనిఁదీర్చి ప్రతిభా గంధంబు సంవ్యాప్తమై
దెసలంగ్రమ్మి జగద్ధితంబు నెఱపన్ దీక్షింపఁ బ్రార్థించెదన్”

42

అ నారదముని ప్రశ్నము
వీనుల సోకంగ ఋషులు విన్నదనంబున్
బూని త్రిమూర్తుల నొక అభి
ధానముఁ జెప్పంగరాక తలఁకుచునుండన్

43

నారదమౌని వారిఁగని “నాయనలార! యిదేమి? యజ్ఞపుం
బూరుషుఁడెవ్వఁడో క్రతు విభూషణుఁడెవ్వఁడో? తత్క్రియాఫలా
ధారుఁడెవండో యెంచక వృధాకద యజ్ఞకలాపధారణం
బారయ గ్రుడ్డియెద్దు పొలమందుఁ జరించిన తీరు తోఁపఁగన్

44

హరిహర నీరజాననులయం దతి సత్త్వగుణాఢ్యుఁ డెవ్వఁడో
కర మరుదైన ముక్తికధికారి యెవండో యెఱింగి వానికీ
పరమపవిత్ర యజ్ఞఫలభాగము సర్వము ధారవోసి య
క్షరమగు మోక్షరాజ్యమునుగాంచి తరించుటమేలుకాదో?”

45

వ॥ అని వచియించి సమస్తవిషయ విస్తార విశారదుండగు నారదుండు
తన మనంబున నిట్లని వితర్కించె

46

నా మాట లాలించి ఈ మౌనులు త్రిమూర్తి
 వరుల శోధింపక మరలిరారు
 బ్రహ్మరజోగుణ భరితుండు - రుద్రుండు
 తామసైకాంత నిధానుడగుట
 నారాయణుడు శుద్ధ సారసత్త్వంఁడౌటఁ
 గ్రతు పూరుషుండన్న ఖ్యాతిఁగాంచు
 నా పరీక్షలయందు హరికి శ్రీదేవికి
 జగడమొకించుక జరిగితీరు

అందువలన వైకుంఠమ్ము నవల విడిచి
 అవతరింతురు వారలీ యాంధ్రమందు
 వారి నర్చించి తరియింతు ప్రజలటంచు
 నారదుఁడు బ్రహ్మలోకంపు దారిబట్టె

47

మునుల మనంబులన్ రగిలె పూర్ణ విశ్మంఖల సంశయాన్ని నె
 క్కొనియెను భేదభావములు కొందఱు బ్రహ్మయె సర్వశక్తుఁ డం
 చును వివరింప శంకరుఁడెనూ భగవంతుఁడటంచుఁ గొంద - ర
 బ్రజనయనుఁ డచ్యుతుండె భగవానుఁ డటంచును గొందఱాడఁగన్

48

వాదంబుల నాదంబులు
 రోదోంతరమెల్ల నిండరోయకవారల్
 వాదమ్ములు ప్రతివాదము
 లాదరువులు చూపి చేయు నా పమయమునన్

49

స్ఫురితాన్యంబులు నాల్గు వేదములకుం బుట్టిండ్లుగా నప్తసా
గర భూమీధర ఘోరకానన జగత్కాండైక సృష్టిక్రియా
నిరతుండూర్జిత జీవకారణుడు వాణీప్రాణనాథుండు - తా
మరసాసీనుడు బ్రహ్మయే సవన సంపత్కర్తయం చెన్నగన్ 50

స్మరునింగాల్చి - పురత్రయంబు నిటల జ్వాలాగ్ని దగ్ధక్రియా
పరతన్ భస్మమొనర్చి - ఈశ్వరత సంపదాతయై కాలభీ
కరుడై విశ్వజగన్మహాప్రళయ సంకల్పండు - రుద్రుం - డుమా
వరదుండే సవనస్వరూపుడని శైవస్వాములుకెక్కుగన్ 51

శ్రీ రమణీ మనోహరుడు చిన్మయరూపుడు సర్వలోక సం
సారి సమస్తపోషకుడు సద్గుణగణ్యుడు వేదశాస్త్ర ని
ర్ధారిత మాధవుండె క్రతురక్షకుడంచిత యజ్ఞమూర్తి ఆ
ధారుడు యాగకర్మకని తారువవింవిరి వైష్ణవాగ్రణుల్ 52

తమ దేవుని గొప్పతనం
బమితముగా నుతియొనర్చి యావల(బరదై
వములను దెగడుచు నవమా
నముగాఁ బలుకం దొడంగి రహమహామికతోన్ 53

కలహంబు మనలోనఁ గల్పించిపోయె నా
దేవమోని యటంచుఁ దిట్టవారు
ఇట్టి సందేహంబుఁ బుట్టించి బుద్ధికిఁ
బదను వెట్టె నటంచుఁ బలుకువారు

ఇష్టి మంత్రములాపి ముష్టియుద్ధమునకై
థాక నత్యుద్ధతిఁ దూఁకువారు

విమల మంత్రోచ్ఛారణముమాని శాస్త్ర వా
కృములు ప్రమాణఃబులనెడువారుఁ

బరులపై స్రుక్కులు విసరివై చువారుఁ
బరమ యజ్ఞాగ్ని కాష్ఠముల్ పట్టువార
లగఁబుఁ గలహంబునకు దిగి మిగులఁ బంత
ములకుఁ బోయిరి యచ్చటి మునులు ఘనులు

54

మౌనులయందుఁ గొందఱు సమర్థులు వారల మందలించి “వి
జ్ఞానులు ధర్మవేత్తలు వికారవిదూరులు శాస్త్రపండితుల్
ధ్యాన నిమగ్నచిత్తు లవధానులు మీరలె పామరాళిగాఁ
బూని చరింప మిమ్ము నగిపోవరె? నల్వరుఁ బ్రువ్వదిట్టరే?

55

తగునా నారదమౌనిఁ గూర్చి యిటు నిందా వాక్యముల్ పల్క? నె
న్నఁగ సత్యంబు నెఱుంగ నిట్టియను మానంబెంతయోమేలు - లే
కగునే యెన్నిక? యిన్నినాళ్లు మన కీ యాలోచనల్ తట్టెనే?
ప్రగతింజెందఁగ శోధనంబుచిత మార్గంబంచు లోనెంచరే?

56

సత్త్వరజ స్తమోగుణ విచారమొనర్చిన సత్త్వమొక్కటే
తత్త్వము - దాని నెవ్వరుఁడు తాల్చునో యాతఁడె దైవ - మట్టి ధీ
మత్త్వముతోఁ ద్రిమూర్తులను మాన్యుఁ డెవండా యెఱింగి భక్తి సం
పత్త్వముమీర సర్వము సమర్పణఁ జేయుటయు క్తమౌఁగదా!

57

ప్రియమైనగన్ ద్రిమూర్తులఁ బరీక్ష యొనర్చు నమర్థుడెవ్వఁడో
నియతి యొనర్చుఁ డా తబిసి నేర్పున వారలఁ దారతమ్య ని
శ్చయమునవచ్చుఁగాక అల సత్యవికుంఠ పురారి లోక సం
చయమునకేఁగి తద్విషయ సార మపార మెటుంగుఁ గావుతన్ 58

అనుచు మహాత్ములై న మును లా నియమం బొనరింప నందఱున్
మనముల సంతసించి” కడుమంచి యుపాయము కాని యెవ్వరీ
పని నొనరించువారు? నిరపాయతఁ గార్యముఁ దీర్చివచ్చినన్
మనత వహింతు పిల్లిమెడ గంటను కట్టెడు వారలెవ్వరో? 59

అంతటి గొప్పవాఁడు మనయందు నెవండో యటంచుఁ గన్నులం
దెంతయు వత్తులుంచుకొని యీక్షణసేయుచు దీర్ఘయోజనా
క్రాంత మనస్కులై న మునికాంతుఁ డొకండనె” ఈ భృగుం డవి
క్రాంత తపోధనుండు గుణరంజిత లోకుఁడు జ్ఞానవార్ధియున్ 60

కావున నీ మహాప్రముఖ కార్యమొనర్పఁగ భార్గవాన్వయా
శా విపులై కకీర్తి స్తనశల్య పరీక్ష యొనర్చి నెమ్మి యీ
మూపురు మూర్తులందు మొగమోటములేక యెవండు సత్త్వ సం
భావితపూర్ణ మూర్తియగు వానిని జానుగ నిర్ణయించుతన్ 61

దానలభించునెల్లఱకుఁ దత్త్వ వివేకము - మౌననిర్మల
ధ్యాన ఫలంబుచేకురు - సదా మనజీవన లక్ష్మ్యమౌక్రతు
జ్ఞానము సక్రమించుఁ బరగమ్య పథంబునుగూర్చి స్పష్టమౌ
ప్రీతినమార్గమొండు కనుపించును కోర్కులు పల్లవింపఁగన్” 62

మేలు మేలటంచు మినుముట్టఁ జప్పట్లు
కొట్టిరపుడు మునుల చట్టులెల్ల
భృగు మహర్షి గుండెఁ బెద్దరాయివడంగ
మంచి చెడ్డ లిట్లు లెంచె నతఁడు

63

“గాటపు నిప్పుతోడఁ జెలగాటముకాదె త్రిమూర్తులన్ జగ
న్నాటక సూత్రధారుల గుణంబుల నిట్లు పరీక్షిసేయ నా
పాటవమెంత? చేసిన తపంబదియెంత? తలంప యింత కే
చేటు ఘటిల్లునో మదినిఁ జింతయొనర్పఁగ భీతి కలెడిన్

64

ఆకులు కందమూలములె అన్నముగా విపినంబెయిల్లుగాఁ
జేకొని ముక్కుమూసికొని సేఁగి సహించి తపించు మౌనులే
దా? కఠినైక కార్యకరణాద్భుత నిర్భర శక్తియేడ? ని
ర్మోకత తోఁట శీర్షమిడి రోఁకటిపోటున కేల జంకఁగన్?

65

ఐనను మౌనిరాట్పుముఖు లందఱు నిట్టి సమున్నతాసనా
సీనునిఁ జేసికొల్ప నిరసించుట పందతనంబు - మందుఁడై
ప్రపాణములన్ ధరించుకొని వందయుగంబులు నిల్చుకంటె వి
జ్ఞాన యశస్సులన్ గొలఁది కాలమె యున్నను లోపమున్నదే?

66

కాన మదీయ బుద్ధిబల గంధము సోఁకి దిగంతవారణ
శ్రేణి కపోలపాళి మదసిక్తపు వాసన మాసి సౌరభ
శ్రీ నిలయంబు గావలె ధరిత్రి మునీశ్వర ధైర్యసార సం
ధానిత కార్యశక్తికి నుదాహృత సాక్ష్యము కావలెన్ సుమా!

67

ఎన్ని కక్కెక్కలేని కతలేటికి మాటికిఁ ద్రవ్విపోయఁ గా
 నున్నది కాకమానదు - మహోన్నత కార్య ఘటైకశక్తి సం
 భన్నుఁడు దైవ - మాయన భుజంబులపైననె భారముంచి యే
 మున్ను నిమిత్తమాత్రముగఁ బూరుష యత్నము నాచరించెదన్”

6

అనుచు నిర్ణయించి అనువైన సుముహూర్త
 మందు యానమునకు నఖిల కార్య
 ములను సిద్ధపఱచి మునుల కెఱింగింప
 వారు భృగుమహర్షిఁ బ్రస్తుతించి

6

ఎన్నో విధముల గుణ సం
 పన్నునిఁ దత్త్వ విషయ ప్రపన్నునిఁ దేజ
 శ్చన్నుని సేవించి కడుఁ బ్ర
 సన్నుని జేయంగ నతఁడు చనె శీఘ్రముగన్

71

శారద చెంతనుండి శ్రుతిసారము వీణీయ మీఁదఁబాడ బృం
 దారక సిద్ధ కింపురుష తాపన ముఖ్యులు చుట్టుఁగొల్ప - బం
 గారపు గద్దెపై జలజగర్భుఁడు నిర్భర వైభవోన్నతో
 దార విచారుడై శ్రుతిహితంబుగఁ దత్త్వముపన్యసింపఁగన్

71

ఒడలెల్లఁ జెవులు మొలిచిన
 వడువున వినుచుండి రచటివారలు శ్రద్ధన్
 గడువడి నా సమయంబున
 అడుగిడె భృగుమౌని సభ నహంకృతి తోషన్

72

అ విధిఁ జేరవచ్చి సభనంతయుఁ దేఱియు పారఁ జూచి గ
ర్వావృత బద్ధ మత్సరత నంబుజసూతికి మ్రొక్కకుండఁ దే
జోవలయొక హేమ మణిశోభిత పీఠమలంకరించి రా
జీవ భవున్ రవంతయును జీరికిఁ గైకొనకుండె మానియై

73

అ యమి రాకకున్ మిగుల హర్షము నందిన దేవమౌను లీ
హేయ విధానవర్తనకు నెంతయు రోసి - యిదేమి ధాతకున్
జేయఁడు వందనం బితని వేతలు రోతలు నీతిబాహ్య దో
షాయిత మూర్తియన్ గునగునల్ జెలరేఁగె నదస్య సంతతిన్

74

అత్తటి నీరజగర్భుఁడు
చిత్తంబునఁ గనలి కనులఁ జిటపట నిష్పల్
గుత్తులుగా దొరలఁగ ముని
సత్తము భృగుమౌనిఁ జూచి సరభసవృత్తిన్

75

“ధర్మాధర్మ వివేక శీలుఁడవు విద్యన్మోళి వుద్యత్తపో
మర్మజ్ఞుండవు మౌని మండల సభామాన్యుండ వంచెన్నితిన
దుర్మార్గస్థితి సంబరించి బెడుబుద్ధుల్ పెల్లుప్రేరేప దు
ష్కర్మాధీనుఁడవౌట నేరను భృగూ! గర్వంబు మేల్కొన్నచే?

76

నా వంశంబునఁ బుట్టి యిట్లు పరువున్మర్యాదఁ బ్రోఁద్రోఁచి యీ
దేవ బ్రాహ్మణ సిద్ధ కిన్నర మరుత్తిగ్నాంశవుల్ కొల్వ న
న్నావంతైనను లెక్కసేయ కొక సాష్టాంగంబె కావింప కీ
లేవన్ రీవిగఁ గూరుచుండఁ దగునే? డీకొందువే కొండతోన్?

77

ముగురుమూర్తులఁ జిన్న ముద్దుగుఱ్ఱులఁ జేసె
 సనసూయ - తదృశ అతికంటె
 ఇంద్రుని ముష్క విహీనుగాఁ దిట్టిన
 తాపసేంద్రుండు గౌతమునికంటె
 అంభోధిజలమెల్ల అపోశనముగొన్న
 మహిమాన్వితుఁ డగస్త్య మౌనికంటె
 బ్రహ్మర్షి కులవయోరాశి రాకాశశి
 శిష్టసన్నతుఁడీ వసిష్ఠ కంటె

ఘనుడవా యేమి? నీ కింత గర్వమేల?
 ఈ సభాస్థారులగు సంయమింద్రులందు
 నెవరికంటెను ఘనుడవో? యేటికిట్టి
 పొగరు మొగముఁ జూపక పొమ్ము బుద్ధిహీన ”

78

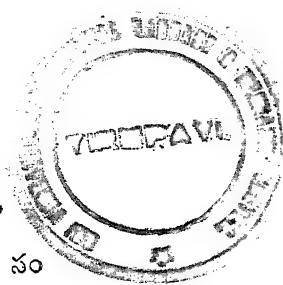
అనుచున్ రోసపుఁ బలుకులు
 తనువెల్ల దహింపఁ గ్రోథ దర్పితమతియై
 మునుమిడి తిట్టెడు బ్రహ్మను
 గనుగొని భృగుమౌని కోప కంపిత తనుడై

79

“ఏమీ! మీరలు సృష్టికర్తలు కదే ఈరీతి సామాన్యు ల
 ట్లే మేమో పలుకంగ భావ్యమే? జగంబే మీ యధీనంబు మీ
 కీ మాత్రంబు రజోగుణంబు తగునే? యేనన్య చిత్తుండనై
 స్వామీ! వందన మాచరింప క్షమియింపం గూడదా? పెద్దలై

80

ప్రథమ సోపానము

మౌనిని వందనంబిడని మాత్రన గొప్పతనంబు తగ్గెనే?
మానిత మౌనె యీ దురభిమానము? శాంతి సహిష్ణుల సం
త్రాణ చరిష్ణువుల తలఁ తురా పరపూజన గౌరవంబు? సం
దానితమౌ పొగడ్తలకుఁ ద్వాద్యశలేటికి బాధనందఁగన్

81

పుట్టితి దానవాంతకుని పొక్కిలి తమ్మిని - నాల్గు వేదముల్
పుట్టుట కాన్పదంబయిన మోములు నాలుగు తాల్చినావు - చే
పట్టితి రాణిగా నఖిలవాఙ్మయ దేవత శారదాంబ - నీ
కిట్టి రజోగుణంబు తగునే? మది నించుక యెంచి చూడుమా!”

82

అకట! అత్మాభిమానంబ యగ్గలంబు
రాజసగుణ ప్రధానుఁడీ బ్రహ్మదేవుఁ
డిట్టి వానినిఁ బూజింపనేల ధాత్రి?
జను లనుచు భృగువీరీతి శాపమిచ్చె

83

“నీకుఁ బూజలు లేకుండుఁగాక పృథ్వి
నీకు యజ్ఞఫలద శక్తి లేకయుండు
నది చతుర్ముఖ పారాయణాఖ్యుఁడనరుఁ
బాప జుష్టమౌ ఒక యాట పద్మగర్భ!

84

ఇకఁ గైలాస నగంబుఁ జేరఁ జని గౌరీశన్ మహాదేవు ద
ర్పక హరిన్ గని తత్ప్రవర్తన గుణ వ్యాపారముల్ లోక ర
క్షక వృత్తంబు లెఱింగి ముజ్జగములన్ జాటింతు లేకున్న నా
సకలాయాసము యత్నమున్ బ్రతినయన్ సార్థక్యముం బొందునే?

85

వ॥ అని భావించి భృగువంశ వర్ధనుండు సమర్థంబులైన గమనంబులఁ
బ్రమధ గణావాసంబైన కైలాసంబు ననాయాసంబుగాఁ జేరి
శివధ్యాన పరాయణ పారీణులైన నందీశ్వర భృంగీశ్వర చండీ
శ్వరుల సందర్శించి జప నిమగ్న మానసులైన యగ్నికల్పులఁ
బ్రమధుల వీక్షించి ముందునకు సాగె. ఆ రజతాద్రిపై శివ
పంచాక్షరీ మంత్రయతమైన ప్రణవనాదంబుతప్ప నన్యంబు
విస్మింపదయ్యె. అందులకు ముగ్ధుండైన మునినాథుండు శివ
మందిర ప్రాంగణంబుఁజేరి.

86

కావలి వారి మోముల నెగాదిగఁ జూచుచు “నోయి! అద్రి పు
త్రీ వరదుండు - లోకముల దేవర యేమియొనర్చుచుండె? నేఁ
దీవరమైన కోర్కిఁ జనుదెంచితి వారినిఁ జూడ” నన్న సం
భావన మీర వారు మునివర్యునికిట్లని చెప్పి రింపుగన్

87

ఇదె యేకాంత విలాసమందిరము నం దీశానుఁ డానంద సం
స్పద శృంగారవతీ సతీ సుఖరతిన్ మత్తిల్లి వర్తిండు - నీ
యదనన్ దర్శన మాచరించుట అసాధ్యం వేరికిన్ గాన ఓ
త్రిదశారాధిత పాదుకా! భృగు మహర్షీ! రాగదే! పిమ్మటన్

88

ఆ మాటల్ విని మౌని మంచి సమయం బయ్యారె! వేకూటె నిం
కేమాత్రం బవకాశమున్ విడువరాదిష్టండు - సత్యార్థ ధు
గ్ధీ మత్తవంబున లోనికేగెఁ బరుఁడేతేరన్ భయభ్రాంతయై
హైమాద్రీశు ననుంగుపట్టి చనె లజ్జాధీనయై లోనికిన్

89

అదిగని ఈశ్వరుండు చటు లాగ్రహ విగ్రహ నిష్ఠరోగ్రుడై
పొదలెడు రుద్రభావమున “మూర్ఖుడ! యొంటి వివిక్తదేశమం
దుదిత సుఖానుభూతి జగదూహలు వీడియనంగ సంగరో
న్మదులగు దంపతుల్ మెలగు మందిర సీమఁ జొరంగవచ్చునే? 90

నదమల ధాతృవంశమున జన్మము నందితివంచు గౌరవా
న్నద విలసన్మహా తపము నల్పితివంచును బుద్ధిశాలి వం
చుదిత మహత్త్వవర్తన మహోన్నత శీలుడ వంచు నెంచితిన్
విదితములయ్యె నీ కలుషభీషణ వృత్తము లేమి చెప్పుదున్? 91

అరయన్ బెద్దవు వేదశాస్త్రనుత ధర్మాధర్మ సూక్ష్మార్థ సా
గరమున్ బుక్కిటఁ బట్టినాడ వతి సౌఖ్యంబెంచి యేకాంత మం
దిర సీమన్ విహరించు దంపతుల సాన్నిధ్యంబు నొందంగ ము
ష్కర కార్యంబని తోషదో? దురిత దుష్కర్మంబుగా నెన్నవో? 92

వెరవిడి సిగ్గుచేటుగద వీనుల వింటిమె యిట్టి చేష్టలం
బరువును గంగలో గలిపి మస్కరివారమనంగ ఇంగితం
బెఱుగనివారుగా జగతి నిప్పుడు చాటితి దుర్విదగ్ధ! నా
నిరుపమ శాపవజ్రహతి నీటొనరింపదె? నిన్ను వ్రేల్చిడిన్ 93

ఐనఁ గృపావిధేయ మతినాగితి - నీ ముఖమింత చూచినన్
న్యూనత సంభవించు నిటనుండక ఛీ వెనఁబాసి పొమ్ము కా
దేని నిటాల నేత్రజని తేడ్ద మహాజ్వలదగ్ని కీలి సం
తానము కాల్చు” నంచు జలదధ్వనిఁ బల్కెను రుద్రుడుగ్రతన్ 94

“ఎంతటివానికైనఁ దగునే యిటువంటి దురాగ్రహంబు? తా
స్వాంతమునన్ బ్రశాంతముగ భావనసేయఁగలేని యిట్టి దు
శ్చింతని గౌరవింపటకుఁ జిత్తమువచ్చునె? యంచుఁ బార్వతీ
కాంతునితోడ నిట్లనియెఁ గర్కశతన్ భృగుమౌని ధీరుడై

95

ఒక్క సతిన్ శిరంబుపయి వొప్పుగఁ గొప్పున దాచియుంచి వే
రొక్క సతీ లలామకు నహో భవదర్థ శరీరమిచ్చి కై
పెక్కి మదించి మైమఱచి యెప్పుడు తైతక లాడుచుండు నీ
వెక్కడ? దేవదేవుడన వెక్కడ? నక్కకు నాకలోకమా?

96

పూసితి వొంటినిండ వెలిబూడిదఁ గట్టితి తోలుబట్టఁ గై
సేసితి వస్థి మాలికలు చేదు భుజించితి పాములన్ మెడన్
వేసి పిశాచ సంఘ పరివేష్టిత తుష్టుడవై శ్మశాన సం
వాసిగ సంచరింతు వృషభంబు పయిన్ సతతంబు శంకరా!

97

అఖిల లయ కర్తృ బిరుద మన్వర్థమయ్యె
ముఖ్యముగ నీవు మిగులఁ దమోగుణ ప్ర
ధానుడవు గాన నీయందుఁ దగదు భక్తి
వినుత శివనామ మది నేతిబీరకాయ”

98

అని దూషించు భృగూత్తమప్రవరుపై నంత్యతమున్ మండి నె
క్కిని ఫాలాక్షము విప్పెభర్గుఁ డది సక్రోధంబుగారేఁగి భూ
మి నభోదిగ్వలయంబుఁ గ్రమ్మి జగతిన్ మ్రింగంగ నేతేరఁ బ్ర
మ్మిన భీతిన్ సుర సంఘముల్ వణఁకెఁ గంపించెన్ ధరాచక్రమున్

99

అరుదారన్ భృగుమౌని సుంతయు భయవ్యగ్రుండు గాకుగ్రుండై
అఱకాలంగల అగ్ని నేత్రము - దురంతాభీల సాటోపుండై
తెఱువన్ జిట్టిట భూరిరావము నభోదిగ్వారముల్ నిండ భీ
భరమై మంటలు గ్రమ్మె లోక చయమున్ భస్మంబుఁగావింపనాన్ 100

భర్గ నిటలాంబ కోడ్చూత వహ్నికీల
లడరు భృగుపాద తల నయనాగ్ని శీఖలు
నలమి యితరేతరంబుఁ జల్లార్చుకొనియె
నఖిల లోకంబు లానంద మంది బెలఁగె 101

అతి తమోగుణ యుక్తుండ వైన నీకు
మర్పిపై మూర్తి పూజ లేకుండుఁ గాక
నేడు మొదలుగ లింగమే నీప్రతీక
యనుచు భృగు మౌని శపియించె నభవునపుడు 102

చ॥ అట్లు శపించి కోపోద్రేక భీషణమూర్తియై 103

అతివేగంబ వికుంఠమున్ దరిసి పద్మాక్షుం బరీక్షించి - మ
త్కృతకార్యంబు సమస్తమున్ మునులకుం దెల్లరిబుగాఁ దద్విశి
ష్టతలం దెల్పి పరత్వ నిర్ణయ విధిన్ సల్పంగ యత్నింతు నన్
జతురాలోచన సాగిపోయె భృగువంశ స్వామి నిష్కామియై 104

శ్రీ వైకుంఠము పుణ్యరాశి సుమనస్సేవానముల్లాస ల
 క్షీ వాల్మభ్యమనోజ్ఞసుందరము - పుంజీ భూత కోట్యర్కతే
 జో విభాజిత దిగ్విలాసము - శ్రుతిస్తోత్రైక పాత్రంబు మం
 త్రా విష్కార తలంబుఁ జేరె భృగు వత్సంత క్రియోత్కంఠుఁ డై 105

సార తమంబుగాఁ బ్రణవ సాంద్ర నినాదము పర్వఁగా నహం
 కార విదూరు లైన శుచికల్పులు యోగి విపశ్చి దాదినం
 చారము లేపు సూప విరజా సరిదూర్మి మృదంగ నాద సం
 వారముతో విహంగరుత వై భవ మైక్యముఁజింది క్రమ్మఁగన్ 106

శ్రీ వైకుంఠపురంబు నందు ఫణిరాట్ శేషాహి తల్పంబుపై
 సేవాభావ విచారయైన రమ తబ్ధీపాద సంవాహన
 ప్రావీణ్యంబునఁ గొల్వ నత్వగుణ దీవ్యత్కాంతి నల్దిక్కులం
 దైవారన్ బవళించె శ్రీ హరి జగద్రక్షైక దీక్షారతిన్ 107

తెల్లని కొముదీ కళల తేజు నడంచెడు పాప పాన్పునం
 దల్లన వేదముల్ సదమ లాకృతిఁ జెంగట నిల్చికొల్వ - ఊ
 త్పుల్ల సరోజనేత్రములఁ బొంగు దయారస వార్ధియౌ జగ
 ద్వల్లభ విష్ణుమూర్తిఁగని వక్షముఁదన్నఁగ నెంచె నీగతిన్ 108

ఈ వక్షమే కదా యెనలేని సంపదల్

పుట్టించు లచ్చికిఁ బుట్టినిల్లు

ఈ యురంబే కదా యీరేడు లోకాల

రక్షించు సత్కృపారామసీమ

ఈ తొమ్మననెకదా వారాశి సంజాత
 కౌస్తుభ నవరత్న కాంతి తనరు
 ఈ యురంబునగదా యేపారు శ్రీ వత్స
 మను పుట్టుమచ్చ దివ్యాంక ముద్ర
 కల్ప లతికా ప్రసూన సంగ్రథితమైన
 వై జయంతి రాజిల్లు నీ వక్షమందె
 భూత ధాత్రీ పరిష్వంగ భోగ్యమైన
 తరళ వేదిక యీ భుజాంతరముకాదె

109

వ॥ అని మునికుల నాథుండు తన మనంబున భావించి

110

ఆ యతి సార్వభౌముడు మురారి పదాంబుజముల్ మనంబునం
 బాయక నిల్చి మిక్కిలి జవంబున వచ్చి యలంకరిష్టు వి
 స్టాయత వక్షమందుఁ గరినార్చటిఁ దన్నెను కోపఘూర్ణ విం
 తాయుత నేత్రయై కమల తత్తర పాటున నేఁగె దవ్వగన్

111

తాపున కగ్గమై వికచతామరసాంబకు డింత యేనియున్
 గోపము నందకే స్మిత ముఖుండయి పానుపు డిగ్గి యల్లనన్
 తాపన పాద యుగ్మము ముదంబున స్వీయ కరాంబుజద్వయిన్
 జాపి పరిగ్రహించి ఋషి సత్తముతోఁ బలికెన్ మృదూక్తులన్

112

“ధన్యుడ నై తినో వినుత తాపన తామరసోదరా! మహా
 పుణ్య విచార! నీ చరణపుష్పపరాగ లవంబు సోకి నే
 మాన్యుడ నైతి - లక్ష్మీ యసమాన యశోధనరాశియయ్యె నిం
 కన్య వచస్సులేటికి? గృతార్థతఁ జెందె దిగంత సంతతుల్

113

తత కరినంపు మత్తనువు తాకుటఁగోషల పల్లవంబునా
నతి మృదులంబు నీదుపదమక్కుట! యెంతగ నొచ్చెనోకదే!
యతి వర! నీ పవిత్ర చరణాబ్జము లొత్తెదనిం” డటంచు న
మ్మతి భృగు మౌని పాదములు మర్దనసేయుచు నేర్పు మీరఁగన్ 114

అ భృగుమౌని పాదతల మందలి నేత్రము మెల్ల మెల్ల సం
క్షోభముఁ గల్గ నీయక నిగూఢముగాఁ జిదిమెన్ జగత్కళా
ప్రాభవ మిచ్చి పెంచి తుదిఁబాడొనరింపఁగఁ జాలుశక్తి సం
శోభితుఁడీ రహస్యముల చొప్పు నెఱుంగఁడె? మాయఁగొల్పుఁడె? 115

అ గతినేత్రముం జిదిమి “అర్య! త్వదిష్ట మనోగతార్థముల్
నే గమనించినాఁడ గణనీయ తపోధనరాసు లైన మీ
రీ గతి వచ్చి తన్నుదురె యేదియొ హేతువు లేక యూరకే?
రాగ వికార దూరమయిరంజిలు నీజతనంబు పండుతన్” 116

అని పల్కు విష్ణుదేవునిఁ
గని తద్వినయమ్ము నెంచి కడుముగ్ధుండై
“ఘన సత్త్వగుణ విశిష్టుఁడు
చను నితఁడే దైవ మనుచుఁ జాటింపంగన్” 117

అని భావించి “రమావధూహృదయ నాథా! దివ్యగాథా! నినుం
గనఁగా నేరవు వేదముల్ మునులు దిక్కాలంబులున్ దివ్యులున్
జనునే యిట్టి పరీక్ష నీకు? జగముల్ సర్వంబు నీ రూప మం
దు నడంగున్ బొడసూపు నందె పొదలున్ దుర్భేద్యమాయాగతిన్ 118

పరమాత్మా! నినుఁ దన్ని పాప పదవీ పట్టాభిషిక్తుండనై
దురితాచార మదోద్ధతుండ నగుచున్ దుర్వార దుఃఖాబ్ధిలో
దరియుండొంకయు లేక వీరకటి గుహన్ దారాడు నంధుండు గాఁ
దిరుగం జొచ్చితి వేదనామయ విరార్తిన్ బాప ఘోరాటవిన్ 119

ఏ యే పూజల నాచరింపఁదగు? నే యేపున్నెముల్ సేయనా?
ఏ యే దేవతలం భజింపఁదగు? నెట్లీపాప మీ జన్మలో
బాయంజాలుదు? మత్సమార్జిత తపోభాగ్యం బయోగ్యంబుగా
నా యీ సర్వముఁ బాడుసేసెనకటా! నానాదురం తార్థమై” 120

అని పాదాబ్జములంటివేడు భృగు వంశాబ్ధీందు నింజూచి మ
న్నన “వత్సా! నకలం బెఱుంగుదును చింతంబొంద నీకేల? యీ
యనుతాపంబును మాను మెట్లయిన నీయందింత దోషంబులే
దనఘా! మౌనులు పంప వచ్చితివి సత్యాన్వేషణోత్సాహివై 121

అనువగు శుభములు పొనరుతఁ
జనుమిఁక” యని హరి యనుపఁగ సరసత వరలన్
దనియుచు భృగుముని రయమునఁ
జనియెను చిత్త ప్రశాంతి సమకూరంగన్ 122

కదలి భృగుమౌని చేరి గంగాతటమ్ము
యజ్ఞ దీక్షిత స్వాంతసంయముల కెల్ల
నఖిల విషయముల్ వివరించె హరియె దైవ
మనుచు నిర్ణయించిరి నిశ్చలాత్మలగుచు 123

యజ్ఞపురుషుండు పరమాత్మ హరియటంచుఁ
దత్ఫలంబు విష్ణువునకుం ధారవోసి
వేడ్క యజ్ఞాంతమం దవబృథ మొనర్చి
శాంత విత్తులై యుండిరి సర్వమునులు

124

సోపానాంతము

పరమ మునీంద్ర వందిత శుభప్రద పాద పయోజ! హృద్గుహం
తర రవికోటి తేజ! మమతారహితాచ్ఛ కృపావిరాజ! ని
ర్భర సముదీర్ఘ శక్తిసముపార్జిత నిర్మల నిత్యపూజ! వి
స్తర కరుణా కటాక్ష రుచి సంభృత సుందర నేత్ర పంకజా!

125

సకలలోక పాలనా! ప్రశస్తస్పష్టి ఖేలనా!
సుకృతిమార్గ రక్షణా! విశుద్ధ సౌమ్యవీక్షణా!
ప్రకట దుష్టశిక్షణా! ప్రపన్నదోష మోక్షణా!
ప్రకృతి రూపభావనా! ప్రపంచ మానవావనా

126

హరకేశవ శక్తిత్రయ
పరమ సమాహార రూప! ప్రజ్ఞాదీపా
దురితాపహృత కలాపా!
అదిరాట్ హరణప్రతాప! అక్షరచాపా!

127

పద్మావతీ శ్రీనివాసీయము

ద్వితీయ సోపానము

శ్రీ యంజనాద్రి నిలయా!

శ్రేయఃప్రదరమ్య దివ్య దృష్టి విధేయా

మాయావ తీర్ణ విషయా!

గాయత్రీ పూర్ణరూప! గరుడాద్రి నృపా

1

అవధరింపుము

2

“అ తదుపరి వృత్తాంతముఁ

జేతో మోదంబెనంగఁ జెప్పుడు స్వామీ!

శ్రీ తరుణీమణి కోపం

వే తెఱఁగునఁదీర్చె విష్ణు - వేమయ్యెఁదుదిన్?”

3

అని వినయ తరంగిత నవ

మనోబులై భక్తితో నమస్కారంబుల్

తన కొనరించు తపోధన

గణమును వీక్షించి జ్ఞాన ఖనిసూతుండున్

4

అవలి గాథ నిట్లు వివరింపం దొడంగె

5

హరి వక్షస్సరసీజము

వరియించి వసింబు పద్మవాసిని మౌనీ

శ్వరుడగు భృగు పద తాడన

మరతిన్ భరియింపబోక అగ్రహ మతియై

6

ప॥ పెనిమిటి సమీపంబునకుంబోయి వెచ్చని నిట్టూర్పుల
నాసాపుటంబులు చలింపఁ గట తటంబులదుర నెదుట
మన్న శ్రీ మన్నారాయణుం గాంబియిట్లనియె

7

“స్వామీ! ఆ భృగుమౌనికింత పొగరా? సర్వ ప్రపంచైక ర
క్షా మందారులటం చెటింగియును లక్ష్యంబింత లేకుండఁ గ
ట్ట! మన్నంబయి మిన్నెఱుంగక వితండ స్ఫూర్తి వర్తించె ఆ
అమేపాటిది? యేమి చూచుకొని యా యాటోప మార్భాటమున్?”

8

అది యటులుండ నిండు మరియుద నెఱుంగని ధూర్త వర్తనుం
డదయుడు - వజ్ర శీర్షజలజాసన ముఖ్యనిలంప పూజనా
స్పద మగు మీ యురంబు నిజ పాదహతింగడు నొవ్వజేయఁగన్
బెదవిని విప్పి కోపపడ నేరక - పై నతనిన్నుతింతురే?

9

భృగువట కన్నుమిన్నుఁ గన కిట్టులు బిట్టుగ నన్నుఁ దన్నఁగా
బిగువును బింకమున్ నడలి ప్రేమ వహించి తదీయ నీవప
ద్యుగమును హస్త పద్మముల నొత్తుచు నిచ్చక మాడినట్టి మీ
తెగువయు నాటకంబులును దెల్లములయ్యెఁగదా! హృదీశ్వరా!

10

మగఁడు రక్షించు నని నమ్ము మగువ మదిని
అట్లు కాకున్న దిక్కేది అబల? కై న
నబల కాదాడుది నబల యనుచు ఋజువు
చేసెద భృగుని నాశంబుచేసి - చూడు”

11

ఈ విధి నెఱుగలాడు జగదీశ్వరి భార్గవిఁ జూచి మందహా
సా వృత సుందరేందుముఖుఁడంబుజ నాభుఁడు పల్కె “దేవి! యి
ట్లీ వినరాని వాక్యముల నేఁటికిఁ బల్కె దరాతి కై నఁ గీ
డీవు నహింప నేర్తువట? యెల్లరు బిడ్డలు గారె నీ కొగిన్?”

12

అతఁ డనన్య సాధ్యమగు నద్భుత కార్యముఁ జేయఁబూని ని
ర్భీతి మదీయ వక్షమును పెళ్లనఁదన్నెను కాని నాకు సం
ప్రీతి ఘటించు భక్తుఁడు వివేక సమేతుఁడు జ్ఞాని బ్రహ్మ సం
భూతుఁడు వాని చిత్తమునఁ బొంగెడు భావ మెఱుంగవే? రమా!

13

జలజముఖి మనోవాక్కాయములను మనసె
ముఖ్యమై యుండు నాతని ముగ్ధ భక్తి
గ్రాహ్యమే కద - దైహిక కర్మమునకు
నలుగ నేల మనోనిష్ఠ నరయ కుండ?

14

అతని హృద్గత వృత్తాంత మవగతమ్ము
నాకు - గర్వం బెడద లేదు గాక లేదు
తల్లి పిల్లల బాధింప ధర్మమగునె?
భక్త జనులను శిక్షింపఁ బాడియటవె?

15

కావునఁగోపము మానుము

భావంబున శాంతినొంది ప్రమదా! ప్రమద

శ్రీ విధి నెప్పటి వలెనే

కావింపుము నామనంబుఁ గౌతుక పదమున్”

16

మృదులామోద సుధానయోక్తుల మగండీరీతి నోదార్ప నె

మ్మది శాంతింపక లక్ష్మి క్రోధమున “దుర్మార్గుండు తన్నొని దు

ర్మదు శిక్షింపక యున్న నింకొక ముహూర్తంబున్ వికుంతాన నే

బ్రదుకన్ సాధ్యమె? మీకు నాకుఁగల సంబంధంబు లీపాటివే?

17

ఇంత జరిగిన తర్వాత నేమొగంబుఁ

బెట్టుకుని పెత్తనము సేయ వీలు కలుగు?

నిత్యమును నాదు కనునన్న నిలిచికొలుచు

నుదతుల మొగంబులేనెట్లు చూతుఁ జెపుమ

18

మగఁడు ముండ యనుచుఁ దెగనాడ వచ్చిన

ముష్టి వాఁడు గూడ ముండ యనఁడె?

కట్టుకున్న అలి గరువంబు గంగలోఁ

గలిపి నపుడె కూలుఁ గొప్పురంబు

19

మగఁడు కొబ్బనేని మగనాలు సైరించు

నవతి యెత్తిపొడుపు సైవఁగలదె?

లేకి పాటుఁగన్న వైకుంఠ లోకంబు

కోడియై నిగిడ్చి కూయకున్నె?

20

పటు సామర్థ్య విహారి యైన పతితో వర్తించు సాధ్వీమణిన్
జటిలుండొక్క పరాయి పూరుషుడు తన్నన్ భర్త సైరింప న
క్కట! అ నాతికిఁబ్రాణమేల? తను సౌఖ్యం బేల? యిల్లేల? ము
చ్చట లేలా? ధనమేల? రాజ్యపదవీ సౌభాగ్య మేలాయెకన్?

21

మోసము వచ్చె నొక్కముది మూర్ఖపు బాపని వెట్టి భక్తికిం
ద్రాసుఁడ వైతివే? వికల్పతామరసేక్షణ! యింక మీఁద నా
వాసియు వన్నెయుంజెడ భవత్పద దాస్య మొనర్పఁబాడియే?
వే సెలవిమ్ము బంధమును వీడ్చి యథేచ్ఛగఁబోయి వచ్చెదన్

22

అరరే! భూమిసురాధముండొకరుఁ డిట్లాహా! వియోగంబుఁ జే
క్కురఁజేసెన్ మన - కింత నుండి బహుధాక్రూర క్రియా మగ్నమై
పర ధర్మంబు పరిగ్రహించి - చదువున్ వ్యాపారముం జేసి - దు
ర్భర హింసాధృతి వేద దూరముగ విప్రశ్రేణి జీవించుతన్

23

ఇల్లు జరుగక భిక్షుక వృత్తిఁదవలి
బ్రాహ్మణేతర పండిత ప్రవరు లొద్దఁ
జదువు సంధ్య నేరిచి ధురాభార గతుల
బ్రతుక్కుదురుగాక” యనుచు శ్లాపంబొసంగి

24

అవమాన వనధి వీచుల్ల
ర్గవంతయును చిత్తశాంతి రంజిలకువికిన్
ప్రవిమల తపమున శాంతిం
ధవులఁగ ధవు వీడి పోవఁదలపోసివెనన్

25

చను లక్ష్మీనతి చుబుకము

గొని మాధవు డంతులేని కూర్మి తలిర్పన్

వినయాత్మత బ్రతిమాలిన

వినకుండ హుటా హుటి రమ పృథ్విం జేరెన్

26

పచ్చని పంటచేలు - వరి పైరులు నీటి కొలంకులున్ గడున్
ముప్పటఁగొల్పు పుష్ప ఫలపూర్ణమహీరుహముల్ ధరితి వై
యచ్చర ధేనువుల్ దిగినయట్టి తెఱంగు ఘట్తోద్భి - గోవులున్
బచ్చిక బీళ్ళతో నయన పర్వముగా ధర విందొనర్పఁగన్

27

అభ మార్గాన నేఁగుచు నబ్జ నిలయ

దేశములు దాటిచని యాంధ్రదేశ మరసి

అందలి విశేషములఁగాంచి యక్కజముగ

నరిగె ముందున కురుతపశ్చరణ సరణి

28

ఆ వల నోరుగల్గు పురమందు వసించెడు నేకవీర ది

వ్యావనధంబుఁజేరి పరమాదర మారఁగ మాటలాడి నం

భావన చేసికాకతిని వారల వీడ్కొని సాఁగె దివ్య శో

భావహ తాపసాశ్రమము లన్నియుఁ జూచుచు వేడ్కమీరఁగన్

29

పావన జీవనంబులను బాయని క్రౌంచరథాంగ హంసికా

రావ మనోజ్ఞమై - దివస రాజున కర్హ్య మొసంగు భక్తసం

భావిత తీరమై - పరమ వందిత జీవన కృష్ణవేణి వీ

వీ వలయంబులన్ మునిగి చిత్త సుఖంబును బొంది నెమ్మదిన్

30

అరుదుగఁ గృష్ణవేణి తటమందు మహొన్నత శృంగ చుంబితాం
బరమయి - నిర్మలోరు జలపాత మనోహర దృశ్యమాన వి
స్తర తరు వాటికా కుసుమ సౌరభ సంభృత మింద్ర కీలమున్
దొరయుచు నేఁగుచున్ గనక దుర్గమ సేమమునెంచి పిమ్మటన్

31

రాజులశౌర్య విక్రమతరాజి మహా కలహాగ్ని కీలలన్
దేజముఁగాంచి శాత్రవుల దేశము లెల్ల దహించి అంద్ర వి
భ్రాజిత కీర్తి కద్దమును బట్టిన దిట్టగు కొండవీటి సం
పూజిత రాజ్య వైభవముఁ బొల్పెన లారఁగఁ జూచి మీఁదటన్

32

నగముల్ సాగరముల్ మహానదు లరణ్యంబుల్ జనావాసముల్
దగ దర్శించుచు వాని దాఁటి బని హృద్వాంభాను సారముచె
న్నుగ గోదావరి తీరభూమి నిలివెన్ గొల్లాపురం బొద్ద శ్ర
ద్ధగఁ గల్పించెను పర్ణశాలను దపోదార్ధ్యంబు సాధింపఁగన్

33

శశి లేనట్టి నిశీధి మాదిరి జలేజ క్షీణ కాసార ము
ట్లభుభాకారత శ్రీ వికుంఠపురి దివ్యత్వంబుఁ గోల్పోయి దు
ర్దశలంగూరె రమామణీ విరహ చింతాకాంత చిత్తంబునన్
వశముం దప్పెను విష్ణుమూర్తి - తరుణింబాయన్ శుభం బొప్పునే?

34

జలజాతాసన ముఖ్య లేఖలు మునీశ శ్రేష్ఠ లోదార్ప న
గ్గలమౌ దుఃఖము వీడఁ డయ్యెహరి - లోకవ్రాత సంరక్షణో
జ్జ్వల కార్యంబున నాస్థఁ జూపఁడు సదాజాయా వియోగార్తుడై
పలు రీతుల్ విలపింపఁగా దొడఁగె భావం బెల్ల శూన్యంబుగన్

35

“ఓ ప్రాణేశ్వరి! యెందుచోయితివో? యెట్లున్నావో? నా విశ్వ ర
క్షా ప్రావీణ్యము నిన్నుఁ గావగ నశక్తంబైన నాకింక నే
లా ప్రాప్తంవిక పోషణాదిక విభుత్వార్హుఁడీ? యిల్లాలి క్షే
మ ప్రాప్తింగన లేనినాడు జగతీ మర్యాద నెట్లోమెదన్?”

36

తాధూర నంధు లేదట
మీఁదట మితిమీరదనదు మెడకొకఁడోలా?
నా దారఁగావ లేనట
ఏ దారుల లోక హితము నెటురక్షింతున్?

37

క్షణమీ విచ్చట లేక నిల్చునెటు? - వాసంబైన వైకుంఠ ప
టణమున్ సేవక భక్త సంఘము లభీష్టప్రాప్తి నెట్లిచ్చు? లో
చన పర్వఁబుగ చూచుటెన్నఁడొ కదే? సంరంభినై వత్తు చం
ద్రనిభాస్య! శశిరేఖ లేక మృనునే రాకాసుధా చంద్రికల్?”

38

అని నానా విధముల వే
దనతోఁబలవించుచున్ ముదర్శన ధర్మఁడా
ర్తిని భువికేఁగఁ దలంచెన్
వనితామణి లేని బ్రదుకు భారము కాదే

39

పురి వైకుంఠము పాపజేడ విరిపాన్పున్ భక్తిరాట్మ్యందనం
బర విందోత్పల భాకర్పరోవరము లుద్యానంబులున్ రత్నకం
దర కేశీగిరి కూట కుంజ గృహ సంతానంబులన్ వీడె శ్రీ
తరుణీ తీవ్ర వియోగ దావ పరితప్త స్వీయ దేహంగుడై

40

నిత్య సూరుల ముక్తుల నిజవర్మాధి నీపతి యగు విష్వక్సేను నిరుపమాన
వై భవంబుల విడనాడి పద్మజాత - విరహ కీలల మ్రగ్గుచు హరి విరాన

41

చనియెన్ శ్రీహరి శ్రీరమా సతికినై సాంద్రాంధ కారోగ్ర కౌ
నన భూమిజ గిరింద్ర సాగర నదీ నానాపుర ప్రాభవౌ
వని నెల్లన్ బరికించి యామెగని తద్వాసంబు నంజొచ్చి యా
మెను బామలియె భంగమొంది యయినం వెన్వెంట గొంపోవగన్

42

అటులా అభ్రమహాపథంబున నదృశ్యైకారుడై యమృతుర
డటవీ సాగర శైలకందర సమీపాత్యంత పుణ్యాశ్రమ
చ్చట సందర్శన మాచరించుచు జగత్సందర్శ లీలామహా
త్కట సంప్రీత మనోబుడై చనియెగాంతా మోహ సందోహుడై

43

కతిపయయానముల్ సలిపికాంచె మహాంధ్ర ధరిత్రి సర్వత
శ్చిత జలపక్షి వారిజ విచిత్ర తటాక విరాజితంబు - న
క్షత నవ సస్య శాద్వల విశాల రసాల కిసాలయంబు - ను
న్నత గిరి శృంగ సంగత ఘనాఘన నిస్సృత నిర్ఘోరమున్

44

గాతమి తీర భూధర శిఖానిలయుండయి చెంతమేదిన్
జాతయు లక్ష్మణుండు బరిచర్యలొనర్పగ భక్తదేవ భూ
జాతమనంగ సర్వగుణ సాగరుడౌ రఘురామునిం గృపా
ధూత సమస్త కిల్బిషుని తోయజనేత్రునిగాంచి తృప్తుడై

45

అతఁడిడిన వన్యఫలంబు లారగించి
తగిన అతిధ్యమునకు మోదంబునంది
“రామ! వనవాస కాలాన రమణిబాసీ
యౌవు పడిన బాధల నిప్పుడెనుగంటి”

46

అని వీచీహత ఘోరపాపనిబయ వ్యాపార సస్యప్రవ
 ర్థన మూలైక జలప్రవాహకలనాధాన్యాగ్రకేదార స
 ద్వన కారండవ రాజహంసరుత హృద్య స్పందనాధార పా
 వనగోదావరి స్వచ్ఛవార్లహరికా ప్లావంబు నన్స్వస్థుడై 46

చని వేగంబున సింహవిక్రమపురీ సామిష్యమం దాగమ
 ధ్వని సంవ్యాప్త దిగంత - సాధుజనతా భావోపమోత్తుంగ పా
 వన సద్భంగ - పవిత్ర మజ్జన కృతవ్యాపార సంరక్షణో
 ద్వన భావామలినాంతరంగను గనెన్ గంగాభద్రెన్నా నదీన్ 47

ఆ తీరంబున శ్రీధరాసతులతో నానంద నిర్మగ్నుడై
 బ్రాతిన్ దెల్గు ధరిత్రి నేలుచు సదావందారు మందారమై
 ధూతాఘండగు రంగనాథుడటఁ బ్రత్యుత్థాన ముంజేయ సం
 స్ఫీతామోదత ముచ్చటల్ తడవుచున్ జేతంబు ప్రీతంబుగన్ 48

అచ్చటఁగొన్నినాళ్ళు ముదమారఁగ నుండి రమావియోగమన్
 జిచ్చు దహింపఁగా వ్యధఁగృశీకృత దేహ యతుండు మాధవుం
 డెచ్చిన చింత రంగ విభునెంతయు వీడ్కొని తుంగభంగ సం
 పచ్చయపూర్ణ స్వర్ణముఖి వై భవముంగను లారఁగాంచుచున్ 49

జలనీడోద్భవ పాదప ప్రమర వేశంతంబు తత్కూల ని
 శ్చల నైర్మల్య మనోజ్ఞ సైకతములన్ జ్ఞాన ప్రసూనాంబికా
 జలజాక్షీకువకుంభ సంభృత సుఖస్వైర ప్రచారంబులన్
 జెలువారన్ విహరించు శంభుఁగనియెన్ శ్రీకాళహస్తీశ్వరున్ 50

కనుగొని యిరువుర మనముల

నెనసిన సంతసము తమక మెనరేపంగా

దని వారఁగొఁగిలించుచు

ఘన కుశల ప్రశ్నములను గడసిరి యవటన్

51

అత్తటి శ్రీ వధూటి విరహ జ్వల నోగ్ర శిఖా కలాప దు
ర్వృత్తిఁ బ్రదగ్ధ మానసుఁడు శ్రీహరి నిష్కళమైన మోముతోఁ
జిత్తము తత్తరింపఁజని శేషగిరింద్రముఁ జేరఁబోయి పై
నెత్తిన వేసటన్ నిలువనెంచె నొకించుక కాలమచ్చటన్

52

శ్రీ ధవుఁడీ విధిన్ భువికిఁజేరి యరణ్య మహీరుహపగా
క్షౌధర కందరాంతర విశాల నికుంజ లతావితాన గు
ల్మాధిగత ప్రదేశముల యందుఁబరీక్షగఁజూచి చూచి ఆ
శాధృతి జారి దుఃఖవివశస్థితి నుండెను చిక్కిశల్యమై

53

పూర్వము వాయు దేవునకు భూరికులాద్రి సముద్రకాననా
ఖర్వమహీజ వల్మిక ముఖస్థితధాత్రి సమస్తభార సం
ధూర్వహుఁడాది శేషునకుఁదోచెవిరోధము - గర్వసాంద్రులై
యిర్వురు 'నేబలాధికుఁడ నేబలవంతుఁడ' నంచు బోరఁగన్

54

“ఎనుజ్జంభించి వీచిన నీ సమస్త
జగములును దూదిపింజలై యెగిరిపోవు”
నంచు వాయువు పలుకఁ “దదఖిల వాయు
వులను భక్షింతు” నేనని పలికె భోగి

55

ఆ సమయంబునందుఁగమలాసన మానస పుత్రుఁడాత్మవి
న్యాస మురారినామ భజనామృత గాత్రుఁడు లోకనంగ్రహ
భ్యాసుఁడు నారదుండు జగదద్భుత వీక్షణ తత్పరత్వ దీ
క్షానముదీర్ఘ మానసుఁడు క్రన్నన నచ్చటికేఁగు దెంచితాన్

56

వారల వాదముల్ విని “అవారిత సత్త్వలె మీరలిర్వు రీ
తీరునఁబోరనేల? జగతీహితమెంచి సయోధ్యతో మహో
దారత భూతరక్షణ విధానమునన్ శ్రమియింపు”డన్నఁడ
త్సార వవోర్థముల్ శ్రుతిహితం బొనరింపక పోయెవారికిన్

57

అప్పుడు నారదుండు “వినుఁడంతటి పంతము వీడకున్నచోఁ
జొప్పడు మేరు భూమిధర సూనుఁడొకండు నితాంత సత్త్వఁడిం
పొప్పఁ జరించు చుండు విపులోద్ధతి - శేషుఁడు వానిఁజుట్టిపైఁ
గప్పి కదల్పరాని విధిఁగట్టిగఁబట్టవలెం బలంబుగన్

58

అనిల దేవుఁడప్పు డనితర సాధ్యమౌ
తనదు బలము జవము నెనయఁజూపి
పైకి లేపవలయు వడి నాగిరీంద్రమున్
దివ్యశక్తి జగతిఁదేట వడఁగ

59

పర్వతేంద్రు నట్లు పైకెత్త వాయువు
నప్పుడెన్నవచ్చు గొప్పయనుచుఁ
బర్వతమ్మునట్లె పట్టియుంచిన శేషు
నెన్నవచ్చుఁజాల మిన్నయనుచు”

60

అని యా నారదమాని తెల్పుగ ననంతాహింద్రుడానంద నా
మ నగాధ్యక్షుని చుట్టిపట్టె బలసంపచ్చక్తిదీప్రోగ్రుడై
అనిలుండుద్ధతి వీవెబాదప కులాహార్యంబులూటాడి బ
ళ్లునగూలంబడ రేబవళ్లు జగముల్ కోడాడి భీతిల్లగన్

61

తనపట్టున్ నడలింపకానగము సుద్యద్భీమ సత్త్వంబుతో
సునిచెన్ గ్రక్కదలంగ నీకఫణిరా - జుద్రేకవిద్రోహ బు
ద్ధిని జృంభించి ప్రభంజనుండు త్రిజగద్దేశంబులున్ దేవతా
గణ మెల్లన్ బ్రళయ ప్రభూతభయమై కంపిల్లగా వీచినన్

62

అపుడింద్రాది సమస్త దేవతలు శేషాహింద్రు దర్శించి “తీ
వ్రపు మీ పంతము లెల్లలోకముల కుత్పాతంబుగల్గివె నీ
విపరీతంబు లనర్థదాయకములై వెన్నంటె - మిరిట్లుచే
యుపనుల్ భావ్యము లొనె? మీకినుక కిట్లుగింతురే విశ్వమున్?”

63

అలపోతులడరి అలమ్ము నొనరింప
నడుమ లేగలెల్ల నలగి నట్లు
మచ్చరమున మీరు పెచ్చరిల్లుట నేడు
మూడు లోకములకు ముప్పుమూడె

64

మీరు సమాన వీర్యబలమేళను లిందున నందియంబు లే
దూరక యీరసాన శివమొత్తి చరింపగ మేలె? బ్రహ్మ మీ
మీరకమైన కార్యము వహింప నృజించెన యేమి? స్వామి! దు
ర్వార వివాదమున్ విడిచిపాడిదలంపుము సూర డిదేటికిన్”

65

అని ప్రార్థింపఁగృపా తరంగిత మతిన్ వ్యాశాధి నాథుండు తో
డనఁబట్టన్ నడలించె స్వల్పముగఁ - జండ స్ఫూర్తి వర్తించి యా
యనిలస్వామి నగేంద్రమున్ సుశువుగా నాద్యంతమున్ లేపి గ్ర
చ్చన దూరంబుగ సాగివైచె నఖిలాశాచక్రమల్లాడఁగన్

66

అట్టులది వరాహక్షేత్ర మందుఁబడియె
అహికులేశ్వర కరుణా కటాక్ష మహిమ
కాన 'శేషాద్రి' యన నద్ది ఖ్యాతిఁగాంచె
ఉత్తముల పొందుచే కీర్తి యొదవుటరుదె?

67

అట్లు జగత్ప్రసిద్ధంబైన శేషాచలంబుఁజేరి యనఁత తల్పుండు

68

తన లక్ష్మీ నామజపం
బనిశముఁ గావించుకొంచు నడవుల నెల్లన్
మును కనిన ప్రదేశంబులె
మునుకొని మరల వెదుకంగఁబోవుచు వరుసన్

69

చని శేషాద్రిని వృక్షగుల్మలతికా సర్వంబు శోధించి - యెం
దును లక్ష్మీనతి జాడ తోఁపక వ్యధా దోదూయ మానాత్ముడై
చను భూవ్యోమదిశా విశాలమగు చింతా భూరుహచ్ఛాయఁబ
ర్విన వత్మికముఁగాంచి యందుఁజొరఁబారెన్ వెన్నుఁడాపన్నుడై

70

అప్పుడు నారదుండు చతురాస్యుని పాలికిఁబోయి "తండ్రీ! పెం
పొప్పఁగ యుష్మ దాజ్ఞ హరినుర్వి జనింపఁగఁ జేసి నాడఁ దా
నిప్పుడొకండు పుట్టవనియించుచు నాకటి చిచ్చు వెచ్చునన్
దప్పిక రూపురేకలును దప్పి కడుంగడు జాలిఁగొల్పెడిన్

71

వ॥ లక్ష్మీనారాయణుల కెడబాటు వాటిల్లినది. లక్ష్మీదేవి కొల్లాపు
రంబుజేరి గోదావరీ నదీ తీర సుమపుంజ వికుంజ రంజితంబగు
ప్రదేశంబున నాశ్రమం బేర్పఱచుకొని నేర్పునఁదపంబాచరించెడు.
ఎప్పగిడినై న శ్రీమన్నారాయణునకాహారంబుఁ గల్పింపవలయు.
వైకుంఠంబు విన్నబోయినది. యజ్ఞ యాగాది క్రతువులు ఫల
విహీనంబులగుచున్నవి. అనంతగరుడ విష్వక్సేన ప్రభృతి నిత్య
సూరి పరివారంబు తెఱంగెఱుంగక క్రుంగుచున్నది” అని విన్న
వించిన.

72

బ్రహ్మ నారదునంపి రజతాచలము చెంత
కరిగె మరాళ వాహనము నెక్కి

శంకరుం డెదురుగాఁ జనుదెంచి జలజసూ
తిని దోడి తెచ్చి యాతిధ్యమిచ్చి

“ఎ యుపద్రవమేని యేర్పడెనా? ముందు
వర్తమానము లేక వచ్చి తనఘ!”

అనుచుఁ బ్రశ్నింపఁగా” అభవ! శేషాద్రి పై
హరి యొక్క వల్మీక మం దడంగి

అన్న పానీయములు లేక అలమటించి
బక్కచిక్కుచునున్నాఁడు - పద్మనిలయ
ధరణిఁగొల్తాపురీ సీమదప మొనర్చు
మండె హరికిప్పడాహార మొనఁగ వలయు”

73

అని చెప్పంగ నుమాధవుండు జలజాతావాసుతో నందివా
హనుడై సాగ్రుచు గొతమీనది సమీపారణ్యభాగాన - నే
ర్చునఁబడ్మానన మందు నిశ్చల తపోరూపంబెసూయీమెనాఁ
జను నత్యంత తపోభిరామను రమా సాధ్వీన్ విలోకించియున్

74

“తగునా లోకనవిత్రి! నీకు మరియాదా? మాటపట్టింపు కై
మగనిన్వీడి వికుంఠమున్వదలి సామాన్యాంగనాభంగినె
వ్వగలం గుండఁగ నేల? నీదయితుఁడోర్వంజాల తత్యార్తుఁడై
పొగులున్ శేషగిరింద్రమందుఁ బెనుబాముల్ పుట్టసైదోడుగన్

75

పలుబాముల్ పడుచుండె వ్యర్థముగఁగోపంబూని వేజేతఁ బా
లొలుకంబోసినరీతి స్వచ్ఛఫలమట్టొప్పారు సంసార మం
దలుకన్ నిప్పులుపోసికొందురఁట? అమ్మా! రమ్ముక్షుద్బాధతోఁ
గలఁగంబా రెడు నీమగండట వియోగప్రొద్భవాగ్నిచృటన్

76

నిద్రాహారము లుజ్జగించి మది నిన్నే నిల్చి చింతామన
శ్చిదుండై దయనీయ జీవితము కస్తింబొందనున్నాఁడు - ఈ
మాద్రిన్ నవ్వులపాలు వేసితిగదే మా తల్లి! లోకంబునన్
క్షుద్రప్రక్రియ లాచరింతురు కదేక్రోధంబునన్ మానినుల్

77

కొలఁదిఁదలంప దంపతులకున్ బొర బొచ్చెములంకురింపవే?
కలిఁగిన మాత్రనిట్లు చనఁగాఁపురముల్ నిలువంగ నేర్చునే?
కలికిరొ! మార్గదర్శకముగా జనమండలిఁ బ్రోచు మీరిటుల్
మెలఁగుట కంచెయే పొలము మేయట వంటిదికాదె? చూడఁగన్”

78

అని బోధింపఁగ భార్గవీ రమణి దుఃఖాక్రాంతయై నీరజా
నన గౌరీశలు వెంటనంటి నడువన్ సందంభ మేపారఁగాఁ
జనిచోళావని నాధరాజ్యమున సన్యత్రేత్ర కేశీమహా
వనవాపీ మృదు శాద్వలంబుల శుభ వ్యాపారమున్ మెచ్చుచున్

79

అబ్జగర్భుండు గోరూపమందెనపుడు
దూడయై నిర్భ్రంశంతఁదోడోడ శివుఁడు
పద్మనంభవ గోపికా భామయ్యె
ఏమి చెప్పంగ నొప్పు నా యింపు - సొంపు

80

గోవత్సాకృతులై న పద్మజ జటాకోటీరు లుత్సాహతన్
వేవేగన్ దనముందు సుందరముగా వేంచేయఁగాగోప భా
మా వేషంబున లక్ష్మి యాపిఱుదనే క్షౌభర్త రాజ్యంబునం
బోవంజొచ్చె విశాల వీధుల జనంబుల్ మూఁగి వీక్షింపఁగన్

81

అవిభు రాజధాని పరమాద్భుత దర్శన భోగభాగ్య సం
భావితమైన చంద్రగిరి పట్టణ మందలి రాజసౌధముల్
పావన దేవగాంగజల భంగపరంపర క్షాతంబులై
వావిరి స్వచ్ఛతేజమున వర్ణిలుచుండు సుషోరుణచ్ఛవిన్

82

పొలుచు నారాజు ప్రాసాదమునకు ప్రక్క
దారి వెంబడి వేగమవారలరుగ
మేడపై నుండి అయావు జాడఁగాంచి
బోళరాజ్య పట్టమహిషి బోద్యమంది

83

రాణి తనప్రాణవిభుఁడోశరాజుఁజేరి

“కామధేను వీ రూపంబుఁగాంచె ననఁగఁ
బొలుచు శబలను విక్రయమ్మునకు నొక్క
కాంత వెనఁద్రోలు కొనివచ్చెఁ గనుమునాథ!

84

అమృతమునకు నుద్దయౌ అమౌదవుపాల

తోడ నాదిలక్ష్మి కీడగుమన
సుతను పెంచు వాంభ చొప్పడె” ననరాజు
విలివెదాని తగిన వెల నొసంగి

85

ధర్మమును నాల్గుపాదాలఁదనరఁజేయఁ

దివిరి యవతరించిన ధర్మదేవతయన
నడరు నై చికిన్ రాజున కప్పగించి
రమ హుటాహుటిఁ గొల్పాపురంబుఁజేరె

86

చోశభూపాలుఁడా యావు సోయగంబుఁ

గాంచి యెదఁజొక్కి మిక్కిలి కరుణఁజిక్కి
దాని పోషణ యందు శ్రద్ధాశువైన
యొక్క గోపాలుఁబిలిపించె నుచితరీతి

87

ఆల మందలు వందలు వేలసంఖ్య

బలిసె విలసిల్లు నాధరావల్లభునకుఁ
గానఁ బ్రత్యేకపాత్ర నీగవిపయస్సుఁ
ప్రతి దినంబుఁదెప్పింప గోపకున కనియె

88

ఓరీ గోపక! నూత్న ధేనువు నిదే యుత్కృష్టమాశ్రద్ధోయే
పారన్ బోషణవేసి నిత్య ముదయం బాయాపుక్షీరంబులన్
వేరేగిన్నెను పిండితె”మృనగ “నోపృథ్వీశ! మీ యాజ్ఞ చే
కూరం జేసెదనంచు భక్తిదెలిపెన్ గోపాలకుండెంతయున్

89

అట్లు విన్నవించి యాతండు గోవుల
నెల్లద్రోలు కొంచునేగె వేగఁ
బ్రతిదినంబు వోలె వడివడి శేషాద్రి
సానుతలములందు వానిమేప

90

అతఁడు గోకదంబముల నక్కడ నొక్కెడ మందవైచి తీ
క్ష్ణతప వారణంబగు మహా వటవృక్షమునీడ నిద్రవో
నాతెఱఁగెంచి గోవు వెరవారఁగ నాతని కన్నుగప్పి సం
ప్రీతిగ క్షీరధార కురిపించెను శ్రీహరియున్న పుట్టలోన్

91

తోడమేయు గోవుల తోడ నీడ నాడ
తిరుగులాడిన తెఱఁగున వెఱపు లేక
ప్రతి దినమ్మును పుట్టలోబాలుపిండు
అత్మవిధి నెరవేర్చెడు నంబవోలె

92

అంతటఁ గొన్నినాళ్ళు చన నజ్జననాథునిపత్ని గోపకున్
జెంతకుఁబిల్చి కోపమున “సేవక! యీ మనక్రొత్తధేను వొ
క్కింతయుఁబాలసీయదొకొ? యిచ్చినద్రావెదొ? అమ్ముకొందువో?
అంతయుఁదెల్పుమున్నది రవంతయు దాపక రవ్వసేయకే”

93

అని తర్జింప నతండు భీతిఁగాని “అమ్మా! సుంతయేపావమే
నొనరింపన్ బ్రతినంధ్య వేళ విధిగా నూధన్యముం బిండఁబా
త్రను జేబట్టి యొక్కొక్క గోవుకడకున్ రాగా నదేమోయెటుం
గను జిత్రంబగు రోజుదీని పొదుగాకంపించు శుష్కంబుగన్

94

చన్నులెండి పొదుగు చప్పనై వ్రేలాడు
వాన “వెలియ” వ్రేలు వారిదముగ
అనుచు నంజలించి ప్రార్థించు గోపాలుఁ
గని నృపాలు నాలు కినుకననియె

9.

“ఓరీ మూర్ఖుఁడ! పాఁడియావు కడలేవోపా? లబద్ధాలతో
నీరీతిన్ గికురించుటింక సబబే? నీకంటి కున్నాద పుం
బేరమ్మట్టులు గోచరింతు నాకా? నీ వీరంగముల్ చాలు - పో
పోరా! వంచన యెల్లకాలము జయంబుం బొంది వర్ధిల్లునే?

9

ఇప్పటి నుండియైన అదియిచ్చెడుపాలను వేరుపాత్రతోఁ
దప్పక తెచ్చియి మ్మటులు తప్పిన రాజుకువిన్నవించి నీ
తప్పన కర్తారీతి ఫలితంబును ముట్టఁగఁజెప్పదాన నీ
కప్పడె నిప్పుతోడఁజెలగాటము శాంతి నుఖంబులిచ్చునే?”

9

అని గద్దొంపనతండు సాధ్వనముతో అపాదమస్తంబుఁ దా
వణకన్ సాఁగియు వక్త్రనేత్రములదోషన్ దైన్య - మార్తిజ్వరం
బున నల్లాడుచు వెచ్చనూర్చుచుఁగరంబుల్ మోడ్చి “ఓదేవి! మీ
యనుమానంబిది సక్రమం బెటులకాదంచేను వాదించెదన్?

9

ద్వితీయ సోపానము

మీరలు పాలక ప్రభులు - మేము త్వదంఘ్రితలంబువెంత నే
వ్వారిగ నూడిగంబు సలుపన్ జనియించిన సేవకప్రజా
వారములోనివారము - భవచ్చటులాజ్ఞనుమీర నేర్తుమే?
మీరిన నింక నొక్కట్రుటి మేదిని నుందుమె? శాంతిగందుమే?

99

మీకుంగోపము వచ్చెనా బ్రదుకునన్ మేల్పాళ్ళ కీళ్ళూడవా
మాకున్? దాని నెఱింగి మీ కహితముం బాటింప నూహింతుమా?
వీకన్ కుత్తుకను త్తరించినను దేవీ! యొండబద్ధంబు నా
వాకుంజెందదు వేయి మాటల నికంబల్కంగ నూల్కొందునా?

100

తరలి ముల్లువచ్చి అరిటాకుకైబడ్డ
అరటియాకె ముళ్ళయందు బడిన
అరటియాకె చిరుగు విరుగదు ముల్లంత
యెట్టులైన మాకె యిక్కటులగు

101

కావునగావి యుండెదను గట్టిగముండికడప్పలెన్నకే
బ్రోవుమునన్ను - దోషముల పొందునడంచి కుమారుదిద్దదే
యేవిధివై నడల్ల? అనియేగి శరీర మదెల్లగన్నులై
కావలికాయసాగె గిరికానన సీమల గోకదంబమున్

102

ఎప్పటివిధాన నాధేనువేగి పుట్ట
యందు దుగ్ధంబు వర్షింప నరసియతఁడు
పట్టరానట్టి క్రోధంపుఁబట్టులోనఁ
గటములదరంగఁగనుగవ కలఁగబార

103

కోపముతోడఁ జేతనాక గొడ్డఁగైకొని అంతకాకృతిన్
దాపునకేఁగి కామగవి దర్పము గుత్తకుఁగొన్న ధేనువున్
వీపునఁజేతి వాటమున బిట్టగఁగొట్టఁగఁబోవ నడ్డమై
శ్రీపతి వచ్చినిల్చెఁబరసేవలు ప్రాజ్ఞులు విస్మరింతురే

అ గోపాలకు వ్రేటుశ్రీహరి శిరం బత్యంత దుర్వారమై
వేగన్దాఁకిన బద్దలయ్యెడల - అభీలంబుగా నెత్తురుల్
వాఁగుల్గట్టె నగాగ్రనిర్లురపయః పాతంబుగాజారి దు
ర్భాగుండై ధరఁద్రెళ్ళె గోపకుండు మూర్ఖపారవశ్యంబునన్

అంతటధేను వాక్షితిధరాగ్రము నుండి బిరానడిగి సం
భ్రాంతమనస్కతన్ గనుల బాష్పజలంబులు కార్చుచున్ నిజో
దంతముఁదెల్పనా మొగము దైన్యపుముద్దగఁ జోళరాట్సభా
ప్రాంతముఁజేరె బిట్టడలు పాటున నందఱు జాలినందఁగన్

రక్తధార లొడల రంజిల్లి తొలినంజఁ
దూర్పుకొండవోలెదోఁచె గోవు
దానిఁగాంచిరాజు మానసంబు దురంత
వేదనా తరంగ విషధియైన

సేవకు నొక్కనింబిలిచి “శేషగిరింద్రముఁజేరి వేగ నీ
యావు శరీరమిట్లు రుధిరావృత మౌటకు నేమిహేతువో?
అ విధమెల్లఁగన్గొని రయమ్మున ర” మృత నాతఁడేఁగి మూ
ర్ఖావశుడైన గోపకుని సంభ్రమతంగనెఁబుట్ట చెంగటన్

పొంగి ప్రవించు నారుధిరపూరము ధాతుజలప్రవాహ జో
 దృంగములట్లు పుట్టదరిదాపుల ముంచిన సంజవెల్గులం
 బ్రుంగిన భానుమండలము పొల్పునదోచు తదీయసానువె
 ల్లంగమనించి యార్తునుదీలంగొని సేవకుడేగి గ్రక్కునన్ 109

రాజునుగాంచి దుఃఖము కరంబును మ్రింగుచు “హేతువేమియో
 యోజనకందఁబోదు కఠినోగ్రత మారిమనంగినట్లు దే
 వా! జవనత్వముల్ విడిచియక్కట! మూర్ఖమునింగియున్నవా
 డోజవెడంగ గోపకుఁడు నొల్కిన నెత్తుటివాఁగు లోపలన్” 110

అనవిని లబలబ లాడుచు
 మనమున దుఃఖంపుమొయిలు మల్లడిగొనఁగా
 జనపతి గోవులు మనలెడు
 ఘన పర్వతసానువునకు గ్రక్కున నేఁగెన్ 111

వ॥ అచ్చటి నన్నివేశంబును దర్శించి అందోళిత స్వాంతఃకండై చుట్టుం
 బరికించి తదుత్పాత హేతువెందునుంగానరామిఁదన మనంబున
 నిట్లని వితర్కించె 112

అకటా! గోపకుడేలమూర్ఖులెనో? కాయంబందు గాయంబులే
 దొకటై నన్ - మరి పుట్టనుండి రుధిరంబుబ్బున్ నదీవీచికా
 నికరంబట్టుల చిత్తము తలపడున్ నిర్వాజమైయేటికీ
 వికటస్ఫోటము కల్గెనో? యనిమనోవిచ్ఛిన్నుడై యుండఁగన్ 113

దశమౌ కాటుక కొండపై నరుణసంధ్యాకాంతి సందోహ మ
గ్గలమై క్రమ్మినరీతి శోణితర్పురుల్ కాయంబుగప్పన్ నిర
ర్గతన్ శంభుశిరోవత్తీర్ణ సురగంగాభంగి సాగ్రన్వడిన్
వెలికిన్ వచ్చిమహోగ్రుడై హరియనెన్ బృధ్విశతో నీవిధిన్ 114

“రాజా యెంతటి దుర్మదాంధుడవు వైరంబింత లేకుండ నీ
యోజన్ గోపకునంపినాపయివధోద్యోగంబు సాగించి నీ
నై జంబున్ బ్రకటించుకొంటివిటు లన్యాయ్యంబుగా ధూర్తుడా!
రాజుంజెందవెసేవకుల్ సలుపు దుర్మార్గప్రవృత్తాఘముల్? 115

భృత్యుడొనరించి నట్టి దుష్కృత్యమునకు
బాధ్యతవహించి యనుభవింపంగవలయు
ఫలము - కింకరు సన్మార్గపథము నందు
శ్రద్ధతో దిద్దవలయు భూజాని సతము 116

పుడమితోడ సమర్థుడై విడిచెనేని
భటులుజ్ఞంభించి ప్రజలను బాధవెట్టి
మీరి వర్తించెదలు - రాతు మెత్తనై న
హయముమూడుకాళ్ళనె నడయాడుగాదె 117

కింకరుడుసేయు నపరాధపంకమలమి
నృపుని కీర్తికి మచ్చగా నెనయుగాన
ఘనపిశాచమవై పోదుగాక యింక”
ననుచు శాపమొసంగె నా అచ్యుతుండు 118

సాగిలి చోళభూవిభుఁడు స్వామి పదాబ్జములందువ్రాలి “నా
కిగతి శాపమిచ్చితివి యేయపరాధముజేయఁ బుట్టలో
దాగితి వంచెఱుంగ - నినుఁదాడితుఁజేయఁదలంపఁ గల్మషో
ద్యోగ మొనర్ప నిట్టినను నూరకశిక్షితుఁజేయఁబాడియే?

119

అతుల దయాపయోధి! నిను బ్రార్థన చేసెదఁగావు” మంచు నా
క్షితివతి వేడుచున్నఁగని శ్రీహరిసాంద్రకృపామృతాబ్ధియై
యతనినిఁగాంచి యిట్లనె “ధరాధిప! నావచనంబమోఘ - మ
ప్రతిహతశాపమిద్ది - యిది బాపఁగ నేరరు బ్రహ్మ రుద్రులున్

120

జననాథ! యీ దేహమునువీడి చోళాన్వ
యమున ‘అకాశరా’ జాఖ్యబుట్టి
భవదీయ తనుజాత పద్మావతీ దేవిఁ
గల్యాణ మొనరింతు గాకనాకు
స్వర్ణరత్నఖచిత వజ్ర కిరీటంబు
నర్పింతు వతిభక్తి యగ్గలింపఁ
బ్రతి శుక్రవార మా భాసురోష్ఠీషంబుఁ
దలఁదాల్తుఁడత్కాంతి దశదిశలను

కనక లహరీ జలస్నానమునఁదనుపఁగ
నేను తొలుదొల్తనేనాఁడు దానిఁదాల్తు
నపుడె నీ పిశాచాకృతి యడఁగు సుమ్మి”
యనుచు శాపాంతము వచించె నసురవైరి

121

అంతట మూర్ఛదేరి వినయంబున గోపుడు సాధుసజ్జనా
త్యంతశరణ్యముల్ దురితదారుణమార్గ వినాశగణ్యముల్
శాంతవరేణ్యముల్ మునివిశాల తపఃఫలదానపుణ్యముల్
దాంతి సుపణ్యముల్ హరిపదద్వయి నంటుచు వేడె నీగతిన్ 122

“కన్నులు లేనివానికి జగం బఖిలంబును లేనియట్లే - నా
కన్నులు కానరావిపుడు కంజవిలోచన! గ్రుడ్డినైతి నీ
యున్నత దివ్యశక్తి మహిమోద్భవ మీ నిఖిల ప్రపంచమం
చెన్నగలేని మూర్ఖుడ నహీన మహాపకృతిం బొనర్చితిన్ 123

కానకచేసినట్టి యపకారము సైపుము - స్వీయపుత్రుడ
జ్ఞానముతోడఁ దప్పిదము నల్పి కరంబులు మోడ్వఁగ్రోథముం
బూనునెతండ్రీ? నీ సుతుడఁబూర్ణదయామతిఁగావు” మంచు బా
ష్పాననుడై రమాధవునిఁబ్రార్థన సేయఁగ నాతఁడిట్లనున్ 124

“అవు ధర్మప్రతీక - కల్యాణదాత్రి
అమ్మలేనట్టి పసివారి నాదుకొనఁగ
దైవమంపిన తల్లి అద్దానిఁగొట్టఁ
జేతులెట్లాడెనీకు? దుశ్చేతనమున 125

పూర్ణహృదయ పశ్చాత్తాపమునకు మించి
అన్యమైన ప్రాయశ్చిత్త మవనిలేదు
హృదయ పరివర్తనము నంది యెనఁగుచుంటి
విదియె శాపాంతముననుగ్రహింతు వినుము 126

కొంతకాలంబు చనిన నీకొండమీఁద
నవతరించెద నీవు నన్నరయఁ గోరఁ
గనులు వచ్చును - నీకంతదనుక గ్రుడ్డి
తనము తప్పఁబోదనిపల్కి చనియె స్వామి

127

సోపానాంతము

నిరత సుజనగణమృతమృదు చరణా! నిర్మల సత్త్వగుణాభరణా!
నిరుపమ జలనిధి సురుచిర కరుణా! నిర్భరవేద శిరోభరణా!
దురితపథవిహరణజనమదహరణా! దుర్దమశత్రు వినాశరణా!
పరమముని హృదయ నివసనకరుణా! వ్యాప్తదిగంతయ శస్తరుణా!

128

శ్రీరమణీమనోహర! ప్రసిద్ధఋషీశ్వర వాగ్విచార! వి
స్ఫూరితివేదసార! ఖగపాల శతాంగ జగద్విహార! సం
సారసుఖైకదూర! భవసాగర తారణనౌప్రచార! వి
స్తారసుధాయశస్కర! విశాల దయాకర! వేంకటేశ్వరా!

129

దురితహరా! భరితసురా!
చరితవరా! సత్పరా! ప్రశస్తకరా! వి
స్ఫూరితధరా! ధ్వస్తపరా!
సరసహృదయ సంభరా! వృషగిరీంద్రధరా!

130

ప ద్మా వ తీ శ్రీ ని వా సీ య ము

తృ తీ య సో పా న ము

శ్రీ కల్యాణ దయా వా

ర్థీ! కమలాసన సురేంద్రదేవ వ్రాత

స్వీకృత నతనిజచరణా!

శ్రీ కరదుగ్ధాబ్ధివేశ! శేషాద్రిశా!

1

అవధరింపుము

2

ఆతత పురాణవిషయిక

బాతుర్య సుధీవిశిష్ట చరితున్ సూతున్

బ్రీతి భజించుచుమాని

వ్రాతంబుత్కంఠతోడఁబరివేష్టించెన్

3

అట్లు సూతునిఁజేరి మహర్షి మండ

లమ్ము “మోసీంద్ర! నీకటాక్షమ్మువలన

వేంకటేశ్వర గాథలు వినఁగనయ్యె

నవలి కథఁదెల్పుమయ్య! నెయ్యమున” ననిన

4

సూతమహర్షి యిట్లు వివరింపందొడంగె

5

సనకస నందనుల్ పరమసత్త్వపరత్త్వ మునీంద్ర సత్తముల్
ప్రణవ నిజాకృతుండుఁ బరిపాలితవిశ్వసమాజరక్షకుం
డనుపమ దివ్యశక్తియుతుడైన రమాధవుఁజూచువేడ్కఁజ
య్యనఁ జనుదెంచిరాల్చి హృదయంబుననిండ వికుంఠసీమకున్

6

అచ్చట ద్వారపాలకు లహంకృతివారల కడ్డవచ్చి “మీ
యిచ్చమెయిం జనందగవె? యిప్పుడు స్వామినిఁ జూడసాధ్యమే?
లచ్చినిఁగూడి వెన్నుఁడు విలాస వినోద వికాస చిత్తుడై
ముచ్చటలాడుచుండె నటుపోవఁగరాదు సువర్ణశాలకున్

7

ఇచ్చటపాసిపొం”డనుచు నెంతయుఁగన్నులఁదట్టు దుర్మదం
బెచ్చఁగ లెక్కలేనితనమేర్పడ మౌనులఁబాయనెట్టి పై
పెచ్చుదుర్మత్తులాడఁగని భీషణరోషకషాయ నేత్రులై
మచ్చర మావహింపమునిమాన్యులుదగ్ర సమగ్ర కోపులై

8

“ఓరీ! దుర్మదదుష్ట వర్తన దురుద్యోగప్రయోగ క్రియా
ధీరస్వైరవిహారులార! కరుణాధీనుఁడు వేదాంత త
త్త్వరామస్థల శాఖికాపికము సత్త్వరూఢుఁడీ భక్తమం
దారుండో హరిద్వార పాలకులుగా దర్పించి వర్తింతురా?

9

ఘన తమోగుణ వర్తనఁ దనరుచుంట
నుగ్రరాక్షసయోనులం దుద్భవించి
లోక కంటకులై పుణ్యలోకములకు
దూరులై పుట్టుఁడవనిపై దూఱువడసి”

10

అనుచు శాపమిచ్చి చనిరి మౌనీశ్వరుల్
ద్వారపాలకులవిధాన మరసి
వారిఁగావనెంచి పరమ దయాళువై
చేరఁబిలిచి శౌరి వారి కనియె

11

“అదరిపాటు తగునెయ్యేరికై నఁగాని
అణఁగి మణఁగి చరించుట ఘనతఁగూర్చుఁ
బెరిగి నిక్కిన తరుశాఖ విరుగుఁగాని
విరుగునే పెనుగాలికి గరికపోచ?

12

పరమమౌనీంద్ర శాపంబు వజ్రఘాత
నదృశమదిదాఁట విధికై న సాధ్యమగునె?
ఏఁడుజన్మములందు నాతోడమైత్రిఁ
గలిగివర్తింతురా? లేక గర్వనిరతి

13

మూఁడుజన్మల వైరులై పుడమిఁబుట్టి
జన్మజన్మకు నాచేతఁజంపఁబడుచు
శ్రీవికుంఠపురమ్మును జేరవత్తు
రా? స్వయమ్ముగ మీరెసిర్జయముఁ గొనుఁడు

14

అనవిని వారలిట్లనిరి “అర్య! నినున్ విడనాడిపోయి యే
యనువున నేఁడుజన్మముల అంతరమౌర్వఁగ వచ్చు? నామిషా
శనులుగఁ బృథ్వినుదృవిలి సంగర రంగమునన్ మహాసుద
ర్శనపటుధారలందెగి బిరాననెవత్తుము నిన్నుఁగొల్పఁగన్

15

అనిన “మూఁడు జన్మలందు నేనేమిమ్ము
సంహరింతునాజిఁ జచ్చిపిదప
శ్రీవికుంఠమునకుఁ జేరరం”డని పంపె
శ్రీధరుండు - విశ్వ సేవితుండు

16

జయవిజయుల్ జగద్విభునిసాంత్యన వాక్యములాలకించి య
క్షయ ఫలదంబులై న జలజాక్షు పదాబ్జయుగమ్ముఁగొల్చి ని
శ్చయముగ దై త్యయోనులను జన్మవహింప ధరిత్రిజేరి రిం
తియెసుమి దోషకారులకుఁద్రిప్పలు తప్పనె యెంతయేడ్చినన్?

17

ప్రథితముగ హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశ్య
పాఖ్యలు ధరించివారుర్వి నవతరించి
వరబలంబున ఘోరదుర్వారులగుచు
దురితకార్యానురక్తులై పరగుచుండ

18

వ! అందు హిరణ్యాక్షుండు దురతిశయ దుర్నిరీక్షుండును, మహా
నీలాంజన సదృక్ష విశాల కఠినవక్షుండును, నిరంతరామోఘా
నూన కల్మషకార్యనిర్వహణ దక్షుండునై భూమినిఁజూపచుట్టఁగాఁ
జుట్టి నశింపఁజేయుటకుఁ బూనుకొనియె. అప్పుడు సురసిద్ధసాధ్య
యక్ష గంధర్వ ఖచరపన్నగ కిన్నరకింపురుష నాగనభశ్చరాది
దేవయోనులు ప్రార్థింప శ్రీమహావిష్ణువు శ్వేతవరాహావతారంబు
ధరించి యయ్యసురయుసురులుబాసి భూతలంబును దనకోరపై
నెప్పటియట్లనిలిపియుంచె.

ఆ సమయంబునన్ నలువ హర్షముతో మఘవాదినాకనం

వాసులు బాసటై తరలివచ్చిన నెమ్మివరాహదేవునిం

డాసి ప్రసూనపాళి నిబిడంబుగ శ్రావణ వర్షధారగాఁ

బోసి శ్రుతిప్రసంగములు పొంపిరివోవనుతించి యిట్లనున్

20

“శ్రీ తరుణీ మనోరమణ! శ్వేతవరాహ మనోహరాకృతిన్

భూతలమందు భక్తజనపూజలుగై కొని సత్కృపారతిన్

జేతనపాళికెల్ల సుఖసిద్ధిఘటింపఁగ దివ్యసత్కృతిన్

ప్రీతిగనిల్వ” మంచు నరవిందభవుండు వచించెనముడై

21

“అని హస్తంబులు మోడ్చుధాతవచనం బాలించి పంకేజలో

చనుడున్నాడట శేషశైల శిఖరాసక్తుండు భక్తాళి కొం

గున బంగారము - మౌనియోగి జనముఖ్యుల్ గొల్వలోకంబులన్

జనితాపారకృపారసార్ద్రమతి దీక్షాదక్షతం బ్రోచుచున్

22

అని వచియించెడు సూతుని

వినయంబునఁగాంచి మునులు “వీనులు తనివిం

గొనవు పారణ్యాక్షుండు భూ

వనితామణి గొన్న తెఱగువచియింపఁగదే!

23

హరిశేషశైల మందున

వరాహ విగ్రహుడయి యెటువరలెనా? అహిరా

డిరి తెఱగెట్టిదా? విపులత

నెఱిగింపుము సూతసంయమిశ్వర!” యనినన్

24

తృతీయ సోపానము

హరి పాదంబులు మదిలోఁ

దిరముగ నెలకొల్పి తీయతేనియజాలుల్

వరలగ సూతుం డీగతి

సరగున వినించె విష్ణు సరసకథాశిన్

25

శ్రీనారాయణ దివ్యనాభి నవనీరేజుంబునం దుద్భవం

బై నానాగహనాపగాంబునిధి శైలారణ్యకాసార సం

తానాస్థాన ధరాప్రపూజ్యనయనానందైక సామ్రాజ్య మ

క్షీణజ్ఞానపురస్కృతిన్ నలువస్మష్టించెన్ మనస్తుష్టుడై

26

ఈవిధి నాదికల్పము రహింపగ విశ్వము సృష్టిచేసి సం

భావితసౌఖ్యుడై యొకపవల్ చనినంతట దివ్యయోగ ని

ద్రావశుడయ్యెబ్రహ్మ - జలరాసులు నింగికిఁబొంగె నబ్జినీ

దేవుడు ద్వాదశాకృతుల దీప్తివహించెనుదగ్రతీక్షణతన్

27

ప్రళయాంభోధర రాజి విచ్ఛలవిడిన్ వర్షించె ధారాశధా

రల వ్యోమావనులేకమయ్యెఁబటుగర్జాడం బరోదీర్ఘఘో

షల నిర్ఘాతనితాంత పాతమున నాశాచక్రమల్లాడె - న

గ్గలమైకార్కొని సుస్థగట్టెదివి సుగ్రంపశ్య దృశ్యంబులై

28

గాడుపులేడు పెల్లడరి క్రక్కదలింపగఁగొండపిండువ్రే

లాడెను కందుకప్రతతియట్టులు శూన్యమునందు నాకృతుల్

పాడఱి పంచభూతములు భౌతికరూపముడావి సూక్ష్మమై

కూడఁగనుండె విశ్వమయగు వ్రతమోమయశ క్తి యందనన్

29

అ యేకార్థవతుంగభంగచయమం దాద్యంత మగ్నంబుగా
స్వీయాకారముఁబాసి దిక్కుచెడి పృథ్వీపద్మత్రాక్షి - దై
న్యాయతాత్మతనుండనప్పుడు హిరణ్యాక్షుఁడు నానొక్కదై
తేయాధ్యక్షుఁడుదగ్గదర్శనుఁడుతోతెంచెన్ మహావ్యగుఁడై

30

ప్రతిపదంబున మహాప్రళయాభి యావర్త
ములుగట్టి కల్లోలములఁ జెలంగ

దంతఘట్టన దిశాతలమెల్లఁగంపించి
భూనభోంతర రటద్ధానమెనఁగ

శీర్షాగ్రనికష విశేష ఘాతముల బ్ర
హ్మాండ కటాహాగ్ర మగిలికూల

బలవదుద్భాసు విస్ఫాలనమ్మునఁదార
కలు దూదిపింజలై గాలిఁదూల

వెడలు నుబ్బాస నిశ్శాస వేగవశత
నఖిల కులపర్వతంబులు నల్లలాడ
వచ్చెఁగాంచన నేత్రుం డపారమదవి
ఘూర్ణితాక్షుండు విక్రమోదీర్ఘరతుండు

31

తల్లీలం జనుదెంచి వాఁ డవనికాంతన్ ఒల్మిజేపట్టి శుం
భల్లక్ష్యంబున నిర్భయుండయివెనన్ బాతాళముంజేరి స
త్సల్లాపంబుల నామెతోఁబ్రవిమలో ద్యానంబులన్ బుష్పసం
ఘ్నల్లత్సారభ వల్లరీకుటజ సంభోగంబుఁగాంక్షింపఁగన్

32

రయమెనఁగంగ శ్రీహరి వరాహమహాకృతిఁదాల్చి ఘుర్గురా
క్షయభయదోరురావము దిశావలయంబుఁబగుల్పఁబ
ర్యయముగ రోమసంహతి గ్రహంబు లహంకృతిఁదక్కికూల ని
ర్భయ పదఘాత వేగమున వార్ధిఘుమంఘుమ సంభ్రమంబుగన్

33

పాతాళంబునకేఁగి రక్కసు బలహైథోగ్ర దంతాగ్ర సం
ఘాత వ్రాతముచే వధించి ధరణీకంజాత నేత్రన్మనః
ప్రీతింగైకొని దంష్ట్రికాగ్రములపైఁగ్రీడారతిన్నిల్పి సం
గాతంబొప్పగ నామెఁదెచ్చె జగతీకల్యాణ సంధాయయై

34

భూకాంతామణి మీఁదిప్రేమమున నాభోగీంద్రతల్పుండు శ్రీ
వైకుంఠంబు ననాదరించి యిటనేవ ర్తింపలోనెంచి శ్రీ
డా కల్యాణ నగమ్ముఁదెమ్మని బలాఢ్యప్రౌఢు స్వర్ణాద్రి శో
భాకల్పున్ వినతాతనూజుఁబనిచెన్ హర్షప్రకర్షంబునన్

35

గమనవేగమ్మునఁగ్రమముఁదప్పినమస్త

విశ్వగోళమ్ములు వ్రీలిచెదఱు

బక్షమారుత రయప్రవికంపితమ్ములై

దిక్పాల పురిములు దిక్కుసెడఁగ

దుండాగ్రహక్షులవేధోండ కటాహంపుఁ

గప్పెర పగిలిముక్కలుగ రాలఁ

దెరలిన యెనరుల తెఱఁగున నప్తాబ్ధి

లుల్లోల కల్లోలితోగ్రములుగఁ

బర్వతంబులు చిటుగాలిపటములట్లు
గాలిలోదేలియాడ వేగముననేగె
వై నతేయుండు బలజవ ప్రాభవుండు
ఘూర్ణితాంబరుడురికి వై కుంతపురికి

36

అ వై కుంతపురాగ్రసీమగల క్రిడాహార్యమున్ బాహు శౌ
ర్యావష్టంభమునం బెకల్చి దరహాసాంకూరముల్ కొముదీ
ధావశ్యంబున మోముచెంగలువకందంబెచ్చ - శైలేంద్రమున్
రీవిన్ వీపునదాల్చియేగె ఖగరాడ్వీరుండు విస్వీధులన్

37

బంగరు కొండనాబరగు పక్షి కులాధిపు తెక్కలందు ను
త్తుంగనవాంజనాద్రియనితోపనభస్మలినేగుదెంచు వా
నిం గని ఖేచరప్రతతి నిశ్చలభక్తిగరంబులంబుజా
శింగికురింపమోడ్చి విరళీకృత సూక్తులఁ బ్రస్తుతింపఁగన్

38

గరుడుండు దివ్యపుష్కరిణితోఁగ్రీడాద్రి
నభ్రవీధినిదెచ్చునప్పడందు
విహరించు నంచల పిండులు కలగుండు
పడి మింటిదారి నెవ్వడిగమించె
నవవికసన్నలినంబుల నులివెచ్చ
తేనియల్ ద్రావెడు తేటిగములు
తామరలన్వీడి దాదవ్యపోవుచు
ఝుంకార నాదంబు నవదరింపఁ

బాపదిండి స్వపక్ష విక్షేపరవము
తాళగతికాగ వీణీయ మేళగించి
పాడుచున్నట్లు శ్రుతి సుఖాపాదకముగ
దివ్యరెల్లరానంద సంభావ్యులైరి

39

అకోనేటి జలంబునం గలుగు స్వర్ణాంభోజపాశీరజం
బాకాశోర్వితలంబు మధ్యదళమై వ్యాపించి సంధ్యారుణా
స్తోక భ్రాంతిఁజిగిర్చెఁబైఁడివెలుగుల్ తోరంబులై లక్ష్మీ భూ
లోకావాసుల లేమిఁదీర్పఁగరుణాలోలాత్మయై వచ్చెనాన్

40

చెలులతోఁగూడి జలకేళనలుపు లక్ష్మి
పసిఁడి వలువల చెఱఁగులు పారుకాడఁ
ద త్తరంబునఁదరుమయ తటముఁ జేరె
మేఘములసోఁకు తొలుకారు మెఱుపువోరె

41

అపుడా అదివరాహదేవుఁడు విహారార్థంబు శేషాద్రిపై
విపులంబై తగు భేలనాచలముఁదాఁబెట్టించి కోనేటిపా
ర్శ్వపుభాగంబునఁ బశ్చిమంబున మహాప్రాకారముల్ స్వర్ణమం
టప దివ్యాలయగోపురంబులను గట్టంబంచె సుత్యాహియై

42

శ్రీరామామణి నీళయున్ మిగుల సంసేవింప మోదించి భూ
నారీసాధ్వీని దంష్ఠికాగ్రమున సంధానించి, అమువ్వరన్
గారాబంబున ముద్దుసేయచు జగత్కల్యాణ సంపత్కళా
ధారుండై విహరించుచుండె నవవైతన్యంబు నిండారఁగన్

43

శ్రీ వరాహస్వామి తావుగావున నద్ది
 శ్రీవరాహ గిరిప్రసిద్ధిఁబడసె
 గరుడుండు తెచ్చిన కారణంబున నద్ది
 గరుడాద్రియనుపేర ఖ్యాతిఁగాంచె
 వారాహదేవుకోనేరు కాఁబట్టి వా
 రాహ పుష్కరిణినా రాణకెక్కెఁ
 గల్మషహరణమై గ్రాలుట నాపుష్క
 రిణి విరజానదీ ఘనతమిగిలె

సకలవల్లీనికుంజ పుంజముల తోడ
 వివిధ తరుగుల్మ సుమలతావితతితోడ
 హంససారసబకనిచయాంబుపక్షి
 గణముతోనొప్పు తత్తట కాననములు

44

ఆగహనప్రదేశముల నంగనలన్ ముదమారఁగూడి సం
 భోగ సుఖప్రచారముల పూర్ణయుగంబులు లిప్తలైచనన్
 భోగికులేంద్ర తల్పమునఁబొందుగ నిల్చినమస్తలోకర
 క్షౌగుణ దక్షుడై యసురసంతతులన్ దెగటార్చుచున్ గడున్

45

వాసమొనర్చుచుండె సురవల్లభశంకర ధాతృముఖ్యులెం
 తేసముదీర్ణ భక్తిజనుదెంచి సుతింపఁగ - లోకరక్షణా
 భ్యాసకలాకలాప పరిపాలిత సర్వదిగంతరాశిహే
 లాసముదంచితాప్తివకుళాసతి నిత్యసపర్య సల్పఁగన్

46

అని సూతమౌని తెలిపిన

విని పరవశమంది మునులు “విశ్రుతవిజ్ఞా

ననిధీ! తత్త్వగుణసుధీ!

వినయవిధీ! తృప్తిగొనవు వీనులు మాకున్

47

ఘనుడాశ్వేతకిటీశ్వరు

మనికిన్ వకుళాభిధాన మహిళామణియే

యనువునజేరెనా? యేవిధి

ననుదినపరిచర్య స్వామి కనుసంధించెన్

48

ఎవరామానిని? శ్రీవరాహునవిధం బేరీతిబ్రాప్తించె.? ద

ద్వివరంబుల్ వివరంబుగా నకలమున్ విన్పింపవే!” యంచు మా

నివరుల్ జ్ఞాన తపఃపరుల్ పలుమరున్ వేడంగ సూతుండు సౌ

మ్యవబోమంద్రగభీర వాక్యముల వ్యాఖ్యానించె నీ తీరుగన్

49

అనువై ద్వాపరమందు నందుని స్వకీయార్థాంగి సాధ్వీశిరో

మణి కల్యాణియశోద ప్రాణముగ్రభేమంబార శ్రీకృష్ణుని

గనిలాలించి - శ్రమించిపెంచె మరితత్కల్యాణ పర్వంబులన్

గనులారన్ గనుభాగ్యమబ్బమికి దుఃఖస్వాంతయై కుందుచున్

50

“స్వామీ! పెంచితిఁబెద్దఁజేసితినినున్ బాపంబదేమో? శుభ

శ్రీమంతంబులు నీవివాహములు దర్శింపంగలేనైతి - ను

ద్దామంబైన కొఱంతగా నదిమనోధామంబునన్ శల్యమై

యేమాత్రంబును నిల్వనీదు సతతంబే మూలన్ గ్రుచ్చుచున్”

51

అనుచుఁ గృష్ణావతార సమాప్తికాల
మందు భగవానుని యశోదఅడిగె - నాతఁ
డాదరంబునఁ గలియుగంబందు - వేంక
టేశ్వరునిగ నీకోర్కి నీడేర్చువాడ

52

ఈ దేహంబునువీడి యోజనని! నాగేంద్రాద్రి కింబొమ్ము బ్ర
హ్మాదుల్ వేడఁగ విష్ణువాదిమ వరాహాకారుడై యుండు నం
దాదేశాన్విత సర్వరక్షణకళావ్యాపారుడై నీవుత
త్పాదాబ్జంబులు కొల్చుచుండు మటకేవత్తున్ బ్రమోదంబునన్

53

అని శ్రీకృష్ణుడు తెలిపిన
మనముబ్బ యశోదవకుళమాలిక పేరన్
జనియించి సుగుణ సౌరభ
మును కకుబంతముల నింపి పుణ్యచరితయై

54

శేష శైలంబునకు నేఁగి శ్రీవరాహ
దేవు పాదాబ్జయుగళికి సేవనలుపు
చుండె ధర్మాభినిరతయై యోగినిగను
దై వ సన్నిధిఁజనునె యధర్మవృత్తి

55

వ॥ ఇట్లు కొంతకాలంబు కడఁజనినమీఁద స్వర్గ సంవాసుండగు దేవా
చార్యుండు తనదివ్యదృష్టి వలన శ్రీనివాసుండు పుట్టలో నివసిం
చుటయు - గోపకుని గండ్రగొడ్డలిచేత బిట్టుగా దెబ్బతిన్న
విషయంబును అమూల్యగ్రంథుగా నెఱింగి.

56

సురగురుఁడు బృహస్పతి భా
సుర మాయానిజ విహారు - సురకోటీర
స్ఫురదరుణచరణు - లక్ష్మీ
వరు దర్శించె భుజగేంద్ర పర్వతశిఖరిన్

57

అప్పుడు దేశతాగురుని నారసి శ్రీహరి “నాశిరస్సుపై
నెప్పుడో గాయమేర్పడిన దిప్పటిదాకను వైద్యుఁడబ్బకే
నొప్పరి కించియుంటిఁ దగునోషధి గాయము మాన్పఁజెప్పినా
త్రిప్పలుమాన్పుమా! దివిజదేశిక! వైద్యుఁడు దైవమేకదా!”

58

అనిభగవానుఁడాడిన బృహస్పతి శ్రీపతిఁగాంచి నవ్వుచున్
వినయనయమ్ములొప్ప నరవింద పఖమ్మగు పాణియుగ్మమున్
దన నిటలమ్ము నం దునిచి “తావక దివ్యకృపాకటాక్ష మో
పును జగముల్ సృజింపఁగను బ్రోవఁగ నాశమొనర్ప శ్రీధరా!

59

ఈ భువనాంతరప్రకృతియెల్ల యెఱుంగుదువీవ - నీవిలా
సాభిమతంబులై యడరు నన్నియు - నన్నొక పెద్దఁగాఁదృదీ
యాభిమతంబుఁదెల్పితివి - అత్తులయందు రవంతలేనిప్ర
జ్ఞాభరమున్ జగత్తులను చాటుట నీకును క్రీడయాఁగదా!

60

ఐన నన్నడిగితిగానఁదెల్పెద భక్త
వరద! మేడిచెట్టు పాలుదెచ్చి
చెలఁగి వానియందు జిల్లేడు ప్రత్తినిఁ
దడిసి పట్టువేయఁ దగుక్షతము

61

వారము దినములు నీవీ

తీరున నొనరింప మానితీరును గాయం

బారీతిఁజేయు మనిబృం

దారకగురుఁడేఁగె దివికిఁ దదనుమతుండై

62

అ మందుల్ గొనితేరమాధవుఁడరణ్యంబెల్ల గాలించుచున్
సామీప్యంబున శ్రీవరాహవిభు ప్రాంచద్భూరి పుణ్యాశ్రమా
రామంబుంగని యందుఁజొచ్చిన మనోరాగం బపారంబుగాఁ
బ్రేమన్ దానెదురేఁగుదెంచి కిటిరాడ్వీరుం డపూర్వంబుగన్

63

మధుపర్కంబునొసంగి నూత్నమగు క్షౌమద్వంద్వమర్పించి స
ద్విధినాతిథ్యము నిచ్చిక్షేమములు సంపృచ్ఛించి - మర్యాదలం
బృథు మోదంబు ఘటించి - విన్నదనమున్ వీక్షించి సంభావనా
సుధలంజిందుచు మెల్లమెల్లఁగ నిటుల్బొప్పించి భాషించుచున్

64

“అరికరిసింహ! యేమిది? రయంబునఁదెల్పుము శ్రీవికుంఠమున్
దొరఁగి సుఖంబులందరిగి తొయ్యలినెయ్యము వీడియేలయీ
సరణి నొకండవీపుడమి చక్కికి వచ్చితి” వన్న వేదనా
కరమగు కంఠనిస్వనము గర్గదీకన్ స్ఫుటమేద నిట్లనున్

65

“అదికిటీశ్వరా! భృగుమహర్షి త్రిమూర్తులయందు మంగళా
పాదక దివ్య సత్త్వగుణపాలకుఁడెవ్వఁడొ నిర్ణయింపఁగాఁ
బాదమునెత్తి నా పృథుల వక్షముఁదన్నెను - నేను తన్మనో
వైదికభావమెంచి పొలపంబుగ నొత్తితిఁదత్పదద్వయిన్

66

తృతీయ సోపానము

అయ్యది హేతువుకాఁగా

అయ్యా! తొయ్యలి మహాగ్రహంబున నెయ్యం

బయ్యారే! వ్రయ్యఁగఁబెను

గయ్యముఁగల్పించి క్రోధకంపిత మతియై

67

నానతి నన్నువీడి చనినన్ భరియింపక శ్రీవికుంఠమున్

బాసి సతీగవేషణ నిబద్ధమనన్కతఁబృథ్విజేరి మై

గాసిల శేషభూమిధర కందర సీమల నొక్కపుట్టలో

వాసమొనర్చుచుంటి సహవాసులు లేక రహస్య వర్తనన్

68

అంతట నొక్కగోపుఁడు - లయాంతక కోపుఁడు గండ్రగొడ్డటన్

బంతము మీర నాశిరముపైఁగడు బిట్టగఁగొట్టె - రక్తమ

త్యంతముఞ్జిమ్మె - గాయము మహావ్యధఁబెట్టగ నొషధాల కీ

ప్రాంతము లన్నియున్ వెదకి భాగ్యవశంబున నిన్నుఁగాంచితిన్

69

అనఘా! విన్నపమాలకింపుము ప్రేయంబారంగ నీ పర్వతం

బునకున్ మీరలెహక్కుదారులు కదా! పూర్వంబు నందుండి యీ

ఘన శైలంబున వాసముండ వలెనన్ గాటంపుటాకాంక్ష నె

మ్మనమం దింటినిఁగట్టుకొన్నది దయామందార! తీర్పంగదే!

70

తలదాచుకొనఁగ నిచ్చటఁ

గొలఁదిగఁజోటిచ్చి కట్టుకొనవే పున్నెం

బలఁతిగఁ జూడకు నీకిట

నలఘుబలా! తోడు నీడయై చరియింతున్

71

మేరచెడి చెల్లెలింటికిఁ జేరఁదగదు
అలిగి అత్తవారింటికి నరుగరాదు
కాని కష్టకాలము నందు నైనవారి
సరసబ్రతుకుట కొండంత శాంతినిడదె?

72

అని ప్రార్థించు రమాధవుంగని వరాహస్వామి “నీకూరకే
చన దిబ్బోట స్థలం బొసంగఁ గరుణాస్వాతుండ నైపంచిపె
ట్టిన నేనే పయిగుడ్డ వై చుకొని పెట్టేబేడయున్ సర్దుకొం
చును పోవందగుఁగొంపఁగోడియును నిబ్బోవీడినన్నాసి నై

73

ఊరకవచ్చెనేని జనులూఁకయు మెక్కరె? అట్లాసంగినన్
బోరన నాకు నాకనుచు బొర్లుచువత్తురు వృద్ధులున్ బ్రజల్
తేరగవచ్చినట్టి దొకలేశము మేరువుగాఁ దలంతురీ
నేరని మాటలేమిటికి? నిక్కముఁదెల్పెద నాలకింపుమా!

74

పేర్ని మనవాఁడవని చొకజేరమునకె
విక్రయించెద ధనమిచ్చి పృథ్విఁగొనుము
ఎచ్చటైనను బావనవచ్చు - వంగ
తోట దగ్గట బావను మాటతగదు”

75

అదివరాహదేవుఁడిటు లాడఁగ నెవ్వెఱగంది మాధవుం
“డి దెసమాలినట్టి జనులెల్లరఁబ్రోవ నిలాతలంబునం
దాదరబుద్ధి ధాతమొదలైన మహాత్ముల ప్రార్థనంబులన్
గాదనలేకకాదె విధిగా నవతారముఁదాల్చితీగతిన్

76

లచ్చికి దూరమై విభవలాఘవ మబ్బిన నొంటివాఁడనై
యెచ్చట నిల్వనీడ లభియింపక చెట్టుల పుట్టగుట్టలం
దచ్చపుటంధ కారమున నంధుఁడనై క్షణమే యుగంబుగాఁ
బుచ్చుచునుంటిఁ గాలమొకపోలికసాగునె యెంతవారికిన్?

77

కావున నోదయామయ! అగాధపువీఁకటిబావి దుర్దశల్
తీవలు సాగ లేమి కడుతీవ్ర మనోవ్యధపాలుజేసె - నా
యీ వెతతోడి దీనదశనెంచి కృపామతి నీ నగ్రగమం
దేవలనై న నింతస్థలమిమ్ము కృతజ్ఞతఁగొల్చియుండెదన్

78

డబ్బులేనివాఁడు డుబ్బుకు కొఱగాఁ డ
టన్నమాట సత్యమయ్యె నేఁడు
తివుట ధనముకలుగ దేవురింతునెనిన్ను?
రమ్యభావ! శ్రీవరాహదేవ!

79

ప్రతిదినము వేలకొలఁదిగా భక్తజనుల
దరికి రప్పింతు శేషభూధరముఁగొలువఁ
దొలుతఁగానుకల్ నై వేద్యములును నీకె
అర్పణముసేయునట్లుగా నేర్పరింతు

80

పిదప ననుగాంచి మ్రొక్కులు వెలయఁదీర్చి
చనెడుపగిదిఁగట్టడిఁజేసెదను మహాత్మా!
యిదియె ప్రతిఫలమంచు మీరెంచవలయు
నూకరాకార! దుష్టరక్షోవిదార!”

81

అని గండశిలలె కరుగఁగ
 వినయము జాలియునెసంగవేడెడు శ్రీశం
 గని కరుణవెలయ నాదర
 మున శ్రీ కిటిసార్వభౌమ పుంగవుడనియెన్

82

ఇదిగో! యిచ్చట నిల్లుకట్టుకొనుమా! యేపారనభ్యున్నతుల్
 కదియన్ వచ్చిభవద్రమారమణి సౌఖ్యస్ఫూర్తిఁగొల్పంగ ని
 య్యదె భూలోక వికుంతమంచు సురలత్యంతంబు నగ్గింప నె
 మ్మది వాసింపుము నీదు కుక్షిజగముల్ మానొంద సర్వేశ్వరా!

83

నీకు సపర్యలన్ నలుపనిర్మలశుభ్రసుధావచస్క - అ
 స్తోకపవిత్రభక్తి పరిశుద్ధ మనస్క - సనాతనార్ష ధ
 ర్మైకవిచారయౌ వకుళమాల శుభాఖ్య నొసంగువాడ శ్రీ
 శా! కనుపాపగా నరసి సాఁకునునిన్ జనయితి పోలికన్

84

అని వకుళమాలికాదేవి నప్పగించి
 స్థలమొసంగె వరాహుం డుదారబుద్ధి
 నందు నిర్మింకొనెనొక్క అకుగుడిసె
 హరి - విధినిదాటఁదరమెయెవ్వరికినై న?

85

వ॥ ఆనమయంబున వకుళమాలాపరీమళ విస్మయర యశో విశాలయగు
 నావకుళమాలాదేవి లీలామానుష విగ్రహుండయిన శ్రీహరిని
 గాంచి యిట్లనియె.

86

“ఎవ్వరివాడపీవు? కులమెయ్యది? నీయభిధానమెద్ది? నీ
వివ్వపినాది దేశములనేలచరించెదు? గాయమేమి? నీ
కెవ్వరు శత్రువుల్? రిపుతయేటికిగల్గెనా? దాపకుండ నా
కవ్వధమున్ వచింపుము రహస్యముకానియెడన్ సమస్తమున్

87

అనిప్రశ్నించిన శ్రీధరుండు “వినుమమ్మా! యేనభాగ్యుండ ఎ
మన? నాకెవ్వరులేరులోకులకునేనాదున్ బ్రపంచంబునన్
జనులేపేరునఁబిల్చినన్ బలికెదన్ సామాన్యమై యొక్కపే
రను నిర్దేశములేదు - శత్రువులులేరాద్యంత శూన్యాత్ముడన్

88

అమ్మ నాన్నలేరు నెమ్మిగ్రామములేదు
అలు తొల్లిగలదు - అలిగినన్న
విడివిపోయెనెటకొ - వెదకుచునొంటిగా
ధరణిఁజెప్పలరుగఁదిరిగినాడ

89

కారణాంతరములవల్లగాయపరబె
అలకాపరి యొక్కఁ డేనంతకన్న
నేమియును జెప్పఁజాలఁదల్లి! మదీయ
భాగ్యవశతఁదల్లిగ నిన్నుఁబడసినాడ”

90

అనివచియించుచున్న జలజాక్షునిగనొని కన్నుగ్రంతలన్
దొనదొనహర్షభాషములు దొర్లఁగ నామెవచించె “నాయనా!
మనమిట తల్లిబిడ్డల సమంచిత బంధముతోడఁగూడుటల్
వనువడు దై వచిత్రమిటువంటివెనుమ్ము ఋణానుబంధముల్

91

దిక్కుగలదింత తరుశాఖఁ బక్కికై నఁ
బుడమినాకెందు దిక్కును మ్రొక్కులేదు
దేవుఁడొసఁగిన సుతుఁడవై తివి, కుమార!
ఎన్నిజన్మల బంధమో యెవ్వఁడెఱుఁగు?

92

నేఁడుమొదలుగాఁగ నిను శ్రీనివాసుఁడా!
అనుచుఁబిలుచుకొందు ననునయమున
నన్నవీడి చనకు మెన్నండు నాతండ్రి!
పిన్నవాఁడ! నన్నుఁగన్నవాఁడ”

93

అతివాత్సల్యము మీరఁబల్కు మృదువాక్యన్ నవ్వుచుంఁగాంచి - ఆ
యత బీజై కఋణానుబంధనిగళవ్యానద్దజీవుండుగా
నతు లావ్యక్తనితాంతతత్త్వఁడును - మాయాధ్వస్త శీలుండు న
ద్భుత వేదాంతపురాణవాఙ్మయ శిరోభూషుండు తానిట్లనున్

94

చిత్రము జీవబంధములు - చేకురుచుచుండు ఋణానురూపనం
పాత్రతఁబుట్టిగిట్టుచును వచ్చుచుఁబోయెడి బాటసారు లి
ద్ధాత్రిని యెంతసేపెచటఁదద్దవసింతురో? యెందుఁబోదు రీ
యాత్రల నెవ్వఁడెవ్వనికి నప్పవడెన్ వచియింప శక్యమే?

95

నేనెనీకప్పు వడితిన్ - నీవెనాకు
ఋణపడితివో? వచింపఁగ నెవ్వఁడోపు?
దానిని గురించి యింతటి తర్కమేల?
తల్లివై తివి నాపుణ్య తపముపండి

96

అమృతమూఱ నోరార అమ్మా! యటంచుఁ
బిలుచుకొనుభాగ్యమింతకుఁగలిగెనాకు
నీవనుంగు తల్లివి నేను నీసుతుండ
జననినెడఁబాసి తనయుండు మనఁగలండె?"

97

అని పలు తెఱఁగుల వకుళా
వనితామణిఁగాంచి మాతృభావమెడందన్
వనసిధివలె నుప్పొంగఁగ
వినయమ్మునఁబలికెనిట్లు వెన్నుఁడు చెన్నై

98

అందులకా వకుళాసతి
చిందెడు నానందబాష్పశీకరముల సం
స్పందిత పులకాంకురముల
నందముగాఁజూడ నెనఁగె నమృతాకృతియై

99

ఘనశేషాద్రి గుహాటవీ స్థలములంగాలించి - శ్రేష్ఠంబు లౌ
వన దివ్యాషధ మూలికాలతలు సంపాదించి శ్రీశ్రీనివా
సుని శీర్షాగ్రతలాన గాయమునకుం జొక్కుంపుఁ బైపూఁతఁబూ
సిన మాన్పట్టెను - తల్లిచేతి చలువన్ సిద్ధింపవే స్వస్థతల్?

100

ఫలములు కందమూలములు భవ్యములై నవి యేర్చితెచ్చుచుం
బిలిచి యనుంగుపుత్రునకుఁబెట్టుచుఁబోషణసేయుచుండె ని
చ్చలు సుతుఁగంటి తెప్పగతి పాఁకుచు నెప్పటిజన్మబంధమో?
చెలఁగు ఋణానుబంధములె జీవికిఁగడ్డనుపైక హేతువుల్

101

అఖిల జగముల(బోషించు నధిపుఁడొక్క
మాననీమణి పోషణమనల(దొడఁగె
నిఖిల విశ్వంబు శాసించు నృపుఁడుఁగూడ
అమ్మకడ ముద్దుబిడ్డఁడై యలరుఁగాదె

102

అమ్మపోషణ సుఖముల నందుఁగాని
అలి యెడబాటుఁదల పోసీయప్పుడపుడు
మిగుల దుఃఖార్తి పొగులుచు వగలనలగు
వకుళ కనకుండ జాగ్రత్తపడుచుదాని

103

సోపానాంతము

కరుణాపాంగతరంగ! రంగ దళిలాక్రాంతార్క తేజస్కరా!
కరసందత్త విశిష్టవైభవ! భవోగ్రవ్యాళ పక్షిశ్వరా!
వర పంచాయుధ హస్తసారస! రసప్రస్తార వాఙ్భాసురా!
సురసంతాన నిరంతరావన! వనక్షోణీ విహారాస్పదా!

104

శ్రీరమా హృదంతరాళ చిద్విలాస మందిరా!
సారసోద్భవాదిదేవ సన్నతాంఘ్రియుగ్మకా!
ధారుణీ ధరాగ్రవాస! దందశూక తల్పకా!
ధీరదైత్యవంశనాళ! దేవ! వేంకటేశ్వరా!

105

వేంకటాద్రీశ్వరా! విశ్వరక్షకరా!
సంకటాపకరా! సప్తశైల స్థిరా!
న్యంకుహృన్మందిరా! అబ్జజా సుందరా!
పంకనిర్మలనా! భక్తసత్పాలనా!

106

ప ద్మా వ త్తీ శ్రీ ని వా సీ య ము

చతుర్థ సోపానము

శ్రీ మత్తిరుమలవాసా!

శ్యామల ఘనతను విలాస! చంపకనాసా

కోమలతర దరహాసా!

శ్రీ మహిళా హృద్విలాస! చిన్మయభాసా!

1

అవధరింపుము

2

గంఢూషిత సకల కథా

మండన ధిషణావిశిష్టమాన్య చరిత్రన్

చండవచోభర పండిత

శుండాలుని దండితారి సూతపవిత్రున్

3

సానాస్తోత్రంబులవే

అనందితఁజేసి తాపసాఘ్యలు తత్త్వ

జ్ఞానమృత పానామౌ

దానూ నావిష్టులగుచుననిరీరీతిన్

4

అవలికథ వినిపింపుము

శ్రీ వనజదళాక్షుడెట్లు హృద్గత చింతా

భావము వాసెనా? శ్రీ ప

ద్వావతినెటు పెండ్లియాడె? మౌని! తెలుపవే!

5

ప॥ అని యర్థించిన అపైవిషయం బాలకింపుమని సూతనంయమింద్రుం
డిట్లని వక్కణింపం దొడంగె.

6

తొల్లిసుధర్ముడన్ నృపతి ధూతమహాఘోషుడు - చంద్రవంశ సం

పల్లతికాలతాంతమనువాసివహించుచునేలె - శౌర్యమే

యెల్లగ నెల్లరాజ్యముల యెల్లలు నన్యనృపాల పాలనం

బొల్లక యీ ధరాభుజు దృఢోన్నత బాహుల నాశ్రయింపగన్

7

ప॥ ఆ మహామహీపతి రాజధానీ నగరంబు నారాయణపురంబు.

అయ్యది శేషాచలమున కుపకంఠమ్మున నేయుపద్రవంబు లేకుండ

అఖండ భోగభాగ్యైశ్వర్యవైభవ సంపన్నంబై అలరారుచుండె.

ఆ మహారాజునకు తనూజులిరువురు. అందుఆకాశరాజు పెద్ద

వాడు ద్విత్వీయుండు తొండమానుండు. వారిరువురును బెరిగిపెద్ద

వారైరి.

8

అప్పుడాకాశరాజు నీయఖిల వసుధ

కధిపతినిజేసి ప్రజల స్వీయాత్మజులుగ

అరయుచును సాధునజ్జనులలరజేయు

మనుచు వనికేగెను సుధర్మజనవిభుండు

9

అయన ధర్మపత్ని సముదంచిత శీలచరిత్ర - ధర్మకా
ర్యాయత సత్పవిత్ర - మృదులాకృతి సన్నతపాత్ర ఉన్నత
ధ్యేయపరత్ర - పర్వదివసేందు కళాద్భుతజైత్రవక్త్ర - ప
ద్మాయత పత్రనేత్ర - వినయప్రతిభారమణీయ గాత్రయా

10

అయమ ధరణీదేవి విఖ్యాతనామ
మానిత పతివ్రతా శిరోమణి స్వకీయ
భర్తృపదసేవ దేవతా పాదపూజ
యనంగఁ బ్రాణేశజీవితయై చరించు

11

అవిధిఁబావనంబగు గృహస్థ సమర్థ విశిష్టధర్మర
క్షావశులై ప్రశస్తగతిఁగాఁపురముంబొనరింప సౌఖ్య సం
భావనఁగాల చక్రము క్రమంబుగ సాఁగెను గాని పుణ్యదీ
క్షావరివస్య రాణికిని గర్భము పండకపోయె నెంతకున్

12

పుట్టలఁబాలువోసి - వ్రతముల్ పొనరించుచు - క్షేత్రసీమలన్
మెట్టుచుఁ బుణ్యతీర్థముల మేకొని ముగ్గుచు - ముడ్చులెన్నియో
కట్టుచు భూతమాంత్రికుల కట్నుము లిచ్చుచు - భక్తిపెంపునన్
జెట్టుల గుట్టలం గొలిచి చిల్లర దేవతలన్ భజించుచున్

13

దానధర్మములును దైవప్రతిష్ఠలు
నోములెన్నో నోచి నొవ్వుఁగొనిరి
కాంత కడుపుపండి కాయకాయకపోయెఁ
గలిసిరానివేళ ఫలముగలదె?

14

అంతట నొక్కనాడు వసుధాధిపుడెంతయు భక్తితోడ ఆ
శాంత యశోవిశాలుఁడు మహామహిమాన్వితుఁ డధ్వరక్రియా
శ్రాంతుఁడు శాంతిదాంతిగుణ సన్నతుడైన స్వవంశ దేశికున్
జెంతకుఁ బిల్వనంపె మృదుశీతల వాక్కు శుకాఘ్నినంయమిన్

15

హుతవాహప్రతితేజుఁడౌ మునికిఁబ్రత్యుత్థాన ముంజేసి స
మృతిఁదత్పదజలేజముల్ కడిగి సమ్యక్పాద తీర్థంబు ను
న్నతభక్తిందల మీఁదఁజల్లుకొని స్వర్ణస్వచ్ఛ పీఠంబుపై
యతిశార్దూలుని నిల్పియిట్లనిరి నెయ్యంబార రాడ్డంపతుల్.

16

“నీపదధూళిసోకి మహనీయ తపోధన! మా గృహంబు సం
ప్రాపిత పుణ్యరాశిగను వాసికి భాసురవాసమయ్యెఁబు
ష్పాపచయార్హమై నెగడె నన్వయ మెల్ల - నితాంతధర్మకా
ర్యావణమైనజన్మ చరితార్ధతఁజెందె విరాయురున్నతిన్.

17

పిల్లలులేని గృహము విల
సిల్లును సన్యాసి మరముచెన్నున - మృదువౌ
పల్లవ విరహిత లతవలెఁ
బొల్లయి వంశంబు నిలిచిపోవును గాదే!

18

యతిహర్యక్ష! మునీంద్ర చంద్రసముదాయాధ్యక్ష! ఎన్నోప్రజా
హిత కార్యంబులు నిర్వహించితి - సుహృద్ధింసన్ నిరోధించి దే
వతలంగొల్పితి - దేవతాలయములన్ భక్తిన్ వినిర్మించితిన్
గ్రతువుల్ పెక్కులొనర్చిభూమిసురులన్ దానంబులం దన్నితిన్

19

కానీయేభవమందుఁ జేసినదొ యీకల్కంబు - కట్టా! మహా
నూనంబై యనవత్సతాకృతిని వంశోద్ధారకుం గల్గి నీ
దీనాతాపము తీరుబెట్టు? లిదెనాయిల్లాలి విత్తవృథా
యోనారాచము పాయుబెట్టు? సుతసంయోగా ప్తి యెట్లబ్బెడిన్?

20

కలకల నవ్వుచున్ బసిఁడికాంతులఁద్రోయుచు దవ్వులన్ సుధల్
జలజలరాలఁబల్కుచును జక్కలిగింతలఁగేరుచున్ రుచుల్
వెలయఁగఁ గొక్కిరించు పసిబిడ్డఁడు లేని గృహంబు శూన్యమై
వెలవెలఁబోవు జీవితము వెత్తిగ నిత్యము వెక్కిరింపఁగన్”

21

ఇటుప్రార్థించు నృపాలుఁగాంచి శుకయోగీంద్రుండు నిర్దిష్ట సం
స్ఫుట విత్తంబుననెంచి - “ఓయిన్యప! యీ శోకంబునీకేల? చ
క్కటి నేనుండఁగ - నీశ్వరేచ్ఛవలనన్ గల్యాణ భాగ్యంబులు
త్కటమైకల్గును - సర్వమున్ శుభమగున్ గమ్యంబు సిద్ధించెడిన్

22

అతులితకీర్తియాదశరథావని నాథుఁడు సర్వభూప్రజా
తతిముదమంద రాజ్యమును ధర్మపదంబుగ వేలయేండ్లు సం
స్తుతగతినేలెఁగాని కనుదోయికిఁ బండు వొనర్పుఁజాలు సం
తతిఁగనఁడయ్యెఁ జిత్తమునఁదగ్గతి యెంతయు వంతఁగూర్పుఁగన్

23

మౌని చంద్రువసిష్ఠు నాజ్ఞానుసార
మతఁడు పుత్రకామేష్ఠి నాయజ్ఞమావ
రించి నల్వురఁబుత్రులఁగాంచలేదె?
నీకు దిగులొందనేల? వీఁకాకులేల?

24

అధిప! నావాక్యముల సత్యమరయుమయ్య!
పుత్రకామేష్టి నొనరింపఁబూనుకొనుము
ఫలితముగ నీసతికడుపు పండి - పండు
వంటి సంతతి కలుగు నన్వయము వెలఁగు

25

ఆగురువర్య వాక్యముల నాదరముంచి కుతూహలక్రియా
భోగుఁడు రాజచంద్రముఁడపూర్వముహూర్తము నిర్ణయించి - ఆ
యాగమొనర్ప నర్హులగు నట్టి మునీంద్రులఁబిల్వఁబంచి న
ద్యోగమనప్రయోజనపుయోజన మంత్రపురస్కరంబుగన్

26

గురుపురస్కృతి నధ్వర క్షోణితలము
స్వర్ణహలమునఁ గర్పించు నమయమందు
లాంగలముయొక్క కృషికాంబలమ్ము నందుఁ
దగులుకొనె నొక్క మంజూష - ప్రగతిభూష

27

పృథ్విలోనుండి పెట్టెతీయించి నృపుఁడు
తెరచిచూచెను తన మహద్భవ్దనిధిగ
దానియందు సహస్ర వ్రతములతోడ
భాసిలుచునుండెఁగాంచన పద్మమొండు

28

అందుఁబవళించి యుండెను చందమామ
అంద చందంబులను మేన నపహరించి
ముద్దులను మూఁటఁగట్టుచు నిద్దమైన
మెఱుగు తీవీయ నిలుకడ మీరెననఁగ

29

మృదుల సుధాంశు బింబమును నెల్లిదమాడెడు ముద్దుమోము - ష
 ట్పదములఁ ద్రిమ్మరించు కవబంధము - నీరజపత్రకాంతి సం
 పదల హరించు కన్నుగవ - మంజుల దర్పణ చిక్కణ స్థితిం
 జిదుము కపోలయుగ్మమున సృష్టికళానిపుణత్వ సూచ్యమై

30

వరలెడు బాలికంగని నృపాలుడు బాలుఁడు వోలెపెల్లు సం
 బరమున పొంగు సాగరము మాడ్కిఁజెలంగ నభంబునుండి” యో
 వరనృప! నీదుభాగ్యపరిపాకము నేటికిఁబండె నిట్టు లి
 ధరణి భవాదృశల్ పరమధన్యులు గణ్యులు కల్గరన్యులున్

31

భవ దదృష్టంబు కతన ఈబాలదొరకె
 మురిపెమునఁబెంచు మల్లారుముద్దుగాఁగ
 నీదువంశ ప్రతిష్ఠ విస్వీధిఁ బ్రాకు”
 ననుచు నాకాశరాజుకు వినఁగనయ్యె

32

అప్పు డాకాశవాణి వాక్యముల కలరి
 అనుఁగు బాలిక నెత్తిముద్దాడి యాడి
 భార్య ధరణిదేవికినిచ్చె పాపనపుడు
 కలిత దినరాజు తేజుఁ డాకాశరాజు

33

కన్నబిడ్డకన్న మిన్నగా బిడ్డను
 ధరణిదేవి ప్రేమవరలఁ బెంచి
 విప్రవరులఁబిల్చి పేరు పెట్టుడనంగఁ
 బారఁజూచి పాపతీరుఁజూచి

34

పద్మలబ్ధగాన పద్మావతి యటంచు
సార్థకాఖ్య నిడిరి సంయమింద్రు
లబ్ధిజాతలక్ష్మి అవతరించినదింట
ననుచు తల్లిదండ్రు లభినుతింప

35

ఈ విధి శ్రద్ధాసక్తుల
నావిషయం బాలకించి అత్యుత్కంఠా
భావితమతులై సూత సు
ధీ వరుఁగని యిట్లనిరి యతివరులు భక్తిన్

“స్వామి! మందస మేరీతి వచ్చెనటకు?
అందుఁబసికందు కలుగుటె? ట్లానతిమ్ము
అమె యెవ్వతె? తత్కథ నాలకింప
తహతహలుచెందు మనములో తాపసేంద్ర!”

36

వ॥ అని ప్రార్థించిన మునిపుంగవులఁబరికించి సూతుండు తదనంతర
కథావిశేషంబు నశేషంబుగా వచింపందొడంగె

37

అదృతశీల వేదవతి నాఁ జను కన్యహరిన్ వరించి త
త్పాదములాత్మలో నిలిపి ప్రస్తుతిపాత్ర తపంబొనర్ప - నా
సాదిత మోహలోలుపులు క్షౌఢవతి నందను లెందరెందరో
వేదవతిన్ వరింపఁ బరువెత్తుచు వచ్చిన నామెయిట్లన్నన్

38

“ఓ నరనాథులార! కరుణోదధి వెన్నుఁడు నాకు నాథుఁ డిం
కేనారులన్ వరింపఁగ నభీష్టము కల్గదు సుంత కన్యగా
నేనియు జీవితాంతమిటులే తపమున్ బొనరింతు” నన్సమా
నధాముఁజెప్పి పంపె విదితంబుగ నామె తదుర్వినేతలన్

39

చతుర్థ సోపానము

ఈవిధి నామె యుగ్రతప మెంతయుఁ జేయుచునుండ లోక వి
ద్రావణుడైన రావణుడు దర్పితుడై రణభూమి కేఁగుచున్
ద్రోవ వసింపు కల్మష విధూత పవిత్ర చరిత్ర - భాసురం
బౌ వెడవిల్తు పుష్పవిశిఖాకృతిఁ బొల్పెడు నామెఁగాంచుచున్

40

మదన శరాహతింబడలి మక్కువఁజిక్కి విరాళిఁదూలి యు
న్మదుఁడయి మోహవారినిధిమగ్న మనోంబుజుడై వికారతా
స్పదుఁడయి వెచ్చ నూర్చుచును పంపశర ద్విపహస్తకంజ మ
ట్లదవద యోచు నామెదరి కల్లనఁ జేరి యతండు నిట్లనున్

41

“తరుణీ! రావణుఁడండ్రు నన్ను రణవిద్యా కర్కశుండన్ మహా
పరమార్థాదృత వేదకోవిదుఁడ - తైవస్తుత్య ధర్మక్రియా
దరుఁడన్ సత్కవిలోక చంద్రుఁడ - దిగంత వ్యాప్త కీర్తిప్రభా
కరుఁడన్ - దీనజనావన ప్రబల దీక్షా సత్కృపా సాంద్రుఁడన్

42

సురలంద్రోలితి - దైత్యదానవకుల స్తోమంబు నిర్జింఘితిన్
ఖరబాహుసి సమస్తలోక చయముంగై కొంటి - నింద్రాదిది
క్పరిపాలాధములెల్ల భృత్యులుగ నా పాదంబులంగొల్తు రో
వరబింబాధర! నాదుపేరు వినఁగంపంబందు ముల్లోకముల్

43

లంకారాజ్యమునేలుచుంటి సుమబాలా! బాహుశక్తిన్ నిరా
టంక స్ఫూర్తి - నవక్రవిక్రమ నిశాటశ్రేష్ఠలాభీల శౌ
ర్యాంకుల్ నిర్జరవీర హృద్యదయుద్ధాటోపదుర్వారని
శృంకుల్ నాకనుసన్న కార్యగతులన్ సంధింతు రత్యున్నతిన్

44

నరసుర దైత్యకామినులు నన్నుగనుంగొని నంతమాత్రచే
 స్మరశరజాల విద్ధలయి సంభృత మోహదశావశాత్మలై
 అరుదగు కాన్కలంపి రతికైకడు విత్తములు తల్లింప నా
 కొఱకయి వేచియుందురిక కోమలి! వేరుగజెప్ప నేటికిన్?

అతివా? సీయెలబ్రాయమీ విధిఁ దహో వ్యాసంగ మందేల దు
 స్థితి పాల్చేసెదు? కానరాని హరికై వేజేతులన్ జీవితం
 బతుల వ్యర్థతఁబాడుచేసి కొననేలా? నాదు పేర్విన్న దు
 ర్గతిమై విష్ణుఁడు గిష్ణుఁడున్ భయమునన్ గారాకు మేయుంజుమీ!

అట్టినేను నీ సౌందర్య మరసినంత
 బంధితుఁడనైతి నీచూపు వలలఁ జిక్కి
 మూఁడు లోకంబులందు నీతోడ - జోడు
 కూడఁగల కన్యలేదు నీతోడు తరుణి!”

ఎ॥ అని మహోగ్రగతిం బలుకుచున్న

అతని మాటలన్ విని భయంబును గోపము నగ్గలింపఁగాఁ
 జేతము నందు దైర్యమును జేకొని “రాక్షసరాజ! నేను సం
 ప్రీతి సరోజనాభుని వరింపఁదలంచి తపంబు నీగతిన్
 బ్రాతిగఁజేయుచుంటిఁ బెరివారల పాణిగ్రహింప నెంతకున్

అ హరి కాదుకూడదనఁ బ్రాణము లైనను వీడుదాన సం
 దేహములేదు - నేననుమతింపఁగఁ జాలను నిన్ను - నీవృథా
 మోహముమేలే? నీపయిని మోజు రవంతయులేని యే వరా
 రోహను కూడినన్ సుఖముఁగ్రోలుదె? బొమ్మను పొందుటే కదా!”

అనినన్నవ్వుచుఁ “బిచ్చిదాన! యెవఁడాయజ్ఞాయతాక్షుండు? రా
వణ నామంబది వీను దోయిఁబడఁగంపంబెత్తి భీత్యుద్ధతిన్
దన గుండెల్ పగులంగ దిక్కుసెడి పత్తాలేక పర్యెత్తు నె
వ్వనికింజెప్పక నాకువీరులెదురై ప్రాణాలతో నుందురే?

51

లలన! నాపొందు లెదఁగోరి లంబమిచ్చి
దూతికల నంపు చుందురు తోయజాక్షు
లనుచుఁ జెప్పితి - నట్టి నేనక్కటకట!
చుల్కనైతిని నినుగోరి సుందరాంగి!

52

అంతటి నేను నీకొఱకు నైపలుభంగుల దేవురింప వా
రింతువె? బల్మిఁజేగొని వరించెద - నెవ్వరుఁడడ్డు వచ్చునో
చింతయొనర్చు మింత - యిటఁజేతికిఁజిక్కిన నిన్నుఁగావ శ్రీ
కాంత శశీశ్వరాబ్జభవకామవిరోధులు నేగుదెంతురో?”

53

అని భయంకర రూపాన అంతికమున
కరుగుఁదెంచెడి రాత్రించరాధమునకు
నోడి మానంబు నిపుడు పోనాడు కొనుట
కంటెఁ బ్రాణంబు వీడుట కాదెమేలు?

54

చెంతకుఁజేరు కామ కలుషీకృత విత్తునిఁజూచి “వీఁడు దు
శ్చింతుఁడు వీనియందుఁబనిసేయవు సామముఖాద్యుపాయముల్
క్షాంతి వహించి యుండుట ప్రశస్తముకాదిక మానరక్షణం
బెంతయుముఖ్య - మద్దివన నేఁటికిఁబ్రాణము? లేల సంపదల్?”

55

అని చింతించి స్వకీయదేహమున యోగాగ్నిం బ్రకల్పించి త
ద్వన కీలాంతరయై కృశాను కరయుగ్మ ప్రాప్తయౌ స్వాహాయో
యన“నోరావణ! నీదు మూలమున నన్యాయంబుగా నీ తపో
గ్నిని దగ్ధంబగుచుంటి నీ యథుము నిన్వెన్నాడు మచ్చాపమై

56

ఓరీ! దుర్మద దుష్ట కార్యకరణోద్యోగా! మహాభీకరా
కారా! ఈ విధిగన్నుఁగానని మహాకామాంధకారాన ఆ
వార ప్రాభవ శీలలైన అబలా సంఘమ్ము నీరీతి నౌ
రారా! బల్మి మెయింజెఱంగొనుట శౌర్యంబంచు భావించితే?

57

స్థిరముగ నన్నుఁబోలెడు సతీమణి లంకను సంభవించి నీ
హితసుత మంత్రి బంధుగణ భృత్యచమూ సహితంబుగా మహా
దితిజ కులంబునెల్లను వధించును - లంక నశింపజేయు - నీ
దు తలలు సంగరోర్విఁబడి తుష్టి నిడున్ఖగపా? కన్నమై

58

నీవు మరణించెదవు గాక నింద్యమైన
ఫణితిఁ గలహాన నీకు నిర్వంశ మగుత”
మనుచు యోగాగ్ని దగ్ధయై - యందడంగి
వహ్ని యందుండె నుష్ణ రూపము వహించి

59

సరస సుధాకథాకథన చాతురికిన్ నెలవైనవాఁడు - అ
చరిత తపోమహామహిమ సన్నత వాక్కులు కల్గువాఁడు - అ
క్షరపరిపూత నైగమ విచార మహోన్నత పండితుండు - వి
స్ఫురదురు విజ్ఞతాధికుండు సూతుండు మౌనులఁ జూచి యిట్లునున్

60

“ఇంతవఱకు విన్న యిక్కఱ నిండుక
నిలిపి స్మృతి పథమున మెలఁగఁ దెచ్చి
కొనుఁడు పంక్తిరథుని కొడుకు చరిత్రంబు
మౌనులార! జ్ఞాన మహితులార!

61

దాశరథి మైథిలీసుమిత్రా తనూజ
యుక్తుడై జనస్థానమందున్న యపుడు
మాయలేడిని పంపించి మాయఁజేసె
రామ జననాథ చంద్రుని రక్కసుండు

62

రాముని దూరముంబనిచి రాక్షసమాయలు పన్నివంశనో
ద్దాముఁడు రావణుండు దురితంబున భూసుత దొంగిలించి లం
కాముఖుడై చనందొడఁగెఁ గామపరీత మనోభిలాష - జ్ఞా
లాముఖుఁ డగ్ని హోత్రుఁడు నిలాసుతఁ బ్రోవఁదలంచి గ్రక్కునన్

63

అ సురవైరి మార్గమున కడ్డమునిల్చి “నిశాటవల్లభా!
మోసమువచ్చె రాఘవుఁడు ముందుగ నాకడనుంచి మైథిలీన్
వాసిగ నీమె నుంచెఁ దన పర్ణకుటీరమునందు - నీమె భూ
మీసుత యన్న భ్రాంతి బలిమిం గొనిపోయె దమాయకుండవై”

64

అని వచియించు నగ్నిగని “అంతయు సత్యమె? నమ్మమందువే?
పనిగొనియేల యిట్లెదురువచ్చి వచించెదు? రాముఁడేమి నీ
కొనరిచె నెగ్గు? నావలన నున్నదె కార్యము? మిమ్ము నమ్మరా
దనువుగ నిట్లు చెప్పి వినుతాంగిని గైకొని పోదలంచితే?

65

ఉన్నటులుండి నాయెడల నూరకపుట్టెనె యింత ప్రేమ? నీ
వెన్నడురావు నాకడకు నేపనికై నను మున్ను - ఇప్పుడీ
తెన్నునమేదినీ సుతను తీసుకుపోవు నుపాయమెంచి యీ
పన్నుగడన్ వచించి యిటువంపిరొ శూరులు రామలక్ష్మణుల్?

61

నీకయినీవ వచ్చితివా? నిక్కము తెల్పుము - లేకయున్న బా
హాకరవాలధార కెరయ్యెదవోయి కృపీటయోని! అ
ట్టాకల నాదు దారికిని అడ్డమురాకు” మటంచు నాగ్రహో
ద్రేకతఁ బల్కు రావణుని తీవ్రతఁ గాంచి భయాకులాత్ముడై

62

వెఱపును - పూర్ణ భక్తియును - భీతి నటించుచు వీతిహోత్రుఁ “దో
సురకులవైరి! నీ తెగువ - శూరత - వైభవమే నెఱింగి యే
సరణిని నీకు ద్రోహమును సల్పఁగ నక్కట! సాహసింతుఁ? జే
కురునాకొ నిష్ప్రతోఁ దలనుగోకి కొనంగను వెట్టివాఁడిలన్?

63

తల్లులువేటుగాని మన తండ్రి యొకండగుఁ బూర్వదేవతా
వల్లభుఁడివు - దేవమునివర్యుఁడనే - మనబాంధవంబు రా
జిల్లు ననాదిసిద్ధముగ - సీతయు రాముఁడు మానవుల్ గదా!
చెల్లరె! వాడు వంచనముసేయ నెరింగియు మిన్నకుందునే?

69

ఐనవారి కాకులయందుఁ గానివారి
కవుర! కంచంబులం బెట్టనగునె? దైత్య
నాథ! మున్నెన్నడేనియు నాకతాన
కష్టనష్టంబు లించుకేఁ గాంచినావె?

70

అరయ యక్షసాధ్యగరుడామర దైత్య నభశ్చరాది బృం
దారక యోనులందు వినుతంబగు శౌర్యపరాక్రమప్రభా
వైరి శిరోవిలుంరన విభాసుర దక్షుడెవండు నీవు గా
కోరజనీపరాధిప! మహోర్ధ్ధతి నన్యులు నీకు సాటియే?

71

నీదు వైభవంబు నీ పరాక్రమ సిద్ధిఁ
గాంచి మేలుసేయఁగాఁ దలంచి
వచ్చి తిట్లుతింటి బాపురే! పున్నెంబు
నెంచి పోవఁ బాపమెదురువచ్చె

72

నీదు నయప్రయోగ మహనీయ యశస్సును గాంచి నీ హితా
పాదన బద్ధ బుద్ధినయి వర్తిలుచుండుట దీనిఁ దెల్పితిన్
గాదని యందువేని నొక గవ్వయుఁ బోయెడిదేమి? ఈ వృధా
వాదనలేల? పోయెదను వచ్చినదారిని రాక్షసేశ్వరా!”

73

అని పోవం గమకించు హవ్యవహు నెయ్యానన్నిరోధించి “ఓ
అసఘా! యింతటి కోపమేల? మనవాడన్నట్టి భావంబుతోఁ
జనవుం గైకొని మేలమాడితిని - ఆ స్వాతంత్ర్యమున్ గైకొనం
గ ననర్హుండనె? తప్పు సైవి హితవుం గాంక్షించి వాక్రుచ్చుమా!”

74

వ॥ అనిన రావణున కాధనంజయుండిట్లనియె

75

“నీకడనున్న కాంత ధరణీసుతకాదు - విదేహరాట్పుతన్
నాకడనుంచె రాముఁ డిదినమ్ముమ - యీమె నొనంగి మైథిలిన్
గైకొనిపోమ్ము లంక” కనఁగా విని సీత నొనంగె రావణుం
డేకడనై నగాని ఫలియించునె దుష్టుల క్రూరతంత్రముల్?

76

అంతఃగృహీటయోని తనయందలి వేదవతీ సతిన్ నిలిం
పాంతక భర్తకిచ్చి జనకాత్మజఁ గైకొనిపోయి దాచె ని
శ్చింతత - నామె సత్యముగ సీతయటంచుఁ బ్రమోదపూరిత
స్వాంతుఁడు రావణుండరిగె వై భవ దర్పములొప్ప లంకకున్

77

అట నశోక మహోద్ధానమందు శింశు
పాతరుచ్చాయ సీతగా బ్రమసి వేద
వతిని బంధించె రావణుం డతిబలుండు
రామ రావణులకు మహారణము జరిగె

78

రావణుని జంపి రాముఁడు
పావన వారిత్ర సీత పాతివ్రత్యం
బీవసుధకు నెఱిగింపఁగఁ
బావకకీలలఁ జొరంగ వడి శాసించెన్

79

వేడుక మాయ సీతయగు వేదవతీసతి అగ్నిఁ జొచ్చినన్
దోడును నీడనా వెలయు తొయ్యలు లిద్దఱఁదెచ్చి “రామ! యీ
పోడిమికత్తై లిర్వురను పొంది సుఖింపుమ” యంచు సర్వమున్
బాడి చెలంగఁ జెప్పె రఘు వంశ్యనకాయనలుండు సత్కృపన్

80

అనురాగాన వచించు నగ్నికిని హస్తాంభోజముల్ మోడ్చి యి
ట్లను నిక్షాక్షు కులావతఁసుఁడు “మహాత్మా! యే కృతజ్ఞుండ - నీ
వెనయం జేసిన మేలుకే ప్రతిహితం బేమిత్తు? కొండంత దే
వుని కొండంతటి పత్తిరిం గొలువ నీ భూమిస్థలిన్ శక్యమే?

81

ఈ యవతారమందు నొకటే సతి - యియ్యది మద్రవ్యతంబు - నే
నీ యబలా లలామ వరియించెద వేంకట శైలవాసినై
ఖాయము - దీనకన్య విధి కల్గ" దటంచు వరం బొసంగి భ
ద్రాయితమూర్తి సత్య శుభదాయక సీతను స్వీకరింపఁగన్

82

అపగిదిన్ రఘుప్రవరుఁడాదరమేదురుఁడై ఘటంప న
ష్టాపద మందసంబునఁ గడాని బెడంగుల బొమ్మ పోలికన్
బ్రాపుగఁజేసి వేదవతి బాలను దానను పండఁబెట్టిఁజ్ఞా
లోపలదాచియుంచె ననలుండు మహారుచి మండలుండొగిన్

83

పడఁతి వేదవతియె పద్మావతిగ నిప్పు
డవతరించి పృథ్వీనధివసించెఁ
బట్టియయ్యెనంచుఁ బట్టపగ్గములేక
హర్ష జలధిఁదేలె నవ్విభుండు

84

శుక్లపక్షేందు రేఖనా సొగసు మిగిలి
దినదినాభి వృద్ధిగను నాతీవబోఁడి
అతుల సౌందర్య ధృతి రమాసతియొ లేక
రతియొ యననొప్పె నందాలరాశియగుచు

85

హాసిగఁబంచ వర్షములువచ్చిన మౌని వరేణ్యు లక్షరా
భ్యాసముఁజేసిరాధరణి పాలుని బాలకు - నామెకద్భుతం
బైనకలంబు దేశికముఖాంతర నిర్గతమైనఁ జేతిలో
భాసిలురేఁగుపండు వలెస్వచ్ఛతఁగంఠగతంబులయ్యెడిన్

86

వరుసగాఁబదు నాలుగు వత్సరమ్ము
 లరుగఁబద్మావతీదేవి యంగకముల
 యావనము పొడమెవసంత మందుఁదీవ
 సాఁగి నట్లామె లావణ్య భాగయయ్యె

87

అతిలోక సౌందర్యవతియైన రతిదేవి
 చక్కదనంబును చక్కజేసి
 వేదజడుండై న విధిదార శారదా
 సతిపాండితీ ధృతి నతకరించి
 భార్యలిద్దరు గల్గు పరమేశు నర్థాంగి
 పార్వతీ పావిత్ర్య గర్వమడఁచి
 అతినీల దేహుఁడ చ్యుతపత్ని శ్రీరమా
 సౌభాగ్య గరిమంబు నన్నజేసి

అందమును బాండిత్యుఁబవిత్రాన్వితైక
 వర్తనము నలంకార సంపదలు గలిగి
 దివ్య విభవానఁ బద్మావతీ సతీమ
 తల్లిక బెలంగు నందాల కెల్లయగుచు

88

ఒకనాఁడా నృపజాత నిశ్చల మనోయోగైక భక్తిన్ గిరీ
 శకుమారిన్ సుమపూజలం దనిపి స్వేచ్ఛా సంస్కృత క్రీడయై
 నికటాంతః పురసీమ నాడుకొనుచుండెన్ - యావనారంభముల్
 సకలోత్సాహ విలాసకేళికి నివాసస్థానముల్ గావొకో?

89

అ సమయంబునన్ సురమహామునినాథుఁడు నారదుండు వీ
ణాసముదంచిత ప్రణవ నాద వినోదుఁడు విష్ణుకీర్తనా
భ్యాస కళావిలాసుఁడట వచ్చెను దై వరహస్య కార్య మే
దో సమకూర్పఁబూని జగదున్నత సిద్ధికి విత్తునాటఁగన్

90

అ పద్మావతి మౌనిపుంగవుఁ బ్రయంబారంగఁ బూజించి పూ
జా పీఠంబున నుంచి - భక్తిమెయి స్వచ్ఛంబైన పన్నీటఁద
చ్చీ పాదంబులు కడ్గి తజ్జలములన్ శీర్షంబునందాల్చి సే
వా పారీణతఁజెంత నుండెను సఖీవారంబు వేష్టింపఁగన్

91

నారదుఁడెంతయున్ మదిని నాటిన హర్షముతోడఁ “దల్లి! దై
వారిన నీదు భక్తికిఁ బ్రవర్తిత సజ్జనరక్తికిన్ మహో
దార ముదంబుగల్గె - నిదెతావక భావి మహర్దశా విశా
లోరు విశేష సంగతుల నొద్దికఁ దెల్పెదఁ జేయిఁజూపుమా!”

92

అవిధి మౌనిపల్కవినిఅల్లన వామ కరంబు సాచి ప
ద్మావతి చెక్కుటద్దముల దంతురితంబులు సిగ్గు దొంతరల్
తీవలు సాగ మానసము తీయని ఊహలఁదేల - జంకుతో
భావములేని బొమ్మ చెలువంబున నొదల వంచి యుండఁగన్

93

అయతిలోక దివ్యపరమాద్భుత రేఖలుగాంచిమౌని ఔ
రా! యిటువంటి గీతలు ధరాస్థలి మానవ మాత్రులందు నెం
దే యెడనై నగ్గలు నొకా? యెవ్వరికేనియుగ్గలెనే? సరో
జాయతనేత్ర లక్ష్మి భువియం దవతారముఁదాల్చెఁగొకిటన్

94

అని తలపోసి చుట్టుగల అంబుజ నేత్రలఁ గాంచినారదుం
డనునయమాక ముగ్ధగములందున నిట్టి నలక్షణాఢ్యమై
తనరుక్మకరంబుఁజూడ - వినుతంబగు శ్రీ గిరిజా సరస్వతీ
వనితల పాణిపద్మముల పాటిదిగాక మరొండు కల్గునే?

95

సాముద్రిక శాస్త్రంబున
నేమాడ్కిం జెప్పఁబడి రహించునో అటులే
యీ మానిని కరరేఖలు
ప్రామాణ్యములై చెలంగుఁబరమాద్భుతమై

96

ముల్లోకంబుల నేలఁజాలు విభవంబున్ దెల్పు సీరేఖలీ
పుల్లాంభోజముఖీ ప్రభావగరిమంబున్ నెమ్మివర్ణింప వా
గ్జ్వలీ వల్లభుడైన పద్మభవుఁడోపంబోడు - దైత్యారికే
యిల్లాలై రమణీయ వైభవ కళా హేలారతిన్ గ్రాలెడున్

97

పరమ శుభలక్షణోపేత సరళరేఖ
లద్భుతంబయి కనువిందు లగుచుదోచుఁ
బద్మ ఝష శంఖ మకరాది భవ్యరేఖ
లలరు చున్నవి యీ తల్లి హస్తమందు”

98

అని యిటులాడు దివ్యముని అననముంగని యొక్కకంజలో
చన వచియించె “నార్య! సురసంయమి! యీరతనాలబొమ్మ శో
భన తను లగ్న సుందరత భావి మహర్దశ వెల్లడింపదే?
హినుపడు సుందరాకృతి ప్రభూత మహా విభవంబుఁదెల్పదే?

99

ప॥ అని పద్మావతీ సౌందర్యము నా మందయాన అమంద వాక్కుధా
బిందు సందోహంబు వెల్లెగొన - సుందర మందిరంబుగా - మక
రంద రసప్రవాహ తరంగ సంకులంబుగా నీ విధి వర్ణింపఁ 100
దొడంగె

నెఱుమచ్చఁగలిగిన నెలరాజు నంద మీ
వన్నెలాడి మొగంబు నెన్నఁగలదె?
రాత్రులు ముకుళింబు రాజీవ మీమె వి
శాల నేత్రములకు సాటి యగునె?
ఊదిన మలినత్వ మొందు దర్పణ మీమె
నును చెక్కిశుల సౌరునెనయఁగలదె?
బిలుకకొట్టిన ప్రీతి చెలువేదు దొండ పం
డీయమ యధరమున్ డాయఁగలదె?

విప్పలం దుద్భవించిన చిన్నరాలు
ముత్తయములీమె పలుబంతిఁబోలఁగలవె?
తళుకుమని తోచి వెంటనే మలఁగి పోవు
మెఱుఁగు తీవలీచెలి తనూగరిమకీడె?

101

జగతినుపమాన వస్తు సంచయముతోడ
నలువ మాచెలి నునుమేను నలుపఁబోలుఁ
గాక యుండిన లోపమొక్కటియులేక
బ్రహ్మ సృష్టి యంతకు ముందు వరలెనెందు?

102

అనుచుఁ బద్మావతీ సఖి యమృతబిందు
తుందిలములగు వాక్కులఁదోయజాక్షి
అంద చందాలు వర్ణింప నాలకించి
తలను పంకించి జడదారి పలికె నిట్లు

103

“దేవతలెల్ల మెచ్చ జలధిప్రియ నందనవోలెనొప్పు ప
ద్మావతి సర్వలక్షణ సమగ్ర సువిగ్రహ గాన సర్వలో
కావన దక్షుడైన జలజాక్షుడె యీమెను పెండ్లియాడు నా
యా వచియించు మాటల కొకించుక భిన్నము కల్గినేర్చునే?

104

కులశైలంబులు తల్లక్రిందయిన దిక్కుడ్యంబులే ప్రీతినన్
జలధివాతము లింకిపోయిన ధరాచక్రంబు వక్రించినన్
జలజాతాప్తుడు కాంతిఁబాసినను నక్షత్రేశుఁ డల్లాడినన్
లలనా రత్నములార! పొల్లగుచుకల్లల్గావు నావాక్యముల్”

105

అనుచు మహతి మీఱుకొనుచు నారదుడేగె
నామె యెడఁదఁదలఁపు లందగించెఁ
బ్రాప్తమున్నచోట ఫలము తప్పదటంచుఁ
జెలులు కొతకమునఁ జెలఁగిరపుడు

106

ధరణి దేవియు నాకాశ ధరణి విభుడు
తనయకును బెండ్లి సేయఁగాఁ దలఁచి తమకు
నర్హసంబంధ బాంధవ్య మరయు కొఱకు
విప్రవర్యులఁబంపిరి వేరవేర

107

స్థిరముగ రాజపుత్రకుల చిత్ర పటంబులు తేరఁబంచి గ్ర
చ్చఱఁబరికించి అందమును చందము కల్గినవానినెంచి క్ర
మ్మర తమకూతు రూపగరిమంబున వానినిపోల్చిచూచి యే
వెరవున నై నఁబోలమికి వెక్కనమంది పునఃప్రయత్నులై

108

దేశదేశాలఁ బద్మావతీ వధూటి
కన్నివిధముల నీడు జోడై నవాని
మహిత నృప సూను వెదుకంగ మరల మరల
అధిపదంపతుల్ పంపిరి యవని సురుల

109

ఎన్నోప్రయత్నముల్ సలిపి రెంతకుఁగూఁతుకుఁదగ్గ రూప సం
పన్నుఁడు సర్వదిగ్విలయ భాగములన్ లభియింపకున్న - ఆ
తెన్నుఁదలంచి యాధరణిదేవి విషాద నిషణ్ణ చిత్తయై
యున్న ధరాధి నాథుఁడు సముద్ధతిమునై దురంత చింతలన్

110

ఈడు వచ్చిన పిల్ల నింకెన్నినాళ్ళు
పెండ్లిగావింప కింటిలోఁ బెట్టుకొనుట
నవ్విపోదురు జనులన్న నొవ్వుతోడ
రాజదంపతుల్ దిగులొంది రోజు చెడఁగ

111

అశయ పాశబద్ధుఁడు గుణాగ్రణి నారదుఁడొక్కవేళ నా
కాశపధాన సాగి నరకాంతుని కొల్వనకేఁగుదేర ఆ
కాశధరాధి నాయకుఁడు గౌరవభక్తి వినమ్ర భావనా
వేశత పూజలం దనిపి విశ్వమునీంద్రుని గాంచి యిట్లనున్

112

“నారదమానిచంద్ర! కరుణాగుణసాంద్ర! గతాప్తపుణ్యమే
పారగబండి మీరిటకు వచ్చితిరింక మదీయ భాగ్యమే
నూరకజెప్పనేల?పునరుక్తిగదా! మముబోటిబద్ధ సం
సారులనుద్దరించుట ప్రశస్త చరిత్రుల లక్షణంబగున్ 113

స్వామి! తాపస వంద్య! మా దుహితయౌ పద్మావతీ దేవికిన్
శ్రీమంతంబగు పెండ్లియీడు చనుదెంచెన్ - దన్మహారూపరే
భామాహత్యముచెంత శీతకరరాకా కాంతిలో దివ్వెలై
భూమి శాత్మజులింత మాత్రమయినన్ బోల్పంగ రారేమిటన్ 114

మీరుసదా త్రిజగత్సం
చారులుగద మీవిహార సరణుల నర్హుం
డౌ రాజకుమారుడు సమ
కూరిన నెఱిగింపవె మునికుల సూత్రామా!” 115

వ॥ అని విన్నవించు నారాజలలాముంగనుంగొని 116

దేవమునీంద్రుడీ పగిదిదెల్పెను “ఓ ధరణీ తలేంద్ర! ప
ద్మావతి లక్ష్మీ యంశమున ధాత్రి జనించెను - విష్ణువేజగ
త్పావనశీల నీదుసుత పాణి గ్రహించును అల్లువానికై
నీమిటలూర్తిగుండకుము నిక్కము నాపలు కాదరింపుమా! 117

అరయన్ వేదవతీసతీ తిలక మత్యంతంబు నీపట్టియై
ధరణింబుట్టె రమాధినాథు వరముద్రన్ జిత్తమందుంచి - వెం
పరలాడంబని లేదు శ్రీహరియె యీ వామాక్షి బెండ్లాడు - భూ
వర! కల్యాణముహూర్తకాలము సమీపంబందె వర్తించెడున్ 118

కావున విచారమేఁటికి?

గావలసిన కార్యమెల్లఁగడతేరు” నటం

వావలికేఁగెను నారదుఁ

డావిభుఁడానంద వార్ధియందు మునింగెన్

119

సోపానాంతము

శ్రీ లక్ష్మీ హృదయామృతాంబుధి చరత్క్రిడామరాళా! ప్రసూ

నాలంకార మనః ప్రమోదితకళా! ఆనంద రాజ్యప్రదా!

కాలాకార! జగన్నివాస! కరుణా గంభీర దృగ్ధారవా!

గోలాంగూల సహాయ నిర్మథితరక్షోవంశ సీరాకరా!

120

దయావన ధరాజనా! తరుణ శుభవీక్షరుణా!

ప్రియోన్నత కళాధవా! వివిధ వేదభావోద్భవా!

భయార్తి వినివారణా! భవనముద్ర సంతారణా!

క్రియాచరణచారణా! శ్రితమనోజ్ఞ వాక్తోరణా!

121

దయావారిరాశీ! సుధావాగ్విలాసీ!

జయాలంకరిష్ణు ప్రశాంత ప్రకీర్తి!

నయోద్దామ విజ్ఞాన నవ్యప్రశస్తి

వియచ్ఛుంచి తానంత పృథ్వీధ్రవాసీ

122

ప ద్మా వ తీ శ్రీ ని వా సీ య ము

పంచమ సోపానము

శ్రీ గరుడగిరి నివాసా!

నై గమ వీధీవిలాస! నవ్యవికాసా!

సాగరఫేన సుహాసా!

వేగాధిక భగవతాంగ! వేంకటనాథా

1

అవధరింపుము

2

సకల విద్యాసనాథుండు - సరస చతుర

వచన రచనా ధురీణుండు - ప్రబలకీర్తి

వర్ధనుండు పౌరాణిక ప్రథముడైన

సూతమునిజూచి జటివరస్తోమ మెల్ల

3

“తదుపరికథ నాలింపగ

మదినుత్కంఠ మొలకెత్తె మంజుల వాక్సం

పద వివరింపుడు విద్యా

వదనా! హయనదన చరణ సరసిజభజనా!”

4

అనుచు వవియింప నానంద మందిసూతుఁ

డాతతజ్ఞాన కౌశలా న్వీతుఁడగుచు

శ్రీనివాస కల్యాణ పుణ్యానుభవము

కలుగ నేర్చునే? గతజన్మ ఫలములేక

5

ప॥ అవలికథ వినుండని సంయమి పుంగవులకిట్లు వచింపందొడంగె 6

పకుళామాత్య సపర్యలన్ సుఖముగా వర్తించుచున్ సర్పనా
యక శైలంబున శ్రీనివాసుఁ డొకనాఁడాభేటకేశీ కళా
త్పకుఁడై శేషనగాగ్రకందర మహాదుర్దాంతకాంతార సీ
మకునేఁగం దలపోసి మాత్రనుమతిం బ్రార్థించె నెయ్యంబునన్ 7

అయమ పల్కెనిట్లు “తనయా! వెరలాడెడు క్రూరసత్త్వముల్
పాయక వ్యాఘ్రసింహకరి భల్లక సర్పలులాయముల్ వనిన్
శ్రేయముకాదు వేట - పెరచింతలు మాని భుజించి యింటిలో
హాయిగ నుండలేక తగునా? ఇటువంటి యనర్థ కృత్యముల్” 8

అనినన్నవ్వుచు శ్రీనివాసుఁడు ప్రియంబారంగ “నోయమ్మ! నీ
తనయుండెంతటి వీరవిక్రమ రసాధారుఁడా భావింపలే
కనుమానంబు వెలార్తు వీ మృగములుదృఢావకీలాతతిన్
జను శుష్కాటవిబోలె దగ్ధమగు నా నారాజ ధారాహతిన్ 9

అవి నన్నుం జెనకంగఁజాలవు భయం బావంత లేకుండఁదే
కువ వేటాడఁగఁ బంపుమమ్మ! జననీఘోరాటవింగ్రూర జం
తువులంజంపి మహర్షి వర్యులకు సంతోషంబు తోఁబాటు ని
త్య వనీ చారులకుం బ్రకృష్టమగు భద్రంబేను కల్పించెదన్ 10

కావున నమ్మి నాకడఁకఁ గాదనకమ్మ’ అమోఘమైన నీ
దీవనలిచ్చి పంపు” మనఁదృఢమైతిన్ పకుళాలామ “పు
త్రా! వెనక్జేను మారఁజని లాభమునం జనుదెమ్మనన్ బ్రియం
బావపాలన్ మహాదృఢ శరాసన నిఘ్నర బాణపాణియై 11

కత్తశముదాల్చి పదనైన కత్తిఁబూని
వీపునందుఁదూణీరమున్ విగియఁగట్టి
అఖిల జగముల నేలు శేషాద్రి విభుఁడు
భిల్ల యువవేషధారియై వేడ్క మీరి

12

వడికాకోదర శైలసానుగహన ప్రాతంబులంజేరి అ
ల్లడి పెంపొందఁగ నారిఁగూరిచి ధనుష్టంకారముంజేయఁగాఁ
బిడుగుల్ గుంపులు పడ్డ మాడ్కిధ్వనియుర్వీవ్యోమ మధ్యంబు ద్ర
బ్బిడవేయన్ భయదోగ్రజంతు తతి బెంబేలెత్తి పర్వెత్తఁగన్

13

అ విధిఁజెల్లా చెదరగు
నావన సత్త్వముల దుర్బ రారారవముల్
తీవరమైరోదోంతర
మావేశించెను శిఖరి గుహలు మాఝ్రోయన్

14

కాండ్రుకాండ్రు మటంచు గాండించు నున్నద
శార్దూల సంఘాలఁ జంపి చంపి
ఘోరగర్జన దిశా కూలమ్ము లగలించు
కొదమ సింగంబులఁ గూల్చి కూల్చి
క్రూర భీకరమైన మోరలు పైకెత్తు
కారెను బోతులఁ గడపి కడపి
వాయువేగంబును బాటించి పర్వెత్తు
అడవి పండుల పీచమడఁచి యడఁచి

లేటి కదుపుల చెర్లాట మాటి మాటి
ఖడ్గమ్మగ తండములబట్టి కసిమసంగి
శ్రీనివాసుండు మృగయా విశేషకేశి
గరము విహరించె నడ్డమాకయును లేక

15

సారెకు నిట్లు వేట కొనసాగుచునుండ మదేభఘోర ఘీం
కారము వీనుదోయి బడగా ధ్వని వచ్చెడు దిక్కునెంచి - తీ
వ్రారముడై యధిజ్య విశిఖాననుడై గుణనిష్ఠనంబు ది
గ్వారము వ్రక్కలింప జని వారణముంగనె నాతడచటన్

16

గొనయం బెక్కిడి దానిని
దునుమగ వెనువెన్నవచ్చె దుముకుచు నాతం
డనువుగ పరువిడి ఆకరి
కనుపింపకపోయె నిబిడ కాననసీమన్

17

తానట యెల్లెడన్ వెదకి దప్పి జనింపగ వేంకటేశుడె
తేనియుఁ దూలిసోలి గజమేడకుఁ బోవును? మానసంబు స్వా
ధీనముకాదు దాహమును దీర్చకొనందగునంచుఁ జెంతను
ద్యానములోనికేఁగె మలయానిలమాలిక స్వాగతంబిడన్

18

ఆ వనవాటి స్వేచ్ఛగ విహారమొనర్ప నఖీ నమేత ప
ద్మావతి వచ్చెనాఁ డటకె దై వవశంబున వారల్లె సం
భావన మీరబూ పొదలబాదు లొనర్చి జలంబువోసి వ
త్రివళులన్ మనోజ్ఞ రసలీల రసాలములంటఁ గూర్చుచున్

19

కొమరారు నీలి ముంగురుల నేలెడు గండు
 తుమ్మెద కదుపులఁ ద్రోల్చితోలి
 తఱచుగాఁ దమపలువరుస స్నేహముగోరు
 మల్లెపూమొగ్గల గిల్లిగిల్లి
 తమ కన్నుగవహెయల్ తమి దొంగిలించెడు
 కుముద కోరకములఁ గోసికోసి
 నతనాభి బిలముల జతఁగోరు సుడిగుండ
 ముల సరోజలకేళిఁగలఁచి కలఁచి

పాణితలముల నీడుగాఁ బాటుపడెడు
 చివురుటాకుల జౌంపముల్ చిదిమి చిదిమి
 పూవులం గోసి కుప్పలువోసి పోసి
 అటపాటల గడిపి రుద్యానవాటి

20

కై వసమైనశాంతిఁ జెలికత్తెలతో విహరింపమాని ప
 ద్మావతి తారకానికర మధ్యమునన్ శశిరేఖగా సుధా
 స్రావ కటాక్షవీక్షణ పరంపరసాగ సఖీసమేతయై
 పూవులతావులీను తరుమూల శిలాగ్రమునన్ వసించియున్

21

రాలుకరుగంగ మధురమరంద ధార
 లూర మ్రోడులు విగురించి సౌరు మీరఁ
 గోకిలల్ పాటవిరమించి కొసరి వినఁగ
 గాన మొనరింపఁదొడఁగె నాకంబు కంఠి

22

అరునంబారగ శ్రీనివాసుఁడు తదుద్యానాంతరాంబ త్వరో
 వర నీరంబులు గ్రోలి - తత్సరసి యభ్యర్థప్రదేశంబునన్
 దరు మూలంబునఁ జంద్రకాంతమణి సంధా శుభ్ర పీఠంబు పైఁ
 బరమానందత విశ్రమించె మృగయా ప్రాప్తశ్రమల్ పాయఁగన్ 23

అట్లు కూర్చుండి మృదుమలయానిలోర్మి
 వీచికలఁదేలి మెలమెల్ల వీనుదోయిఁ
 దేనియలు పండఁ బులకలు తెట్టువులుగ
 నలరు గాంధర్వ సంగీత మాలకించి 24

తీవలఁ బూవుతావులను తీయఁగ సాఁగు మనోజ్ఞగాన వీ
 వీ వలయంబునన్ మునిఁగి చిత్తము రాగరసార్ద్రమై కళా
 జీవనదీ తరంగ రసశీకరమైత్రి వహింప - మాధురీ
 సేవధి శ్రీనివాసు బెవిఁజేకొని తన్మయతన్ ఘటింపఁగన్ 25

అరాగం బనురాగ రంజితముగా నారామ మార్గంబులన్
 జేరంబోయి సఖీపరీతయగు రాజీవాక్షి పద్మావతిన్
 దారామధ్యమునన్ హిమాంశుకళగా దర్శించి లోకోత్తర
 శ్రీరమ్యంబగు నామె చక్కదనమున్ జిత్తంబునన్ మెచ్చుచున్ 26

అహ! మానవ లోకకాంతలకు నీయందంబు పెంపొందునే?
 యూహింపన్ దివిజాప్సరోరమణులీ యొయ్యారి కాల్గోటికిన్
 సాహ స్రాంశముఁబోలఁజాలుదురె? విశ్వస్తుత్య సౌందర్య సం
 దోహంబున్ విధిరాశివోసి సలిపెంబో యిట్లు బాలామణిన్ 27

చను మొగ్గలా? కాదు మనసిజు నునువేతి
జాళువా బంతుల జంటగాని

కన్నులాయివి? కావు వెన్నెల వాగులో
విరిసిన వెంగల్వ విరులుగాని

ముంగురులా? కాదు మోము చామరలోని
తేనె సోనలు గ్రోలు తేంట్లుగాని

కటిబంధమా? కాదు ఘనశైల పతయాళు
ర్ఘురిదోచు సైకత స్థలము గాని

మోవియా? కాదు నునుజుంటి బావిగాని

వదనమా? కాదు వెన్నెల పాదుగాని

ఆరగునె? కాదు మారు కటారి గాని

కన్నెయా? కాదు పసిడి పూ దొన్నెగాని

28

ఈ శృంగారవతీ శిరోమణిని స్వాభీష్టంబు లీడేర సౌ

ఖ్యాశావల్లరి పల్లవింపగ వివాహం బాడు నెవ్వండో? వా

డే శాసించు జగత్త్రయంబుబ్రభువై - ఈ ముద్దుగుమ్మన్ సుధా

రాశిం బంగరు బొమ్మనే వలపు లూరన్ నెమ్మి బెండ్లాడెదన్

29

ఇంతకు సీమె కన్యకయ్యె? యెవ్వని నై నను బెండ్లియాడెనో?

సుంత యెరుంగ - నెట్లు పర సుందరిపైఁబ్రసరించు నామనం?

చింతటి యింగితం బెఱుంగదే హృదయం? బికయ్యామెయే ధరా

కాంతుని పుత్రికామణియ్యె? గ్రక్కున నిక్క మెఱుంగఁ గోరెదన్

30

బాటును మాటులేల? పెలుచన్ పిరివీకులు సాకులేల? యీ
పాటలగంధి నన్నిధికి వైశమనేగి తదీయ వృత్తమున్
నీటగు నీమెనోట విని నిక్కమెఱింగెద నంపు నాజగ
న్నాటక సూత్రధారి గమనత్వరజౌచ్చుకు వచ్చు చుండగన్

31

అన్యపజాత బోటులకు నాతనిజూపి "వధూటులార! ఈ
జానగు రాచతోటఁజొరఁ జాలదు సుమ్మొకపోతు టీగయున్
మానవనాథ సైన్య పరిణధ్ధ నిరంతర రక్షితంబ - యి
ద్దానిని చొచ్చి ప్రాణములు దాల్చి యెవండు ధరిత్రి నుండెడున్?

32

ఈ విధి వచ్చుచున్న యితఁడెవ్వఁడో? వేషముఁజూడ వేటగాఁ
డీ వనవాసికిందెలియునే మననాగర సంప్రదాయముల్?
కావిరి క్రమ్మేనే కనుల? గన్యలకున్ విహరింప నర్హమా
ఈవనిఁబూరుషుల్ చొరఁగ నెట్లు నహింపఁగవచ్చు నెమ్మదిన్?

33

ధరణి ధవుఁడెటుఁగ నుసురులు
సరగునఁజను వీనిదేహ సంధుల వెంటన్
వెరవెరుఁగక యే పనికై
యరుదెంచెనొ తెలిసి వచ్చి యంతయుఁజెప్పుడీ!"

34

అని పద్మావతి అనతీయ బెలు లత్యంతోరు వేగానఁద
క్షణ మందచ్చటికేగి అతనిని సందర్శించి త్రైలోక్య ర
క్షణ భారావహ చాతురీ విభవతా గంభీరసౌందర్య భా
జన తేజోమయ సూనసాయక సహస్ర స్వచ్ఛకాంతిప్రభున్

35

అతులానక్తి శరీరమెల్లఁగనులై అమన్మథాకారు - స
 న్నుత సంబారు - మునీంద్ర వందితముఖేందువ్యాప్త తేజోమయా
 క్షత విజ్ఞానవిహారు - సర్వజన రక్షాదక్ష సంసారు - సం
 చిత వేదప్రతి పాదితక్రమకళా చిత్రప్రవారాక్షరున్

36

కని “యోభిల్లవరేణ్య! యెవ్వఁడవా? యే కార్యంబుఁగాంక్షించియీ
 వనికేతెంచితా? నామధేయ మెదియో? వాసస్థలం బెద్దియో?
 జనపాలాగ్రణి యానతిందలఁపవో? సంప్రీతి రాజాంగనా
 గణ మిందున్ జలకేళి హాయిగఁ జెలంగన్ నీవురాజెల్లునే?”

37

అని ప్రశ్నించినఁ “గాంతలార! విషయంబామూల చూడంబుగా
 వినిపింతున్ వెనమీ నృపాత్మజకు సంప్రీతిన్ బొదం”డంచుఁదో
 డ్కొని పద్మావతి చెంతకుంజన మహా కోపంబుతో నామె శ్రీ
 శునిఁదాబోల్చు కొనంగలేక మృగయత్నుద్రుండుగా నెంచుచున్

38

“ఏదేశంబు నివాసభూమి? వనితా హృద్యానవద్యప్రియా
 హ్లాదస్వైర విహార సుందర పురోద్వానంబు సుమ్మిద్ది బ్ర
 హ్మాదుల్ గూడను కన్నులైత్తి కనరీ యారామ సౌందర్య మీ
 వేదో వచ్చితి మళ్ళిపొమ్ము బ్రదుకీ వేమాత్ర మాశించినన్

39

అ మాటలకుఁ బరంధాముండు ముదమంది
 వ్యాజ పూర్వకముగా బదులుపలికె
 ఒంటరివాడ నావెంట నొక్కఁడులేఁడు
 అందరి వెంట నే నుండు సతము

ఇచ్చోట నెలవన నెచ్చటయునులేదు
 ఈ విశ్వభువనముల్ నావి సుమ్ము
 తొల్లిలక్ష్మీదేవి తోడుండె - నిపుడామె
 తొలగి పోవుట దరిదుండనైతి

ఇద్ది నా చరిత్ర ముద్దియ! నీతల్లి
 దండ్రు లెవరు? జనన ధాత్రియెద్ది?
 అంద మెనఁగు నీదు నభిధాన మెయ్యది?
 తెలుపుమమ్మ జేల! దివ్యబాల!”

40

వ॥ అనినఁ బద్మావతీదేవి మాయా కిరాతున కిట్లనియె

41

“ఓయి! బోయవాడ! శ్రీయుతుండాకాశ
 రాజు నాదుతండ్రి - రమ్యశీల
 ధరణిదేవి నాదుతల్లి - పద్మావతి
 పేరఁబిలుతు రెల్లవారు నన్ను

42

హెచ్చుగ జాగుసేయకిపుడీ యెడఁబాసి చనంగమేలు - నీ
 చొచ్చినచొప్పు తేడెఱుఁగు బో మెడపైదలయుండఁజాల - దీ
 ముచ్చటలింకనేల? వ్యధఁబొందిన లాభము కల్గఁబోదు - నీ
 యిచ్చకు వచ్చినట్లు పరియించినదప్పునె రాజదండనల్?”

43

అనవిని శ్రీనివాసుఁడు ప్రియంబున నవ్వచు “శ్రీ వికుంఠప
 త్తనమును వీడిపేరలుక ధాత్రికి వచ్చిన లక్ష్మీవంశు నా
 మనమున నెంతు నిన్నుదరమా నిను వర్ణనసేయ బ్రహ్మ - కా
 తని సతికిన్ ఫణింద్రునకు? దన్ని! నరాంగనవా? నిజంబుగన్

44

ఓయతిలోక సుందర మహోజ్జ్వల దివ్యతనూవిలాస! నీ
ప్రాయము సౌకుమార్యముబ్రవర్తన చక్కదనంబు సర్వని
శ్రేయస లక్షణంబులును బృథ్విని మానవకాంతలందు ను
న్నే? యిక నిన్నువీడి చననేర్తునె? పోవఁగఁగాళ్లు పాఁగునే?

45

చాపరికం బికేల? ప్రమదా! ప్రమదంబును గూర్చె నీతనూ
ద్దీపిత దివ్యసుందరత - తీవ్రతమంబగుచుండె నామన
స్తాపము - నీవులేక మనఁజాలను కోపము మాని సత్కృపా
రోపిత విత్తవై ప్రణయరూఢి వరింపుము ప్రేమమీఱఁగన్”

46

అనిపలుకు శ్రీనివాసుని
వినఁగాఁజవిగాని వాక్య విన్యాసమునన్
మిను మన్నులంట మండుచుఁ
గను దోయింకెంపు లడరఁ గనరుచుఁబలికెన్

47

“ఓయి! వేటగాఁడ! యొక్కింత తారత
మ్యము నెంచకుండ నడలె దీవు
ప్రణయ మానసేయ ప్రళయము జృంభించు
వెట్టిమొట్ట లిట్లు ప్రేలెదేల?

48

ఏరా! మూర్ఖుఁడ పెండ్లియాడవలెనా యేనిన్ను? దుశ్చింతతోఁ
బోరాముల్ కడుకూయుచుంటి వకటా! భూమిభుఁడాలించుబోఁ
గూరాకున్ వలెఁబండ తుండెములు గాఁగోయించు నీనాకలున్
ఘోరారణ్యములందుఁ బట్టలనిటుంగొట్టంగ శూరుండవా?

49

అడవులందుఁదిరుగు తడవింటి బోయకుఁ
బృథ్విఁజేసికూఁతుఁ బెండ్లియాడ
వలసివచ్చె నేమి పలుకంగ నోవెల్ల!
తొలఁగిపొమ్ము బ్రదుకఁదలఁచితేని?"

50

తీవరమైన క్రోధమునఁ దిట్టినతిట్టును తిట్టకుండఁబ
ద్మావతి తిట్టుచుండ నతిమాత్రదరస్మిత వక్త్రుడై ప్రపం
చావనుడైన స్వామి "భవదద్భుతరూపవిలాస విభ్రమ
శ్రీ విలసిల్లి నన్ను వెతఁజిక్కఁగఁజేసెను గాదె సుందరి!

51

ప్రేమకు మానసంబె ప్రభవింపఁగఁహేతువు - నీదుసంపదల్
మామక జీవనప్రణయ మాధురికెట్లవలంబ? మవ్వినా
కేమియు వద్దు - నిన్ను వరియింపక జీవతమే వృధాకదా!
కోమలి నాదుమాటవిని కూర్మిననున్ వరియింపవేడెదన్"

52

అనుచుంజెంతకు వచ్చువానిగని "అహ! యింకసైరింపరా
దనువుందప్పెడు వీడటంచు నతుల వ్యగ్రాగ్రహౌదగ్ర ఫీ
షణయై "యాతనిరాళ్ళఁగొట్టి బలిమింజంపుండు పొం" డంచు నా
జ్ఞ నొసంగెన్ దనచెల్మి క తైలకు తీక్ష్ణంబైన వాగ్వైఖరిన్

53

రాజకుమారి యాజ్ఞ తొలిరాయవలెన్ వెలువడ్డ వెంటనే
అజవరాండ్ర పిండు విలయాంబుద బృందమువోలె రాలనెం
తో జడివానగాఁగురియ నూపిరియాడక శ్రీనివాసుఁడు
త్రేజముఁదక్కి గాయమును తీవ్రపుగాయము లాక్రమింపఁగన్

54

తాళగలేని దెబ్బలకుఁ దాల్చివహించుచుఁజేయిఁజేసి కోఁ
జాలక స్త్రీలపై భుజగతైలముఁజేరఁగనేఁగెఁ బొంగి ధా
రాశముగా స్రవించుచును రక్తపుధారలు తచ్చరీరమున్
బాలు గొనంగ నొప్పెజలపాతము శృంగముఁగప్పకైవడిన్

55

అనందంబున వేటకుంజని విషాదాక్రాంత చిత్తంబుతో
హ్యూనంబైన మనోవికాసగతిఁ జెన్నుంబాసి కీలాల ధా
రానివ్వంద తనూవికారుఁడయి బేరన్వచ్చు శ్రీవాసు దూ
రానం గన్గొని కొందలించుమది నార్తచచ్చన్నయై డాసియున్

56

“ఓయికుమార! వేటకొఱకుత్సుకతంజని నాఁడవిట్లు నీ
కాయమునిండ శోణితము క్రమ్మిస్రవించెడు హేతువేమి? యీ
గాయములేమి? సోయగము కాంతిని బాసిన చందమామగా
రాయిడి చెందియున్న యదిరా! యిదియేమి తనూజ! చెప్పరా!

57

క్రూరమృగంబులేవయిన క్రుమ్మెనొకొమ్ములతోడ? దంష్ట్రికా
వారముతోడఁజీరినవా? వాడి నఖంబుల గ్రుచ్చియెత్తెనో?
దారుణ దుష్టవృత్తిబలితంబుగ దుష్టుఁడెవఁడొ కొట్టెనా?
వేరయొకండు పద్ధతియొ? వేగమతెల్పుము దాపకుండఁగన్

58

ఎంతగనిట్లువేడ బదులేమియుఁబల్కుక వెచ్చనూర్చుచున్
జింత వహించి మోహమునఁ జిక్కితపించుచుఁబుల్కు పుల్కునన్
వింతగఁజూచు పుత్రుగని వేదన సైవఁగలేక దీనయై
చెంతకుఁజేరి యావకుళ చెప్పెనెపంబిడివంతఁ గుందుచున్

59

“అక్కట! యొక్కమాట బదులాడవు - చూడవు - తల్లిపాటు నీ కక్కరలేదు తల్లిపయి నవ్వి న గౌరవమిట్టి పాటిదా? తక్కక కష్టసౌఖ్యములు తల్లికిజెప్పుకొనంగరాదె? యే మక్కువ జూపినన్ సరె స్వమాతనె? పెంపుడు తల్లినేకదా!”

60

అనుచున్ నిష్ఠురమాడు తల్లిగని “అమ్మా! నీవు నాతల్లివే! విను నీయొద్ద రహస్యముల్ గలవె? నేవేటాడఁగాఁబోయి కా ననసీమన్ బహుదాహపీడితుఁడనై నానాశకుంతోత్కర ధ్వని సంకీర్ణ దిశామనోజ్ఞమగు నుద్యానంబునంజొచ్చితిన్

61

అందులనొక్క నిర్మల జలాశయమందు జలంబుఁద్రావి అం దందు చరించు పూవిలుతు నమ్ముల దిమ్మనడంచు నుందరీ బృందముఁగాంచి - యందు దివిరిక్కల చక్కిలిగింతఁడేల్పు ది వేయందు కళాభిరేఖయన నింపును నింపెడు కన్నెఁగాంచితిన్

62

అద్ది ఆకాశరాజు నుద్యానమంట
అమ్మా! నే గన్న చిన్నది యతని కూతు
రంట - సౌందర్య దివ్యశిల్పాభిరామ
పేరు పద్మావతి యటంచు వింటిఁదల్లి!

63

అట్టి చక్కని చుక్కనే నరయలేదు
ముజ్జగమ్ముల నాయమకుజ్జలేరు
అమెనే పెండ్లియాడఁ బేరాన కలిగె
నాయభీష్టము వినిపించి నాఁడదనకు

64

అయమ నాదుమాటకు దురాగ్రహ విగ్రహ యౌచమండి “ఈ
బోయను గొట్టిబంపు”డని బోటుల కాజ్ఞ యొసంగ వారలున్
గోయని అర్చిరాళ్లుగొని కొట్టిరి బిట్టుగ నన్నునికనే
జేయన దేమిలేక యిటువెచ్చెర వచ్చితి - నిల్లు చొచ్చితిన్

65

అమె అందచందాలు నాయంబకముల
యందెవ్రేలాడు చున్నవి - అమె పొందు
జెందలేకున్న వ్యర్థము జీవితంబె
శాశ్వతముగ నుండెద బ్రహ్మచారినగుచు

66

నావుడు “శ్రీనివాస! తగునా? యిటువంటి ప్రమాదకార్య మం
దీవిధిగాలు వెట్ట? మనమెచ్చట రాజకుమార్తెయేడ? భూ
మీ విభుడిద్ది విన్నదలమీదికి వచ్చును తారతమ్యముల్
భావన సేయకుండబొరపాటున దుందుడుకుల్ పొనర్తురా?

67

స్థానాస్థానము లుండగా వలదె నిద్దంబారె వ్రేమింప? ఏ
గాసీలేని దరిద్రుడల్లుడనఁగాఁగైకొందురే అష్ట భా
గ్యానండుల్ వసుధాధినాథులు? కుమారా! మానుమియాహులన్
వీనిన్ గొంతెమ కోర్కులంచు జనులెంతేగేలిగావింపరే?”

68

అని బోధించి హితంబులంగఱపి తానొవిత్య వంతమ్ముగా
వినయస్ఫూర్తి నయమ్ముదెల్పుజననిన్ వీక్షించి హర్షించి నె
మ్మన మాద్యంత కృపాప్రరోహితముగా మన్నించి మాయాప్రప
రన శీలుండు స్వతత్త్వమున్ దెలుప సత్యశ్రీ యుశుండిట్లనున్

69

“అమ్మా! నీకు రహస్య తత్త్వ మొకటాద్యంతంబు విన్నింతు లో
కమ్ముల్ బ్రోవెడు పద్మనాభుడ నెదో కార్యంబునన్ భేదభా
వమ్ముల్ నెక్కిన లక్ష్మీనన్ విడిచి యేవంబోయినన్ దద్వియో
గమ్మున్ సైపగలేక శేషగిరి శృంగం బందు వాసింపితిన్

70

రాముడనై నిశాచర విరాముడనై స్థిరధర్మ రక్షణో
ద్దాముడనై యరణ్యమునఁ దాపనవంశ సముద్భుతి క్రియా
ధాముడనై జనస్థలి ముదంబున నుండఁగ రావణుండు దు
ష్కామ దురంత వర్తనుడు కల్మష చిత్తుడుదగ్గ వంశనన్

71

నా నిజజీవితం బయిన నాతిని సీతను దొంగిలించి లం
కానగరంబు నందుఁగడఁకన్ బదిమాసములుంచె నీవతన్
వానర వీరసైన్య పరివారుడనై చని వార్ధిగట్టి ఆ
దానవు నాజిఁజంపితిని తద్ధిత మంత్రిచమూయుతంబుగన్

72

లోకులు కాకులింపకయు లోపములేకయె కాఱులాడి వీ
కాకొనరింతు - రట్టి యెడఁగంటికిఁదాఁకెడు పుల్లయున్న దు
ర్వాకులు ప్రేలకుండుదురె? వాని నెఱింగి చరింపమేలు - నే
నాకులపాటడంగ జనకాత్మజ శీలముఁ జాటనెంచితిన్

73

ఆ విధినెంచి మైథిలి మహాంబిత లోకపవిత్ర వంద్యమా
పావనశీల వర్తనము భావనందు నెఱింగియున్ మహా
పావక కీలలం జొరఁగఁబాడిఁదొరంగి వచించినాఁడఁద
ల్లీ! వసుధావవాదభయ మింతటి దుర్లయమున్ వహించెఁబో

74

సీతమహిమ్నీ గంభ సరసింబలై జొచ్చిన నిద్దరన్ ధరా
జాతల జాతవేడుడు ప్రజాపతి యబ్బుర మందఁదెచ్చి” యీ
నాతియెనుమ్ము - వేదవతి నా జను కన్నియ - లంకలోన భూ
జాతకు మారు నిల్చెను నిశాటకులాధిపు మోసగించుచున్

75

నా కవచావితీన్ జనక నందన సీతను - శ్రీరాఘాద్వహా!
అ కమలా వహుటి యిటు లాకృతులన్ ధరియించె రెండుగా
లోకమునందు నిద్దరుచెలుల్ వృషభంబులు మూడు కల్గినం
జేకురు సౌఖ్య సంపదని చెప్పదురార్కులు - గైకొనం గదే!

76

అనునెడ సీత నన్నుగని “అర్యసుతా! దశకంఠు బందియై
అనుపమమైన వేదనల కగ్గముగాబలుపాట్లు పొందెనీ
వనజదళాక్షి - నిశ్చల తపంబొనరించెమిమున్ వరింపఁగ
న్నన ననబోడి కప్పబడినారము నీవును నేను తీర్చగన్

77

కావునఁ బాణిగ్రహణము
కావింపుమ యీమెననుచుఁజ్ఞా సుతవేడన్
భావంబున గడువిస్మయ
చూపేశింపంగ బొమ్మయనఁగ నిలిచితిన్

78

ఎంత యుపకృతింజేసినఁ
గాంత మరొకకాంత సతిగఁగై కొను మంచున్
సొంతచుగని వేడునెధర?
నింతకు వీరిద్దరొకటియే యనుకొంటిన్

79

వీతి హోత్రుండు సీతను వేదవతిని
దెచ్చి చూపించి వేదవతి లలామ
పొనరఁజేసిన యువకారములు వచింప
హృదయసీమ కృతజ్ఞతా హ్రదమునయ్యె.

80

నో సుధారసము కల్వలు గట్టఁగ నాత్మభక్తి మై
కొనినట్టి యువకారము కూరిమిఁజెంపు సేయఁ గన్
తజ్ఞతా భరముఁజాటుచు వారల వంకఁజూచి యీ
విప్పి చెప్పితిని తేనియ వాకల జోకలై చనన్

81

తారమందు నొకబేసతి - యొక్కశరంబె - యొక్కటే
రాట - సత్యమయ వర్తన మక్షయ మార్గదర్శకం
ఁగారు లోకముల కన్నిటి - కీనియమంబు భంగమై
కొర్వఁజాల నిదెతోయధులింకిన భూమి జంకినన్

82

మొ నీ కలియుగంబున శేషనగేంద్రసీమ - భ
క్ష సంఘరిలునప్పుడు తప్పక స్వీకరింతు నా
రంబు వ్యర్థమగు టెన్నదుఁగల్గి దటంబుఁదెల్పి సం
ఘరవారలను బంపితి - మాటను నిల్చుకోవలెన్.

83

పూతచరిత పద్మావతి పుడమి యందు
దొరికెనాకాశ రాజును ధరణి పతికి
అమె మానవకాంత కాదనఁగ వేర
యేమి సాక్ష్యంబు కావలెనింక జనని!

84

మొవ్వ వృషాద్రిపతి

నెమ్మి రామావతార కాలమ్మునందు
వారికిచ్చినమాట కాపాడుకొనఁగఁ
గంటవత్తులు నిడుకొని కాంచుచుంటే
నామెకొఱకయి సకల దిగంతములను

85

నేఁడు పూఁదోటలోదమి వాడునామెఁ
గాంచి గుర్తించి పలుక వాంఛించినాఁడ
అమెనన్ను గుర్తించినయట్లు లేదు
అమెనెటులై నగాని పెండ్లాడవలయు

86

తల్లివియైన నాకిప్పుడు తండ్రివియైనను నీవకావె? నా
యుల్లము పల్లవింపఁజని యుర్విపతింగని యీ విశేషముల్
తెల్లమొనర్చి పెండ్లికిని తెన్నుఘటించి బిరానరమ్ము ఓ
తల్లిరొ! నీకుగాక విదితంబుగ నేరికిఁ జెప్పుకొందునో?”

87

ఆ విషయాశిఁదా ననునయంబున, నెమ్మదిఁ బూనగ్రుచ్చిన
ట్లా వకుళామతల్లికకు నర్మిలిఁ జెప్పియు నానుపూర్విగాఁ
బూవుతుటారిజోదు విరిపూపల తూపుల కోపలేక పె
ల్లావటిలెన్ వియోగ బడబానల కీలలకొగ్గి ముగ్గుచున్

88

శ్రీనివాసుండు రక్త సంసిక్త దేహుఁ
డగుచు నటు బాసి చనిన క్షణాంతరమున
రాకుమారి తపించి విరాళిఁదూలె
చెఱకు సింగాణి దొరవేతి చిలుక వోలె

89

అతఁడు వేటగాఁడను భ్రమాన్వితయై ప్రహరింపఁబంచెఁగా
నీ తన కన్నుదమ్ముల వినిశ్చలతంగొనెఁగంటి పాఁపగా
నాతని రూప విభ్రమము - లాయమ కన్గవవిప్ప మూయసం
శ్రీతిగఁదోఁచు నీలనవమేఘు విలాస తనుప్రకారముల్

90

“కావుఁడు నన్నటంచుఁ జెలికత్తెల వేడునా? సిగ్గుమాలియా
యేవపు ప్రేమమున్జనని కేర్పడఁ దెల్పునా? తండ్రిగారికిన్
వావిడి చెప్పునో? పరులు నవ్వరో? యిట్టిబికారి యల్లు డా!
దేవిరిగొట్టు వాఁడనుచుఁదిట్టరొ తల్లియుఁదండ్రి పువ్వుగన్

91

కోరికతీర - దీమరులు గొన్నమనస్సు మరల్పఁజాల నే
తీరున వానిఁగూడెదఁ? బదింబదిఁబెద్ద లెఱుంగఁ దప్పగా
నేరముగాఁదలంతు” రని నెమ్మది నాతని విస్మరింప వి
స్తారముగాఁ బ్రయత్నములు సల్పెనుగాని ఫలింపదింతయున్

92

అతని విస్మరించుటకు నామెకు సాధ్యముకాకపోయె ని
ర్హేతుకరీతి నన్నము సయింపదు నోటికి - గంటిమీఁదఁగూ
ర్కేతరిఁబట్టదయ్యె - బలుకేమరి బంగరువయ్యెఁ దత్సభీ
వ్రాతము చెంతఁజేరినను బల్కదు చూడదు సాశ్రనేత్రయై

93

తను శృంగారము మాటయెత్తదు - పురోద్వానాంచిత క్షీడలున్
వెనుకంద్రొక్కెను - మారతాపము కడుంబెఱ్ఱేగి మంచంబునం
దునఁగూలెన్ - గనుదోయి మూసి యెవియోనోరన్ బ్రలాపించుఁ దా
పునకేగన్ గనులెత్తి చూడదనుచుంబూఁబొండ్లు వింతింపఁగన్

94

అవిధి స్వీయపుత్రిక మనోనుగతాధికి రాజదంపతుల్
 తీవరమా కలంతఃబరిదేవనముం బొనరించి రాజవై
 ద్యావళిఃబిల్వఃబంచి తమ అత్మజసోకిన వేకిఁదీర్పుఁడో
 పావన శీలులార! యనిభక్తి సుతింపఁగ వైద్యులుద్ధతిన్ 95

అవరవర్ణిసీమణిని నారసి నాడిపరీక్ష సల్పియే
 వేహమహాషధంబులను వేసిరి - మందులు మ్రాకులుంగటా!
 భావజ సూనసాయక విపాటన మూర్ఛిత చిత్తవృత్తి ప
 ద్యావతికిన్ బ్రమోదమణుమాత్రముఁజేయునె? బాధమాన్పునే? 96

అతులాందోళన చిత్తులై ధరణిదేవ్యాకాశరాజుల్ వృధా
 న్వితులై పంచిరి భూతవై ద్యతతి నన్వేషించి రప్పించి అ
 క్షత మంత్రాక్షర యంత్రతంత్రవిధి స్వాస్థ్యంబింత చేకూర్పవా
 రతి యత్నంబు లొనర్ప బూదినిడు నాజ్యంబై చనెన్ వృధమై 97

తనువునందు రోగము రొంపి మొనసెనేని
 ఔషధములను సేవింప నదియడంగు
 కాని జవనత్వములు క్రుంగఁ గాల్చివిడచు
 మానసిక మహావ్యాధికి మందుగలదె? 98

చూడఁగ దై వమాయవలెఁ జొప్పడు నియ్యది - యత్నముల్ వృధా
 పాడగుచుండెఁ దత్కరుణఁ బాయుననిష్ఠమటంచు విద్యలం
 బ్రోడల విప్రముఖ్యుల నపూర్వ వచస్కులఁ బిల్వఃబంచి “యో
 బాడబులార! కోవెలల భక్తి నొనర్పుడు మీరలర్చనల్. 99

శివునకును జల క్షీరాభిషేకములను
బుండరీకాక్షునకుఁ బుష్ప పూజనములు
నఖిల దేవతానిలయమ్ములందు జాత
రలను నలువంగఁ బ్రార్థించెఁ బ్రభుఁడువారి

100

వారలును మహాన్యాస పూర్వకముగాఁగ
నమక చమకములను జేసిరమిత భక్తిఁ
జెలుపుగ నవగ్రహ జపంబు నలీపిరపుడు
ప్రబలె సుందరకాండ పారాయణములు

101

ఎన్నివిధములఁ జేసిన నింతయైనఁ
గుదుటఁబడదయ్యె బలముగాఁ గుదురుకొన్న
రాజ తనుజా మనోజ రుజాజవమ్ము
మందులొడలికి నగుఁగాని మనసుకగునె?

102

వ॥ ఈ విధముగా నిటఁ బద్యావతి మనోజవేదనందూలుచుండనట
శేషాద్రి నగాగ్రంబున శ్రీనివాసుండు కందర్ప వేదనాదోదూయ
మాన చిత్తుండై యలచుటింపఁ దొడంగె.

103

బట్లనఁ దెల్లవారినది పట్టదు నిద్దుర కన్నుమూయఁగాఁ
దెల్లముగా పనంబున గతించిన దృశ్యము లొక్కటొక్కటే
మల్లడి సేయుచుండె నిజమానసమందున - జాగరంబుతోఁ
గ్రల్లవడంగ శ్రీహరికి రాత్రి మహాశివరాత్రియై చనెన్

104

అతఁడావేశ మనంబునం దలఁచె “నౌరా! యేమి పద్మావతీ
సతి సౌందర్యము అచ్చుగ్రుద్దినటులై స్వాంతంబు తానాక్రమిం
చి తదారాధన తత్పరున్ సలిపె నిస్సీ! నేను నాభేట నో
చిత వేషంబుననుండఁ గన్గొని తలంచెన్ సుమ్మునన్ భిల్లుగన్ 105

అతిలోకోత్తర విద్విలాస - తరుణీహాసంబు న్యాసంబగున్
శతసంఖ్యాక తటిల్లతాతతికి కైశ్యంబౌర! వశ్యంబు సం
గత సుస్థిగ్ధ మనోజ్ఞ నీలవిలసత్కాదంబినీమాల - క
ద్భుత తన్మగ్ధ లలాటరేఖ తరుణేందు శ్రీ సుహృల్లేఖయా 106

తనివారన్ నునుబోడిమేనిజిగిఁ దప్తంబయ్యెఁ గార్తస్వరం
బనునై మేషమునన్ శతహ్రదము మాయంబయ్యె - ముక్తాఫలం
బను తాపంబున భస్మమాయె - విరులత్యంతంబువాడెన్ లతా
గణ మల్లాడెఁ బరాభవంబు సయిపంగాలేరు సుమ్ముత్తముల్ 107

పరువంబూరఁగ ముంగురుల్ పొదలఁ - దీప్తవంబౌరొదల్ సేయుచుం
బరువుల్ వారె మిళింద బృందములు - నార్భాటించి ఘోషించియం
బరముం జొచ్చినితాంత బాష్పజలమున్ వర్షించెఁగాలాబ్దముల్
పొరిధూమంబులు వంకరల్ తిరుగుచుంబోవున్ నభోవీధికిన్ 108

కులుకుమిటారి గచ్చి బనుగుబ్బల పోడిమినోడి జక్కవల్
కళకుచురేయి యంతయుఁ గలంగుచునేడ్చెడు - హేమకుంభముల్
దళమగు తాపభారమున ద్రావకమయ్యెను - కైలశ్యంగముల్
పలుకులు పల్కులై పడెడు - వారణకుంభము మొద్దుబారఁగన్ 109

నానిజరూపమారసిన నాతి క్షణంబున నాదుకొఁగిటన్
దానుగవచ్చి వ్రాలెడిది తన్మయతన్ జగమున్ మరాచి - వి
న్నాణముతో సుఖైక పరిణామముతో వికసిల్లు - సత్యమున్
బూనిక డాచి అపదలఁ బొందితిఁ - దీరనియార్చిఁగుందితిన్ 110

అనిచింతించుచు రాత్రి జాగరణసేయన్ “నీవు విశ్వైక వే
దన నిష్కాసన శక్తియుక్తుడవుకాదా? నీవె యిల్లాల్లికై
చనునే యిట్లు తలంకఁ బామరునియోజన్ - బాలు - నజ్ఞానభా
జనతీవ్రాంధముబాయు” నంచు జగతీచక్షుండు తోతెంచినన్ 111

వికలఁబై కనుపించు పుత్రు మొగమున్ వీక్షించి యాందోళనా
ధిక విత్తంబునఁ దల్లియిట్లనె “సుతా! దీనత్వమింకేల? తా
వక వైవాహిక దౌత్యకృత్యమును దీర్పన్ దూతినై రాజు చెం
తకు నేనేగెద భారమెల్ల విధిమీఁదన్ మోపి సంప్రీతిమై 112

కాలము కర్మమున్ గలిసికట్టుగ వచ్చిన నెల్లకార్యముల్
గ్రాలు కరస్థమౌ బదరిగా వెదుకం జనుచున్న తీవయే
కాలికిఁ జుట్టుకొన్నటులఁ గావున బుద్ధివిధిం బృహస్పతుల్
కాలము బ్రహ్మరూపమని కాదె వచింతురు సత్యవిజ్ఞులై 113

అ పద్మావతి రాగరంజిత మనోవ్యాపారయై మోహనం
తాపోద్దీపితయై స్మరప్రదర విద్ధస్వాంగయై ప్రేమ ని
న్నే పెండ్లాడెడు రీతి శక్తికొలదిన్నే నెమ్మి యత్నించెదన్
బ్రాపై యాపయి దై వమాదుకొనినం బ్రాప్తించెడున్ శ్రేయముల్ 114

కావునఁ బోయివచ్చెదను కాఁగల కార్యభరమ్మునెంచి నీ
 వీ వనటన్ దిగన్ విడిచి యెప్పటిపోలికఁ గొఱకంబుతో
 దైవము నమ్మియుండుము సుతా! మనయత్నము మూఁడుపాళ్లు పై
 దైవ మదొక్కపాలు - మిశితంబయి వచ్చు ఫలంబు భోగ్యమై 115

అఖిల సౌభాగ్యమస్తు - దీర్ఘాయురస్తు
 భవ్య కల్యాణ శోభన ప్రాప్తిరస్తు
 స్వీయ చిత్తవాంఛా ఫలసిద్ధిరస్తు”
 అనుచు దీవించి వకుళనెయ్యమున వెడలె 116

నారాయణపుర వరమును
 జేరం బయనించుచుండె శీఘ్రగమనయై
 యారాజ దంపతులు వకు
 శారామామణి వచింప లక్ష్మ్యమిడుదురే? 117

వ॥ అని తన మనంబున సంశయించి శ్రీనివాసుండు 118

కనకాంబరముచీరఁ గఱిసీమ ధరియించి
 రక్తవర్ణంబైన రవికఁ దొడిగి
 మోముదామరయందు ముంజేతిపై నెల్ల
 బొమ్మలుగాఁ బచ్చబొట్లు తనర
 భూమధ్యమున నెఱ్ఱబొట్టును నవరించి
 తనపుక్కిటఁ బొగాకు తమ్మనుంచి
 కన్నుఁగొలఁకులందుఁ గాటుక సరిదిద్ది
 ముంజేత దంతంపు మురుగులుంచి

పండ్లదాసినవేసి - నిబ్బరముగాఁగ
నెత్తిపై సోదెబ్బుట్టను నిలిపియుంచి
శ్రీనివాసుండె యెటుకల సానియగుచుఁ
ద్వరితగతుల నారాయణ పురముఁ జేరె

119

అవిధి రాజమందిరపుఁ బ్రాంగణ సీమలఁజేరి క్రేవలన్
బోవుచుగొంతునెత్తి తలపోసిన వన్నియు నున్నవున్నటుల్
ప్రావ యెసంగ సత్యమును పల్కెద సోదియఁజెప్పఁ బిల్వ రా
రే వివరంపు గద్దెవినరే! యని సారెకుఁగేక వేయఁగన్

120

మోజుపడి పిల్చి అకాశరాజ పత్ని
ధరణి దేవి - పద్మావతి సరసనిలివి
సోదె నడుగ నిరుగుపొర్గు పైదలులును
జుట్టుఁ జేరంగ నెటుకత తట్టఁదించి

121

మంచి ముత్యాలు చేటఁ బోయించి గద్దె
పలకకుఁ బసపుఁ గుంకుమములను బూసి
పుల్లఁజేకొని రాసుతఁ బుట్టముందుఁ
గూరుచుండంగఁ బెట్టి దిక్కులకు మ్రొక్కి

122

పుల్లకొనయొండు తనచేతఁబూని - వెనుక
చివరఁ బద్మావతీదేవి చేతఁబెట్టి
పుడక యామె నిటల భాగమునకు సోక
నిలిపి మెలమెల్ల నీరీతిఁ బలుకసాఁగె

123

“ఏడుకొండలమీఁద యెలసినవోడ!
 ఆదివరావుండ! ఆదిదేవుండ!
 మదురమీనాచ్చమ్మ! మామంచయమ్మ!
 మదిలోన నిలుసుండి - మాటాడరమ్మ!
 శీశైల శికరాన సెలువోరువోడ!
 దేశాల నేలేటిదేవ! యీసురుండ!
 కంచికామాచ్చమ్మ! కామారిబొమ్మ!
 మించిమమ్ములను పాలించవేయమ్మ!
 గనమైన బెజవోడ కనకదుర్గమ్మ!
 చనవుగా దయతోడఁ గనవమ్మ తల్లి!
 ఓ కొండదేవరా! మాకండయగును
 సేకొను బ్రద్రాద్రి సీరామశంధ్ర!

వ॥ సత్తెంజెబుతా - ఇనుకోవేతల్లా! నీమతిలో ముక్కోటి దేవుళ్లకు
 మొక్కుకోవే అమ్మా!

ముక్కోటిదేవతల్ మొక్కులాలించి
 నిక్కంబు నీకోర్కి నెరవేర్తురమ్మ!
 మనసులో వున్నట్టి మాటసెబుతాను
 ఇనుకోయె నాతల్లి! యినుకోయె మళ్ళి
 తోటలో నీ కంటిపాటు సెద్రింది
 యేటగాఁడొక్కండె యెంటబడ్డాడె
 కోపతాపాలతోఁ గొట్టించినావె
 అపసోపాలతో అడలగొట్టావె
 అతనిఁ బ్రేమించావె అతివరో! నీవు
 వెతతోడ మంచాన వేఁకిబడ్డావె

సెలువ! బోయఁడుగాఁడు సీనివాసుండె
 సెలువొందు శేషాద్రి యెలుగొందువోడె
 కాయానా? పండానా? కలికి! సెప్పెదను
 కాయకాదది పండె కచ్చితంబుగను
 అదిదేవుఁడు నిన్ను ఆదరించాడె
 సేదతీరఁగ నిన్నె సేవించుతాడె
 మగువరో! నిన్నెంచి మనసిచ్చినాడె
 వగలు పోతున్నాడె సెగలుమీరంగ
 లలన! నిన్నెంచంగ లచ్చివేకాని
 అలర మానవకాంత వగుదువే నీవు?
 పెద్ద ము తెదవ వెనవచ్చు నిటకు
 సిద్ధిగా ఆమెతో సెప్పిపంపమ్మ!
 తప్పదే మీరింక దంపతులగుట
 తంపుల బెమ్మయ్య తలరాసినాడె
 ఒప్పులకుప్ప నీవొప్పుకోవమ్మ!
 ముప్పోకలానికి ముద్దతీరంగ
 మంచి కట్నాలిచ్చి పంచవేతల్లి!
 పెంచిపొప్పన్నంబు పెట్టించు పెళ్ళి
 సూరీడు సెంద్రూడు దారితప్పినను
 మారదే నాసోదె - మారదే తల్లి!”

124

అనుచు సోదె చెప్పి యెనలేని కానుకల్
 సంగ్రహించి యెలుకుసాని చనియెఁ
 గుడుటపడక మనసు కోందలపాటొంద
 రాగజలధి మునిగె రాకుమారి

125

వేడ్కతో నెలుకలసాని వెడలినంత
ధరణి దేవి యాకాశరాడ్ధపునికడకు
వెడలి యెలుకత చెప్పిన విషయములను
బాసగ్రుచ్చిన మాదిరి పొసగఁజెప్పె

126

నావిని రాజవల్లభుఁడు నారదమౌని వవించినట్టి “లో
కావనశక్తియుక్తుఁ డమరాధిపధాతృ గిరీశవందితా
త్మావహిత ప్రపూర్ణుఁడగు నచ్యుతుఁడే వెనఁ బెండ్లియాడుఁ బ
ద్మావతి” నన్న వాక్యములు మానససీమఁ దలంచి యిట్లనున్

127

“ప్రణతాత్మీయతఁ దెల్పె దేవముని” ఓ ప్రాణేశ్వరీ! సాధు న
జైన సంత్రాణుఁడు వెన్నుఁడే మన తనూజాతన్ వివాహంబగున్
మన పద్మావతి బాలికాకృతి మహాక్షౌగర్భ నిక్షిప్తకాం
చన మంజూషలభింబెఁ గాన రమనా సందేహమిందేటికిన్?

128

అంతటి యీ తనూజ కడు నాధియు వ్యాధియుఁ బెల్లడంప నొ
క్కింత శరీరమే యెలుఁగ కీగతి మంచమునన్ వటింబు - నే
వంతుననైన సుంతయిన స్వాస్థ్యముకల్గినఁ జాలుఁ దన్మన
శ్చింతనఁ బట్టపోవుటయె శ్రేయముగా మనకున్ సఖీమణీ!

129

అ శేషాద్రి నివాసునందె మనసైయమ్మాయి వాంఛించువో
అశల్త్రంపఁగనేల? వారలకుఁ గల్యాణంబు గావిత మే
కోశంబందొక చింతలేక శభముల్ క్రొంగ్రొత్తలై నిత్యమున్
రాశీభూతములై చెలంగుత సుఖారంభ క్రియామూలముల్”

130

ధరణీదేవి తదీయ వాక్యములఁ జింతంబొంది నిర్వేద వి
స్తరయై మూఁతినిద్రిప్పి యిట్లనియె “నాథా! యింత యన్యాయమా?
అరరే! కాలమదెంత వక్రమయి డాయన్వచ్చె? ప్రాణాధిక
స్థిరతం బెంచిన తండ్రియేయిటుల యోజింపంగ నింకేమనన్?

131

కడఁగి వెట్టు వెడెడు కాలంబునకుఁ గుక్క
మూఁతిపిందెలన్న పోల్కి తనర
మన తనూజ భావిఘనత యెట్లున్నదో?
యిట్టి బుద్ధి మీకుఁ బుట్టె నధిప!

132

కొండలఁగోనలం దిరుగు కోయకు బంగరు వంటి బిడ్డకై
దండనొనంగి - యిట్లు పసిదానిది గొంతును గోతురేమి? పూ
వెండని కాలనర్పమును శీర్షతలంబునఁ జూటెదేమి? భూ
మండలమందు నిట్టి దెసమాలిన వియ్యము నియ్యకొందురా?

133

నరసతఁబెంచి చిల్కను గసాయికి నప్పన చేసినట్లు సుం
దర సుకుమారదేహ మననందనఁ గానన సీమయందుఁ గాఁ
పుర మొనరింపఁ బంపుదురొ? మూఁగిన పాపఫలంబు గాక యీ
దురిత దరిద్ర బాంధవపుఁ ద్రొక్కట మెక్కడ దాపురించెనో?

134

రాసుతు లింతకుంగలుగరాధర? లోకము గొడ్డువోయెనా?
మీ సరివారులేక కలిమిన్ బలిమిన్? దమ చేతులారఁ గ్రూ
రాసుర సత్త్వదుర్గమ మహాటవియం దుటజంబు నీడలో
వాస మొనర్పఁ బంపుదురొ? వాగులవంకల నీరు తేరఁగన్

135

అడుబిడ్డల బాధ్యత యనుఁగుఁ దండ్రి
కంటెఁ దల్లి కెక్కువకదా! కన్నకడుపు
తీపికన్నఁ బెంచినప్రేమ తీవ్రమగుట
వివరముగఁ జెప్పుచుంటిఁ బృథ్వీతలేశ!

136

అత్తవారింట నన్నవస్త్రాళిలేక
తనయ యల్లాడుచుండంగఁ దల్లియనుభ
విండు క్షోభ పురుషులకే విధిని తెలియు?
నెఱిఁగి యెఱిఁగి యెవ్వండైన నేటఁబడునె?

137

నాదుమాట మన్నించి మంతన మొనర్చి
మంచి సంబంధమును జూచి మనుజు నాథ!
మనుజువుంగవు సుతున కెవ్వనికొ యిచ్చి
పెండ్లి చేసిన సుఖియిండు బిడ్డ” యనిన

138

అమె వచించు పద్ధతికి నబ్బురమంది నృపుండు పల్కె “దే
వీ! మనబిడ్డ వైభవ మభీష్ణిత సౌఖ్యముఁ గాలఁదన్ని యే
స్తోమత లేనివానికిడి చూచుచుఁ జూచుచు బిడ్డ జీవితం
వేమరుపాటుతో నెటుల యేటనుద్రోసెదఁ? ప్రేమఁ పాసెదన్?

139

నీవు దిగులొందవలవదు నేనుమాత్ర
మిట్టి కార్యాలఁ దొందర యెట్లు పడుదుఁ?
గాని విధిని తప్పింప శక్యంబుకాదు
స్వర్గమందునె పెండ్లిశుల్ జరుగునండ్రు

140

వెలది! యెన్నియో జన్మల విడువరాని
బంధమునుబట్టి కల్యాణబంధ మొదవుఁ
బుణ్యమునుబట్టి పురుషుండు పొదలునన్న
సూక్తి వినవటే! మన యిష్టముండదందు”

141

అని ఆకాశ ధరాధినాథుఁడు కళత్రాన్వీతుఁడై నెమ్మదిం
జనెఁబడ్డావతి మందిరంబునకు మంచంబందుఁ గందర్పవే
దనకగ్గంబయి యేన్గు తొండము. తుదించారాడు పద్మంబుగాఁ
గనిపించెంగడు బక్కచిక్కి నగమై కల్లోలితస్వాంతయై

142

అపుడారాజకులై క భూషణుఁడు రాగాంభోధి వీచి సుధా
తపుఁడై వత్సలతా ప్రపూర్ణుఁడయి చేతస్ఫూర్తిఁ బడ్డావతీ
శఫరాక్షిన్ దరిఁజేర్చిమైనిమిరి శీర్షం బార్తి ముద్దాడి ని
ద్దపు వాక్యంబుల నిట్లనెన్ విమల వాత్సల్యంబు పొంగారగన్

143

“నయతన్ పుత్రికవై నఁ బుత్రుఁడవెయైనన్ నీవకావా? భవ
త్ప్రియముల్ తీర్పఁగ మేములేమె? యిటులీ దీనత్వముం బొందనే
ల? యిలా లభ్యము లెవ్వియైనఁ దనయా! లావోప్పఁదెప్పింపవే
నియతిన్ నీవు తలంప? నిట్లుల మము న్వేధింప భావ్యంబటే?

144

తనయా! సంతతి లేకలేక భగవద్దాక్షిణ్య రూపంబుగా
నినుగైకొంటిమి ప్రాణపంపకమిదే నీమీఁదనేయుంచి మా
కను పాపన్వలఁ బ్రోచి పెంచితిమి లోకంబెల్ల నీయాకృతుల్
గని నీ కంటనుబడ్డ ధూళికణముల్ మాగుండె దూలాలుగన్

145

ఈవు కోరిన సాధింపమే యెదైన?

గొంచుతెత్తుము కొండపైఁ గ్రోఁతి నైనఁ

దివిరి కుందేటికొమ్ము సాధింతు మిసుక

నేనిఁ దైలమ్ము తీయమే! యిందువదన

146

నీదు సుఖంబె మా సుఖము నీ యభిలాషమె మా యభీష్టమిం

కేది విచారకారణము? నేనెపుడైనను నీదుమాటకున్

భేదముగాఁ జరించితి నె? వేరు తలంపులు మాని నీ మనః

భేదమదేమొతెల్పు” మని కేల్గొని తాబ్రతిమాలుచుండఁగన్

147

తననేత్రంబులు బాష్పబిందు తతిఁజిందన్ దండ్రి వక్షస్థలం

బున నెమ్మొమునుడావి యామె “జనకా! పూజాసుమంబట్లు చ

ల్లని రేయెండకుఁ గందిపోదునను లీలం బెంచి పోషించి పె

ద్దను గావించిన దానికిట్లుపక్కతిన్ దండ్రి! యొనర్తుంగదా!”

148

ఎగ్గును సిగ్గు లేక యెటులీ విషయంబును తల్లిదండ్రులం

దగ్గఱియుగ్గడించు టను దారుణ వేదన యొక్కప్రక్క పూ

మ్మొగ్గ తుటారి తూపుదొర పుష్పశరాహతికొగ్గు మానసం

విగ్గఁ బట్టలేని బలహీనత యింకొకవైపు త్రిప్పఁగన్

149

“ఎనలేనట్టి మనోవిచారమును మీకీరీతిఁ గల్పించి శాం

తిని లుప్తంబొనరించినట్టి నను మన్నింపంగఁ బ్రార్థింతు నా

వనటన్ మీకునెగాక అన్యులకుఁ జెప్పంబోలునే? లోకమం

దున మాతృణ పితృణ బంధన విముక్తుల్ కల్గఁగా నేర్తురే?

150

తల్లిదండ్రులె ప్రత్యక్ష దైవతములు
వారియొద్దనేదైన దాపరికమేల?
అన్యులార్తురా? తీర్తురా? అదనుజూచి
హేళనము సేయఁబూనుదురింతెగాని” 151

అంతవఱకుఁ బలికి యామీఁద వివరింప
నోరు రాక కనుల నీరుజారఁ
జెలిని జూచి సైగచేసి యూరకయుండ
నామె సఖి వచించె నవలి గాథ 152

“ధరణిపాలులార! తనరు నుద్యానాన
వేటగానివోలె విహృతి సలుపు
పురుషు నొకనిగాంచి తరిమించినదిగాని
అతనిరూపమెడఁద హత్తుకొనియె 153

అతడు కలలందు నెన్నో మాహాత్మ్యములను
దనకుఁ జూపించెనట కాఁడు మనుజుఁడాతఁ
డన్న నమ్మిక కలిగెఁ దానెన్నఁడైన
అతనినే భర్తగాఁగొన నాత్మనెంచె 154

కనులు మూసినంత గతకాల సంబంధ
గాథలెన్నో చెప్పఁగడఁగునంట
కనులు తెఱచిభూడఁ గనుపాపవలెఁ గంటి
యెదుటఁ దాండవించు నెదకలంగ 155

రామకృష్ణాదిరూప సంరంభపరత
వ్యక్తమొనరించు నట మనోహర్ష మెనఁగ
ఎన్నివిధములఁ జింతింతుమేని యతఁడు
మానవాతీతుఁడన్న నమ్మకముఁబెంచి” 156

అరయఁ బద్మావతి మనస్సునందు నున్న
విషయమెల్ల నామూలాగ్ర విశదభంగిఁ
దెలుపు తీర్థక్షేమణి వాక్యములకు నలరు
చున్న కూతు మోమునుగాంచి బెన్నుమించి 157

అమె మనోరథం బెఱిఁగి అచ్చెరువందుచు రాజదంపతుల్
ప్రేమ నమాదరించి “సువివేకతఁ జేసిన నీదు నిర్ణయం
బే మెటు కాదుకూడదన? వృద్ధులతోడుత సంప్రదించి నీ
కామితమున్ ఘటించుటకుఁగా యతనం బొనరింతుమో సుతా! 158

పెండ్లియన నీదు బొమ్మలపెండ్లియటవె?
పెండ్లి నూరేండ్లపంటయోఁ బెద్దలున్న
వారు వారి విచారింపవలదె? నీదు
క్షేమమునకన్నఁ బ్రభుత మాకేమివలయు?” 159

అనుచు నా రాజదంపతులవధి లేని
వత్సలత బుజ్జగించిరి ప్రాణపదము
గాఁగ భావించి కూతు - నీ కర్మ భూమి
బంధములకంటె భిన్న జీవనముగలదె? 160

సోపానాంతము

రవిసోమాంబక! భానుమండల విహారా! ప్రాజ్ఞయోగీశహృ
ద్భవ తేజోమయ విశ్వరూప! కరుణాపాంగ త్రిలోకావనా!
శివపద్మోదర ముఖ్యదైవత సుత శ్రీపాద పంకేరుహా!
నవతాపేశల వాక్పయోదచరితా! నారాయణాద్దీశ్వరా!

161

శ్రీ యల మేల్మం గాహ్య
త్తోయజ సంచార భృంగ! దూరితసంగా!
మాయాలేపనభంగా!
ధ్యేయ శ్రేయోంతరంగ! ద్విజపతురంగా!

162

జగద్రక్షణాయ త్త సామర్థ్యమూర్తి!
ఖగాధ్యక్ష పక్షాగ్ర కాంక్షావిహర్తి!
ప్రగల్భోచిత వ్యాప్త రాజత్సుకీర్తి!
మృగాకీర్ణసప్తాద్రి శృంగానువర్తి!

163

పద్మావతీ శ్రీనివాసీయము

షష్ఠ సోపానము

శ్రీ బీబీనాంబారు మ
నో బింబిత నిజ విలాస! నుత మాహాత్మ్యా!
ప్రాబోధక సూక్తి విరా
జీ! బలుపులుగు దొరతేజి! శ్రీ బాలాజీ!

1

అవధరింపుము

2

సకలతాత్త్విక వ్యాఖ్యాన చతురుబుద్ధ్య
పేతుడగు సూతు వాగ్ధరి వీవికాళి
మగ్న మానవ మస్కరి మండలంబు
వేంకటేశ్వర గాథా సుధాంకమగుచు

3

సూత ఋషిచంద్ర! విశ్వవిఖ్యాతిసాంద్ర!
తదుపరి కథావిధాన సుధానిధాన
తృప్తులను జేయవే మమ్ముఁ గృపతలిర్ప
వేంకటేశ్వర కల్యాణ వినుతిఁజేసి

4

అని ప్రార్థించిన సూతుం
డను పదమున గురుపదంబులాత్మఁ జెలంగన్
వినిపించె నవలివృత్తము
మునికోటి శిరంబులూచి పులకలఁదేలన్

5

అవేశన్ ఘణిరాజ తల్పుని మనోవ్యానక్తి సంప్రేరణన్
వేవేగన్ వకుళా మహాసుగుణ సాధ్వీ శీర్షరత్నంబు పృ
థ్వీవల్లభ్య విశేష వైభవ కళావిర్భూత తేజంబుతో
రీవిన్ భాసిలు రాజమందిరము పొంటెన్ డాయఁగానేఁగినన్

6

పరఁగన్ యోగిని యొండువచ్చినది రాట్పూసాదముంజేర నం
చరుదా వార్తను విన్న తత్క్షణము నందాకాశరాడ్డంపతుల్
పరమామోదముతోఁ దదాచితికి నేభంగంబులేకుండఁ గ్ర
చ్చరఁదోడైచ్చిరి యామె సంతిపురికిన్ సాకల్యమర్యాదగన్

7

తపనీయోన్నత పీఠిపైనునిచి సత్కారంబు లౌచిత్య భా
గ్యిపుల ప్రీతినొనర్చి రాజు వినయావిష్టండునై “తల్లి! న
త్కృప రూపించెడు నిన్ను యోగినివిగా నెంతున్ మనోవీధి నె
య్యపు నీ రాకను ధన్యమయ్యెను మదీయ ప్రాజ్యసామ్రాజ్యమున్

8

నీ నిజవాసమెద్ది? కమనీయము నీయభిధానమెద్ది? మా
స్థానము నిట్లు వేరఁగఁగతం బదియేమి? త్వదీయపాద సం
ధానరంజంబు సోకి కడుధన్యతఁ గాంచెను వంశమెల్ల నో
మానిని! నీదురాకఁగల మర్మముఁ దెల్పుము తీర్పఁబూనెదన్

9

వ॥ అనిన వినయనయ సంభరిత తదీయ ' వాక్యంబుల కత్యంత
ప్రమోదంబునొంది అవకుళా సాధ్వీలలామ ప్రతిపదంబున సుధా
మరందబిందు సందోహంబు విందులాడ నా ధరణీ దేవ్యాకాశ
రాజదంపతులతో నిట్లనియె.

10

“ఓ రాజా! విను మీరు దంపతులు పుణ్యోదారు - లేలందువా
క్షీరాంభోనిధి కాత్మజాతయగు లక్ష్మీదేవి నత్పుత్రియై
గారాబం బనురాగ రంజితముగాఁ గల్మీన్ భవదేహ మిం
పారన్ బాడుచు నాడుచుండెఁ దమ భాగ్యంబెన్న సామాన్యమే?

11

కావున మీరు పూజ్యులనఁగాఁ బునరుక్తియెకాదె? మిమ్ము సం
భావనఁ గన్నులారఁగని భవ్యరహస్య మొకొండు తెల్పు మీ
తావునకేఁగుదెంచితిని” ధాత్రి నమస్తము నేలఁజాలు ప్ర
జ్ఞావధియైన పుత్రకుండె యండగ శేషగిరిన్ వసించెదన్

12

శ్రీనివాసుడనఁగఁ జెలువారు కొమరుండు
విపినమునకు వచ్చి యుపవనానఁ
ద్వత్తనూజయైన పద్మావతిని గాంచి
మదను బారిఁబడియె మనసుపడియె

13

ఇరువదియైదు వర్షముల యీడుగలాఁడు సమవితాంగుఁడు
ర్వర సటువంటివాని గనరాదు సమర్థుఁడు కాని కారణాం
తరములవల్ల సంపదలు దక్కి దరిద్రతఁ జిక్కినార మి
త్తరి సిరిపాసెనన్న సడితప్ప మరొక్కటి లోపమున్నదే?

14

వసుధాధీశ్వర నా కుమారుడని చెప్పం జిట్టలొ సర్వతా
వసవంద్యుండు - త్రిలోకరక్షణ కళాపారీణుడబ్బోదరా
ది సమస్తామర శీర్షరత్న విలసద్దివ్యాంఘ్రియఃగ్మండు దై
వ సమానాద్భుత చిత్రవర్తనుడు సంభావ్యుండు సత్త్వస్థితిన్

15

అతడు శ్రీనివాసుడను సార్థకనాముడు - ధర్మమూర్తి - సం
ప్రీతి భవత్తనూజనిడి పెండిలి సేయుము సంశయింపఁబో
కాతత నిత్య సంపదలనంది - శుభైక సుఖాభివృద్ధితో
భూతలమందు బూజలను బొందెడి నారవితారకమ్ముగన్

16

నీదు దుహితను జూచిన నిముసమందు
నుండి పద్మావతిని దప్ప నొండుకన్నె
పాణిగ్రహియింపఁ బోనని ప్రతిసంబూని
అన్నపాన వివర్జితుండై వటించు

17

లీలామానుష విగ్రహుండగుచు గేశిలోలుడబ్బాక్షుడీ
హేలన్ శేషనగేంద్రవాసుడనఁగా నేతెంచె లక్ష్మీకళా
జాలాంశంబున నీ కుమార్తెగ భువిన్ జన్మించె బద్మావతీ
శ్రీలోకాఖిల శీర్షరత్నము - నృపా! చింతింప నింకేటికిన్?”

18

అమె వచించు మాటలకు నబ్బురమందిన రాజదంపతుల్
మోమున జ్ఞానతేజము ప్రమోదము నింపఁగ నామెఁగాంచి “అ
వ్వా! మధురామృతోపమ మపాస్త వివాదము సత్యబద్ధ సం
ధామములైన నీ మృదుపదంబుల పొందిక మెప్పుఁ గూర్చెడిన్

19

నేమముఁ బ్రేమమారఁగ ననిర్వచనీయ మహానుభూతి యే
దో మదియందు వ్యక్తమగుచున్నది - యెన్నడో స్వప్నసీమ నా
స్వామి మహాత్వ దర్శనము పొప్తిలినట్లుగఁ దన్మయత్వమౌ
రా! మముఁగ్రమ్ము చున్నదతివా! యివె దివ్య పరత్వ చిహ్నముల్ 20

ప్రీతి మా పెద్దలను విచారించి మేము
వర్తమానంబు వేగపంపంగలార”
మంచు సాగనంపిరి యామె నచటినుండి
ఆమె సుతునకు నెఱిగింప నరిగె వడిగ 21

వకుళాసాధ్వినీ పంపి యా నృపతి సంభావించి దేవేరితో
నకలార్థంబులు చర్చఁజేసి తనయా స్వాంతంబు సాంతంబు మ
చ్చిక గుర్తించి గణించి మంచిచెడు లాశేషాద్రిసంవాసు పు
ట్టుక పూర్వోత్తరముల్ కనందలఁచె గుట్టున్ రట్టుగాకుండఁగన్ 22

తన తమ్ముండగు తొండమాసు నొక దూతంబంపి రప్పించి “నా
యన! పద్మావతికిన్ వివాహమును జేయంబూని శేషాద్రినా
భున కీయందలఁపోసినా మతని యాస్తుల్ పాస్తు లిళ్లున్ ధనం
బును నా బ్రహ్మపదార్థ మట్లెవరికిన్ బోధ్యంబుగా దింతయున్ 23

మనకున్ ముఖ్యుఁడు - తాపసేంద్రుఁడు మహామాహాత్మ్య సింధుండు పా
వనశీలుండు త్రికాలవేది విదితాన్వర్ణాభిధానున్ శకున్
గని మా మారుగ వందనంబులిడి సౌఖ్యక్షేమ సంప్రశ్నఁ ద
న్మునిశార్దూలుఁ బ్రసన్నుఁజేసికొని నేర్పుంజూపి భక్తున్నతిన్ 24

ముని శీతాంశుని తోడితెమ్మిచటకున్ బూజించి వందించి - అ
యన విచ్చేసిన సంశయంబులు మరుద్వ్యాఘాత జీమాత రీ
తిని చెల్లాచెదరై చనున్ - విషయముల్ తెల్లంబుగా వ్యక్తమౌ
ననఘా! ఆతఁడు రాజవంశ హితమత్యంతంబు కాంక్షించెడున్”

25

అని పంపన్ వెనఁ దొండమానుఁడు నృపాలాజ్ఞావశంప ర్తియై
చని ఆ సంయమిసోము నాశ్రమము నాశ్చర్యంబుతోఁ గాంచి యా
యన సత్త్వస్థితి కిచ్చ మెచ్చుచు రసార్ధానంద తుందాత్ముడై
వనమెల్లం గలయం గనుంగొనియె భావం బద్భుతంబందఁగన్

26

శుకము లావార్యు లై శ్రుతి పాఠములు సెప్పఁ
బిల్లులు వటువులై వల్లవేయ
శిఖిదేశికుఁడు నాట్యశిక్షణ మిడఁ బాప
కన్నియగమి నృత్యగతుల మెలఁగ
ముది యేనుఁగుల తొండములఁ బట్టి సింహార్చ
కాశిజ్ఞంభించి యుయ్యాగలూఁగఁ
బూజకై క్రోతులు పూమొగ్గలను కోయ
నెలుఁగులు తత్పాత్రములు వహింప
జింక బాలెంతరాలిని చెంతజేరి
పులుల పిల్లలు పొల్కావి కలయఁదిరుగఁ
గాంచి హర్షించి పులకించి కడఁగి తొండ
మానుఁడు మహర్షి శక్తికి మ్రానుపడుచు

27

వినయ వినముడై యరిగి విశ్వచరిత్రము విస్మరించి యో
గ నియతిఁ గన్గవన్ మొగిచి గాఢనమాధి నిమగ్న చిత్తుడై
మనమును బుద్ధియంద్రియ సమాజము నొక్కటిఁజేసి హృద్గత
ప్రణవ మయాత్మ తేజమున బ్రహ్మపదార్థముఁ గాంచు నాతనిన్ 28

కని - అ మౌని సమాధ్యవస్థవిడి లోకజ్ఞాన సంధానుడై
చను వేళన్ గమనించి తత్పదజలేజద్వంద్వ మర్చించి అ
ర్చిని సాష్టాంగ నమస్కృతుల్ నలువఁగా దీవించి మారంద వా
హినులుప్పొంగి స్రవింప రాజహిత లక్ష్మీభూత దృగ్భూతుడై 29

ప॥ రాజ్యహితంబును ప్రజాశ్రేయంబును నృపాల కుటుంబ కుశలాది
కంబులు గురించి పృచ్ఛింపఁ దొండమానుండు వినయ వినమి
తోత్తమాఃగుండై కరకంజంబులు మోడ్చి ప్రాంజలించి నిలువం
బడి నిర్మల వాక్పూజావారిజంబుల నాపారి కాంక్షి పదసీరజంబు
లర్చించు వడువున నీ పగిది నుడువందొడంగె. 30

“ఓ యతి సార్వభౌమ! శుకయోగి మహాత్మ! మదగ్రజండు భూ
నాయకుఁ డాత్మనెంచెడన నందన పెండిలిసేయ - మాహిత
ధ్యేయ మనస్కులై న మిము తీసుకురమ్మని నన్నుఁబె మే
మే యదియైన మీరనుమతిచ్చిన పిమ్మటగాదె వేయుటల్ 31

కుందనపువ్వు ధవళిత కుందరదన
గ్లావదన - శాస్త్ర విద్యావికాసనదన
యైన పద్మావతీకన్య అనఘ! మీయ
మోఘ దివ్యాశిష్యంబులఁ బొలుపుఁగాంచె 32

అనుచు వచియించు నాతని వినయమెంచి
ధర్మరక్షా ధురీణుడౌ ధరణిధవుని
హితము లోనెంచి భావినంగతులు గాంచి
కార్యనిర్వాహకత్వ దక్షత వహించి

33

తొండమానుని మిగుల సంతోషపరచి
అతడు తెచ్చిన బంగారు టరదమెక్కి
భావి సూర్యార్థ శకున సంపదల నరసి
అశ్రమము వీడెను తపఃపరిశ్రమముండు

34

శకయోగీంద్రుడు - కీర్తిసాంద్రుడు - సుధీసుశ్లోక పూర్ణానురా
గ కళాచంద్రుడె కాయెకిన్ గదలి యాకాశావసీ నాథు వెం
తకురా విప్రుల బూర్ణకుంభముల వేదస్తోత్రపాత్రంబుగా
నకలంకాంకితమైన స్వాగతము నీయంబంచి భూనేతయున్

35

సతితోగూడి తదీయపాదములకున్ సాష్టాంగముల్ చేసి సం
తత పూజార్హములైన మౌని పదపద్మద్వంద్వమష్టాపదా
క్షత పాత్రంబుననుంచి శుభ్రముగ బ్రక్షాళించి తన్నీరము
ద్ధతిఁ బ్రోక్షించి శిరోగ్రభాగములఁ దద్ధాత్రీశ్వరుండిట్లునున్

36

మీరలమేయసత్త్వములు - సమీహితతత్త్వములు - సర్వకార్య ని
ర్ధారిత మానవత్వములు - మదప్రముఖాంతరవైరిజిత్వరా
చారసుధీ పరత్వములు - ప్రచారవిరక్తులు - భూతవర్తమా
నోరుభవిష్యదర్థ విషయోత్థ విచార మహత్త్వ లెన్నగన్

37

తమ వాక్యంబులు వేదమంత్రములు క్షేత్రంబొను మీ పాద ప
ద్మము లున్ముద్రితమైన భూమి - తమ బోధంబే ప్రబోధంబు దు
ర్దమముల్ మీయను శాసనంబులు శిరోధార్యంబులౌ మాకు - సం
యమి సుత్రామ! త్వదాశిషంబులగు మా హస్తాగ్ర సందీపికల్ 38

మౌనిమహేంద్ర! నెచ్చెలుల మండలితో వెరవారఁగాఁబురో
ద్యానవనీ విహారసముదంచిత కేశివిలోల భావనా
ధీన మనస్కయై చనె మదీయ తనూజ - అయోనిజాత - లీ
లానవ వల్లరిక వనలక్ష్మీయనన్ మధుమాస వైఖరిన్ 39

అ సమయంబునందు మృగయారతుడై ధనువొండుదాల్చి సం
భాసిత దేహధారియయి భార్యరతిన్ విడనాడి భూమిపై
వాసిగ సంచరించుటకు వచ్చిన మన్మథుడో రమాసతిన్
బాసి చరించు విష్ణువొయనన్ దగునొక్కనిగాంచె మక్కువన్ 40

మార రసాల పుష్పశరమంజుల వేదనఁజొక్కి నిద్దపుం
ధోరణి వానియందుఁగడు నూల్కొనినట్టి మదిన్ మరల్పఁగా
నేరకవాడి వత్తయయి నెట్టిన నాతనిఁ బెండ్లియాడఁగాఁ
గోరి తపించుఁ దల్పమునఁ గోర్కులు సుళ్ళుగఁ గ్రేళ్లవారఁగన్ 41

శేషమహాగిరింద్ర ఘనశృంగ తటంబు నివాస - మాసుర
ద్వేషికి మిత్రుఁడంట మునిదేవకులొత్తమ వంద్యుఁడంట పు
ష్పేషు మనోజ్ఞమూర్తియట యీ జగతీత్రయ పాలనైక జై
గీషువు శ్రీనివాస పరికీర్తిత నాముఁడటంచు వింటిమే 42

ఈ విషయా? తప్ప నితరేతర మాతనిగూర్చి సుంత మే
మేవి యెఱుంగఁజాల మతఁడెంతటి శక్తి కళాధురీణుఁడో
దేవ! త్రికాలవేత్తలుగదే! తమరద్భుత దివ్యదృష్టితో
నీ వివరంబులెల్ల వచియింపుఁడు తెల్లముగా దయామయా! 43

అతనికిఁ బిల్లనీయఁ దగునా? యెవరాతని తల్లిదండ్రు? లం
చితమగు వంశమెద్ది? గుణసేవధియానాకా? అన్నదమ్ములున్
హేతులును తోడఁబుట్టువులు నెచ్చట? మీరలెఱుంగరాని వీ
చతు రుదధి ప్రవేష్టిత రసాస్థలి లేవుకదా! మునీశ్వరా! 44

అని యారీతిగ ముచ్చటించు నృపవాక్యంబుల్ సుధామాధురీ
ఘనధారాతతివోలె నిర్భర సుఖై కప్రాప్తిఁ గల్పింప న
ద్వినుతంబౌ నరమోడ్పు కన్నుగవతో దీపించు చిర్నవృత్తో
క్షణమట్లుండి నితాంత హర్షమయ భాష్పశ్రేణి వర్షింపఁగన్ 45

“తావకాన్వయము కృతార్థతను భజించె
జీవితపుటాశ ఫలియించి సిరులు పొంగె
సిద్ధ జననాంతర తపోవిశేష పుణ్య
మిట్లు ఫలవంతమయ్యెనోయీ! నృపాల! 46

ధరణీశాని! అదృష్టమన్న నిదికాదాయేమి? పద్మావతీ
వరకన్యామణి ధన్యురాలు - జగతిం బాలించు నారాయణుం
డరుదౌ నీ గతజన్మ పుణ్యవశుఁడై అల్లుండుకానుండె నీ
కరరే! యెంతటి నోము నోచితాకదే అత్యీయభావంబునన్ 47

అతని కాళ్ళకడిగి అధిప! కన్యదాన
మావరింప సుకృత మావరించు
దరతరాల కీర్తి విరతరంబై మీదు
రెండు వంశములకుఁ బండువగును

48

ఏము తపోవిధేయమతి నేండ్లును బూండ్లుఁ దదీయ దర్శనో
త్కాములమై తపించినను గానఁగరాడని తల్లడిల్లచు
న్నాము మనోంతరంబున జనార్దనుడిట్లు భవత్తనూజకై
భూమిప! వచ్చుచుండె మనపున్నెము పంటలుపండె నిండుగన్

49

అహ! యిన్నాళ్ళకీనాఁటి కబ్బె గాదె
అఖిల కల్యాణకర్త కళ్యాణ శుభ మ
హౌత్పవముఁ జూచు సద్భాగ్య మొదవుకతనఁ
గన్ను లాతనిఁగనుగాక కరవుతీర

50

అజితాంధకారముఁ బాసి యరుణకిరణ
సుప్రభాతమయ్యెను నేడె శోభమిగిలి
జన్మ సఫలత గాంచెనో జనమహేంద్ర!"
అనుచుఁ బులకించె శుకయోగి ఘన విరాగి

51

అంతట మౌని వాక్యముల కబ్రమునొంది నృపుండు సోదరుం
జెంతకుఁబిల్చి "నీవ కడు శీఘ్రమ స్వర్గముఁ జేరనేగి అ
త్యంతము శ్రీ శుకాఖ్యముని యానతియంచు బృహస్పతిన్ సుధీ
మంతునిఁదోడి తె"మ్ముని నమంజన రీతిని బంపెఁ దమ్మునిన్

52

అగ్రజ నానతి స్వీయ శి
రోగ్రము నందున ధరించి అరిగిజవానన్
వ్యగ్రమతిం గాంచె మనో
నిగ్రహమున నమరలోక నిఖిలముఁ బ్రీతిన్

53

ఎచ్చటఁ జూచినన్ నవకళేందు కరామృత సేచనాగ్రహే
మోచ్చ ఫణింద్రరత్న నిచయోజ్జ్వలకాంతి విశాలకుంభ సం
పచ్చయ చంద్రశాలలు నపార పరీమళ పుష్పమంజరీ
స్వచ్ఛ నికుంజపుంజములు భవ్యకళా తపసీయ శిల్పముల్

54

పూర్ణసుధాతరంగ పరిపూత విశాల సరోవరంబు లా
కీర్ణ లనత్పుష్పల్ల మధుకీలిత పంకజపాళితోఁ బ్రియో
దీర్ఘ మనోజ్ఞగీత పరితృప్త చరన్మధుల్గ్గణాళితో
నర్ణవతుల్యమై యలర నందుఁ జరించు జలాండజావళుల్

55

ముప్పదియేండ్లు పైఁబడక భోగనమర్త వయోవిశిష్టలై
యొప్పమ నిర్జరుల్ తరుణయోగ్య విలాస విహారభావముల్
విప్పిల నందనోపవని బెంత సురాపగ సైకతంబులన్
ముప్పిరిగొన్న మోహమునఁ బున్నమిరేలఁ జరింపఁ గాంచుచున్

56

రాకా సుధాకర రమణీయ చంద్రికా
వీచికా నికరంపు వెల్లువలను
ఆకాశ మందాకినీకూల పులిన స్థ
లంబుల మందార లతల నడుమ

నందనవాటికా సుందరకల్ప పు

ష్ట నికుంజపుంజోరు సౌరభములఁ

జుక్తవాక మరాళ సారసబకముఖ్య

జలపక్షి కలకల స్వనములెసఁగ

మెలఁగు రంభా తిలోత్తమా మేనకాది

దివిజకాంతలు ప్రియులతో వివశలగుచు

నృత్య సాహిత్య శృంగారహేల లలర

సంచరింపఁ గాంచి యతండు సంతసించి

57

“అమరావతి - అమరావతి

యమరావతి యనుచుఁ బృథ్వి నతిసామాన్యం

డు మొదలు రాజన్యలవఱు

కమితముగఁ బొగడుట దీని యందమునఁగదా!

58

ఇందుఁగలయంద వందంబులెల్లఁ జూడఁ

గలుగవలయు మోమున వేయికన్నులై న

దీనిగుణములు లెక్కింపఁ బూనుకొనిన

సుండవలె నోట నాల్కలు రెండువేలు”

59

వ॥ అని తదీయ సౌందర్య మహిమాతి శయంబునకు మానసంబున
మిక్కిలి అక్కజంబంది స్వర్గ మహిధామంబెల్ల నిరర్గళ జవన
ప్రవారంబులఁ గలయం దిరిగి-అందలి విశేషంబులెల్ల సంతోషం
బున నిశ్శేషంబుగా నవలోకించి

60

ఆవిధిఁ దొండమానుఁడు మహాద్భుత దృశ్యములెల్లఁ గాంచుచున్
 గ్రేవల సంచరించు గుణవృద్ధుల సిద్ధులఁగాంచి భ కి “నో
 దేవతలార! జ్ఞానజలధిన్ కృతబుద్ధి బృహస్పతిన్ గనం
 గావలెఁ దద్గృహంబెచటఁ గల్గునొ సత్కృప నానతీయరే!

61

అనినన్ వారలు తొండమానుగని ”అర్యా! అల్లదే నీలమే
 ఘ నిభప్రోద్భవ హేమధూమ వలయాకారంబు లాకాశమం
 దనయం బెచ్చటనుండి లేచెడినా? నిత్యం బగ్నికుండంబులం
 దనలుండుజ్వలుఁడై ప్రసన్నగతులన్ వ్యాపించుఁ దానెచ్చటన్?

62

ఇయ్యది భోగభూమియగు నేనియు నెవ్వని నిత్యకర్మపు
 న్నైయ్యమునంది నిర్భర వినిశ్చల కర్మధరిత్రిగా యశం
 బొయ్యనఁగాంచె?” నా సురలయొజ్జ గృహంబదెయంచుఁ జూప న
 క్షయ్య భయాద్భుత ప్రమద సంకుల చిత్తతనేఁగి యాతఁడున్

63

కొందఱు ఋత్విజుల్ సవనకుండములన్ సమిధాశివైవ నిం
 కొందఱు వేదమంత్రములుకూడి పరింపఁగఁ గొందఱాహుతుల్
 పొందుగ వ్రేల్చుచుండ సురముఖులు చుట్టునుజేరి భ క్తియు
 క్తిందగఁ గూరుచుండి తిలకించుచునుండిరి తత్కృతుక్రియల్

64

‘స్వాహా’ నినదంబులతో

అహుతులను వ్రేల్చుచుండ నా ఋఙ్మౌదం

బోహరిసాహరి క్రమొను

వై హోయస వీధులందు స్వరపక్వంబై

65

అక్కతిఁ దాల్చినట్టి చతురాగమసారమొ? త్రేతరూపమో?
 స్వీకృత సత్తపః ఫలిత విగ్రహమో? యనఁదేజరిల్లుచున్
 బ్రాకృత కర్మదూరుఁడు విరాగి జనాగణి శిష్యసంవృతుం
 డైకృప బోధఁజేసెడి బృహస్పతిఁగాంచె కళానిశాపతిన్ 66

కనియాగీష్పతి దివ్యపాదయుగళీ కంజాగ్ర కింజల్కముల్
 తనశీర్షంబు నలంకరింప వినతుల్ గావించి - స్తోత్రప్రస
 న్నుని గావించి" నిరంతర క్రతువిధానున్ జ్ఞానసంధాను - పా
 వన చారిత్రక ధన్యు పుణ్యధను దేవా! నిన్ను దర్శించితిన్ 67

కన్నులున్నట్టి ఫలితంబు కలిగెనేఁడు
 అర్తి నీదివ్య మంగళమూర్తి నిచటఁ
 గరవు తీరంగఁ గనుగొంటిఁ గల్పషములు
 వాయుహతి దూదిపింజెలై బాసిపోవ 68

దేవా! నాదు సహోదరుండు ధరణీదేవాంఘ్రి భక్తుండు ధ
 ర్మావేశుండు నృపాల శీర్షమకుటుం డాకాశ భూమిశ్వరుం
 డావిర్భూత నిజాత్మజాతవర కల్యాణైక వాంఛన్ శకా
 ఖ్యావిచ్ఛిన్న తపః ప్రశాంతుఁ గొనిరా నంపించె నన్నున్ వెసన్ 69

అతఁడువచ్చి సర్వవిషయంబుల నల్లన నాలకించి సం
ప్రీతి బృహస్పతిన్ గురువరేణ్యు నవశ్యముఁ దోడితెండు ని
ర్భూత కళంకు భాస్కర విధూననతేజు నఖండ గౌరవో
న్నీతు సభక్తియు క్తముగ నిశ్చల శీల వినమ్ర చిత్తతన్

70

అనుచుఁ బంపింప వచ్చితి నయ్య! తబిసి
బెబ్బులీ!” యంచును ప్రపత్తి వినుతిఁజేయ
సురగురుఁడు దివ్యదృష్టితోఁజూచి హర్ష
పారవశ్యాన కన్నీరు వరదలైన

71

అనఘుండై అరమోడ్చుకన్నుగవ నాత్మానంద చిన్ముద్రుఁడై
అనయంబాశ్రమ హోమా రక్షణకు శిష్యశ్రేణి శాసించి - ఆ
తనితోఁగూడి విమానయానజవమున్ దల్దిన్న వేగప్రధా
న నభోమార్గమునన్ దపోమహిమ విన్యాసంబుగా నేఁగఁగన్

72

తొండమానుండు - తేజఃప్రచండ దీప్తిఁ
దపనుఁ దపియింపఁ జేయుచు దైవపథిని
రెండవ యహస్కరుండన మండుచున్న
సరస ధిషణాధిపతిఁ గాంచి చకితుఁడయ్యె

73

విమల సంభాషణల జగావేగమంది
 నిముసకాలాన ఆకాశనృపగజేంద్రు
 చంద్రశాలాగ్ర తలమునఁ జక్కదిగిరి
 సత్త్వగుణ మహాత్ములకు నసాధ్యమెద్ది? 74

వచ్చిన దేవసంయమికిఁ బాద్యమునర్ఘ్య మొసంగి భక్తితోఁ
 దచ్చరణంబులంటి ప్రణతంబగు గౌరవముల్ పొనర్చి సొం
 పబ్బుపడంగ గాంచనమయాననమం దుపవిష్టుఁ జేసి వై
 యచ్చరమౌని కిట్లనియె నానృపుఁడంచిత దంతదీప్తులన్ 75

“దేవమునీంద్రచంద్ర! గణుతింపఁగ శక్యముగాని దివ్యమా
 యావృతమైన వాతభుగగాఢినివాసు మహత్త్వ తత్త్వమున్
 దా వివరంబుగాఁ దెలిపెఁ దావన చంద్రముఁడీశుకర్షి త
 త్పావన శాసనంబుఁ దలఁదాల్చి తిరంబగు నిర్ణయంబునన్ 76

నా తనూజాత పద్మావతీ తరుణిని
 శ్రీనివాసునకిడి పెండ్లిఁ జేయ నెంచి
 మిమ్ము పిలిపింప శుకమౌని నెమ్మిఁబంప
 మీకు శ్రమ నిచ్చినాఁడ క్షమింపుమయ్య! 77

అనఘా! తాము సుధీనిధానులు త్రికాలాబాధ్య విజ్ఞాన కా
రణు లత్యంత కృపావిధేయు లనుచున్ బ్రార్థింతు మన్నించి మ
త్తనయోద్వాహా శుభప్రదోహల ముహూర్త శ్రీ నిరూపించి పా
వన లగ్నంబును నిశ్చయింపుడు - గ్రహ వ్యాపార భద్రంబుగన్

78

మునిశక్రా! తమ జేతిమీదగనె మత్పుత్రీ వివాహంబు ను
ర్వి 'నభూతోనభవిష్యతి' స్థితిని నిర్విఘ్నంబుగా సాగ దీ
వనలోప్పన్ శుభలేఖవ్రాయుడు భవత్ప్రారంభ కార్యాశి కెం
దును విఘ్నంబులు రావనంగఁ బునరుక్తుల్ కాదె ముమ్మాటికిన్"

79

అని భూపాలకమౌళి - మౌళిపయి హస్తాబ్జంబులన్ మోడ్చి ఆ
ననమున్ వంచి వినముడై యడుగ నానందాద్రి శృంగాగ్ర కాం
చన పీఠిన్ వసియించి దేశికుడు "భూజానీ! భవత్పుణ్య మెం
తని వర్ణించెదఁ? పండె నీదు గత జన్మాయాత భాగ్యోన్నతుల్

80

జలజాతాసన పాకశాసన ముఖాశాపాలకార్చాలయో
జ్జ్వల పాదాబ్జ సువర్ణపీఠుడు - మునీశక్రవ్రాత హృత్కందరా
విలసత్కాంతి నితాంతఘేలనుడు - శ్రీ ప్రేమాంత రంగుండు - న
త్యలఘుశ్రేష్ఠ చరిత్రుడైన హరి నీ కల్లుండుగా నుండెడిన్

81

అకులుఁ గందమూలములు నంబువులున్ బవనంబుఁ దిండిగాఁ
గైకొని రేబవళ్లు నవికార కఠోర తపంబు వేల యేం
డే కత మందొనర్చు మును లేమహనీయుని గాంబ నేరరో?
వాకుల కందరాని భగవానుఁడు తానయివచ్చె నల్లుఁడై

82

ఎంత తపంబుఁజేసి జనియించితివో? రమ నీదు బిడ్డయై
చెంతల ముద్దుముచ్చటల చెల్వించెడి - మోక్షలక్ష్మి య
త్యంతము మీదు దంపతుల హస్తమునం బదరీఫలంబు - రా
జ్యాంతమునందు నీకు నధిపా! నరకంబను మాటలేదయా!”

83

అని అకాశధరాధి నాయకుఁ బ్రియంబారంగ శ్లాఘించుచున్
వినయోదాత్తత శ్రీ శుకాఖ్యమునితో స్నేహంబు వాటించి గై
కొని పంచాంగము లగ్న నిర్ణయ విధాకూలంకష ప్రజ్ఞతోన్
కనియెన్ శ్రద్ధగఁ దద్వధూవరుల జన్మక్షేమ నక్షత్రముల్

84

కనుఁగొని నిష్కళంకమును ఖగ్రహచక్ర మహూచ్ఛతాస్థితిన్
బనిగణించి శుద్ధమగు భవ్యముహూర్తము నిశ్చయించి నె
మ్మనము ప్రశాంత సుందర సమంచితరీతిఁ జెలంగవ్రాసె నీ
యనువున మౌక్తి కోపమ కళాక్షరపంక్తుల లగ్నపత్రికన్

85

అకాశరాజ దంపతుల పెండ్లిపిలుపు

శేషభూధరవాసి శ్రీ శ్రీనివాసున

కాద్యంతరహితున కమరహితున

కాకాశరాజు నెయ్యముమీర వ్రాయించు

శుభలేఖ సౌఖ్య విస్ఫూర్తిరేఖ

తమ దివ్యమాహాత్మ్య తత్త్వగాఢాతతిఁ

బెద్దలచే వింటిఁ బ్రేమఁగొంటిఁ

బావనశీల సౌభాగ్యవతియుఁ జిరం

జీవిని పద్మావతీ విశిష్ట

నామధేయను నా తనయనిచ్చి నీకుఁ గ

న్యాయాన మొనరింప నాత్మనెంచి

సుఖదమి వై శాఖ శుద్ధ దశమి - శుక్ర

వారములగ్నంబు భవ్యమనుచు

ఈ ముహూర్త మార్కులు నిశ్చయించినారు

బంధుహితమిత్ర పరివార భరితులగుచుఁ

దనర వచ్చి కన్యాదానమును గ్రహించి

మముఁ గృతార్థులఁ గావింప మనవులివియె

86

మీరలేతేర భక్తితో మేమొనంగు

పూజ్య చందన తాంబూల ముఖసపర్య

లందుకొని మమ్ము నానందమందఁజేసి

ప్రీతిఁ జనుడంచు మిగులఁ బ్రార్థింతు మిమ్ము

87

శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ

మంగళం మహత్

ఇటు

ధరణీదేవి

అకాశరాజు

శ్రీ శుకమహర్షి - శ్రీ బృహస్పతిముఖ సమస్త దేవ మునిపుంగవ
శుభాశీర్వాదములతో

ఆ శుభలేఖఁ జేఁగొని ధరాధిపశక్రుఁడు భక్తిఁదాపసా
 ధీశు శుకాఖ్యుఁగన్గొని “మునీశ్వర! విన్నపమాలకించి వా
 తాశనరాడ్గిరింద్ర శిఖరాగ్ర నివాసుని శ్రీనివాసుఁ బు
 ణ్యాశయు నింటికేఁగుమని హస్తములన్ ముకుళించి వేడెదన్ 88

ఈ శుభలేఖ నిచ్చి ప్రకృతీతర తత్త్వ మహత్త్వ - సర్వదే
 వేశని శ్రీనివాసుని యభీష్టము స్పష్టముగా నెఱింగి త
 ద్వేశము - సంపదల్ - విభవవిస్తృతులం బరికించి వాని సం
 దేశముఁ దెల్పు - డంతటి ప్రదేశము నన్యులు చేరనేర్తురే? 89

మంచికిఁ జెడ్డకైనఁ దమ మాటనుదాటము - కంటిముందుఁ గ
 న్పించెడు దైవమీవె - కరుణించిన నొంచినమీరె - కాన ఈ
 యంచిత దివ్యకార్యమున కన్యులఁ బంపఁగలేక మిమ్మె య
 ర్థించితిఁ బాలముంచెదవా? దేశికపుంగవ! నీటముంచెదో? 90

తమ కరుణాకటాక్షరస తర్పిత పావన జీవనుండ - సు
 క్షమ పథమందు మీ యడుగుజాడలుపట్టి చరించు శిష్యుఁడన్
 యమివర! త్వత్ప్రసూచిత పథాంతర నీతివిదుండఁ గాన ని
 క్కముఁ దలఁపొసి యీ చనవుఁ గైకొన మిక్కిలి సాహసించితిన్ 91

ఎన్ని తప్పలు పొనరించెనేనిగాని
 తనదు దాసుల తప్పలు దండముననె
 నరియ యందురు మా తప్పలరయఁబోక
 పుత్రవాత్సల్యమున మమ్ముఁ బ్రోవుమయ్య!” 92

అని ప్రార్థించు ధరాధినాథుఁగని హాసాంకూర చాంద్రిద్యుతుల్
తన మోమున్ దనియింప మోనివరు “డో ధాత్రీశ! యీ లీల వా
కొననేలా? భవదీయ పాలనఁ బ్రజాకోటుల్ సుఖోపేత మం
డనులై కడ్చునఁ జల్లయుం గదలకుండన్ బేర్చి జీవింపరే?

93

పండ్లబరువున వంగిన పాదపంబు
కట్టవేటులు పెను శిలాఘాతములను
పొందుచునె సుధాఫలంబుల నందియిచ్చు
నట్లె ప్రభువును వర్తించు నహరహమ్ము

94

మండుటెండకుఁ దన నెత్తి మాడుచుండ
నాశ్రయించు ప్రాణులకెల్ల నశ్రమమున
చల్లనగు నీడనిచ్చి రక్షణము నలుపు
వృక్షములెదారిఁ జూపుఁ బృథ్వీశ్వరులకు

95

వైరుల డండయాత్రల నభంగుర సాహస విక్రమార్కులై
వీరవిహారులై రిపుల పీచమడంచి నమగ్ర సౌఖ్యముల్
కూరుపఁగా వలెన్ బ్రజకుఁ గొంచెముపాటి యసౌఖ్యమబ్బ దు
ర్వార వచఃపరంపర నృపాలుర సర్వులుఁ బ్రువ్వఁడిట్టరే?

96

ఒకవేళఁ బరాజయ బా
ధ కలుగ భూపతి దురంత దారుణగతులన్
నకలంబు భరింపఁగవలె
నకటా! సుఖమొరులపాలు - అపద తమకున్

97

దుష్ట జనంబులచే బహు

నష్టంబులు పొరయనీ కనారతముఁ బ్రజన్

దుష్టివహింపఁగఁ జేయుట

కష్టంబగుఁగాదె రాజగణములకెల్లన్

98

అటవీప్రాంత నివాసముల్ శరభసింహ క్రోడ శార్దూల మ

ర్కట గోమాయు మదేభ ఖడ్గవృక ఋక్షశ్యావి దత్యంత సం

కట హింస్రైక మృగ ప్రక్షీర్ణములు - దుఃఖప్రాప్య బాధావిశం

కటముల్ భూపులవల్లఁగాదె హిత సౌఖ్యంబిచ్చు మాబోంట్లకున్

99

మునులకు మన్నతేండ్రకు నపూర్వపు బంధమునేఁడు పుట్టెనే?

వినయవినీతి పంక్తిరథ పృథ్విధవుండు వసిష్ఠఁ గొల్వఁడే?

ఘనుఁడు రఘూద్వహుండు మునికౌశికు పాదములాశ్రయించి పా

వన విభవంబుఁ గైకొనఁడే? వజ్రబృహస్పతి యండఁజేరఁడే?

100

జననాథా! అలనాఁడు ద్వాపరమునన్ సాక్షాత్తు విష్ణుస్వరూ

పుని శ్రీకృష్ణునిఁ గోరి మోహజనితాపూర్వానురాగాన రు

క్మిణి పంపింపదె స్వీయదేశికుని నగ్నిద్యోతనున్? నేఁడు త

ద్వన భాగ్యంబు లభించె నాకును భవత్కన్యా వివాహంబునన్

101

కావున నన్యభావములు క్రందుకొనంబనిలేదు - మత్పురా

పావన జన్మ పుణ్యఫలబంధము లీవిధిఁ బండె రాజ! శే

షావనిభృన్నివాసు నిగమాంత విలాసునిఁ గాంచి వచ్చి దీ

క్షావిధి నీదు కోరికప్రకారము సర్వము నిర్వహించెదన్”

102

అని యా శుకముని శుభలే
ఖనుగొని యత్యంత శీఘ్రగమనము మనమున్
వెనుకకు నెట్టంగ వడివడిఁ
జనియెను జీవుండు దైవసన్నిధి కనఁగన్

103

అవిధిఁ బోయిపోయి ముని హంసుఁడు కాంచనభః ప్రచుంబిత
శ్రీవితతాభ్రసంగము - బ్రసిద్ధశుకాదిఖగ ప్రసంగమున్
జీవ నదీప్రవాహ వరణీయ తరంగము - సిద్ధరంగమున్
భావిత జన్మకర్మ పరిపాక విభంగము - శేషశృంగమున్

104

ఆ ధరణీ ధరాగ్రమున నందములొల్కెడు పర్ణశాలలో
శోధిత వేదసార పరిశుద్ధుఁడు బంధిత సర్వసిద్ధుఁడు
ద్వోధిత సత్యబుద్ధుఁడుఁ బ్రపూర్ణ జగత్పరిపాల నేర్తుఁడున్
శ్రీధరుఁడుండె మాయయను చేలము కప్పిన జీవుకై వడిన్

105

అంజనాచలసాను కంజా వృ బింబమో
యన రొమ్ము నందొప్పు మణిఁగలాఁడు
చంద్రబింబమునందుఁ జంద్రికారోచిగా
మోమునఁ జీరునవ్వు మొలుచువాఁడు
వికవాబ్జములమీఁదఁ బెనుతేటి దాటన
దృగ్వి మోహనపక్షరేఖవాఁడు
మత్తేభకర పుష్పమంజరి యోనాఁగ
హస్తకేశీ పద్మమమరువాఁడు

అరయ మరుదేశ పీయూష సరసియనఁగ

మధ్య నాభిని పద్మ సంపదఁ గలాఁడు

శ్రీనివాసుండు శేషాద్రి శృంగ పర్ణ

శాలఁ బ్రత్యక్షమయ్యె మస్కరికరికిని

106

వ్రతములు దానధర్మము లపారతపంబులు చేసిచేసి య

క్షతమగు దీక్ష యజ్ఞముఖకర్మకలాపము లాచరించి స

న్నతమగు వేదవాఙ్మయ మనూనగతిం బరియించి యోగ సం

తతధృతిఁ గానలేని పరతత్త్వముఁ గాంచే శుకుండు భక్తిమై

107

చెంతకుఁజేరు మౌనికులశేఖరుఁ గన్గాని శ్రీనివాసుఁ డ

త్యంత సుధాప్రసన్న ముఖుడై భవితవ్యము నిర్ణయించి సం

భ్రాంత మనుస్కుడై యెదురువచ్చి వినిర్భర గౌరవాదర

స్వాంతవిత్తిర్చి దోడుకొని పర్ణకుటీరముఁ జొచ్చి నమ్రతన్

108

మృదుదర్భాసనమందు నుంచి వినయంబేపారు వ్యాపార సం

పద హస్తాంబుజ యుగ్మమున్ మొగిచి “దేవా! నీవు విశ్వేయ స

న్మదభీష్టంబులు పండె - నీ పద రజస్సంఘాత సాంస్పర్శఁ బె

ల్లాదవెన్ బూజ్యత మా గృహంబు సిరికెంతో అటపట్టె తగున్

109

బ్రతుకు కృతార్థతంబడసె స్వామి! మదన్వయ కర్తలెల్లరు

న్నత పదసిద్ధులైరి - పరినందిత మానసయై యదృష్ట దే

వత యిట గోచరించెఁ దమవంటి తపస్వులు మమ్ముఁ బోల్గృహ

వ్రతుల కుటీరముల్ దరియవచ్చుట మమ్ములఁబ్రోవనేకదా!

110

అని వాంఛయమి పాదపీఠికడ సాష్టాంగంబు అర్చింపఁ గ్ర
క్కన మోసీంద్రుఁడు “శీఘ్రమేవభవతే కల్యాణమ” స్తన్న దీ
వన తోడన్ శుభలేఖ నాతని కరాజ్ఞాతంబు నందుంచి “ఓ
అనఘా! దీనిఁ బరింపఁ దెల్లమగు నీకామూల చూడంబుగన్” 111

సరసన్ మౌనము నూనియున్న వకుళాసాధ్వీ శిరోరత్న మం
తరమున్ గగ్గొని పారికాంక్షి పదపద్మ ద్వంద్వ మర్చింపఁ “ద్వ
చ్చిరవాంఛాఫలసిద్ధిర” స్తనుచు నాశీర్వాదముం జేసి మ
స్కరి శార్దూలుఁడు యజ్ఞపూత శుచితేజః కల్పఁడై యుండఁగన్ 112

అంతట శ్రీనివాసుఁడు ప్రియంబిగురొత్తఁగ లేఖ విప్పి యా
ద్యంతముఁగన్ తుదన్ జదివి హర్షవిధా పులకీకృతాంగుఁడై
చెంతలనున్న తల్లికిని జెప్పఁగ నాయమ కన్నుఁగోనల
శ్రాంత ముద్రశు బిందుతతిఁ జార్చెను మౌక్తికహారరేఖగన్ 113

పరమానందుఁడు శ్రీనివాసుఁడు పరబ్రహ్మాత్మునిన్ శ్రీ శకున్
గరుణాలోకన పారవశ్య వపునిం గావించి “పారాశరీ!
అరయన్ నాదగు పెండ్లికూర్పరులు మీ - రైశ్వర్యదానక్రియన్
దరమే మీ ఋణమీఁగ నాకు మరణాంతంబార్తి సేవించినన్ 114

తమ యీ యుపకారమునకు
సముచిత బహుమానమిపుడు నలువఁగఁ జాలన్
బ్రహ్మదమున నా నమస్కా
రములను గ్రహియింపుమార్య! వ్రతికులవర్యా!” 115

అన విని నవ్వుచున్ శకమహర్షి ప్రసన్నముఖాంబుజాతుడై
కని “మహాసీయ! ఈ యఖిల కారణభూతుడ వీవకావ? నీ
మనమునఁ గల్గు నూహలకు మారట రూపముగాదె యీ జగ
ద్గణ మఖిలంబు? దత్సకల కర్తవు భర్తవు హర్తవీవెగా!
116

నిగమంబుల్ - స్మృతి - దర్శనంబులును నీ నిర్దిష్టరూపంబు నెం
తగ యత్నించియుఁ దెల్పలేక ‘జగదంతర్యామి సర్వాకృతుం’
డగునంచున్ బ్రతిపాదనంబు సలిపెన్ యాదార్థ్య తత్త్వం బెఱుం
గఁగ వాణీఫణిరాడ్విరించి శివముఖ్య ప్రాజ్ఞ శక్యంబొకో?
117

నీ సంకల్పమునన్ వికల్పమెటలేనేలేదు వాగర్థముల్
శాసింపంబడు నీదుభావమున నిబ్బామాత్ర లోకత్రయీ
వాసోదైన్యము సంభవించు - వెన సంప్రాప్తించు క్షేమంబు లో
హే! సామాన్యుడ నీ మహత్త్వ పటిమంబూహింప శక్తుండనే?
118

సనకసనందనాది మునిచంద్రుల కందవు - వేదశాస్త్రముల్
నినుగనలేవు - నీదు మదినిల్పిన మేరువు గడ్డిపోవ - త
త్త్వణిమసుపర్వ పర్వత విధింగొను - భావనవేసితేని నీ
క్షణమున విశ్వగోళములు పర్వము రూపఱుగాదె ఈశ్వరా!
119

ఏను నిమిత్త మాత్రుడను నీవె క్రియాశీలిఁ గర్తవా - దవా
జ్ఞానన గోచరుండవు - జగత్సకలంబున నీవుకాని దే
దీ? నను నీ మనోభిరతి నిష్ఠము వచ్చినరీతిఁ ద్రిప్పి నీ
వానిగఁజేసి కొంటివి - ప్రపన్నుని నన్నిట లాదరింపఁగన్
120

ఇందునాదు కర్తృత్వ మింతేనిలేదు
దయ దలిర్ప నాకాశరాడ్ధవున కిపుడు
తమయభిప్రాయ మెఱిగింపదగినలేఖ
వ్రాసి యనుమతిఁ బంపవే! పరమపురుష”

121

ప॥ అని యనేక రూపంబుల శుకయోగి ప్రార్థించిన

అ స్తోత్రఫణితికి హర్షించి శ్రీనివా
సుఁడు వ్రాసె నీవాసి శుభమెసంగ
“శ్రీ మన్నహారాజ! శ్రీరాజ పరమేశ
విరుదాంకుఁ డాకాశధరణి పతికి
శేషాద్రి నిలయుండు శ్రీనివాసుఁడు వంద
నము చేసి వ్రాయు విన్నపములార్య!
శుకునిచేఁ బంపిన శుభలేఖఁ గైకొంటి
అనందమున మింటి నంటుకొంటి

మీరు కోరినయట్టి ప్రకారముననె
నడమకొనఁగ సంసిద్ధుండఁ బుడమిజేడ!
తన్నుహూర్తము వేళకుఁ దరలివత్తు
బంధుహితమిత్ర పరివార బంధురముగ”

122

అనుచు లేఖను విరచించి యడుగునందు
వ్రాలుగావించి తనతల్లి వకుళ కీయ
దాని కొనలందు నిడి హరిద్రాద్రవంబు
ముని కొనఁగ కన్నులకు నద్దుకొని యతండు

123

ఆ ప్రత్యుత్తరమున్ గ్రహించి యకలంకాధ్యాత్మికజ్ఞాన పూ
ర్ణ ప్రజ్ఞాన్వితుడైన యాశుకుడు శీఘ్రంబైన యానంబుతో
విప్రానందకరైక శీలుడగు పృథ్వీభర్త ఆకాశరా
జప్రాసాదముఁ జొచ్చి తన్నుపుని వాత్సల్యంబునం గాఁచఁగన్ 124

ధరణీశుండు నమస్కరింప శ్రుతి మంత్ర శ్రీకరాశీస్సుధా
క్షర వర్షంబున ముంచి శేషగిరివాస ప్రాభవాధిక్య ని
ర్భర తత్త్వామృతవృత్తమున్ దెలిపి కార్యంబెంచి యిచ్చెన్ యశ
స్కర శోభావహాదివ్యరేఖ శుభలేఖన్ లోక రక్షాకృతిన్ 125

ఇచ్చినలేఖఁ గైకొని ధరేశుండు కన్నులకద్దుకొంచు లో
మెచ్చి మునీశ్వరాంఘ్రుల సమీపమునం బ్రణమిల్లి లేచి వి
ద్యచ్ఛరితుండు మౌనికుల వర్చ్యననుజ్ఞను లేఖ విప్పి పెం
పచ్చుపడన్ బరించి విషయార్థ వశీకృత శాంతచిత్తుడై 126

ధరణీదేవిని జేరఁబిల్చి గళగొద్గద్యం బవార్యంబుగా
అరులారంగ ముదశ్రవుల్ దొరల లేఖాంశంబు లాద్యంత మా
దరమారన్ వినిపించి “ఓ సఖి! ముహూర్తంబింక సామీప్యమై
పరువుల్ వారెడుఁగానఁ బెండ్లిపనులన్ బ్రారంభముం జేయుమా! 127

అని వాక్రుచ్చిన భూపు నానతిని శీర్షాగ్రంబునం దాల్చి ఆ
యనదేవేరి పరంపరాగతములౌ ఆచార గోచార భా
జన వైవాహిక సంప్రదాయముల నాసాంతంబుగాఁ బెద్దవా
రును ముత్తైదువులున్ వచింప విని తాఁబ్రోత్సాహ సందోహయై 128

మామిడియాకు మండలను మంగళతోరణముల్ ఘటించి శా
లా మహితంపు ద్వారము లలంకృతిజేసి సువాసన ప్రసూ
నామల మాలికా సముదయంబులమర్చియు రెండుప్రక్కలన్
శ్యామలపర్ణయుక్కదళి కాంకురముల్ నిలబెట్టి మక్కువన్

129

మౌక్తిక దామకంబులు సమంచితరీతి నలంకరించి - వ్యా
సక్త ద్వారబంధములు సాది హరిద్రరసంబుపూసి సం
రక్తి లతాంతవల్లరులు రమ్యముగా విలిఖించి రంగులన్
వ్యక్త మొనర్పజేసిరి గృహంబులు లక్ష్మికి నాటపట్లగన్

130

రాజుగారింట నేడు పేరంటమనుచు
అతుల వర్ణ విచిత్ర భూషాళి దాల్చి
పుణ్యయువకు లింటింటికిబోయి పిలువ
వచ్చినారు ముత్తైదువుల్ ప్రబలసంఖ్య

131

వరుసఁ బేరటండ్ర పదాలఁ బసపుబూసి
మొగములందునఁ గుంకుము బొట్లుపెట్టి
గంధమలది పన్నీరుపైఁ గలయజ్ఞలి
రాణి స్వయముగ మిగుల మర్యాదజేసె

132

కప్పరంపు బలుకులును - వక్కలును జోజి
కాయ లొప్పెడు తాంబూలకము లొసంగి
క్రొత్త రవికగుడ్డలుపెట్టి కోర్కిదీర
భూపుపత్ని పుణ్యస్థలఁ బూజఁదనిపె

133

అవిధిఁ బేరటాండ్రు పడయంగల గౌరవమెల్లపొంది ప
ద్మావతి కాశిషంబులిడి మంజుల గానముతో విపంచికా
రావము విందుసేయఁ గపురంపు నివాళులనెత్తి స్వీయగే
హావళికేఁగుచుండ నధిపాంగన కాన్కలొసంగె వారికిన్

134

పసుపుఁ గొట్టిరి ముత్తైదువలు కరాలఁ
గంకణంబులు శ్రావ్యమై ఘల్లుఘల్లు
మనుచు నినదినప శ్రుతిపక్వమైన గాత్ర
ములను సారించి పెండ్లిపాటలను పాడి

135

వెల్లవేసిరి గోడలకెల్లఁ - బెండ్లి
వస్తు సంభారములు తెచ్చి పదిలపఱచి
తనరెపరివారమెల్లను ధరణిదేవి
తానుగాఁ బర్యవేక్షించె దగ్గరుండి

136

అకనమంటు పందిరుల నభ్రపథంబును మూసివైచి ప్ర
త్యేకపు భాందినీ విభవమేర్పడఁ గట్టి పనందు జాళువా
జోక కడాని జాలరులఁ జొప్పడు నిద్రపు నైగనిగ్యముల్
సోఁకి దిగంతముల్ పసిఁడి జొబ్బిలు కుడ్యములై విరాజిలన్

137

తిరమై యొప్పు విశాలవేదికలు దిగ్దేశంబుఁ గ్రమ్మంగ న
బ్బరమై కస్తురి గోమయంబు మిళితంబుంజేసి యల్కించి స్వ
ర్ణ రజోలేపమలంది దివ్య మణిరత్న క్షోదనందీప్తితోఁ
గరమున్ మ్రుగ్గులు తీర్చి గంధజలమున్ గల్యంపిగాఁ జల్లియున్

138

పందిరిమట్టు భాసుర సువర్ణ మయాంచిత దీపతోరణా
లిందు మనోజ్ఞకాంతి వెలయింపగ రత్నగణంబు గోడలం
బొంది రవి ప్రకాశరుచి హింపిరివోప సుగంధ వీచికా
బృందము చిందులాడ విరిపేరులు వ్రేలగఁ జేసిరంగుగన్

139

వేదికిమధ్య నెత్తయిన పెండిలి మండపమొండు గట్టి ర
త్నాదికహార సంతతుల నందముగానిడి స్వర్ణకుంభముల్
వేదికి రెండుపార్శ్వముల వెండి యమర్చి యరంటి బోదలన్
మోదము మీరనుంచి యతి మోహవిధాన నలంకరింపఁగన్

140

వేయి వేవెలుంగుల వెల్గు లీ యిలాస్థ
లంబముంచెనో? శీతరుగ్గింబకోటి
యొక్కసారి నభస్థలి నుదయమందె
నార! యన నొప్పె నంతఃపురాంగణములు

141

ఈరీతి నంతఃపురారామములఁగళా
లలితంబుగాఁ బెల్లలంకరించి
రాజధానీ నగరంబు శృంగారమ్ము
క్రమ కళోద్దిష్ట గతులఁ దీర్చి
పునుగు జవ్వాదియు ఘనసార మృగమదం
బులఁగల్పి కలయంపిఁ గలయఁజల్లి
నవరత్నములపిండి నవరించి వీధుల
నకలంక రంగవల్లికలు దిద్ది

గేహ కుడ్యముల్ నవరత్న కీలితములు
కాగ ఘటియించి చూపట కనుగవ మిటు
మిట్లు గొలుపంగఁ దీర్చిరి మేదురముగ
రాజ విభవంబు లింతలై గ్రాలుఁగాడె 142

భవ్య పద్మావతీ శ్రీనివాసులకును
జరుగఁబోయెడు కల్యాణ సరసవార్త
గాలికిని తెక్కులదికిన కరణి నఖిల
దిక్కులం గుప్పమని క్రమ్మె నొక్కసారి 143

సుడిఁగొని యా సువార్త చెవి సోకెనా? సోకదా? నారదుండు నె
వ్వడిఁజని శేషభూధర నివాసునిగాంచి నమస్కరింప నా
తఁడుఁ గడు గారవించి విశదంబుగ స్వీయ వివాహ సంగతుల్
నుడివి మనస్సునం దిగులు నూల్కొన నల్లనఁబల్కె నీ గతిన్ 144

“నారద! పెండ్లి ఖర్చులకు నాకడ లేదొక చిల్లిగవ్వయున్
వారిజగర్భగేహ నను బాసి చనెంగద నాఁటినుండి పం
సారసుఖంబులేదు పెలుచన్ గడుపారఁగఁ దిండిలేదు - కన్
గూరుకులేదు - చెప్పటకుఁగూడ నొకించుక సిగ్గుమొగ్గెడిన్ 145

వైరులకై నఁగూడ దిటువంటి భయంకరమౌ దరిద్రతా
పార మనోవిచారము - విపత్తులు వీడక యొండొకండుపైఁ
బారఁగ నోర్వలేక పలుబాములఁ గుందుచునుంటి లోకమం
దారయ లేమికన్నఁ గలదా? మరి వేరొక చిచ్చుకాల్పఁగన్ 146

అలుంబిడ్డ అనాదరింతురు - చెలుల్ హార్దిక్యముం జూపరే
 లీలన్ బంధులు లెక్కసేయరు - మహాక్లేశంబు లాపించినన్
 జాలింజూపరు సాఁటివార లకటా! బావేశరణ్యంబు గా
 దా? లేమింబడి ప్రుగ్గుకంటెను మనుష్య శ్రేణికిన్ - నారదా!

147

నారద! యెచ్చటైనను ధనంబు ఋణంబుగఁ జిక్కు మార్గమున్
 భారఁగఁజూచి విఘ్ననిరపాయముగాఁ ద్రిజగచ్ఛభంబు పెం
 పారఁగ నెమ్మి నా పరిణయం బొనరింపుము దగ్గరుండి - యీ
 తీరున వడ్డి యెక్కువని దిక్కులుసూడకు కార్యపద్ధతిన్

148

డబ్బులు వేతలేక యకటా! యిట పెండిపనుల్ పొనర్పఁగా
 నబ్బదు - నీవ యన్నిటికి నండగనుందువటంచు దైర్యముం
 బ్రబ్బగనుంటి - నా వ్యధలు మాన్పి నిధుల్ సమకూర్చి మంచియున్
 సెబ్బరలెంచి యీ పగిదిఁ జేయుము నన్నొక యింటివానిగన్

149

డబ్బు లేనివాఁడు డబ్బుకుఁ గొఱగాఁడు
 ధనమె మూలశక్తి జనులకెల్ల
 ధనమునందె యుండు దైవంబు దయ్యంబు
 ధనములేక బ్రతుకఁ జనదుపృథ్వి

150

కార్యభారంబు నీ భుజాస్కంధమందు
 నుంచి నిద్రింతు హాయిగా నోమనుమఁడ!
 ఎట్లు కడతేర్తువో నన్ను నింక" యనెడు
 శ్రీనివాసునిగని దేవమాని నవ్వి

151

“తాతా! బేలతనంబుతోఁ బలుకు నీ దైన్యం పుటాలాపనం
జాతంబుల్ విన నవ్వు పుట్టెడిని - దుస్త్వాజ్యంపు దారిద్ర్య దా
వాతి జ్వాలల మ్రగ్గు దీనజను లార్తారావముల్ సేయ నీ
చేతంబింతకరంగెనే? తమచెవిన్ జీమంతయున్ దూరెనే?

152

కడఁగి తనదాక వచ్చినఁగాని తెలియ
దందు రింతియొకద? రమా సుందరీమ
తల్లికనుగూడి యానంద తత్పరతను
మునిఁగినపుడు వింటివె పేదజనుల మొరలు?

153

అన్నవస్త్రంబులకు రోసి అకలెత్తి
చిక్కి నకనకలాడుచుఁ జేవలేక
బ్రతుకు భారమ్ముగాఁ గావరమ్మటంచు
నటచు పేదలగోడు నీకర్థమగునె?”

154

ఈరీతిగ వచియించెడు
నారద వాక్యములు చెవుల నాటములుకులై
నారాయణుఁడిట్లను “నో
వారిజభవతనయ! యిట్లు పలుకఁగఁ దగవే?

155

బాధలలోన నున్న పగవారల సైతము మంచిమాటలన్
బోధలొనర్చి తేర్పఁదగునొచ్చెడు మాటల ముఖ్యగుచ్చి విం
తాధిక వృత్తిగూర్చి గతమంతయు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్ మనో
వ్యాధికిఁ బాలుసేయ నిదిభావ్యమే? పెద్దలకున్ స్వభావమే?

156

నాపయిఁ గక్షఁబూని జతనంబున సేయకు కార్యభంగమున్
దాపయి అప్పు పుట్టఁదగు తావును దెల్పుమ - అల్పు లట్టు లే
దో పగఁ జిత్తమందొకటి యుండఁగ వేరొకటెన్న - కెంత నీ
కీ పనిచేత? లోకమున నీతకు మిక్కిలిలోతు కల్గునే?”

157

అనుచు నర్థించు శ్రీనివాసుని నుతించి
బ్రహ్మరుద్రేంద్ర రవిచంద్ర వసు ముఖామ
రులను - నష్టదిక్పాలుర - నలఘు యక్ష
వరు - నవగ్రహముల శేషగిరికిఁ బిలిచె

158

వారలు నారదు నాహ్వ
నారూఢానంద చిత్తులై శీఘ్రమునన్
జేరిరి వైకుంఠపురీ
శ్రీ రమ్యంబై చెలంగు శేషాచలమున్

159

వ॥ అట్లేతెంచిన బ్రహ్మరుద్రేంద్ర యక్ష సిద్ధ సాధ్యభేదర గరుడ
కిన్నరకింపురుష నాగనభశ్చరాది దేవతాయోనులకుఁ జెందిన
ప్రముఖులందఱును శ్రీనివాసుని సన్నుతించియు - అభినుతిం
చియు - స్తుతించియు - నమస్కరించియుఁ దత్తదువిత ప్రకారం
బులఁగావించి సముచితాసనాసీనులై ప్రభాభాసమానులై యుండిరి
సుగంధబంధుర మృదుల మలయానిలంబులు వలయంబులై
సమీచీనంబులై అల్లనల్లన విహరించె, ఆ సమయంబున సభ
నంతయుంగలయం గనుంగొని సర్వవిషయ విశారదుండగు
నారదుండు సుధామధుర వాక్యండై యిట్లని యభిభాషించె

160

“దేవతలార! స్వాగతమిదే గ్రహియింపుడు - నింపుడీతిలో
కావను మీదు దీవనల - నాదృతి నా పిలుపందుకొన్న మీ
రీవిధి వచ్చినందులకు నెంతొకృతజ్ఞుడ - నిచ్చబొంటిగా
శ్రీవిభుడున్న సంగతులు చెప్పగనేటికి మీకు వేరుగన్? 161

శుభవిశుద్ధమీ వైశాఖశుద్ధ దశమి
శుక్రవారము శ్రీనివాసుండు హర్ష
మడరఁ బద్మావతిని బెండ్లియాడఁగలఁడు
మనకు నయ్యది మిగుల సంబరముకాదె? 162

అనుచుఁ గుబేరువంకఁ గని “అర్య! త్రిలోకములందుఁ ద్వతస్సముం
డనఁదగు భాగ్యవంతుఁ డొకఁడన్యుఁడు కల్గినె? నీ సహాయమున్
గొనెడు కుతూహలంబున వికుంఠుఁడు పొల్చెడు - దాపకుండ నీ
మనమును విప్పిచెప్పము - ప్రమాదములేదెటు లీవు చెప్పినన్ 163

ఖర్చులకుఁజేత నెట్ట యేగానిలేక
దిగులుపడినాఁడు స్వామి నెవ్వగఁగృశించి
లక్ష్మీ దరిలేని తత్పతి లక్షణమిది
పరులగూరిచి వేర చెప్పంగనేల? 164

యక్షకులనాథ! తగిన ద్రవ్యంబునిప్పు
డప్పుగానిమ్ము వడ్డి యెంతైనగాని
నీకుఁగాని నీయనుమతి నెనయు వారి
కైన నడిగినప్పుడ యిచ్చునయ్య! విభుఁడు 165

అనినఁ గుబేరుఁ డెంతయు మహాముదమంది” మహాత్మ యిట్లు ప్రా
ర్థన యొనరింప నాశ్రీతుఁడ దాసుఁడగానొకా? క్రొత్తవాఁడనే?
ధనమును కుప్పబోయనొకొతావకశాసనవ ర్తిని - యిదే
కొనుమని యిచ్చె శ్రీవరుఁడు కోరిన యర్థము మేరమీరఁగన్

166

పద్మజాజాని యొకకోటి పదియన్నాలు
లక్షలగు రామ నిష్కముల్ వడిగ్రహించి
వ్రాసి ఋణపత్ర మిచ్చెనువాని - కతఁడు
కన్నులకు నద్దకొని దాని కడు గ్రహించె

167

అందు రుద్రుఁ డశ్వత్థమ్ము నబ్జభవుఁడు
సాక్షులుగనుండి వేవ్రాలు సలిపి రంత
నెచటివార లచటికేఁగిరెంతో వేడ్క
శ్రీనివాసు వీడ్కొని యభ్ర సీమలందు

168

సోపానాంతము

ప్రణవాకార! వికార దూరచరితా! ప్రారబ్ధ నిర్మూలనా!
ప్రణతామ్నాయ రసాలకాసన చరద్వాసంత పుంస్కోటిలా!
గుణ భావప్రతిరూప! నిత్యకరుణాకూపార! సాయుజ్య కా
రణ నామైకజప్రభావ! భుజగేంద్రక్షౌద్ర శృంగస్థిరా!

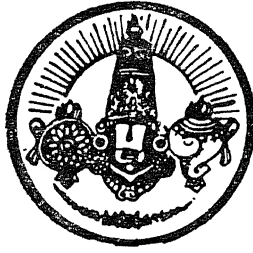
169

సర్వ సజ్జన రక్షణైక వివార తత్పర! చిత్కరా!
పూర్వనిర్జర గర్వభంజన పూర్ణయత్న కళాధరా!
శర్వపజ్రి సుపర్వ సంస్తుత శక్తిసం భృతవర్తనా!
శర్వరీకర సూర్యనేత్ర! విశాల కీర్తి మహాధనా!

170

జ్ఞాన సత్యాకృతీ! గానలోలాదృతీ!
ధ్యాన సంకర్షణా! త్యాగసందర్శనా!
మాన సంరక్షణా! మాన్యహృద్విక్షణా!
శ్రీనివాసస్థలా! సిద్ధయోగాఖిలా!

171

పద్మావతి శ్రీనివాసీయము

సప్తమ సోపానము

శ్రీ నారాయణ గిరివా

సా! నానామ్నాయమంత్ర సన్నత భాసా!

మానిత చంపక నాసా!

శ్రీనారీహృన్నివాస! శేషాద్రీశా!

1

అవధరింపుము

2

పరమ హిరాణ్యకోత్తమ చరితుడైన

సూత మౌనీంద్రుఁజూచి సుప్రీతులగుచు

శౌనకాది దివ్యర్షు లనూన వేంక

టేశ్వర కథాసుధాపాన హృష్టమతుల

3

“వాణీపుం రూపముతో

నాణెముగా వేంకటాద్రి నాథామృతగా

ధానీకముఁ దెలిపితి వో

మౌనీ! నీ ఋణముఁ దీర్చ మా తరమగునే?

4

తదుపరి కథ నాలింపఁగ

నెదయెల్లను జెవులు మొలిపే నెంతయు పుణ్య

ప్రదమగు దీనిం దెలుపం

గదవే!” యని పలుకు మౌని గంధేభములన్

5

కనిమది నానందించుచు

దనగురుని మనంబునందు ధ్యానించి మహా

వినయంబున సూతుఁడు విను

డని మునులను గూర్చి యిట్లు లభిభాషించెన్

6

అపుడు సురుల్ కుబేరుఁడు విహాయన వీధుల నిండ్లకేగ నా

విపుల తపస్వి నారదుఁడు వేంకటనాథుని గాంచి “దేవ! నే

నిపుడిటవచ్చినట్టి పనియెల్ల ఫలప్రదమయ్యె నింకన

బ్రహ్మదమి ముజ్జగంబులను వార్తలెఱుంగఁగఁ బోయివచ్చెదన్

7

కావున నాకు నొక్క యెడ గమ్ముననుండఁగఁ గాదు నీకుఁ బ

ద్మావతికిన్ వివాహమనిత్రై జగతీవలయానఁ జాటి నీ

భావమునం ననుందలఁప వ్రాలుదు టెక్కలు దాల్చి యెప్పుడేన్

గావలెనన్నచో? దిరుగుకాలును తిట్టెడునోరు నాగునే?”

8

అన విని నవ్వి శ్రీనిలయుఁ ”డబ్జజమానన నందనా! తపో

ధనుఁడవు సర్వలోకహిత తత్పర బుద్ధివి నీ పరిశ్రమం

బున నసురాళినోర్చి సురపుంగవులొందుదు రాత్మ సౌఖ్యముల్

గొనకొని నీవులేక యొనగూరునె వారల కొక్కకార్యమున్?

9

నా కల్యాణము సర్వలోకహిత సంధానమ్ము - విఘ్నక్రియ

లే కాదర్శముగా ఘటించు - మిది నా లీలావిలాసంబుగా

లోకంబందుఁ బ్రజల్కథా రసముగాలోలాత్మలౌచున్ సతం

బాకర్ణించెడు నట్లు వర్తిలును వత్సా! పూర్ణ సత్త్వసితిన్

10

ఎంతయు మేలొనర్చితివి యింతటి అప్పు లభించియుండునే
చెంతల నీవులేక? యిదె చెప్పుచునుంటిని నా వివాహ మా
ద్యంతము దగ్గరుండి సకలార్హ పథంబునఁ జేతిమీఁదుగా
నంతయుఁ దీర్చుమీఱ - విమలాంబిత దివ్యకళా మయంబుగన్

11

ఎక్కడనెక్కడఁ దిరిగినఁ

జక్కఁగఁ బ్రతిదినము నొక్కసారియెగానీ

యిక్కడకు వచ్చి” పొమ్మని

అక్కలహాశనుని బంపె హరి సత్కరుణన్

12

నారదుఁ డేగినంత ఫణినాయక తల్పుఁడుదా తృప్తి మా
యా రమణీయ వితరచనాద్భుత శక్తికళాధరున్ ద్రిలో
కి రసరాజ్య నిర్వహణకీలిత సత్ప్రతిభావహున్ సుధీ
సారుని విశ్వకర్మ ఋషి సారసగర్భుఁ దలంచె నాత్మలోన్

13

జగతీ నిర్మాణ కళా

సాగరుఁడగు విశ్వకర్మ హరి సన్నిధికిన్

వేగమచని పొడఁగని చతు

రాగమ సూక్తుల నుతించి ప్రార్థించె నిటుల్

14

“దేవా! నన్ మనసార నెంచుటకు ప్రత్యేకైక కార్యంబు లు
న్నే? విశ్వైక ధురంధరుండవు ధరన్ సృష్టింపఁ బోషింప లే
దా విధ్వంసమొనర్చు వేళలఁ ద్రిమూర్త్యాకారముం దాల్తువా
శ్రీ వాణీగిరిజా సతీమణులుగాఁ జిచ్చక్తి చెన్నారెడున్

15

ఈ వానరింపలేని దొకటేనిఁ జరాచరమందుఁ గల్గునే?
మావలనన్ హితంబు లఱుమాత్రముఁ గల్గునె? కల్గెనన్నచో
నీవిటు పెద్దచేసి మము నెల్లజగంబుల గౌరవాదర
శ్రీ వెలయింపనేకద? వచింపఁగ సాధ్యమె నీ విలాసముల్?” 16

అనునెడ విశ్వకర్మ వదనాంబుజముంగని శ్రీనివాసు” డో
యనుపమకర్మ కౌశల మహాగణనీయ యశోవిశాల! నీ
వినయము మాకు మిక్కిలిగఁ బ్రీతి ఘటించె వినిర్మలక్రియా
చణుఁడవు నీకు నన్యు లొకసాటియె సర్వజగత్క్రియారతిన్?” 17

అని ప్రశంసించి విశ్వకర్మాఖ్యునకును
దన వివాహవిషయమెల్ల వినిచినంత
నందమైయొప్పు సుందర మందిరములు
విడిది గృహములు నిర్మించి విస్తృతముగ 18

నీటి యంత్రంబు లారామనిష్కుటములుఁ
గొమరు మిగులు విద్యుద్దీప గోళములును
గూర్చి వేంకటాచలమె వైకుంఠనగర
విధి నలంకరించె క్షణాన విశ్వకర్మ 19

అటులాతండు మనోజ్ఞ సుందరముగా నాద్యంతచోద్యంబుగా
జటులాలంకృతి శేషశైలమును దీక్షన్ నేత్రపర్వంబుగా
స్ఫుట చాతుర్యము మీరఁదీర్ప హరి తద్భూరి ప్రభావంబు నా
దట లో మెచ్చుచు విశ్వకర్మనుచితార్థ స్ఫూర్తి మన్నింపఁగన్ 20

అతఁడు చనియెను నచ్యుతు

చేత ననుజ్ఞాతుడగుచుఁ జేతఃప్రీతిన్

బ్రాతిగ శ్రీహరి వకుళా

మాతను దరిఁజేరి యిట్లు మనవి నొనర్చెన్

21

“అమ్మా! పెండ్లికి బంధుమిత్రతతి నాహ్వానింపమో? చుట్టప
క్కమ్ముల్ వెంబడిలేక యిద్దరమె యేఁగన్ శోభ యేముండు? చో
ద్యమ్మంచున్ గనువారు నవ్వరె? విచిత్రంబంచు వియ్యాలవా
రిమ్మై ముక్కున వ్రేలువై చుకొనరా? యేమందువీమాటకున్?”

22

అమాటకు వకుళాసతి

ప్రేమాదరమారఁ జూచి శ్రీ వాసునితోఁ

బ్రామాణిక గేహవ్రత

సామాన్యవిధాన నిట్లు సాయించెధృతిన్

23

“నాయన! శ్రీనివాస! పదునాల్గు జగంబుల నీకుఁగాని వా
రేయెడనై న నుందురొకొ? యెల్లరు నీ ప్రజలేకదా! శుభ
శ్రేయములొప్పఁగా బరులు స్నేహితులన్న విభేదమింతయుం
జేయక యెల్లవారలకు శీఘ్రమ పంపుము పెండ్లిపత్రికల్”

24

అన విని సంతసించి దరహాస ముఖాబ్జుఁడు శ్రీనివాసుఁడా
క్షణమున స్వచ్ఛసుందరముగా శుభలేఖలు వ్రాసి చిత్రమం
దున వినతానుతున్ దలఁపఁదోడనె స్వీయ గరున్మరుద్గతిన్
వినుపధి రిక్కబాలు పృథివిందోరలం జనుదెంచెనుద్ధతిన్

25

గరుడుండాగతి వచ్చిమొక్కి” భనదాజ్ఞాపాల నోదారవే
గరతిన్ దేవరవారి కట్టెదుట టెక్కల్దాల్చి నే వ్రాలితిన్
ఒరమోదాత్త విశేష మేర్పడక పిల్వంబోరు నన్నోదయా
భరితాంతః కరుణా! వచింపుమిట నావల్లన్ బసుల్కల్గినన్” 26

అనుచు వినఁముఁడైన వినతాత్మజు మాటలకుల్లసిల్లి” యో
ఘన జవధిక్కుత ప్రళయకాల మహానిల! నా వివాహ వా
ర్తను జగతీత్రయైక జనతా విదితం బొనరించి వారి బో
రనఁ జనుదెండు పెండ్లికి బిరాన నటంచును పిల్చిరావలెన్” 27

అని శాసించిన రివ్వమంచు గరుడుండాకాశ మార్గంబునన్
దన పక్షక్షతి మేఘమాలికలు నుద్యత్తూలికాపుంజమై
చన వేగంబునఁబోయి ధాత్రభవయక్షస్వామి దేవేంద్ర ము
ఖ్య నివేశంబులు డాసి వారికెల్ల శుభలేఖల్ పంచె నాహ్వానముల్ 28

నర సుర యక్ష కింపురుష నాగ నభశ్చర సిద్ధ సాధ్య భే
చర గరుడాది లోకములఁ జయ్యన డాసి ఘణేంద్రతల్పు స
త్పరిణయవార్తఁ దెల్పి ప్రమదంబుగఁ బెండ్లికి రండటంచు నం
దరిని ప్రయంబునం బిలిచి తారకలన్ గడువంగసాగుచున్ 29

ఘన శేషాద్రిని జేరి స్వామికి నమస్కారంబుఁ గావించి యా
యనకున్ దానటు పోయివచ్చినవిధం బామూల శీర్షంబుగా
వినిపింపన్ హరి విష్ణురాధిపతినిన్ వీక్షించి “పక్షిశ్యరా
పసులన్ సర్వము నిర్వహింప నిచటన్ వాసింపుమి” యీవనన్ 30

స్వామి యానతిఁ దలఁదాల్చి పక్షిరాజు
 శేషశృంగాగ్రముల నిల్చి చెప్పినట్లు
 పెండ్లి పనులెల్ల నొక్కఁడై వితత కౌశ
 లమ్ము దైవారఁ గావించె సమ్మతముగ

31

శారదావల్లకీన్వనము విందులొనర్చు
 బ్రహ్మ వచ్చెను హంసవాహనమున
 హైమవతీసతీ హంసప్రభలు పర్వ
 హరుడు వచ్చె వృషశతాంగమందు
 ఐరావతముమీద నమరనాథుఁడువచ్చె
 శబితైశ్య మందార సౌరభముల
 దైవతాచార్యుండు తారామణిని గూడి
 ఘన విమానంబుపైఁ గదలివచ్చె

నగ్ని స్వాహా ద్వితీయుఁడై యరుగుదెంచె
 వరుణవాయుకుబేర నవగ్రహాళి
 సూర్యబంధ్రులు తమతమ భార్యలఁగొని
 చేరివచ్చిరి గుంపులై శేషగిరికి

32

సాధ్వీ శిరోమణి సతి యరుంధతితో వ
 సింహుఁడేతెంచె విశిష్ట తేజుఁ
 డనువై పత్నివతామణి యనసూయతో
 అత్రి వచ్చెను స్తోత్రపాత్రుఁడగుచు

భవ్యవర్తనశీల పడఁతి యహల్యతో

గౌతముం డరుదెంచె ధూత పాపుఁ

డల్లదితిపులోమ లను భార్యలనుగూడి

భృగువు వచ్చెను తపస్సుగముఁ డగుచు

ధన్యజీవనశీల సుకన్యఁగూడి

చ్యవనుఁడేతెంచె ననునిత్య సవనుఁడగుచు

శ్రీనివాసుని కల్యాణ సిద్ధిఁజూడ

నతులితోత్కంఠ నిరతి శేషాద్రి దరికి

33

నారద విశ్వావసు లిం

పారఁగఁ దుంబురుఁడు నాదియగు వైణికులున్

బోరన వచ్చిరి వీణా

ధారులుకొందరు దిగంత ధారణకీర్తుల్

34

స్తోత్ర సమర్థపాత్రులు విశుద్ధ చరిత్రులు నిత్యసూరులున్

క్షాత్ర విరాజితంబు గుణసాంద్రము జన్యమహోగ్రసైన్యమున్

క్షేత్ర పవిత్రమూర్తులు ప్రసిద్ధులు ముక్తులు వెంబడింపఁగా

సూత్రవతీ మనోధవుఁడు చొచ్చెను శేషగిరీంద్ర శృంగమున్

35

మూషికవాహనుండు గుడమోదకలడుకఖాది సర్ప రా

ఝూషణ భూషితుండు గిరి పుత్రిక ముద్దులబిడ్డ - విఘ్న వి

ద్యేషి స్వభక్తరక్షకుడు వేలుపుఁబెద్ద గజాననుండు స

ద్భాషణుఁడేక దంతుఁడట వచ్చె ఘోరంద గిరీంద్ర భూమికిన్

36

వరతేజోనిధులై న శౌనక భరద్వాజాసురి వ్యాఘ్రపాత్
శరభంగచ్యవనాత్రి కణ్వబక విశ్వామిత్ర మాండుక్య సౌ
భరి శాకల్య సుతీక్ష్ణ దక్షరురు దుర్వాసోమతంగాక్ష పా
త్పురు కుత్సానఘ ఋశ్యశృంగమునిరాణ్మఘ్నుల్ వ్రమోదాత్ములై

37

వామదేవ మార్కండేయ రోమహర్ష
కపిల మాండుక్య జాబాలి కక్షపాల
మాందకర్ణి వాధూల రోమశ విభాండ
కాది మునులు వచ్చిరి గరుడాద్రిజేర

38

నుత పాథోధి జలంబు సర్వమును గంఢూషించె నెవ్వండు? నా
యత వై హాయన వీధిఁ జొచ్చిచను వింధ్యాహార్య గర్వంబు ను
ద్ధతి భంజించె నెవండు? - నిల్వలునివాతాపిన్ ధృతిన్ ద్రుంచెనే
వ్రతి చూడామణి? యా యగస్త్యజటి లోపాముద్రతో వచ్చెదాన్

39

మంజుఘోషా తిలోత్తమా మహిఘ్నుతాచి
అబ్జవక్త్రోర్వశీ మేనకాద్యభిల సు
రాంగనలు రంభతోఁగూడి ప్రబల రమ్య
నృత్యముల వచ్చి రెలమి ఫణీంద్ర గిరికి

40

నర సుర యక్ష కింపురుష నాగ నభశ్చర సిద్ధ సాధ్య ఖే
చర గరుడోరగ ప్రముఖ చారణ కిన్నర ముఖ్య దేవతా
వర నుతజాతివారు పరివార సమేతముగా ననంత భూ
ధర శిఖరాగ్ర భూమికి ముదంబునవచ్చి రమేయ శీఘ్రులై

41

వచ్చుచు నున్నవారి విభవైక సమర్థ నివాస హర్మ్యముల్
మెచ్చుగఁ గూర్చి సర్వసుఖ మేదుర మౌనదుపాయముల్ హితం
బచ్చు పడంగఁ జేయుచుఁ బ్రియంబున సూత్రవతీ మనోహరుం
డెచ్చటఁ జూడఁదానగుచు నేపునఁ దీర్చె సమస్తకార్యముల్

42

చనుదెంచువారికి అనలుండు వక్షసో
పేత భోజనములు విందొసంగె
మలయానిలుండు నిర్మల మృగనాభికా
దిక శుభద్రవ్యముల్ తెచ్చియిచ్చె
యక్షేశ్వరుండు మృదులక్షైమ తపనీయ
హారకేయూర భూషాళి యొసఁగెఁ
బాకశాసనుండు కల్పక పారిజాత మం
దార దామమ్మ లుదారతనిడె

సాగరుండు రత్నఖచిత స్వర్ణపాత్ర
లందు గంగాది నదుల జలాళిఁ దెచ్చెఁ
బన్న గాధిప పర్యంక పరిణయంపు
వైభవముఁ జూడవచ్చిరి విశ్వజనులు

43

శ్రీనివాసుని మంగళస్నాన విధిని
నలువ నిది సమయంబని నలువ తెలుప
శారదారుంధతీ శచీ గౌరి ముఖ్య
సురతరుణులతో వకుళ సత్వరతసాఁగె

44

నకల నదీ నదాంబువులు సాగరనీరము రత్న హేమ పా
 త్రికలను సంగ్రహించి జలధి ప్రభుఁ డుజ్జ్వల పుష్పగంధ పూ
 ర్వక ఘనసార చందన జవాది మహామృగనాభి పంకముల్
 ప్రకరము మేళవించి కొనివచ్చి యొసంగె నిమజ్జనార్థమై

45

అపయి దేవతా వనిత లక్ష్మతముల్ తలమీఁదఁ జల్లి య
 ప్తాపదపీఠమందునిచి స్వామికి దృష్టినితీసి చుట్టునున్
 దాఁపులనిల్చి కొల్వ నవతామరసాకర మధ్యభాగ సం
 దీపిత భాస్కరుండనఁగఁ దేజరిలెన్ ఫణిరాజ తల్పుఁడున్

46

కస్తూరి జవ్వాది కలపంబు మెయిఁబూసి
 కలికి ముత్తెపుఁ బిండినలుగువెట్టి
 కాలపయోద బృందాలఁ దూలుచు జుట్టుఁ
 జికిలియొ కొనగోళ్ళఁ జిక్కుఁదీర్చి
 పూవుట త్తరులు సంప్రోక్షించి తలయంటి
 అరచేత మెలమెల్ల నలఁది రుద్ది
 పసిఁడిగిండులతోడఁ బన్నీటిధారల
 నొలికించి చక్కఁగా జలకమార్చి

పట్టు సరిగంచు నునువలిపంబుతోడ
 నొడలి తడియార్చి మెత్తనై వెడఁదలై న
 వెంఁట్రుకలకొన జార్మడి వేసియొండు
 వీరి లీవిగఁ గూర్చుండఁబెట్టి హరిని

47

మంగళతూర్యరావములు మన్నునుమిన్నుఁ గలంగఁగ్రమోయఁ బు
ణ్యాంగనలేచి కప్పురపు టారతులెత్తి మనోజ్ఞ మాధురుల్
పొంగి స్రవింప గీతచయమున్ వెరవారఁగపాడి నాట్యపుం
భంగిమలొప్ప శ్రీనిలయు భవ్యవిధాన నలంకరింపఁగన్

48

నునుపారు రత్నదర్పణ కాంతిఁ గ్రేణించు
వెక్కిలిపైఁ జాదు చుక్కఁబెట్టి
నెఱచందమామలో నెఱికందు కందువ
మోమునఁ గస్తూరిబొట్టు దిద్ది
పుండరీక విలాసమును హాస్యమొనరించు
కనులఁ గాటుకరేకఁ గలయఁదీర్చి
నకల దేవకిరీట శబలిత మృదుపాద
రాజీవములను బారాణిఁ బెట్టి

పట్టుపీతాంబరబులు కట్టఁబెట్టి
పుష్ప మణిహార కేయూర భూషలుంచి
పెండ్లికొడుకును జేసిరి వెలఁదులెల్ల
శ్రీనివాసుని - వైభవశ్రీ నివాసు

49

అ సమయంబునందనలుఁ డద్భుత పక్వరసప్రాపక ది
వ్యాసవ భక్త్య భోజ్య పరమాన్నములన్నియు సంఘటించి వి
శ్వాసతఁ బెండ్లికిం దరలివచ్చినవారికిఁ బెట్టెఁ దృప్తిగా
వాసవిమీరఁగా నమృతభాజన సద్రుచిమత్పదార్థముల్

50

శరదబ్ద సంకాశ సరస రాజాన్నంబు
 నుపమాన రహిత సద్యోఘ్నతంబు
 ఘనసార శకలాలఁ జెనకు మీఁగడ దధి
 బహురుచి ప్రదములౌ పాయనములు
 బీయాషనమములౌ పిండి వంటలు మృదు
 వాసనాన్విత బహు వ్యంజనములుఁ
 గమ్మని రుచి మీరు కంది పప్పును నాలుఁ-
 చవులూరు నొఱపుఁ బచ్చళ్ళగములు
 నూరుగాయలు నోరూరు చారు లూరు
 బిండు లప్పముల్ వడియాలు విమల మగుచు
 నావఁబెట్టిన వరుగులు నతులితముగఁ
 బంక్తి వడ్డించిరపుడు దేవతలు నిలిచి

51

తృప్తి తీరఁగ భుజియించి త్రేంచిలేచి
 కప్పురమ్మును కస్తూరి కలసి కమ్మ
 తావు లెగజమ్ము తాంబూల సేవనమున
 నెవరి విడిది యిండ్లకు వారలేఁగినంత

52

భోజన భాజనంబుల నపూర్వపుఁ దృప్తినిఁ బొంది దేవతా
 రాజి ప్రయాణ సన్నహన రాగ మనస్కతఁ దొందరించుచున్
 దేజులయాన సిద్ధముగఁ దీర్చిరి సర్వజగత్త్రయంబు న
 వ్యాజ కృపాకటాక్షముల హాయిగనేలు మహాత్ము పెండ్లికిన్

53

అసమయంబునందు వసుధాధిపపుంగవు నాజ్ఞ నొదలన్
బూసర మట్లు బూని గుణపూర్ణవిరత్న మనోజ్ఞ రత్నసం
భాసిత హేమ కంకణసమంచితహార కిరీట ముఖ్య భూ
షా సముదాయ మెల్లఁగొని సైన్య హితానుచరాను యుక్తుడై

54

శేష పర్వత శిఖరమ్ముఁ జేరవచ్చెఁ
దొండ మానుండు శౌర్య ప్రచండ శక్తి
చరితుఁడల్ల నారాయణ పురికి శ్రీని
వాసుఁ బెండ్లికిఁ గొనిపోవు వాంఛమిగుల

55

వచ్చిన తొండమానునకు వస్త్రములన్ జదిపించి స్వర్ణసం
పచ్చయ తారహార బహుమాన పురస్కర గౌరవాదరో
ద్యచ్ఛతురంబుగాఁ దనివునందఁగఁ జేసియతండు ముందుగా
నిచ్చమెయింజనం దొడఁగిరెల్లరు పెండ్లికి వేడ్క హెచ్చఁగన్

56

అధిరోహించెను శ్రీనివాసుఁడు విహంగాధ్యక్షుస్కంధంబుఁ బ్రా
క్కుధరాగ్రంబున నెక్కు భాస్కరువిధిన్ గుంపించి తేజః ప్రభా
సుధ లత్యంతము విశ్వగోళ పరిధిన్ జుంబింపఁ బూవానన్యః
పథముంగప్పఁగ దివ్యతూర్యరవముల్ బ్రహ్మాండమున్నిండఁగన్

57

చతురాస్యుండు మరాళ వాహనముపై స్వర్ణాద్రి శృంగాగ్ర భా
సితరాకాహిమధాము నట్లు కొలువై జీమూతముల్ హంస ప
క్షతి వేగంబునఁ దూల వేద విహిత స్వానం బనూనంబుగా
సతి సేవింపఁగ శ్రీనివాసునకుఁ బార్శ్వంబందు నందంబుగన్

58

రజతాద్రిం బురుడించు శ్రీవృషభ సమాజ్ సృందనారూఢుఁడై
నిజవేగోద్ధతి నబ్జమాలలు తృణానీకంబు లైతూల న
క్కుజమై హైమధరాగ్రశృంగ విహరత్కంఠీరవశ్రీల శై
లజ వందింపఁగ శంకరుండు కదిలెన్ లక్ష్మీశుపార్వ్యంబునన్ 59

అమరేంద్రుండు గభీరసుందరముగా నై రావతంబెక్కి పో
డుము లేపార శతారధారరువిగండూషింప నాశాంతముల్
ప్రమదారత్నము చెంత విభ్రమకళల్ వర్షింపఁగా వేయి నే
త్రము లానంద సుధాంబు వృష్టి గురియన్ దర్పించి ముందేఁగఁగన్ 60

రంభాముఖ్య నిలింపవార వనితాప్రజ్ఞా విచేష్టాపరీ
రంభాస్తోక విలాస విభ్రమకళాప్రహ్లాద హేలాకళా
రంభానేక నవీన లాస్యరస విసంభంబు లానంద సం
రంభారూఢిగ సాగెఁ జూపఱకు నేత్రద్వంద్వ పర్వంబుగన్ 61

తుంబుర నారదుల్ తంబురల్ మీటుచు
అలోల జయగీతు లాలపింప
వందిమాగధ ముఖ్యబృందంబు ముందుగాఁ
గై వారము లొనర్చి కదలుచుండ
సర్వజనాళికి సౌకర్యములుకూర్చ
ధ్వజినీ విభుండు ముందర చనంగ
నిత్యసూదిగణంబు నెఱి పెండ్లి యాత్రలోఁ
ద్రొక్కిడికెడమిక తోడనడువ

అప్పరోంగనారమ్య నాట్యములు గనుచుఁ
బ్రణుత గంధర్వ సంగీతరవము వినుచు
చేవడుండుభిధ్వానంబు దిక్కులద్రువఁ
ద్రోవపొడవున విరివాన తొరగుచుండ

62

అప్పుడు దివోకసుల్ రథములందు జవంబున శ్రీనివాసు నం
దపరిమితాభి మానధనులై యిరుప్రక్కల నభ్రవీధిఁ దో
రపుఁదమిసాగ బాలురును స్త్రైణ తపోవనితల్ ప్రవృద్ధులున్
విపుల సుధీగురూత్తములు వేగమ పల్లకులెక్కి పోవఁగన్

63

భృగు గాఢేయ వసిష్ఠ దక్షముఖ మౌనీశావకుల్ సుస్వరం
బుగ నామ్నాయ పవిత్ర మంత్రపఠన ప్రోత్సాహులై నిర్మలా
ధ్వగమందున్ శకునంబులారయుచుఁ దత్ప్రాప్యంబులౌ నర్థపుం
బ్రగతిన్ భావనసేయుచున్ దురితదూర ప్రక్రియాన్వీతులై

64

అనుగతి నీగతి నారా
యణ నగరాభిముఖులై ప్రయాణించుచుఁ ద్రో
వను శ్రీ శుకమున్యాశ్రమ
మును గాంచిరి కనులఁదోచు పున్నెంబనఁగన్

65

అప్పుడు శుకమౌని భక్తి
ప్రపత్తు లెద సంభ్రమింప రాజీవాక్షున్
విపులాగమలక్ష్యబరం
తపు శ్రీవక్షున్ గురించి తానిట్లనియెన్

66

“స్వామి! పెండ్లికొమరుడవై చనెడు నిన్నుఁ
గఱపుతీరంగఁ గంటినా కన్నులార
నాదు పర్ణశాల నొక క్షణంబు నిలిచి
విందుఁగొనియేగ నిదె వేడుకొందు నిన్ను”

67

అన విని స్వామి యిట్లనియె “అర్య! తపోధను లార్య సన్నుతుల్
జనగణవందిత ప్రముఖ సత్కృతుపూత చరిత్రులున్నతుల్
వినుతవివేక సద్గుణ నివేళులు తీవ్రతపోభివాసు లేఁ
పున నిట నుండవారలను పొండని యే నొకరుండవత్తునే?

68

కాన మహాత్మ నావెనుకఁ గన్గొనుమీ! త్రిజగన్నివాసు లెం
తేనియు లెక్కకెక్కువగ నెందఱు వచ్చుచు నున్నవారో? ఈ
శాన సరోజగర్భసురశాసన ముఖ్యనిలింప వర్యు ల
వ్లన మహాత్ములీ గగనమార్గమునుండి గమించుఁ గాంచితే

69

అతిధ్య మింతమందికిఁ
బ్రీతిగ నిడి వారి హృదయ తృప్తి ఘటించన్
జేతనగునె యెవ్వనికిని
బ్రాహ్మిగ నతఁడెట్టి భాగ్యవంతుండైనన్?”

70

అనిన శుకమాని “స్వామి! నీ ఆదరంబు
కలుగ నిదియెంత? యెల్లలోకములు నీదు
గర్భగోళాన నెలకొనుఁ గనుక నీవు
తృప్తినందిన జగమెల్లఁ దృప్తిగనదె?”

71

అన విని శ్రీనివాసుడు నయంబున నాశ్రమసీమఁజొచ్చెఁ ద
 స్మృని మకరంద తుండిల వినూత్న ఫలంబులుఁ గందమూలముల్
 చనవుగ నారికేశ సలిలంబులు నర్పణచేసి భక్తిభా
 వన నిలుచున్న స్వామియుఁ గృపాపరతంత్రత నారగించినన్ 72

కని మఘవాది నిర్జరనికాయ మకారణ కోపమూని “యొ
 ప్పనివనిని ట్లగౌరవము పాలొనరించెఁ గ్రుధాప్రమత్తుడై
 కనులనుగాన కీ మునిశిఖండి” యటంచు మహాగ్రహౌగ్రులై
 పనుపడ మూని యాశ్రమముఁ బాడొనరింపఁగఁ బూనిరుద్ధతిన్ 73

సమదరిపూర్ణుడైన్ గెడపజాలు మహాశనిపాత తుల్య దు
 ర్దమ ఘనశాప వాక్పటిమ దైవతనాథ ముఖాది నిర్జర
 ప్రముఖుల నుక్కడింపఁగల ప్రజ్ఞ బెలంగియు సత్త్వశాంతినత్
 క్షమ శుక పారికాంక్షి తన స్వాంతము నందుఁదలంచె నీగతిన్ 74

“అకటా! యీ సురలింత క్రోధఖనులా? అజ్ఞాన గాఢాంధ మో
 హకులా? లోక నమస్త రక్షణ కళావ్యాపారులొ వీరికీ
 ఏకటక్రోధము చెల్లునే? యిటుల యీ పృథ్వీజముల్ ద్రుంపఁగా
 నుకమేపారున? యిట్టి పోకిరిపనుల్ శోభించి లాభించునా?” 75

అనుచు శుకుఁడు చిత్తమందు నూహలు నల్పి
 సర్వలోక విభుడె సాక్షిగానఁ
 దన ప్రయోజకత్వమును చూపరాదంచు
 మిన్నకుండె యోగి సన్నతుండు 76

దానినెఱిగి వచ్చి శ్రీనివాసుఁడు తృప్తి
 బ్రేవుమనుచుఁ ద్రెంచెఁ ద్రేపుతోడఁ
 గడుపులుబ్బఁ దొడఁగెఁగడు తిండితిన్నట్లు
 వాసవాది నాకవాసులకును

77

తాము చేసినట్టి తప్పును గ్రహించి
 వజ్ర ముఖ్యదేవపాళి శ్రీని
 వాసు పాదయుగళిఁ బడి క్షమింపుఁడటన్న
 శుకుని వేడుమనియె సకలవిభుఁడు

78

పశ్చాత్తాపమె సర్వపాప చయమున్ బాపన్ సమర్థంబు - చే
 తచ్చింతన్ విడు డిట్టి కొంచెపుపనుల్ స్థానంబు దుష్కర్తికిన్
 దుశ్చార్త మనర్థమూల మనుచున్ బోధించి మన్నించెఁదా
 నిచ్చింతన్ శుకమౌని కొల్చు నమరా నీకంబులన్ యోగ్యుఁడై

79

అచ్చటినుండిసాగి విపులార్ణవ వీచిక లుర్విచక్రమున్
 గ్రవ్వరమ్రుంగవచ్చె నవురా! యనుభ్రాంతి ఘటింప వెల్లువె
 వచ్చుచునుండి రెల్లరు వివాహముఁజూడ శిలోచ్చయాటవీ
 స్వచ్ఛ నదీనదాళి సులభంబుగ దాటుచు నొక్కపంక్తిగన్

80

వ॥ అట్లు ఊరేగింపుగాఁ బోయి అకాశరాజు రాజధానీ నగరంబైన
 నారాయణపురంబను పురవరంబును సమీపించె

81

నారాయణపురంబు స్వారాట్పురమునాఁగ
విబుధ మందార సంవృతము కాఁగ

వాసనామిశితమౌ పన్నీటి కలయంపిఁ
జల్లి ముత్యపురంగవల్లు లేర్చి

చలువపందిళ్ళ పచ్చల తోరములుగట్టి
అరటిబోడలు చుట్టు నలవరించి

మృదుపరీమళ పూర్ణ సదమల పుష్పమం
జరులు జరీలుగా వరుసఁజూటి

అకసంబంత పందిరి నవఘటించి

అరయ భూదేవియంతటి యరుగువైచి

స్వయముగా రాజదంపతుల్ పర్యవేక్ష

ణమ్ము నలుపంగఁబురి క్రొత్త సొమ్ములూనె

82

అట నంతఃపురకాంత లుత్సుకత భావ్యర్థంబు భావించి యు
త్కట శోభావహరీతులన్ వధువు సింగారింపఁగా నెంచి ము
చ్చట కస్తూరి జవాది సంకుమదముల్ సాధించి, ద్రవ్యంబులొ
క్కట యోగ్యస్థితి నేర్పరించుకొని యా కంజాక్షి రావించియున్

83

చలదభ్యంచిత చంద్రకాంత మణిపుంజ స్వచ్ఛకాంతిచ్చటా
లలితంబై న విశాల మజ్జనపుశాలన్ రత్నపుంజ ప్రభా
వలితంబైన సువర్ణ పీఠముపయిన్ బద్మావతిన్నిల్పి రా
చెలికత్తెల్ తళుకొత్తు చిత్తమున దత్ శృంగారముల్ తీర్పఁగన్

84

హరిబందన ఘనసారము
గురు మృగనాభియు జవాది కుంకుమ పంకం
బరుదుగనాయమ తను వ
ల్లరికిని నలుగులను బెట్టి లలనలు వేడ్కన్

85

తుమ్మెదగమిదిమ్ముఁ దొలఁగించు తద్దీర్ఘ
కేశముల్ కొనగోళ్ళ గీరిగీరి
చర్పణమ్ముల మహాదర్పంబు హరియించు
తత్కపోలములపైఁ దడవితడవి
విధుబింబగర్వంబు మథియించు ముఖవద్మ
మున హరిద్రసమ్ముఁ బూసిపూసి
శంపాల తాతన్వి చెంపఁ గొట్టెడు నామె
నునుమేనఁ జందనం బునిచి యునిచి

అకసమునేలు కొనుజేనంటి యంటి
కలికి పాలిండ్ల సుమరజః కలపమలఁది
స్వర్ణకుంభాలఁ బన్నీట జలకమార్చి
రపుడు స్వర్ణకుంభ స్తనుల్ నిపుణరీతి

86

వెన్నెల పొరలోత్తు వెలిదువ్వలువఁ బూని
మెయిదడివోనొత్తె మెలఁతయోర్తు
తలవెంట్రికలను పాయలుతీసి వెలిపట్టు
వలిపానఁ దడియార్చె బడఁతియోర్తు

కలికి మిటారి గుబ్బలనందు జిడ్డువో
 వఁగఁబైఁట చేనదె మగువ యొర్తు
 కై దండయిడి మెల్లఁగదలి పసిఁడిపీటఁ
 గూర్చుండఁబెట్టెను కొమ్మయొర్తు
 పూలపుప్పొడి మేదించెఁ బొలఁతియొర్తు
 కాళ్ళపారాణి పెట్టెను కలికియొర్తు
 వెండ్రుకలకొన ముడివైచె వెలఁదియొర్తు
 పెండ్లికూతున కందంబు పెంపుఁ దనర

87

కాలపయోధరమాల మ్లానంబుగా
 జలబిందువులు పిండి తలనుతుడిచి
 భృంగనమూహమ్ము భంగంబు నొందంగ
 సంపంగినూనె కేశములఁ బూసి
 యమడన నిశిగర్వ మఖిలమ్ము ఖిలముగాఁ
 జంద్రవంకను నెమ్మి సంఘటించి
 బర్హి బర్హము తీవి వడి డీలు వడఁజేయు
 సూర్యవంకను శిరస్సున ఘటించి

ఏను దంతపుదువ్వైన నేర్పరించి
 కురులు చక్కఁగ దువ్వి ముంగురులుదిద్ది
 తరుణ సుమమాలికలను బద్మావతీవ
 ధూటి నప్పడలంకార పేటిఁజేసి

88

జిలుగుంబట్టు పసిండివన్నె జలతార్ వీరన్ గటిందాల్చి ని
గుల బాలారుణ కాంతినేలు రవికన్ గుత్తంబుగాఁచొడ్డి సొం
పొలయన్ బుగ్గను చుక్కవెట్టి వదనాంభోజంబు దీపింపను
జ్వల సిందూరపు నామమర్క నిభతేజంబారఁగా దిద్దియున్

89

పచ్చలుతాపినట్టి మిహి బంగరుగాజులు తొడ్డి జాశువా
గచ్చుల రత్నపుంఖముల గ్రాలెడు పోగులుపెట్టి కంఠమం
దచ్చువుఁదార హారముల నందముగా నిడి యేఁడువారముల్
వచ్చు విభూషణంబుల నలంకృతిఁజేసిరి తద్వధూమణిన్

90

శ్రీనివాసుఁడు దేవదేవుఁడు చేరవచ్చెనటంచు భూ
జాని వార్త నెఱింగి పట్టపు సామజంబు పయిన్ సరో
జానన్ దనుజాతనుంచి శుభాప్తి మంగళవాద్యముల్
భూనభంబులు బోరుకల్గఁగఁబోయె వేగ నెదుర్కొనన్

91

అవిధి రాజదంపతులు హర్షముతో నెదురేఁగి భక్తినా
నావిషయోపచార కరణంబుల నెల్లరకున్ మనోముదం
బావహిలంగఁజేసి తగు నర్ఘ్యము పాద్య మొసంగి తృప్తిఁ బ
ద్మావతి శ్రీనివాసులను తత్సర సంఘముతోడఁ దెచ్చియున్

92

వేరువేరగు వారణంబుల వీఁపులం జవుడోలులన్
సౌరు మీర నలంకరించి ప్రశస్త మంగళవాద్యముల్
బోరుబోరనమ్రోయఁ బౌరులు ముందు గుంపులుగూడ సొం
పారఁ బెండ్లికుమారుఁ పెండ్లికుమార్తెలన్ విరివానలోన్

93

ఊరేగింపుగఁ గొంచుఁబోయిరిప్రమోదోత్సాహ సన్నాహ మిం
పారం దీర్చి యలంకరించిన నవోఢారూఢ ముస్తాబుతో
శ్రీ రమ్యంబగు నూర విప్రజనితాశీర్వాద పూర్వైక మం
త్రారావంబుల యాత్రసాగె జనులత్యంతంబు దర్శింపఁగన్ 94

కైవారంబులు వందిమాగధజనుల్ కావింప - వారాంగనల్
ప్రావీణ్యాద్భుత నృత్య గానకలనా పాండిత్యముం జూపఁగా
దేవేభల్ జయశబ్ద వాఙ్ముఖరి తాద్రిప్రాంత దిగ్భాగులై
పోవంజొచ్చిరి సందడించి దివమీభూమిన్ వడిన్ వ్రాలెనాన్ 95

అంబరచుంచి సౌధ వితతాగ్రతలంబుల నిల్చి నేత్ర ప
ద్మంబులు విచ్చి కాంచుచు సుమంబులు లాజలునక్షతల్ ప్రమో
దంబునఁ బైనిఁ జల్లుచును తత్పురకాంతలు కంకణాచ్ఛ నా
దంబులు విందు సేయఁగ నుదారత హారతులిచ్చిరింపుగన్ 96

తారామండల తారకావితతులై తద్బద్ర సీరాజన్
దార జ్యోతుల కుట్టలంబు లలరన్ దత్కామినీవక్త్ర శో
భారాకాహిమధామబింబరుచి దిద్భాగంబులం గప్పెఁ గ
న్నారం గాంచెడువారి కన్గలువ లత్యంతంబు పుల్లంబుగన్ 97

ఘన కోలాహల దివ్యరావయుతమై కల్యాణసద్యాత్ర త
జ్జన పాలాగ్రణి సౌధశాల సవిధస్థానంబుఁ జేరఁగఁ బా
యని మర్యాదలు సల్పుచున్ విడిదిగేహాలందు విశ్రాంతి గై
కొనఁ బంపించిరి దేవతావితతులన్ గూర్మిన్ బ్రబోధించుచున్ 98

విడిదిగృహంబులందుఁగల వేల్పులకెల్లను బానకంబు కా
వడులను బంపిరచ్చట నృపాలక దంపతులెంచి హేమపుం
గడవలతోడ రత్నమయ కాంచనపాత్రలఁ గోర్కితీరఁగా
గడుపులనిండఁ ద్రావిరధికంబుగఁ ద్రేన్పుచు వారు మాటికిన్

99

అంతట రత్నసంఘభీత హోటకసుందర పీఠముంచి య
త్యంతముఁ దద్వధూవరుల నం దుపవిష్టులఁజేసి కూర్చిఁద
త్పాంతము తూర్యరావముల దద్దరిలంగ నహస్రదీప స
త్కాంతి దిగంతరాశములఁ గ్రమ్మి వెలుంగఁగఁ బాలవెల్లువె

100

దిగదిగ నవదంపతులకు

దిగదుడిచిరి నిష్కములను దిగవిడిచిరియా

దిగువఁగల నీటిపాత్రను

తగరాణియురాజు దేవతావరులెల్లన్

101

గోరుగుల్లఁ గాలిగోళ్ల వారికిఁదీసి

తలకు నూనెనంటి నలుగువెట్టి

జలకమాడఁ జేసెనల యింటిమంగలి

వధువు కట్లఁ జేసె పడఁతి పిండు

102

వః తదనంతరంబ వధూవరులనిద్దర వేర వేర పన్నీటి స్నానంబు
లాడించి

103

సునుపారు రత్నదర్పణ కాంతిరవణించు

చెక్కిలిపైఁ జాదుచుక్కఁ బెట్టి

నెఱి చందమామలో నెఱకందువలెఁ దోఁప

మొగమునఁ గస్తూరిబొట్టుఁ బెట్టి

పుండరీక విలాసమును క్రిందుఁజూచు క
 న్నవను గాటుకరేకఁ గలయదిద్ది
 నకలదేవ కీరీట శబలిత పదయుగ్మ
 కమునఁ బారాణిఁ జక్కఁగనమర్చి

పట్టు పీతాంబరంబులు కట్టఁబెట్టి
 సరస మణిమయహారభూషలు ఘటించి
 మరల సింగారములను బద్మావతీ వ
 ధూటికినిఁ జేసిరప్పడు బేటులెల్ల

104

ప్రీతిగఁ బాకశాస్త్రపుఁ బ్రవీణులఁ బిల్వఁగఁబంచి షడ్రసో
 పేతములౌ పదార్థములు పెల్లుగఁజేయఁగ నేర్పరించె భూ
 మీతలనాభపుంగవుఁడు మిక్కిలి నేర్పును జూపి దేవసం
 జాతము మెచ్చ నల్పిరి వసందెనఁగన్ నలభీమపాకముల్

105

నులివెచ్చ పూఁదేనియల రుచిన్నిరసించు
 పలుచని గోడంచి పాయసములుఁ
 దీయఁదనమునకేఁ దినఁగ నోరూరించు
 లలిఁబాలనురుఁగుఁ బోల్లడ్డుకములు
 నాసాపుటంబుల నలిపొగల్ సెగలేర్చు
 నావఁ బెట్టిన మంచి వ్యంజనములు
 నూనెలోవేఁగి యనూన లాలాజలం
 బూరించు వేపుడుకూరగములు

నాల్కత్తుప్పుడు డుల్లగా నవరసముల
వరలు వివిధమ్ములౌ పిండివంటకములు
అలపెరుగును వడియమ్ము లప్పడములు
వరుగులును నావకాయలుఁ బచ్చడులును

106

అప్పుడె కాచి చుట్టుమను నావుల నేయియుఁ గ్రొత్త వెన్నలున్
బప్పును దీయబారులును పాలును మీఁగడదేరు పెర్గులున్
గప్పురభోగి యన్నమును గమ్మనిగారెలుఁ బాలబూరెలున్
దెప్పలుగాఁగ వంటయిడి దింబిరి గీములు నిండరాసులన్

107

ముదరక లేతగాక కడు ముచ్చటగా మృదువై విశాలమౌ
కడలి సువర్ణముల్ పఱచి కావలెనం వెవరేది కోరినన్
మది నది తత్క్షణంబ నతిమాత్రము వారల విస్తరాకులన్
గదియఁగఁ బెట్టిరెల్లరును గాటవుఁ దృప్తి భుజించి త్రేంపఁగన్

108

ప్రతిదినమున్ సుధాద్రవముఁ ద్రావుట నాలుక రోతపుట్టి య
క్షత రుచిదాయకంబులగు షడ్రస యుక్త పదార్థజాత మం
చితగతిఁ గోర్కిమై కొసరి వేకొని లొట్టలువైచుచున్ సుర
ప్రతతి భుజించెఁ దృప్తిఁ బరిపాటిగఁ గుత్తుకబంటి గాఁదగన్

109

శ్రీప్రదమౌ ముహూర్తమిదె చేరఁగవచ్చెను తొందరింపుఁడో
భూప్రభులార! యంచు మునిముఖ్య వసిష్ఠ విరించి గీష్పతుల్
విప్రపురోహిత ప్రముఖవేత్తలఁగూడి నృపాలుదెల్పి నా
క్షౌప్రభుఁడార్య పౌరహిత సజ్జన బంధుపురస్కృతంబుగన్

110

అఖిల నదీసముద్ర నిచయాంబువులున్ వ్యజనాత పత్రముల్
సుఖదపుటగ్ని కర్మమునఁ జొప్పడు నాహుతు లాలమందలున్
నిఖిల సువర్ణ పాత్రముల నిశ్చల దీక్ష వహింప వస్త్రముల్
నఖశిఖదాఁకఁ గావలయు నాడెపువస్తులఁగూర్చె నర్వమున్

111

కన్నులపండువై కవుల కల్పనకున్ సరిహద్దు సీమయై
వెన్నెల మేలిముత్తైముల వెల్లనికాంతుల వెల్లువై సుధా
చ్ఛన్న సువర్ణహార పరిసర్పిత దివ్యకళాభిరామమై
చెన్నగు పెండ్లిమంటపముచెంతకుఁ దెచ్చిరి శ్రీనివాసునిన్

112

అంత వసిష్ఠమాని సమయంబు నెఱింగి సువర్ణ సూత్ర స
త్కాంతి తనర్చు రత్నఖచితంబగు బాసికముల్ వధూవరా
త్యంత మనోజ్ఞఫాలములయందునఁ గట్టెఁ బురోహితుల్ సదా
శాంతి విశిష్ట మంత్రములఁ జల్లిరి సేనలు సుప్రసన్నులై

113

బాసికముల్ మొగంబులను భాసితఁజందురు లోనికందులై
వాసిగ నా వధూవరుల ఫాలతలంబుల - స్వర్ణహార సం
భాసుర వక్షముల్ వరలెభవ్య మనోహర తారకా సము
ల్లాస విలాస సత్పథము లాగునఁ గన్నులఁ జూడఁబండువై

114

జాళువా విరులుబ్బు మేలిమి బంగారు

వెలుగుఁ జిమ్మెడు పెండ్లిపీటవై వి

పనపుఁ గుంకుములతోఁ బరమ మంత్రాక్షతల్

చెలుపుగా నంతటఁ గలయఁజల్లి

తూర్పుముఖమ్ముగాఁ దోడ్తోడఁ గొనివచ్చి
 క్రొత్తదంపతులఁ గూర్చుండఁబెట్టి
 అల వసిష్ఠ శుక బృహస్పతి ముఖ్య పు
 రోహితుల్ మంత్ర నమ్మోహనమ్ము

సలుపుచుండంగ దేవతానిలయమందు
 నలరు దుందుభి ధ్వని భూనభోంతరములఁ
 గలయఁ గ్రమ్మంగఁ బట్టుదువ్వలువనొండు
 దంపతులమధ్యఁ బట్టిరత్యంత గరిమ

115

మహిత పరమాత్మ జీవాత్మ మధ్యఁగలుగు
 మాయరీతి స్వామికినిఁ బద్మావతికిని
 మధ్యఁ జొప్పడెఁదెర; యెంత మాన్యులైన
 అందరికివోలె నాచారమలరుఁ గాదె

116

అల శాస్త్రంబులలో విధించిన విధంబాచారమై యొప్ప ని
 ర్మల బృందారక ధేనుకాదధి సురక్షాజాత పుష్పోల్బణో
 జ్వల మాధ్వీకముతోడ మిశ్రమముగా నదృక్తి నర్పించె ని
 శ్చలవృత్తిన్ మధుపర్కమున్ వరునకున్ ష్మాపాలకుండాలితోన్

117

ఇది సమయమ్ము సుమ్ముని మునీంద్రుఁడు పల్కఁగ రాజదంపతుల్
 కదియగవచ్చి స్వచ్ఛ మృదుగాంగజలంబున శ్రీనివాసు న
 త్పద జలజాతముల్ కడిగి తజ్జలమున్ దలలందుఁ దాల్చి న
 మృదమున ధారవోసిరి సమంచిత భూషిత కన్యకామణిన్

118

సరవిఁ ద్రివిక్రమాంఘ్రి జలజాతముఁగడ్గె విరించి - రాఘవే
శ్వర పదకంజముల్ జనక పాలకసంయమితానుకడ్గె - శ్రీ
హరి చరణ ప్రవాళముల నంబుధి నాథుఁడు కడ్గె శేష భూ
ధరవిభు శ్రీనివాసుని పదంబులు కడ్గె నితండు పుణ్యుడై

119

ఏజన్మంబునఁ జేసియున్న ఫలమో? యీజన్మమందిట్టు లీ
రాజీవాత్తుని నల్లుగాఁ బడసి రీరాడ్డంపతుల్ మేలు నా
రాజశ్రేణి యనేకవాక్య సుమనోరాజిన్ బ్రశంసింపఁగా
రాజిలైన్ నృపపుంగవుండు నిజ భార్యావీక్షణ శ్రీలతోన్

120

పరమముహూర్తమంచు మునివర్యులు కార్యము నెచ్చరింపఁగా
మురువుగ జీలకఱ్ఱ గుడమున్ గలకల్పిన బంధమున్ వధూ
వరులు పరస్పరంబుఁ దమ వంచిన మస్తకభాగమందు నుం
చిరి శ్రుతిమంత్రనాదములు శ్రీప్రదతూర్యములున్ జెలంగఁగన్

121

దశమై బంగరుకాంతులన్ దశదిశాంత వ్యాప్తిగావించు మం
గళ సందాయక సన్మణీస్థగిత మాంగల్యంబు ముత్తైదువుల్
కళలన్ వాసిలు హస్తపద్మములఁ దాఁకంజేసి మంత్రాక్షతల్
కలయంబంచెఁ బురోహితుండు జనతా కల్యాణహస్తంబులన్

122

అంతట నెల్లవారుఁ బ్రమదాంబుధి మున్నగ శ్రీనివాసుడ
త్యంత కుతూహలంబెసఁగ హస్త సరోజములన్ సదా నిర
భ్యంతర సద్గుహస్థ విధి కాదరువైతగు తాళిఁదాల్చి వీ
క్షాంత దయాతరంగ చయుడై నిలువంబడెఁ గన్యముంగటన్

123

వావిరిసిగ్గుతోడఁ దలవంచి సుదర్శనరూపమైన ప
ద్యావతి శ్రీనివాసుని పదద్వయిఁ గాంచుచుఁ “దావసింపఁగాఁ
దావులు పద్మముల్ హరిపదంబులుగా విలసిల్లి యీ విధిం
దావులఁ జిమ్మనేర్చె సుమనస్సులు స్థానముఁబట్టి వర్ధిలున్ 124

అని చింతింప “నరుంధతీ గిరిసుతాహార్య ద్విషద్వల్లభల్
ఘన పద్మావతి వేణికాభరముఁ జక్కంబెట్టి పైకెత్త నొ
య్యన నక్షత్ర సునేత్రముల్ తెఱచి దేవఘంబు వీక్షింప లో
చన పర్వంబుగ సర్వభూతములు నుత్సాహంబుతోఁ జూడఁగన్ 125

అతిమోదంబున విప్రులాగమ పవిత్రార్థైక మంత్రంబు లు
ద్యోతులై పల్కఁగ శ్రీనివాస పరమబ్రహ్మంబు పద్మావతి
సతి కంఠంబునఁగట్టె లోకహిత రక్షాదక్షదీక్షా మహా
క్రతు సంకల్పము - సర్వమంగళ కళారంగంబు మాంగల్యమున్ 126

నారదుఁడాడెఁ దుంబురుఁ డనంతముదంబునఁబాడె దేవతా
వారము పుష్పవర్షము నపారముగాఁ గురిపించె నప్పరో
నారుల లాస్యభంగిమల నాకము క్రొత్తకళల్ వహించె వి
స్తారము దేవదుందుభుల స్వాసముక్రమై నభోంతరాళమున్ 127

బారులుదీరి యక్ష సుర పనంగ కిన్నెరులాదిగానభ
శ్చారలు నేత్రపద్మములు చల్లగఁజూచిరి పెండ్లివేడుకల్
పారములేని హర్షమున వర్తిలె భూతములెల్ల లోకనం
సారి జగన్నియంత శుభసద్మను పద్మను పెండ్లియాడఁగన్ 128

బోరన తూర్యరావములు మ్రోగుచునుండఁగ మేల్మికాంతి బం
గారపు బళ్ళెరంబులను గ్రాలెడు ముత్యపు టక్షతంబులన్
వారక హస్త పద్మములఁబట్టి పరస్పర మస్తకంబులన్
జారుమ హోత్సవంబున హుషారుగఁబోసిరి తద్వధూవరుల్ 129

శ్రీనివాసుని దోయిలిఁ జెలఁగు మంచి
ముత్తియంబులు నీలాల పొలుపుఁగాంచి
తరుణి పద్మావతీదేవి తనవునందు
మల్లెమొగ్గల చెలువున నుల్లసిల్లె 130

అలపద్మావతి హస్త పల్లవములందామౌక్తికంబుల్ మహో
జ్వల తేజోమయ పుష్కరాగమణులై భాసించి శ్రీ శ్రీనివా
స లనచ్చీర్షమునుండి జారి తనుదేశంబందు నొప్పారె ని
శ్చల నీలాంబుద మాలికావిరళ నక్షత్ర ప్రతానంబుగన్ 131

అప్పుడై దువరాండ్రు కల్యాణవేది
కడకు నై రేనిఁ గొనివచ్చి గంధ కుసుమ
దామముల నర్చ సలిపి రుద్దామభక్తిఁ
బాటలనుపాడి హరతుల్ పట్టి వేడ్క 132

భార్యాభర్తలు నిత్యసన్నిహితులై వర్తింతురెల్లప్పుడే
కార్యంబందుననే బరస్పరము సోకన్ వచ్చు పాదంబులా
చర్యన్ దోసములేకయుండుటకు శశ్వన్మంత్ర సంభావనా
ధుర్యత్వంబునఁ గాళ్లు నన్నెకలుపైఁ ద్రొక్కించి రొక్కొక్కరిన్ 133

సప్తమ సోపానము

మునిసింహుండు వసిష్ఠమౌని యరణిప్రోద్భూతవహ్నిం బ్రతి
ష్ఠను గావించి మహాగ్నికుండమున నశ్వత్థద్రుక్పాషంబు లం
తన మండించి వధూవర ప్రవరులన్ దత్సన్నిధానంబునన్
వినయోపాత్తత నిల్పియాహుతులటన్ వ్రేల్పిన్నియోగింపగన్ 134

నేవళమై ప్రవాళముల స్నిగ్ధత దగ్ధమొనర్పజాలు ప
ద్మావతి హస్త పల్లవ సమంచితలాజలు హేమపుష్పముల్
పావకుడుజ్వలార్చుల నభంబును దాకుచు స్వీకరించి హ
ర్షావధియై ప్రదక్షిణ సహంబుగ వారలకిచ్చె దీవనల్ 135

అతులామోదత శేషశైల విభుడాజ్యంబున్ బురోడాశ మ
క్షతలున్ యజ్ఞముఖంబునన్ మిగుల నిష్ఠాభక్తి వ్రేల్పంగ న
క్షత హర్షంబున హవ్యవాహనుడు స్వచ్ఛజ్వాల సంఘార దీ
క్షితుడై వానిని స్వీకరించె గరుణాస్నిగ్ధ ప్రసన్నాత్ముడై 136

అహుతులన్ గ్రహించి ప్రచురాద్భుత కీలల సవ్యమార్గమం
దాహిత సౌఖ్యసంగతుడునై చరియించెడు పావకోపసం
గూహన దివ్యకుండమునకున్ వలగొంచు బ్రదక్షిణించి ర
త్యూహల నేడుమార్లు నతియుంబతి మెల్లగ 'బ్రహ్మముగ్ధతోన్' 137

నీరము నిండుకుండఁ దపనీయమయాంగుళిముద్ర వైచి యే
వారలు ముందు తీయుదురొ వారలు గెల్చినయట్లనంగ - శ్రీ
నారాయ శ్రీనివాసుడు మనంబులఁ గోరికలూర వాలుచూ
పోరగ నొండొకళ్ళఁ బ్రియమొప్పఁ గనుంగొనుచుం బ్రియంబునన్ 138

సిగ్గుల నిగ్గుదొంతరలు వెక్కిళ్ళులం దొలుకాడఁ జేతులన్
దిగ్గన నందుముంచి కడుతీవ్రత వ్రేళ్ళుల రక్కుకొంచుఁ దా
మగ్గులమైన కోరిక జయంబును బొందఁ జరించిరిర్వురున్
మ్రొగుచు నెల్లరుంగనిరి మూఁగితదంచిత రమ్యదృశ్యమున్ 139

ఒక్కరిచేతినుండి మరియొక్కరు లాగుకొనంగ యత్నముల్
మక్కువఁజేయుచుండ నతిమాత్రము సందడిపెచ్చ నందరున్
జక్కఁగ వారి దివ్యసరసంబులు జన్మతరింపఁగాంచి ర
మృక్క! తలంపనే జననమందుఁ దపంబులు చేసినారలో? 140

అంబర మం దరుంధతికినై పరికింపఁగనేల? మేల్మి నె
య్యంబలరారఁ జెంతఁగల యాయమ పావనపాదపద్మయు
గ్మంబుపయిన్ శిరంబులిడి గ్రక్కునమ్రొక్కఁగ నామె “దివ్య సౌ
ఖ్యంబుల వృద్ధిగాంచు” డని యా శిష్యుల్ పొనరించె సత్కృపన్ 141

అనురూపంబుగ వారు పందిరికిమధ్యన్ ఖట్వమున్ వైచిచి
త్ర నవీనాంచిత వర్ణచిత్రిత లసద్వత్తంబుచేఁ బూలచే
అనువోరితి నలంకరించి యొకవైపా శ్రీనివాసున్ నవో
డను పద్మావతి నింకొకండుకొన క్రీడారక్తివేఁ జేర్చియున్ 142

నవరత్నాంచిత తారహార రుచిరానద్ధ ప్రభాకందుకం
బు విలాసంబుగఁ దద్వధూ వరకరాంభోజాతమందుంప - సం
స్తవనీయంబుగ వారలొండొకరిపై సంధించి వేయంగ నుం
కువ నద్దానిని బట్టు సంభ్రమము నెక్కొల్పెన్ సముత్సాహమున్ 143

చెలువారన్ దమివారు తన్మయతతోఁ జెండాడు చందంబు ని
శ్చల మోదంబును నుత్సుకత్వమును సంస్పందింపము తైదువుల్
లలిబ్బందారక సంఘ మబ్బురముగా లక్షించి వీక్షించి రు
జ్జ్వల మోహంబులు కూర్పవే సరసభావప్రౌఢ కేశీగతుల్?

144

శ్రీ మహిమంబుగా నిటులఁ జెల్లుచునుండఁగఁ బెండ్లివేడుకల్
ప్రేమ వహించి శ్రీ పురుషభేదములన్ విడి యెల్లవారు బు
క్కాముసొడిన్ బరస్పరముఁ గ్రమ్మఁగఁ జల్లుచు హాస్యవాక్య సం
స్తోమమునన్ విలాసగతితో విహరించిరి నవ్వులాటలన్

145

శతయజ్ఞాదిక దేవతల్ కుసుమరంజద్రాగసంపద్రజం
బతి నద్భావన శ్రీనివాసు పయి నెయ్యంబారఁ జల్లంగ ను
ద్ధత కాలాంబుదమాలపైఁ జరమ సంధ్యారాగ రక్తప్రభా
తతిబింబించిన మాడ్కినొప్పె నవసౌందర్యంబు నిండారఁగన్

146

తనర శబీముఖాది వనితల్ కరకంజ సువర్ణ కంకణ
క్వణనము కర్ణపేశలముగా వినిపింప వసంతమాడి రేఁ
పున నవరత్న సంఘటిత పుష్కల కాంచనపాత్రలన్ సువా
ననలను జిందు స్వచ్ఛఘనసార మృగీమద నీరధారలన్

147

అవిధి నా వధూ జనము లల్లన హేలగ నోలలాడి ప
ద్మావతిపై వసంతజలధారలు బోసిన నామె విశ్రశో
భా వివిధైక వర్ణ పరివర్తిత సుందర వజ్రబాప సు
శ్రీ విభవైక లీలఁదనరెన్ జడి ముగ్ధిని పద్మరేఖగన్

148

అతిలోకోత్తర వైభవప్రభలఁ గల్యాణోత్సవం బిట్లు సం
భృత కోలాహలమై అనన్య విభవంబేపార సాగన్ మహా
యతి చంద్రుండు వసిష్ఠమౌని శుకు ల్లోదంబుతో నాధరా
పతికింజెప్పిన నాతఁడుత్సుకతతో భార్యాద్వితీయంబుగన్

149

ఘనశైల సంఘంబు కదలాడెనోయన
నెనరేఁగు గంధ గజేంద్ర సమితి
పవమానసుత జవపాటవంబును మించ
జన్మించె నన నొప్పు సైంధవములు
కాలాంబుదములు క్రొక్కారుమెర్గులఁ గూడె.
నన నొప్పు మణిమయ స్యందనములు
ప్రసవంబులకుఁ బ్రాణవైభవంబబ్బెనో
యనఁ జాలు దివ్య కన్యాగణంబు

నవమణి సువర్ణమయ భూషణములగములు
హార కేయూర మకుట దివ్యాభరణము
లన్నియనిమేర యిడనేర నన్నియిడియె
నల్లనకుఁ గూఁతునకుఁ గట్నమవని విభుఁడు

150

నందనపారిజాతములు నవ్యపరీమళ శోభితంబు ల
స్పందిత కేసరాగ్రములు స్వర్ణమయంబులు వేనవేల్మహా
నందమునన్ వధూమణి కనంతమొసంగె శవీపురంధ్ర సం
క్రందనుఁడిచ్చెఁ గాన్కల నఖండముగా వరమౌళికున్నతిన్

151

అంతట సర్వదేవగణ మాయరగేంద్ర మహీధ్రవాసు భా
స్వంత నితాంతకాంత సువిశాల పదాంబుజపీఠిచెంత శీ
ర్షాంత కిరీటరత్న రుచిరాంకుర శోభలు వెల్లిగొల్పు న
త్యంత సమగ్ర భక్తియుతమై ప్రణమిల్ల మహాకృపాశుఁడై 152

వారలవీడుకొల్పు నతివైభవమొప్పగఁ దత్పూభావ సం
భారము నాత్మలందుఁ బలుమారులు మెచ్చుచు సాగి రభ్రపుం
దారుల వారివారి భువనంబులు వేరఁగ వాహనాలపై
ధారుణి నిట్టి వైభవ విధానముఁగాన మటంచు నెన్నుచున్ 153

ధరణీదేవియు నూత్నదంపతులచేతన్ భారతీదేవి - య
య్యరవిందాసన దివ్యదంపతుల కత్యంతంబు మొక్కింప ని
ర్భర మోదంబునఁ బంచభూతములుఁడారా సూర్య చంద్రాదు లు
ర్వర నెన్నాళ్ళచరింతు రంతదనుకన్ వర్ణిల్ల దీవించినన్ 154

గిరిజాశంకర దివ్యసచ్ఛరణ పంకేజాతపీఠిన్ వధూ
వరు లాత్మీయత మొక్కి నిల్చిన దయావ్యాపార మేపారఁగా
పరమానంద విశిష్టులై త్రిజగతీవాల్లభ్య నద్వైభవ
స్ఫురణన్ వర్ణిలుఁడంచు దీవనల సంస్తోత్రించిరత్సున్నతిన్ 155

అల నందీశ్వరుస్కంధ మొక్కి గిరిజావ్యాఘ్రాజినుల్ వెండి గు
బ్బలిఁ జేరంగ మరాళవాహనముపై వాణీసరోజాసనుల్
నిలయఁబై తగు సత్యలోకమునకున్ వేంచేసి రామ్నాయ సం
కుల నాదంబులు శ్రోత్రపేయముగ దిక్కుల్ నిండి మార్మ్యయఁగన్ 156

యతివరులకును వారి యర్థాంగులకును
ధరణిదేవి నూతన వధూవరులచేత
నెమ్మి మ్రొక్కింప విమలాశిషమ్ము లొసఁగి
తరలిపోయిరి వారలు పరమతృప్తి

157

ఫలశ్రుతి

అతిలోకవైభవంబైన పద్మావతీ
శ్రీనివాసీయమన్ జిత్రగాధ
వినిన వ్రాసినఁగాని యెనలేని సంపదల్
కల్యాణములతోడఁ గలుగఁజేయుఁ
బుత్రులం బౌత్రులం బుత్రికామణులను
కోరినట్లానగూర్చుఁ గోర్కీతీర
నారోగ్యభాగ్యంబు లలవడు దీర్ఘాయు
వంది శోభించెద రవనియందు

అఖిలశుభముల నూరేండు లవనినుండి
యుత్తమంబగు విష్ణుసాయుజ్యపదము
శాశ్వతముగఁ బడసెదరు సత్యమిద్ది
ప్రబలు పద్మావతీ శ్రీనివాస కరుణ

158

మొవ్వ సుధాన్వయాంబునిధి పూర్ణశశాంకుఁడు సర్వశోభలు
న్నివ్వటిలన్ రసాత్మక వినిర్మల ఘట్టములేర్చి మెత్తనౌ
క్రొవ్విరి లేత వాననలుకూర్చి వృషాద్రిపతి ప్రసిద్ధుఁడీ
మవ్వపుశేముషీ విభవమాధురి వ్రాసెఁ బరిగ్రహింపుడీ!

159

సోపానాంతము

నిజతత్వాంవితరూప! సత్త్వగుణ సందీప్తప్రదీపా! సుధీ
సుజనవ్యాప్తకలాకలాప! బుధ సంస్తుత్య ప్రతాపా! సమి
ద్విజ యాఖ్యప్రతిభాసతీప! దురితావేశ ప్రతీపా! భవ
దృజనానంద మునీంద్ర హృద్విసుతభూపా! వర్గశత్రుంతపా! 160

కాకోదరాద్రీశ! కారుణ్యవేశా!
పాకారి సంస్తుత్య! ప్రజ్ఞావిచింత్యా!
సాకారసంవర్తి! సాంద్రప్రకీర్తి!
శ్రీ కమహృద్భాస! శ్రీ శ్రీనివాసా! 161

శ్రీ కమలజాహృదయ చిన్మయ విశిష్ట బుధ సేవనగుణాకరసురూపా!
లోకజన రక్షణవిలోకన రవీందుకృతలోచన దయామృతకలాపా!
భీకర దురంతపటువీర నిచయాఖిల విభేదన పరాక్రమ సుచాపా!
స్వీకృత మునీంద్ర గణచిత్తనిలయా! వినుత శేషగిరి శృంగగృహదీపా! 162

: పద్మావతీ శ్రీనివాసీయము సర్వము సంపూర్ణము :

శ్రీరామార్పణమస్తు - శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు
శ్రీ వేంకటపరబ్రహ్మార్పణమస్తు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

